

KONGELIG RESOLUSJON

Energidepartementet
Statsråd: Terje Aasland

Ref.nr.:
Saksnr.: 24/2621-
Dato: 12. juni 2026

Reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner fastsettes i samsvar med vedlegg til resolusjonen

I. Innledning

De tre revisjonssakene for Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet, berører Rana og Hemnes kommuner i Nordland fylke. Landskapet innenfor reguleringene strekker seg fra over 1500 høydemeter og ned til fjorden. Området har flere fjellområder og aktive isbreer. Blant annet finner man Høgtuvbreen og Svartisen i nordvest og Okstindbreene i sørøst. Saltfjellet ligger nord for reguleringsområdene. Geologien med grotter i deler av reguleringsområdet er spesiell i nasjonal målestokk. Det finnes også flere verneområder innenfor reguleringsområdene. Glomågas innløp til Langvatnet er regnet som ett av de største ferskvannsdeltaene i Norge og etablert som naturreservat. I tillegg er Ranavassdraget nasjonalt laksevassdrag. Det nasjonale laksevassdraget er foruten hovedstrengen omfattet av sidevassdragene, og strekker seg så langt som de sjøvandrende laksefiskene har tilgang til.

Reguleringene av Bjerka-Plura påvirker de syv reguleringsmagasinene Akersvatnet, Tverrvatnet, Gresvatnet, Kjensvatnet (Kjensvatnan), Kallvatnet, Stormålvatnet og Durmålvatnet, og vannføringen på elvestrekningene i Plura, Dalselva, Tverråga, Storebekken, Gresvasselva, Fagerlibekken, Mørkbekken, Lønna, Leirbotnelva, Leirelva, Bjerka og Durmålsbekken. Reguleringen er utbygd med kraftverkene Rana, Bjerka og Kjensvatn i tillegg til Mofjell minikraftverk samt Tverrvatn pumpe. Kraftverkene har en samlet installert effekt på om lag 530 MW og en samlet, gjennomsnittlig årlig produksjon på rundt 2,2 TWh.

Langvatnet-reguleringen har ett reguleringsmagasin, Langvatnet, og påvirker vannføringen i Langvassåga. Reguleringen har en midlere årsproduksjon på 335,9 GWh med en installert effekt på 90 MW. Statkraft Energi AS (heretter kalt Statkraft) er regulant for Bjerka-Plura og Langvatnet-reguleringene.

Raudvatnet er hovedmagasinet til Ildgrubfossen kraftverk. Tverrvatnet er overført til Akersvatnet for å utnyttes i Rana kraftverk. Det medfører at 53 prosent av nedbørfeltet til

anadrom strekning i Tverråga er fraført og kraftproduksjonen ved Ildgrubfossen er redusert. I dag produserer kraftverket om lag 28 GWh i året og har en installert effekt på 6,5 MW. Helgeland Kraft Vannkraft AS (heretter kalt Helgeland Kraft) er konsesjonær for reguleringen av Raudvatnet.

I henhold til vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd kan tidligere tidsbegrensede konsesjoner revideres 50 år etter de ble gitt. Revisjonsadgangen gir innenfor bestemte rammer mulighet til å sette nye vilkår for å avbøte skader og ulemper som følge av vassdragsreguleringer. Det kan foretas en generell modernisering av de opprinnelige konsesjonsvilkårene og vilkår som i dag er uaktuelle, kan slettes.

Departementet har oppdatert stedsnavn i tråd med skrivemåte vedtatt av Kartverket.

Denne revisjonssaken omfatter samtykke til statsreguleringer gitt til Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet ved kgl.res. av 21. desember 1962, 12. mai 1961 og 21. desember 1967. Kravet om revisjon av vilkårene for reguleringene av Bjerka-Plura ble først fremsatt av Rana kommune i 2007. I 2012 sendte Rana kommune nytt krav sammen med Hemnes kommune. Flere av kravene fremsatt av Rana og Hemnes kommuner, og senere av andre høringsparter, omfatter reguleringen av Raudvatnet. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sendte i 2019 brev til Helgeland Kraft om åpning av revisjonssak for reguleringen av Raudvatnet mv.

For manøvreringsreglementet knytter det seg krav til slipp av minstevannføring i syv elveavsnitt og fyllingsrestriksjoner i åtte magasiner i tillegg til restriksjoner på vannførendringer fra kraftverk og utredning av kunstige flommer. Til de øvrige vilkårene er det krav om flere fiskepassasjer, utbedring/etablering av terskler, fiskeutsettinger, biotop- og habitatforbedrende tiltak samt krav om erosjonssikring og forbygning. Det er også påpekt behov for tekniske forbedringer, både for å bøte på skader, men også for å bedre tilgjengeligheten for allmennheten.

Statkraft og Helgeland Kraft har utarbeidet hvert sitt revisjonsdokument for henholdsvis Bjerka-Plura og Langvatnet og Raudvatnet. Revisjonsdokumentene har vært på høring.

NVE oversendte innstilling til departementet i oktober 2024 der de av hensyn til laks og sjøørret anbefaler økt vannføring i Tverråga, videreføring av dagens minstevannføringsregime i Ranelva samt vilkårsfesting av Statkrafts selvpålagte minstevannføring i Leirelva. For å styrke Sprutforsen som landskapselement og mål for friluftslivet, anbefaler NVE at hele tilsiget skal slippes til fossen om sommeren. Videre mener NVE at dagens sommervannstand i Akersvatnet bør videreføres i tillegg til at sommervannstanden i Kjensvatnet reduseres til vannets naturlige vannstand. NVE anbefaler ikke ytterligere restriksjoner på reguleringsmagasinene. Videre foreslår NVE at Statkraft skal utarbeide to tiltaksplaner; én for å redusere belastningen reguleringene har for reinbeitedistriktene og én for å bedre forholdene for fisk i de regulerte vassdragene.

Mange av kravene i prosessen kan løses med hjemmel i standard naturforvaltningsvilkår og NVE tilrår at det innføres dagens standardvilkår for alle konsesjonene. De foreslåtte tiltakene vil bedre vilkår for laks, sjøørret og naturverdiene som finnes i vassdraget, og gir et samlet produksjonstap på rundt 6 GWh årlig. Dette er beregnet til et netto nåverditap på 47 millioner kroner. I tillegg kommer kostnadene knyttet til tiltaksplaner, omløpsventil og eventuelle minstevannføringsarrangementer.

Energidepartementet har tilbudt konsultasjoner etter sameloven med de fire reinbeitedistriktene som berøres av reguleringene, samt Sametinget. Departementet har gjennomført konsultasjoner med reinbeitedistriktene Ildgruben, Røssåga/Toven og Sametinget. Saltfjellet og Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikter ga ikke tilbakemelding på tilbud om konsultasjon. Departementet avholdt befarung i saken 12. og 13. august 2025.

Departementet tilrår at vilkårene revideres og slutter seg til NVEs anbefaling om å fjerne utdaterte konsesjonsvilkår og at det innføres nye standardvilkår etter vassdragsreguleringsloven. Departementet mener at alle vesentlige forhold i de opprinnelige konsesjonene ivaretas ved innføring av dagens standardvilkår, og slutter seg til NVEs forslag med de enkelte justeringer som fremgår i det videre.

Departementet anbefaler pålegg om minstevannføring i Tverråga. Videre mener departementet at vannføringsregimet i Ranelva videreføres med en presisering om at minstevannføring om vinteren skal være 10 m³/s, så langt det er mulig. I Leirelva anbefales det å vilkårsfeste dagenes helårslige minstevannføringspraksis på 0,8 m³/s. Departementet anbefaler ikke slipp av vann i oppstrøms Reinforsen i Ranelva, Plura, Sprutforsen, Dalselva eller Bjerka.

Departementet anbefaler å videreføre gjeldende krav til minimum sommervannstand i Akersvatnet, samt å redusere høyden for sommervannstanden i Kjensvatnet med 0,7 meter til vannets naturlige vannstand. De nye restriksjonene påvirker ikke magasinindisponeringen i de store magasinene. Departementet vil ikke anbefale innføring av magasinrestriksjoner for resterende magasiner i reguleringen. Magasinrestriksjoner vil ha konsekvenser for reguleringen i etterfølgende år og derfor medføre så tyngende restriksjoner på manøvreringen at departementet mener fordelene ikke veier opp for ulempene.

Det anbefales en mekanisme i tilknytning til Ildgrubfossen kraftverk for å sikre vann i elven dersom det oppstår utfall av kraftverket.

Departementet tilrår at det utarbeides en tiltaksplan for biotopforbedrende tiltak i alle deler av det nasjonale laksevassdraget Rana, inkludert Plura og Tverråga. Vurdering av fiskevandring og gamle avbøtende tiltak, som terskler, skal også inngå i planen. I tillegg skal deler av Bjerka, Leirelva og Virvasselva inngå i tiltaksplanen.

Departementet anbefaler at det også skal utarbeides en tiltaksplan for å avbøte påvirkningen reguleringene har hatt på reinbeitedistriktene. Reinbeitedistriktene Hestmannen/Strandtindene, Ildgruben og Røssåga/Tovens beiteområder skal inngå i tiltaksplanen og planen skal lages i samråd med distriktene.

Ved kgl. res. 29. august 2025 ble Kongens myndighet etter vassdragsreguleringsloven og vannfallrettighetsloven delegert til Energidepartementet, som deretter delegerte myndigheten videre til NVE. Det fremgår av delegeringsvedtaket til NVE at NVE fortsatt skal avgi innstilling til departementet i saker som etter tidligere delegeringsvedtak skulle avgjøres av Kongen så fremt NVE ferdigstiller saken før 31. desember 2025. Ettersom NVEs innstilling i denne saken ble oversendt departementet i oktober 2024 sluttbehandles denne saken ved kongelig resolusjon.

NVEs innstilling i revisjonssaken er omtalt under kapittel II, høringspartenes merknader til NVEs innstilling under kapittel III. Departementets samlede vurdering og konklusjon fremgår

av kapittel IV og til slutt departementets merknader til nye vilkår i kapittel V. Utkast til kgl.res. har vært forelagt berørte departementer i tråd med retningslinjen «Om Kongen i statsråd».

II. NVEs innstilling

NVEs argumentasjon og synspunkter er tatt inn under departementets vurderinger. Innstillingen kan ellers leses i sin helhet på [Konsesjonssak - NVE](#).

Sammendraget i NVEs innstilling til departementet av 21. oktober 2024 er her sitert i sin helhet:

«Vi viser til revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatn og Rauvatn. NVE anbefaler at vilkårene oppdateres i tråd med moderne standardvilkår, og at innføres ytterligere vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene.

De tre konsesjonene, Bjerka-Plura, Langvatn og Rauvatn, griper sterkt inn i hverandre ved at de påvirker de samme vassdragene. For å finne de største miljøgevinstene og strebe mot en helhetlig forvaltning, har NVE behandlet de tre vilkårsrevisjonene samlet i denne innstillingen. Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS er konsesjonærene.

Kraftverkene i reguleringene bidrar årlig med en midlere produksjon på 2,78 TWh. De har en samlet installert effekt på over 620 MW. Rana kraftverk sin andel av både produksjon og effekt er 80 %. Det er gode lagringsmuligheter i de store magasinene. Spesielt er Rana kraftverk en viktig bidragsyter når etterspørselen av kraft er stor og som leverandør av systemtjenester til nettet.

NVE anbefaler en økt vannføring i Tverråga. Miljøgevinsten NVEs anbefalte vannføringsregime vil føre til en nær full utnyttelse av potensialet for produksjon av laks og sjøørret i det vi mener er det viktigste sidevassdraget i det nasjonale laksevassdraget. Samtidig er kostnaden for kraftproduksjon er liten.

For å styrke den særegne Sprutforsen som landskapselement og mål for friluftslivet, anbefaler vi at hele tilsiget skal slippes til fossen om sommeren. Videre anbefaler vi at Statkraft må utarbeide to tiltaksplaner: En for å redusere belastningen for reinbeitedistriktene, og en for biotopforbedrende tiltak for fisk i de regulerte vassdragene.

NVE anbefaler å videreføre dagens sommervannstand i Akersvatn og dagens minstevannføringsregime i Ranelva. Vi foreslår også en vilkårsfesting av Statkrafts selvplagte minstevannføring i Leirelva nedstrøms Bjerka kraftverk. Videre vil vi redusere kravet til minste sommervannstand i Kjensvatn til det naturlige nivået om sommeren.

De nye kravene vil ikke påvirke fleksibiliteten eller regulerbarheten til de største kraftverkene nevneverdig. De nye kravene vil totalt medføre en årlig påvirkning på kraftproduksjonen på - 6 GWh, eller -0,22 %, av totalproduksjonen, og påføre konsesjonærene et netto nåverditap på 47 millioner kroner. I tillegg kommer kostnadene knyttet til tiltaksplaner, omløpsventil og eventuelle minstevannføringsarrangementer.

NVE anbefaler at det innføres nye og moderne vilkår for alle konsesjonene. Mange av kravene som har kommet inn i prosessen med vilkårsrevisjonene kan løses med hjemmel i

disse. Mens mange av de øvrige kravene ikke vil medføre tilstrekkelig miljøgevinst og/eller vil medføre så stor påvirkning på kraftsystemet at NVE ikke anbefaler de i nye vilkår.»

III. Kommentarer til NVEs innstilling

Departementet har mottatt følgende uttalelser:

Naturvernforbundet i Rana uttaler følgende i e-post datert 29. oktober 2024:

«Naturvernforbundet i Rana og omegn er glade for at NVE har kommet med sin innstilling til revisjonssaka som gjelder Bjerka/Plura, Langvatn og Rauvatn i Hemnes og Rana kommuner i Nordland. Revisjonssaka omfatter store vassdrag på Helgeland med tilhørende naturverdier. Rana-vassdraget er nasjonalt laksevassdrag. Røssågavassdraget er et laksevassdrag av regional betydning.

Naturvernforbundet i Rana og omegn ber om at Energidepartementet gjennomfører en egen befaring før sluttstrek for revisjonsbehandlingen settes. Dette er i tråd med praksis etablert i andre tilsvarende saker i vår region; Røssåga-revisjonen og Skjomarevisjonen.

Vår foreløpige oppsummering av innstillinga:

Pluss:

- Økt minstevannføring i Leirelva (fra Bjerka kraftverk) og Tverråga, to viktige sidevassdrag i Røssåga- og Rana-vassdragene.
- Tilbakeføring av Sprutfossen i Plura sommerstid. Et viktig landskapselement kan komme tilbake! Og tiltaket vil også legge til rette for å åpne et gyte- og oppvekstområde for anadrom laksefisk i Plura. Dette betinges av at Bane Nor reparerer og oppgraderer fiskepassasjen under Nordlandsbanen de har latt forfalle gjennom mange år. Når dette tiltaket er på plass, vil NVE vurdere minstevannføring i Plura. Her kreves det sektorovergripende samarbeid for å få på plass en milepælplan med klar ansvarsfordeling og frister for utført arbeid.
- Klargjøring av minstevannføringskravet vinterstid i Ranelva. Statkraft har tidligere søkt om unntak for denne.
- Stabil vannstand i Kjensvatn i sommerhalvåret. Innebærer justering av eksisterende pålegg. Statkraft er i full gang med å bygge nye anlegg grunnet tekniske feil som gjør at de ikke klarer å oppfylle konsesjonsvilkårene pr i dag. OBS! Det står Gressvatn i oppsummeringen. Men det gjelder Kjensvatn, slik vi oppfatter det ut fra selve innstillingen.
- Reindrifta hensyntas i større grad enn før og får utarbeidet egne tiltaksplaner
- Det skal utarbeides planer for miljøtiltak og biotopjustering i flere vassdrag og deler av vassdrag
- Luftovermetting tas inn som et punkt i alle konsesjoner (Bjerka kraftverk i Leirelva innehar "norgesrekorden" i luftovermetting)

Minus:

- Bjerkaelva er som eneste større vassdrag med stamme av anadrom laksefisk fullstendig bortprioritert. En tiltaksplan for biotopjustering som inkluderer hele vassdraget nedstrøms Reinforsen må på plass.
- Leirelva mangler minstevannføring for øvre del av anadrom strekning.
- Ingen nye magasinrestriksjoner.

- Ingen krav om "ramping" ved kjøring av kraftverk (myke overganger- miljøtilpasset drift)
- Utfordringer for allmennheten (ødelagte ferdselsveier mm) er ikke tatt inn.
- Andre biologiske indikatorer enn anadrom laksefisk er knapt vurdert.

Vi har forsøkt å løfte noen kriterier vi mener må oppfylles for at målene med vilkårsrevisjonen skal bli oppnådd. Uttalelsen vår fra 2017 kan leses [her](#). Innsats og vekt på prosess er vel og bra, men det er sluttresultatene som teller. Håper en befaringsgjennomføres sommeren 2025.»

Mogressfjellet Hytteforening uttaler følgende i brev datert 18. november 2024:

«Klage/ merknad på innstilling fra NVE for vilkårsrevisjon for Bjerka - Plura reguleringen

Styret i Mogressfjellet hytteforening har fått sett på dokumentene som NVE har laget for revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Bjerka – Plura.

Innledningsvis kan ikke styret i hytteforeningen se å ha fått kopi av dokumentene som NVE har utarbeidet i forbindelse med revisjonen. Foreningen fikk tilgang til dokumentene etter direkte kontakt med NVE.

Ref. høringsuttalelsene som NVE har beskrevet i NVEs innstilling for vilkårsrevisjoner i reguleringen Bjerke-Plura, Langvatn og Rauvatn, kapittel 7.3.3 at ingen ny magasinrestriksjoner anbefales iverksatt for Akersvatnet- Gressvatnet.

Hytteforeningen ønsker å komme med et tiltak i forbindelse med sommervannstand på kote 495,0 som kan pålegges konsesjonstaker. Dagens båtutsett er ikke langt nok til å kunne bruke Akersvatnet som friluftsliv- og landskapsopplevelse med båt når vannstanden er nede på kote 495,0. Vi ønsker derfor at det innstilles at dagens båtutsett forlenges slik at friluftsliv ved bruk av båt, blir mulig. Mange hytteeiere og andre friluftsfolk bruker Akersvatnet i dag - både for å komme seg til og fra hytta, og for fiske og friluftsliv.

Videre så ønsker hytteforeningen å klage på NVEs vurdering av terskel på Grunnvatnet. Her mener vi at en slik terskel vil kunne bedre fisket og friluftslivet, samt områdets estetiske kvalitet i stor grad. En terskel kan lages slik at den kan bedre dagens estetiske kvalitet og fiskestammen i Grunnvatnet. Det kan diskuteres mellom konsesjonstaker og hytteforening om hva som vil være en fornuftig høyde på terskelen. Videre så ønsker hytteforeningen at det skal være mulig å bruke båt på Grunnvatnet også når Akersvatnet er tappet ned mot sommer reguleringshøyden. Argumentet om at en terskel vil være til hinder for båttrafikk mellom Akersvatnet og Grunnvatnet er ikke godt nok begrunnet. Ferdsel med båt på regulerte vann krever stor oppmerksomhet fra fører og det gjøres i høyeste grad allerede i dag. Man kan bygge terskelen slik at båter kan dras over, og den kan i tillegg merkes med bøyer slik at den er lett å oppdage når den kommer under vannlinjen (det merkes en god del skjær i Akersvatnet og Grunnvatnet i dag for å sikre ferdselen på vannene).

Hytteforeningen mener også at argumentet som NVE bruker, som går ut på at reguleringseffekten allerede var kjent da de fleste hyttene var bygget, er urimelig.

Det er i dag rundt 237 hytter i Akersvatnet. Nå finnes det en åpning i reguleringen av konsesjonsvilkårene som gjør at disse kan tilpasses den økte bruken av området, ref.

adkomster på veinett og vann i området. Vi ønsker å påvirke konsesjonen slik at friluftsliv, jakt og fiske kan fortsette i et område som vil få større estetisk kvalitet enn ved forrige konsesjon.»

Beboere og eiendomsbesittere i Dalsgrenda uttaler følgende i brev datert 28. november 2024:

«Vi har fått informasjon om at innstillingen nå foreligger. Side 10, side 11 og side 14 er slik vi forstår dette forslag til en konklusjon om hva som skal gjelde fremover i de neste 5 år for vassdraget.

Det er etter vårt syn utrolig at det ikke er en prioritert sak å få vurdert behovet av noen som helst tiltak i ett vassdrag som er sterkt lidende av en gjennomført og til dels brutal regulering.

Vår oppfatning av behov for tiltak i vassdraget bunner i:

- Ett elveløp som til tider på sommeren er så å si uten vannføring.
- Om vinteren er dette til tider mest sannsynlig enda dårligere
- Det fryktes for at det derfor er store områder i elva som noen ganger er bunnfrosset.
- Elvebunnen som tidligere så å si over alt var ren elvesand er nå i store deler av elva slam-bevokst.
- Lav vannstand kan ha vært årsaken til at landmasser langs elva har seget ut og at dette har gjort elva grunnere flere steder. Noen dype kulper er helt borte.
- Store områder har grodd igjen og av dette blir døde planterester en forsterkning for ytterligere vekst slik at elvebunnen ligner mest sump.
- Tidligere vann fra Akersvatnet var antatt kalkrikt. Det er i dag ikke noe tilsig av vann til vassdraget fra dette. Dagens vanntilførsel er i stor grad avsig fra myrlendt terreng. Dette kan ha langsiktig negativ betydning for vannkvalitet.
- Isgang som tidligere sikkert rensset opp i vassdraget er ikke eksisterende lengre.
- Øvre deler av vassdraget mulig særs skadelidende med vannføring.
- Hele vassdraget har «skader» av forskjellig karakter.
- En god lokal fiskebestand med trivselsmessig viktighet er i sterk tilbakegang.

Vi ser at det også er et stort behov for bedre oppfølging av bestemmelser.

- Feil og skader på eksisterende terskler/forbygninger som får stå uten utbedring over lang tid kan sannsynlig forsterke allerede eksisterende negative konsekvenser.
- Eksempler:
 - o Varsel om lekkasje og skade ved dam (reparert 2 år etter første varsling)
 - o Varsel om ødelagt fyllingsterskel (utbedret 12 år etter første varsling)
 - o Skader i støpte terskler (flere års skade før reparasjon)
 - o Det er nå skader i flere terskler/forebygginger (noen er allerede varslet om).

Vi ser at en analyse av forholdene i vassdraget ikke er satt som en prioritert oppgave. Det er vanskelig å tro at dette ikke burde vært en normal fremgangsmåte for å kunne avklare behov for mulige avbøtende tiltak i ett sterkt regulert vassdrag. Her burde vært

gjennomført en befaring helt fra sjøen og opp til dammen i Akersvatnet. Dette burde vært en selvfølge uten varsling/påtrykk fra oss. En slik befaring bør ha lokal medvirkning.»

Statkraft uttaler følgende i brev datert 29. november 2024:

«Statkraft Energi AS viser til NVEs innstilling av reviderte konsesjonsvilkår for reguleringene Bjerka- Plura, Langvatn og Rauvatn, (NVE ref. 200704589-98) med tilhørende vedlegg, datert 21.10.2024

Statkraft vil først og fremst trekke fram at innstillingen i det store og hele etter vårt syn balanserer miljømessige forbedringer i de regulerte vassdragene med samfunnets behov for framtidig produksjon av regulerbar vannkraft.

Flere av forslagene i innstillingen innebærer en formalisering og videreføring av tiltak eller manøvreringsintensjoner vi som konsesjonær stort sett følger. Vi vil likevel påpeke at en praksis som formaliseres gjennom manøvreringsreglement, får mer inngripende konsekvenser for manøvreringen enn en selvpålagt manøvreringspraksis. Ved en formalisering må Statkraft legge inn en større sikkerhetsmargin i driften av anleggene, og etablere strengere interne rutiner for manøvrering av vassdragene enn ved etterlevelse manøvreringsintensjoner.

Innstillingen er omfattende, og Statkraft har behov for noe mer tid for å få fullstendig oversikt over alle detaljene. Vi har på nåværende tidspunkt noen forslag til mindre justeringer og ønsker om presiseringer som er kommentert i punktene under. Dersom det kommer inn merknader fra andre parter i denne høringen, bistår Statkraft gjerne til å vurdere disse merknadene fra vårt ståsted som konsesjonær.

Reinforsen:

Det konsesjonsfrie Reinforsen Kraftverk har vært i drift siden 1925. Etter 100 års drift ser nå Statkraft på ulike alternativer for å modernisere dette kraftverket. NVEs innstilling åpner for at det ved en evt. konsesjonsbehandling av et nytt kraftverk i Reinforsen vil kunne åpnes for at en større andel av minstevannføringa på sommeren kan utnyttes i et nytt kraftverk dersom det nye kraftverket bidrar til sikker opp- og nedvandring av anadrom fisk i Reinforsen. Statkraft vil nå se nærmere på tekniske og praktiske løsninger for å avklare mulige designløsninger. Dialog rundt løsninger knytta til et nytt Reinforsen kraftverk vil håndteres i en egen prosess med NVE. Det samme gjelder eventuell opphør/fjerning av eksisterende kraftverk ved endt levetid.

Fiskepassasjer:

I flere av de aktuelle vassdragene finnes det fiskepassasjer/fisketrapper. Statkraft tolker ut fra NVEs innstilling at vårt ansvar knytta til eksisterende fiskepassasjer i de regulerte vassdragene er å sørge for at det går tilstrekkelig vann gjennom fiskepassasjene. Dersom endringer i vannføringsforholdene i disse vassdragene som følge av vår regulering negativt påvirker fiskeoppvandring gjennom de eksisterende fiskepassasjene, vil vi som konsesjonær kunne pålegges ombygging av fiskepassasjene for å bidra til at fiskeoppvandringen opprettholdes. En eventuell ombygging vil begrense seg til å gjelde inngangen til fiskepassasjene. Ordlyden i forslaget til nye vilkår går etter vårt syn vesentlig lenger.

“NVEs forslag til Vilkår for tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til regulering av Bjerka-Plura, Rana og Hemnes kommuner, Nordland fylke

(...) 9 VII

Fiskepassasjen i Pluras nedre del bekostes ombygd og justert av konsesjonæren i overensstemmelse med de nye vannføringsforholdene i vassdragene og i henhold til Miljødirektoratets bestemmelser.”

I forslag til vilkår for Langvatn finnes en likelydende bestemmelse, men da knytta til de eksisterende fiskepassasjene i Kobbforsen og Reinforsen.

Statkraft opplever at ordlyden i forslag til nye vilkår går vesentlig lenger enn NVEs innstillingsdokument i å overføre ansvar for eksisterende fiskepassasjer fra eier av fiskepassasje til regulant i vassdragene. Statkraft er innforstått med at vi som regulant har et ansvar for å avgrense de miljømessige negative konsekvensene av vår aktivitet, og at dette ansvaret omfatter ansvar for å sørge for at eksisterende fiskepassasjer mottar tilstrekkelig vannføring for å fungere. Fiskepassasjen i Plura eies som kjent av Bane Nor, og har etter det Statkraft kjenner til ikke vært fungerende som fiskepassasje etter ombygging av Nordlandsbanen på 1950-tallet.

Forslag til ny ordlyd Bjerka-Plura:

Fiskepassasjen i Pluras nedre del bekostes ombygd og justert av konsesjonæren dersom endrete vannføringsforhold i vassdraget som følge av reguleringen påvirker fiskevandring gjennom fiskepassasjen negativt. En eventuell ombygging skal foregå i henhold til Miljødirektoratets bestemmelser.”

Forslag til ordlyd Langvatn:

Fiskepassasjene i Kobbforsen og i Reinforsen bekostes ombygd og justert av konsesjonæren dersom endrete vannføringsforhold i vassdraget som følge av reguleringen påvirker fiskevandring gjennom fiskepassasjen negativt. En eventuell ombygging skal foregå i henhold til Miljødirektoratets bestemmelser.”

Tiltaksplan reindrift:

Mange av Statkrafts reguleringer ligger innenfor ett eller flere reinbeitedistrikt, og Statkraft anerkjenner at vår aktivitet i ulik grad kan påvirke reindriftas bruk av arealene. Denne påvirkninga antas å være noe ulik i de forskjellige fasene av kraftanleggenes livsløp: anleggsperiode, driftsfase og vedlikehold.

God, og jevnlig dialog med rettighetshavere og brukere er sentralt for å minimere den negative påvirkningen Statkrafts aktivitet har på øvrig bruk, brukere og ressursutnyttelse innenfor de samme områdene. Dette gjelder også for reindrift.

Statkraft har etter utbyggingen av Kjensvatn kraftverk hatt minimum 2 møter per år med Ildgruben reinbeitedistrikt. I tillegg til de faste møtene har vi ytterligere dialog knytta til konkrete aktiviteter og prosjekter innenfor reinbeitedistriktet.

Statkraft stiller seg positive til å utarbeide en konkret tiltaksplan for vår aktivitet i samråd med reinbeitedistriktene. Vi er ikke kjent med at det i andre reguleringsområder for vannkraftproduksjon er pålagt konsesjonær å utarbeide en helhetlig tiltaksplan for konsesjonærens fotavtrykk innenfor reindriftsdistriktene. Vår erfaring og kjennskap til

slike planer er dermed begrenset, og vi vil gjerne gå i dialog med NVE og reinbeitedistriktene for å konkretisere rammene for planarbeidet, og hvordan en slik planprosess best kan gjennomføres for alle involverte parter.

Flere av punktene som forslås i en tiltaksplan knytter seg etter Statkrafts syn til andre brukergruppers utnyttelse av blant annet anleggsveier. En tiltaksplan utarbeidet av Statkraft i samarbeid med reinbeitedistriktene vil etter Statkrafts syn i liten grad være egnet for å adressere tiltak som retter seg mot andre brukergruppers aktivitet innenfor reguleringsområdet.

Statkraft vil påpeke at reindriftsinteressene var omfattet av erstatningsoppgjøret i skjønnsretten i etterkant av reguleringene.

Sprutforsen:

I NVEs forslag til Manøvreringsreglement for reguleringen av Bjerka-Plura i Rana og Hemnes kommuner, Nordland fylke står følgende: *“I tiden 15. juni til 15. september skal det naturlige tilsiget til Sprutforsen slippes forbi bekkeinntaket.”*

Dette bekkeinntaket ligger på ca. 800 moh, i en v-formet bekkedal i nord/sør-retning. Terrenget i umiddelbart nærheten av bekkeinntaket er relativt slakt. Bekkeinntaket ligger under dyp snø store deler av året. For å slippe vann fra dette bekkeinntaket må man fysisk oppsøke bekkeinntaket, og lukke en mekanisk ventil. Lokalt vedlikeholdspersonell i Statkraft påpeker at dette bekkeinntaket svært ofte ligger under dyp snø i hele juni måned, og at en fysisk stenging av bekkeinntaket i forkant av 15.06 i mange år vil være nærmest umulig. NVEs snøkart publisert på xgeo.no og senorge.no bekrefter dette. Bekkeinntaket Sprutforsen er normalt snødekt fram til midten av juli.

Ved en innføring av et krav om slipp av alt tilsig fra bekkeinntak Sprutforsen i perioden 15.06 til 15.09 vil Statkraft i praksis måtte stenge bekkeinntaket på høsten for å være sikre på at tilsiget blir sluppet fra 15.06. Dette vil i realiteten føre til at bekkeinntaket blir stengt/avviklet. Hovedbegrunnelsen for slipp fra dette bekkeinntaket er å sikre landskapsopplevelsen av Sprutforsen. Utløpet er også i mange år dekket av snø den 15.06, og vil dermed gi liten eller ingen effekt som landskapselement før etter at utløpet er tinet fram.

For å sikre etterlevelse av nytt manøvreringsregelverk uten å måtte stenge bekkeinntaket permanent forslår Statkraft at perioden for slipp av alt tilsig fra bekkeinntak Sprutforsen utsettes med 1 måned, og blir gjort gjeldende for perioden 15.07-15.10. Dette vil etter Statkrafts vurdering sikre landskapsopplevelsen av fossen, og samtidig være mulig for Statkraft å implementere i sine driftsrutiner uten å måtte stenge bekkeinntaket hele året. En forskyving av perioden vil i også bidra til å redusere vanntapet fra tiltaket.

Tverrvatn:

Statkraft har ved flere anledninger uttalt seg om praktiske utfordringer med et vannslipp på vinteren fra Tverrvatn via Tverråga til Rauvatn. Tverrvatns nordlige del er svært grunn. Denne delen av magasinet vil på grunn av dybdeforholdene ofte være tilnærmet bunnfrosset. Dagens dam inneholder ingen slippanordning. Statkraft vil bruke vinteren 2024/2025 til å se nærmere på praktiske konsekvenser av et potensielt vannslipp i perioden 01.12-30.04. Dette omfatter manøvreringsintensjoner knytta til magasinifylling,

vannstands- og ismålinger. Vi vil komme nærmere tilbake med erfaringer fra dette arbeidet.»

Rana kommune uttaler følgende i to brev datert 2. desember 2024 og ett datert 19. desember 2024:

«Formannskapetets behandling av sak 99/2024 i møte den 26.11.2024:

Vedtak

Det kreves som opprinnelig at konsesjonen for reguleringen av Bjerka-Plura og konsesjonen for vannfallrettigheter og reguleringsanlegg i Andfiskåga revideres slik at forpliktelsene knyttet til den kommunale vannforsyningen blir avklart.

Kommunedirektøren utarbeider brev til Energidepartementet som oversendes innen frist 2. desember 2024 og legger frem brevet til orientering i første kommunestyremøte, jf. kommuneloven § 11-8.

Rana kommune tar forøvrig innstillingen fra NVE til Energidepartementet til orientering når det gjelder revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringene Bjerka-Plura, Langvatn og Rauvatn.

Behandling

Kommunedirektørens innstilling:

Det kreves som opprinnelig at konsesjonen for reguleringen av Bjerka-Plura og konsesjonen for vannfallrettigheter og reguleringsanlegg i Andfiskåga revideres slik at forpliktelsene knyttet til den kommunale vannforsyningen blir avklart.

Kommunedirektøren utarbeider brev til Energidepartementet som oversendes innen frist 2. desember 2024 og legger frem brevet til orientering i første kommunestyremøte, jf. kommuneloven § 11-8.

Rana kommune tar forøvrig innstillingen fra NVE til Energidepartementet til orientering når det gjelder revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringene Bjerka-Plura, Langvatn og Rauvatn.»

Brev med merknader:

«1 Innledning

Det vises til innstilling fra NVE av 21.10.2024 om vilkårsrevisjoner for reguleringene Bjerka- Plura, Langvatn og Rauvatn. NVEs ref.: 200704589. Det er fra NVEs side bedt om at kommunen sender ytterligere merknader til revisjonsdokumentene og innstillingen til Energidepartementet.

NVE har i innstillingens pkt.7.5.1. gitt avslag på kommunens krav om vilkår som sikrer drikkevannsforsyning til befolkningen i Mo i Rana. Kommunen ønsker å tilføye ytterligere merknader og vurderinger før den endelige behandlingen hos Energidepartementet.

NVEs redegjørelse i innstillingen i pkt. 7.5.1. er etter kommunes syn ufullstendig og misvisende.

Kommunenes rolle i en vilkårsrevisjon er å representere allmenne interesser i de områdene som påvirkes av konsesjonen. Vilkår om sikring og leveranse av trygt og godt råvann for drikkevann til befolkningen i konsesjonsområdet er en slik allmenn interesse.

Dette tilsvar gjelder kommunens krav om slikt vilkår, og kommunen vurderer at NVE ikke har behandlet saken med den grundighet som forventes i sak av så stor betydning for kommunens innbyggere.

NVEs løsning, på dette tidspunkt, vil innebære betydelig usikkerhet for Rana kommunes leveranse av vann til sine innbyggere i 2028.

Det betyr at kommunen etter tolv års saksbehandling på nytt må søke om et vilkår som kunne vært behandlet i denne konsesjonsrunden. Dette vil innebære stor ressursbruk til unødvendig saksbehandling.

Det vil heller ikke løse problemet som må adresseres på nytt i en ny konsesjonsrunde. Vi mener at kommunens krav om drikkevann til vannverket er et krav som må prioriteres. Spesielt i en situasjon der kommunens krav om vann stammer fra kommunens andel av hjemfall av vannrettigheter.

Rana kommune vil i det følgende redegjøre nærmere for manglene ved saksbehandlingen, og korrigere NVEs saksfremstilling.

2 NVEs saksbehandling

Kravet om leveranse av drikkevann til Mo vannverk har vært med gjennom hele den lange prosessen med konsesjonsrevisjon.

Kravet var med i Rana kommunestyres krav 06.03.2012 om åpning av revisjon, slik det også kommer frem av vedtaket av 02.05.2013 fra NVE.

Det var fortsatt et viktig krav da Rana kommunestyre 16.05.2017 behandlet høringsdokumentene for av Bjerka-Plura reguleringen og Langvatnreguleringen.

Kommunen registrerte tidlig at Statkraft ikke var positiv til kravet, og det virket heller ikke som om NVE ville behandle kravet med nødvendig alvor og grundighet. Kommunen har derfor de senere år fulgt opp dette kravet særskilt.

Dette gjorde Rana kommune i brev fra kommunen til NVE 22.02.2019 som ble besvart 28.05.2020.

Bilag 1: Rana kommunes brev av 22.02.2019

Bilag 2: Brev fra NVE den 28.05.2020

Her kom det frem at Statkraft, og ikke NVE, er part i avtalen fra 1978 som skal sikre drikkevann til Mo vannverk fram til 2028. Dette er en avtale mellom Statkraft og Mo Industripark AS.

Dette framsto som uforståelig, relatert til Statkrafts opptreden da kommunens nye vannverk skulle tas i bruk i 2012.

Statkraft krevde da at kommunen måtte inngå en avtale med Statkraft som kunne medføre økonomisk ansvar for kommunen, hvis Mo Industripark bryter en avtale Statkraft selv, og ikke kommunen er part i.

Rana kommune sendte deretter brev til NVE 08.12.2021 og redegjorde grundig for kravet og bakgrunn for det.

Bilag 3: Brev fra Rana kommune til NVE av 08.12.2021

Brevet førte til møte mellom kommunen og NVE 19.05.2022. I dette ble NVEs saksbehandlere omsider klar over hvilken utfordring kommunen har i denne saken.

Kommunen møtte forståelse for forventningen om at NVE gjennom prosessen med konsesjonsrevisjon kunne bistå kommunen, og sikre leveranse av råvann til byens vannverk også etter 2028.

Bilag 4: Møtereferat NVE og Rana kommune 19.05.2022.

Det fremgår av møtereferatet:

*NVE har ikke noe umiddelbart svar på hva som er den beste, permanente og mest forutsigbare løsningen, eller hva NVE som konsesjonsmyndighet kan bidra med. **Én mulighet kan være å sette vilkår om levering av drikkevann i forbindelse med revisjon av vilkår for Bjerka-Plura-reguleringene.** Kommunen har allerede fremmet krav om dette i revisjonssaken. NVE vil derfor vurdere dette, uten at kommunen trenger å foreta seg noe mer. Revisjonssaken er klar for sluttbehandling i NVE. Den har i utgangspunktet høy prioritet, og situasjonen angående drikkevannsforsyning til Rana kommune er et ytterligere argument for å prioritere saken. Sakstilfanget i NVE er midlertid økende, og politiske prioriteringer og føringer kan endre seg. Det er derfor ikke mulig å si sikkert når revisjonssaken kan være ferdigbehandlet fra NVE og OED. NVE anbefaler derfor at kommunen går i dialog med Statkraft om vannforsyningen etter 2028, parallelt med at revisjonssaken behandles.*

Så sent som i 2022 ble altså kommunen opplyst om at det var mulig å sette vilkår om levering av drikkevann i revisjon av vilkår for reguleringen av Bjerka-Plura.

Ettersom det hastet med en avklaring for kommunen og det var uklart når revisjonssaken kunne være ferdigbehandlet hos NVE og OED, ble det anbefalt at kommunen gikk i dialog med Statkraft om en løsning på vannforsyningen etter 2028.

Kommunen forsøkte da å få i stand en avklaring og en avtale, noe Statkraft ikke var villig til. Kommunen har i årene mellom forsøkt å få i stand en løsning, noe som også ble tydeliggjort i kommunens brev av 17.04.2024 til NVE.

Bilag 5: Brev fra Rana kommune av 17.05.2024.

Bilag 6: Møtereferat Statkraft

Likevel avslår NVE i sin innstilling til Departementet kravet om at drikkevannsforsyning til Mo vannverk etter 2028 løses gjennom konsesjonsrevisjonen.

Dette selv om NVE er klar over at Statkraft ikke er villig til å endelig avklare vannleveringen til Rana kommune etter 2028 gjennom avtale.

Rana kommune finner da at NVE ikke har ivarettatt det viktige allmenne hensyn til levering av drikkevann i den pågående revisjonsprosessen.

Til tross for den utbygging som innbyggerne i Rana kommune har måttet tåle, skal altså ikke innbyggerne tilgodeses med et konsesjonsvilkår om levering av drikkevann til kommunens befolkning.

I innstillingen skriver NVE at Rana kommune kan søke om egen konsesjon til vannuttak, etter vannressursloven.

Det skriver NVE, etter (i praksis) i 12 år å ha behandlet en søknad om slikt vannuttak etter vassdragsreguleringsloven, (i tilknytning til vilkårsrevisjonen), kun tre år før avtalen som i dag sikrer levering av drikkevann går ut.

Kommunens krav innebærer i realiteten en slik søknad, som er behandlet gjennom hele revisjonsprosessen. Kravet fra kommunen er prosessøkonomisk enklere å behandle i en pågående revisjonsprosess. Dette er ikke berørt i innstillingen.

NVE burde også på et langt tidligere tidspunkt ha opplyst kommunen om at det var slik de vurderte saken, eller at kravet i realiteten innebar en søknad om konsesjon fra Rana kommune.

Det er NVE som behandler søknader om konsesjon etter vannressursloven og skal veilede dersom det er spørsmål om nødvendigheten av en konsesjonssøknad.

Dersom NVE er av den oppfatning at kommunen trenger konsesjon for å fortsette sin aktivitet, så kan ikke det løses gjennom en privatrettslig avtale med Statkraft. Slik kommunen ser det så har NVE i dette tilfelle ikke ivaretatt sin forvaltningsmessige veiledningsplikt, og har på den måten satt kommunen i en unødvendig vanskelig situasjon med sin innstilling.

3 Kommunens kommentar til sakens hovedelementer

Kommunen ser også behov for å presisere og korrigere deler av NVEs innstilling. Det er viktig å merke seg følgende om sakens historikk.

- Avtalen fra 1978 om leveranse av drikkevann i 50 år fra Andfiskvassdraget ble inngått mellom NVE som forvaltningsorgan og Norsk jernverk som aktør. At Statkraft fikk denne avtalen med seg da NVE ble delt fremstår som ubegrunnet for kommunen.
- Dette ble meddelt kommunen i 2020, og var helt ukjent da kommunen i 2004 og 2011 forhandlet med Statkraft om å ta ut drikkevannet gjennom deres krafttunnel. Avtalen beskrives av NVE som privatrettslig. Kommunen er imidlertid ikke avtalepart, bare tilgodesett tredjepart. Avtalen utgår om få år, og kommunen har da ikke sikkerhet for levering av vann til sitt største vannverk.
- Gjeldende konsesjon for Andfiskvassdraget er gitt i resolusjon av 23.05.1986, og gjelder til 2036. I denne står det ingenting om levering av drikkevann
- Kommunen inngikk i 2004 avtale med Statkraft om uttak av drikkevann (råvann) fra krafttunnelen.

Bilag 7: Avtale mellom Rana kommune og Statkraft av 2004

- Avtalen gjaldt ikke leveranse av vann. Forutsetningsvis skulle Mo Industripark AS levere tilsvarende vannmengde fra Småvatnan, slik de er forpliktet til i avtalen med NVE (nå Statkraft) fra 1978. Det var ingen betalingsklausul for den avtalesikrede

vannmengden. Kommunen gikk da i gang med å bygge nytt vannverk. Statkraft bygget eget kraftverk på kommunens grenledning, med en noe mindre fallhøyde enn i krafttunnelen.

- Da det nye vannverket i 2011 var klart til å tas i bruk, krevde Statkraft ny avtale før kommunen kunne starte uttaket. De krevde bl.a. inn en klausul om betaling av kraftpris, dersom avtalefestet overføring av tilsvarende vannmengde fra Småvatnan ikke ble effektivert. Kommunen regnet med å ha avtaleparten NVE som garantist for overføring av vann, og valgte å inngå ny avtale heller enn å la et nytt vannverk stå uåpnet. Hadde kommunen visst at Statkraft var avtalepart, hadde kommunen ikke akseptert avtalen. Etter 2028 står dermed Mo vannverk uten avtalehjemlet tilgang til råvannuttak.
- Kommunen har etter oppfordring fra NVE (som det fremgår over) forsøkt å få i stand en avtale om levering av råvann, men det ønsker ikke Statkraft, selv om selskapet er enig i at rettigheten skal fortsette uten vederlag, se referat fra møtet med Statkraft. Inn tatt i bilag 6.

4 Kommentarer til deler av NVEs saksutredning

4.1 Statkrafts kommentarer, under innstillingens punkt 7.5.1 på s. 146:

Gjennom en avtale mellom Statkraft og Rana kommune fra 2012, er kommunens vannforsyning i dag fysisk knyttet til Rana kraftverks tilløpstunnel, mens den vederlagsfrie vannforsyningen av drikkevann til Rana kommune er knyttet til Mo Industriparks konsesjon i Andfiskåga. Statkraft opplyser om at betingelsene for dette var:

(...) at vannvolumet som kommunen tar ut skal føres fra Småvatn inn på tilløpstunnelen fra Akersvatnet, og at kommunen skal betale for Statkrafts produksjonstap dersom tilsvarende vannvolum ikke leveres fra Småvatn. Bakgrunnen for det siste er at det er MIP som har manøvreringsansvaret for Andfiskvassdraget og kan beslutte når Statkraft kan føre vann fra Småvatn og inn på tunnelen. Det var aldri hensikten med avtalen at Statkraft skulle overta MIPs forpliktelse etter avtalen med Staten om vannlevering til kommunen.

Statkraft presiserer at ansvaret for vannleveransen til Rana kommune ble i avtalen fra 2012 pålagt MIP (Norsk jernverks rettsetterfølger) alene, som del av betaling for leie av de hjemfalte anleggene og fallrettene. Statkraft mener dette kravet ikke angår Bjerka-Plurakonsesjonen, og at det derfor ikke relevant i vilkårsrevisjonen.

4.2 Kommentar fra Rana kommune:

Kommunen var i 2012 ukjent med at Statkraft var part i avtalen med Mo Industripark fra 1978. Det er direkte feil å skrive slik Statkraft presiserer at ansvaret for vannleveransen i avtalen fra 2012 ble pålagt MIP alene. Avtalen fra 2012 pålegger ikke en slik plikt på Mo Industripark som ikke er en del av denne avtalen mellom Statkraft og kommunen.

Kommunen har videre ingen avtale med MIP. Det var avtalen fra 1978 som påla MIP dette ansvaret, og her var det altså Statkraft selv som var avtalepart som rettsetterfølger.

I avtalen fra 1978 står det at drikkevannet kan tas ut hvor som helst i vassdraget som man blir enige om. Mo Industripark AS bekreftet i brev i 2001 at det var greit at kommunen kunne ta ut drikkevannet fra Småvatnan.

Bilag 8: Brev fra Mo Industripark av 26.03.2001.

Det hører med til historien at Statkraft i de år da overføring av vann ikke skjedde (etter avtalen fra 1978) har bedt kommunen om å purre MIP om overføring av vann fra Småvatnan, med henvisning til betalingsklausulen. Dette selv om det er Statkraft som er avtalepart etter avtalen fra 1978.

Kommunens krav gjelder ikke samordning av betingelser med Andfiskvann-konsesjonen. I denne konsesjonen fremgår det ingenting om levering av drikkevann.

Bilag 9: Resolusjon av 23.05.1986

Kommunen har hele tiden i revisjonsprosessen krevd et nytt vilkår i konsesjonen for Bjerka – Plura om levering av drikkevann fra Akersvannet. Dette fordi det er det eneste som er aktuelt i dag og framover, og kommunen er sterkt uenig i at dette ikke er relevant i vilkårsrevisjonen.

Det er videre slik at vederlagsfri vannforsyning var forutsetningsvis det Rana kommune skulle få for sin andel av det hjemfalte vannfallsrettighetene til A/S Norsk Jernverk, se Innst. S. nr. 262. 1977-78. Statkraft er også enig i at Rana kommune uten vederlag skal ha tilgang på drikkevann etter 2028, og at vannforsyning til drikkevann har prioritet, se bilag 6.

I vilkårene for Langvasskonsesjonen ble det tatt med et slikt krav om vannleveranse i konsesjonen. Dette vilkåret var aktuelt den gang konsesjonen ble gitt. Det er det ikke i dag, men de områdene som ble tilgodesett i det vilkåret, som NVE foreslår å beholde, får i dag vann via Akersvannet fra Mo vannverk.

4.3 NVEs vurderinger, under innstillingens punkt 7.5.1 på s.147:

NVE forstår at Rana kommune er bekymret for tilgang til drikkevann av tilstrekkelig mengde og kvalitet. Slik NVE forstår faktum er Rana kommunes rett til drikkevann knyttet til kommunens andel av verdiene som hjemfalt i 1978. Mo Industripark (rettsetterfølgeren til Norsk jernverk) har i dag en leieavtale med Statkraft for å kunne fortsette å unytte reguleringene i Andfiskvassdraget. Avtalen om vederlagsfritt drikkevann for kommunen gjelder i 50 år fra 1978. Videre forstår vi at Rana kommune og Statkraft inngikk en avtale i 2012 om levering av vann fra tilløpstunnelen til Rana kraftverk og ikke MIPs driftsvannledning, men at MIP i tråd med avtalen skulle avstå tilsvarende vannmengde som kommunen tar ut fra vassdraget til Statkraft via inntaket i Småvatna.

NVE presiserer at Norsk Jernverk AS sin konsesjon til «regulering og erverv av bruksrett m.v. for kraftutbygging i Andfiskvassdraget», fastsatt ved kgl.res. av 23. mai 1986, er ikke en del av denne vilkårsrevisjonen.

I sin kommunikasjon med NVE (BP-47 og BP-102) fremhever Rana kommune at de, både

i 1978 og i 2012, har trodd at det var NVE som var deres avtalepart og ikke Statkraft. I våre tilbakemeldinger til kommunen har NVE forklart at det hele tiden har vært Statkraftverkene, og senere Statkraft, som har vært part i saken (BP-81). I NVEs brev til kommunen av 28. mai 2020 (BP-69) fremhever NVE at forpliktelsen til Mo Industripark om levering av vann er forankret i avtalen av 1978, og dette er en privatrettslig avtale og ikke en konsesjon. NVE har dermed ingen myndighet til verken å ta stilling til innholdet i avtalen eller følge opp eventuelle brudd. I møtet mellom NVE og kommunen den 19. mai 2022 fremhevet NVE at vi ville vurdere kommunens krav i vilkårsrevisjonen (referatet fra møtet har dokumentnummer BP-81). NVE mottok et nytt brev fra Rana kommune 17. april 2024 (BP-102). Her orienterer kommunen om hva som har skjedd i saken siden møtet i 2022. De opplyser at de ikke har fått på plass en tilfredsstillende avtale med Statkraft uten betalingsklausul. Kommunen avslutter brevet slik:

(...) Når Statkraft ikke vil inngå privatrettslig avtale om dette nå [NVEs merknad: om å sikre gratis, trygt, sikkert og godt råvann til drikkevannsforsyningen til Mo vannverk] forventer og krever kommunen at NVE som konsesjonsmyndighet tar ansvar for å få på plass en løsning som sikrer at byens vannverk også etter 2028 gis gratis tilførsel av råvann av sikker og tilfredsstillende kvalitet. Slik forpliktelse kan ikke overlates til de to kraftprodusentene Statkraft og Mo Industripark å ivareta.

Rana kommune forventer derfor at NVE følger opp dette punktet i kommunes kravspesifikasjon for vilkårsrevisjon. Dette selv om Statkraft i sine tilsvarende svar har protestert på et slikt nytt vilkår.

4.4 Kommentar Rana kommune:

NVE har søkelys på avtalen fra 1978, og at det er en privatrettslig avtale.

Rana kommune er ikke part i denne avtalen, og om tre år utgår avtalen. Kommunen er kun tilgodesett tredjepart etter avtalen.

Etter dette må kommunens største vannverk ha et nytt grunnlag for sitt uttak av råvann fra Akersvann. NVE blander også inn Mo Industripark AS inn i avtalen fra 2012 mellom Statkraft og Rana kommune, selv om de ikke er part i avtalen.

Sikring av drikkevann fra en trygg og god kilde er en allmenn interesse som kommunen har krevd løst ved et nytt vilkår i konsesjonen for Bjerka-Plura.

Den vannmengden kommunen bruker er forsvinnende liten i forhold til den totale vannmengden som Statkraft produserer kraft på. Statkraft har også bygget kraftverk på kommunens grenledning som reduserer produksjonstapet for Statkraft.

4.5 NVEs anbefaling, under innstillingens punkt 7.5.1 på s. 147-148:

NVE anser at forholdet om leveranse av drikkevann er et privatrettslig forhold som ikke omfattes av vilkårsrevisjonen for Bjerka-Plurareguleringen. Vi anbefaler ingen vilkår i konsesjonen for dette forholdet, men oppfordrer partene til å finne en minnelig løsning. Hovedformålet med en revisjon er å bedre miljøforholdene i tidligere regulerte vassdrag. Privatrettslige forhold omfattes ikke, og normalt omfattes heller ikke økonomiske vilkår

som ikke direkte kan knyttes til miljøvilkårene. NVE mener at forholdet knyttet til levering av drikkevann, slik som det er beskrevet av partene, er å anse som et privatrettslig forhold og som må løses mellom partene. Vilkårsrevisjonen er ikke arenaen for dette forholdet.

NVE minner om at kommunen står fritt til å søke om en egen konsesjon etter vannressursloven til vannuttak. Vassdragsmyndigheten vil da vurdere fordelene vannuttaket vil ha mot ulempene det vil medføre for kraftproduksjonen i vassdraget og andre allmenne interesser, jf. vannressursloven § 25. NVE presiserer at en eventuell konsesjon til et slikt tiltak vil medføre at tiltakshaver selv har et ansvar for å avklare de privatrettslige forholdene til andre rettighetshavere i området.

4.6 Kommentar Rana kommune:

Sikring av drikkevann er et allment hensyn som skal ha prioritet ved behandling av en kraftkonsesjon.

At dette i dag er sikret med en privatrettslig avtale mellom to eksterne parter sett fra kommunens ståsted er lite relevant, særlig når NVE allerede i 2022 var klar over at det hastet med en avklaring for kommunen, ved at avtalen bare gjelder til 2028.

Ved vilkårsrevisjon skal bestemmelsene til gamle konsesjoner revideres og oppdateres i forhold til dagens situasjon. At råvannsuttak til Mo vannverk ble flyttet til Akersvann var grunnet i at vann fra Andfiskvassdraget ikke lenger kunne ivareta nye krav til sikkerhet og kvalitet for innbyggerne i kommunen.

Det er hevet over enhver tvil at sikring av Rana kommunes behov for drikkevann til innbyggerne ville blitt sett på som et viktig vilkår, dersom dette hadde vært en ny konsesjon under behandling. Kommunen kan ikke forstå at det skal forholde seg annerledes med en revisjon.

Rana kommune har et etablert vannverk i de vassdrag som konsesjonene omhandler. NVE skriver i sin innstilling at kommunen kan søke om konsesjon for å drive vannverk. Kommunen forutsetter at det ved søknad vil gis konsesjon til vannverk med samme lokalisering som i dag. Det etablerte vannverket har vært i bruk i mange år, og er per i dag kommunens største vannverk.

Kommunens rett på uttak av drikkevann vil da kunne komme i konflikt med konsesjoner for vannkraftuttak. En regulering av eventuelle motstridende rettigheter vil ikke kunne løses gjennom en privatrettslig avtale.

NVE har i sin innstilling ikke tatt tilstrekkelig hensyn til dette. Innbyggerne i Rana kommunes behov for drikkevann er en interesse som må gå foran.

En fortsatt bruk av det etablerte vannverket vil videre i liten grad påvirke vannkraftverkets aktivitet. Slik kommunen ser det, så tilsier det at regulering av drikkevann må inntas i de reviderte konsesjoner.

Det fremstår som unødvendig formalistisk å skulle avvente dette til et senere tidspunkt. Behandlingen hører hjemme i, og må løses i, revisjonsprosessen som nå snart kan fullføres. Det fremstår som klart at det er hjemmel i vassdragsreguleringsloven for å innta et slikt punkt i de reviderte konsesjoner. Dette er også et standpunkt som NVE fremholdt i 2022, som nevnt over. Prosessøkonomiske og samfunnsmessige hensyn begrunner videre en slik løsning.

5 Avslutning

Rana kommune ber om at departementet inntar vilkår som sikrer drikkevannsforsyning til befolkningen i Mo i Rana, i de reviderte konsesjonene.

Departementet har anledning til å gjøre slik endring. Alternativt bes det om at saken returneres til NVE for en ny og grundigere gjennomgang.»

Vedtak kommunestyrets behandling:

«**Kommunestyrets behandling av sak 119/2024 i møte den 17.12.2024:**

Vedtak

Det kreves som opprinnelig at konsesjonen for reguleringen av Bjerka-Plura og konsesjonen for vannfallrettigheter og reguleringsanlegg i Andfiskåga revideres slik at forpliktelsene knyttet til den kommunale vannforsyningen blir avklart.

Kommunedirektøren utarbeider brev til Energidepartementet som oversendes innen frist 2. desember 2024 og legger frem brevet til orientering i første kommunestyremøte, jf. kommuneloven § 11-8.

Rana Kommune er ikke fornøyd med at de fleste av de konkrete kravene i innspillsrunden til vilkårsrevisjon av Bjerka- Plura, Langvatn og Rauvatn ikke er anbefalt av NVE.

Rana Kommune mener at ED må gjøre en egen vurdering av de krav som er stilt fra Rana Kommune jmf kommunestyrevedtak 44/17 den 16.05.2017.

Rana kommune peker spesielt på:

1. Fjerning av terskel ovenfor Reinforsen dam, som er en betydelig utfordring spesielt ved isgang og flom i vassdraget. Fjerning av terskel ovenfor Reinforsen dam er også et krav fra Skonseng og Røssvoll Bøgdalag. Rana Kommune viser også til Høyesterettsdom av 27. oktober 1973 (nr 168/1973, nr 48/1973) som underbygger kravet om fjerning/riving. Hyppigere flomsituasjoner, med mer nedbør aktualiserer dette ytterligere.

2. I influensområdet til langvatnet-utbyggingen er det betydelige erosjonsskader etter utbyggingen. Noen forebyggingsarbeider er gjort, men det gjenstår mye, både i Rana og i Langvassåga som er berørt av utbyggingen. Forebygging mot utrasinger, erosjonsskader var planlagt allerede ved konsesjonsvedtaket i 1961. Rana Kommune mener at dette arbeidet må prioriteres for å sikre infrastruktur, matjord og annet areal.

3. Minstevassføring – minstevannstand Ifølge Klimaprofilen for Nordland Fylke, utarbeidet av Norsk Klimaservicesenter, vil årsnedbøren øke med ca 20 % i regionen frem mot prehundreskiftet. På grunn av økt nedbør forventes det at gjennomsnittlig årlig vannføring i vassdragene vil øke med ca 10% på årsbasis (side 40 i NVE sitt innstillingsdokument). Rana Kommune mener derfor at det er gode muligheter for å øke minstevannføringen både i Virvasselva og Randalselva, og dermed miljøstandarden ut fra

dagens tilstand uten at det behøver å gå ut over kraftproduksjonen.

4. Minstevannstanden i Kjensvatnet må holdes på kote 526 for å hindre tørrlegging av store arealer som er svært negativt for en god miljøstandard.

5. Prosessvatn til industrien. Rana Kommune viser her til Mo Industripark sin uttalelse til vilkårsrevisjonen. Dette gjelder spesielt vanninntakene ved Huberget i Ranelva. Rana Kommune mener at dette ikke er hensyntatt fra NVE sin side, spesielt ut fra at dette.

Rana kommune tar forøvrig innstillingen fra NVE til Energidepartementet til orientering når det gjelder revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringene Bjerka-Plura, Langvatn og Rauvatn.

Behandling

Tilleggsforslag fra Lars Frøysa (AP) på vegne av alle partier:

1. Fellesforslag:

Sak 119/2024 Revisjon av konsesjonsvilkår for Bjerka- Plura, Langvatn og Rauvatn

Rana Kommune er ikke fornøyd med at de fleste av de konkrete kravene i innspillsrunden til vilkårsrevisjon av Bjerka- Plura, Langvatn og Rauvatn ikke er anbefalt av NVE.

Rana Kommune mener at ED må gjøre en egen vurdering av de krav som er stilt fra Rana Kommune jmf kommunestyrevedtak 44/17 den 16.05.2017.

Rana kommune peker spesielt på:

1. Fjerning av terskel ovenfor Reinforsen dam, som er en betydelig utfordring spesielt ved isgang og flom i vassdraget. Fjerning av terskel ovenfor Reinforsen dam er også et krav fra Skonseng og Røssvoll Bøgdalag. Rana Kommune viser også til Høyesterettsdom av 27. oktober 1973 (nr 168/1973, nr 48/1973) som underbygger kravet om fjerning/riving. Hyppigere flomsituasjoner, med mer nedbør aktualiserer dette ytterligere.

2. I influensområdet til langvatnet-utbyggingen er det betydelige erosjonsskader etter utbyggingen. Noen forebyggingsarbeider er gjort, men det gjenstår mye, både i Rana og i Langvassåga som er berørt av utbyggingen. Forebygging mot utrasinger, erosjonsskader var planlagt allerede ved konsesjonsvedtaket i 1961. Rana Kommune mener at dette arbeidet må prioriteres for å sikre infrastruktur, matjord og annet areal.

3. Minstevassføring – minstevannstand Ifølge Klimaprofilen for Nordland Fylke, utarbeidet av Norsk Klimaservicesenter, vil årsnedbøren øke med ca 20 % i regionen frem mot prehundreskiftet. På grunn av økt nedbør forventes det at gjennomsnittlig årlig vannføring i vassdragene vil øke med ca 10% på årsbasis (side 40 i NVE sitt innstillingsdokument). Rana Kommune mener derfor at det er gode muligheter for å øke minstevannføringen både i Virvasselva og Randalselva, og dermed miljøstandarder ut fra dagens tilstand uten at det behøver å gå ut over kraftproduksjonen.

4. Minstevannstanden i Kjensvatnet må holdes på kote 526 for å hindre tørrlegging av store arealer som er svært negativt for en god miljøstandard.

5. Prosessvatn til industrien. Rana Kommune viser her til Mo Industripark sin uttalelse til vilkårsrevisjonen. Dette gjelder spesielt vanninntakene ved Huberget i Ranelva. Rana Kommune mener at dette ikke er hensyntatt fra NVE sin side, spesielt ut fra at dette er et

svært viktig element i konsesjonssakene fra 1961-1962.

Votering:

Formannskapetets innstilling med tilleggsforslaget fra Lars Frøysa (AP) ble enstemmig vedtatt (35-0).»

Helgeland Kraft uttaler følgende i brev datert 2. desember 2024:

«Vi ser at NVE i rapportens punkt 12.3 post 2 anbefaler installasjon av en omløpsventil i Ildgrubfossen kraftverk for å sikre miljøgevinsten knyttet til økt minstevannføring.

Selv om vi forstår viktigheten av dette tiltaket, står vi overfor betydelige praktiske utfordringer. En omløpsventil med en kapasitet på minimum 40 % av kraftverkets maksimale slukeevne (3,7 m³/s) krever installasjon av teknisk utstyr som det i dag ikke er plass til i den eksisterende kraftstasjonen. Dette begrenser vår mulighet til å gjennomføre installasjonen uten omfattende ombygging av anlegget.

I tillegg vil en slik tilpasning kreve nøye planlegging for å sikre at ventilens funksjonalitet og utforming oppfyller kravene til miljøforbedringer samtidig som den integreres i dagens anlegg. Dette forutsetter et tett samarbeid med fagekspertise og en grundig gjennomgang av mulige løsninger.

Vi ser behov for en nærmere dialog om hvordan dette kravet kan håndteres på en gjennomførbar måte, med hensyn til både miljømålene og de fysiske begrensningene ved kraftverket.»

Advokatfirmaet Lund og Co uttaler følgende i brev datert 17. februar 2025:

«1 Innledning

Det vises til innstilling fra NVE av 21. oktober 2024 om vilkårsrevisjoner for reguleringene Bjerka-Plura, Langvatn og Rauvatn, jf. NVEs referanse 200704589. Det vises videre til Rana kommunes supplerende merknader til NVEs innstilling i brev av 21. november 2024.

Vi bistår Rana kommune og ønsker å komme med noen supplerende bemerkninger til NVEs rettsanvendelse på vegne av kommunen.

Rana kommune har som det fremgår av NVEs innstilling og de supplerende merknader fremsatt krav om at det ved revisjonen av konsesjonsvilkårene settes vilkår som sikrer drikkevannsforsyningen til befolkningen i Rana kommune. Dette har vært et svært viktig forhold for kommunen, helt fra kravet om revisjon ble fremsatt av kommunen.

NVE har ikke tatt kommunens krav til følge, under henvisning til at *«leveranse av drikkevann er et privatrettslig forhold som ikke omfattes av vilkårsrevisjonen for Bjerka-Plurareguleringen»*, jf. NVEs innstilling side 147-148.

Dette beror etter kommunens vurdering på en uriktig rettsanvendelse fra NVEs side, og underbygges nærmere under punkt 2 nedenfor.

2 NVE har lagt uriktig rettsanvendelse til grunn

NVE har i innstillingens punkt 7.5.1. på side 147-148 gitt avslag på kommunens krav om vilkår som sikrer drikkevannsforsyning til befolkningen i Mo i Rana, og med følgende begrunnelse:

«NVE anser at forholdet om leveranse av drikkevann er et privatrettslig forhold som ikke omfattes av vilkårsrevisjonen for Bjerka-Plurareguleringen. Vi anbefaler ingen vilkår i konsesjonen for dette forholdet, men oppfordrer partene til å finne en minnelig løsning. Hovedformålet med en revisjon er å bedre miljøforholdene i tidligere regulerte vassdrag.

Privatrettslige forhold omfattes ikke, og normalt omfattes heller ikke økonomiske vilkår som ikke direkte kan knyttes til miljøvilkårene. NVE mener at forholdet knyttet til levering av drikkevann, slik som det er beskrevet av partene, er å anse som et privatrettslig forhold og som må løses mellom partene. Vilårsrevisjonen er ikke arenaen for dette forholdet.

NVE minner om at kommunen står fritt til å søke om en egen konsesjon etter vannressursloven til vannuttak. Vassdragsmyndigheten vil da vurdere fordelene vannuttaket vil ha mot ulempene det vil medføre for kraftproduksjonen i vassdraget og andre allmenne interesser, jf. vannressursloven § 25. NVE presiserer at en eventuell konsesjon til et slikt tiltak vil medføre at tiltakshaver selv har et ansvar for å avklare de privatrettslige forholdene til andre rettighetshavere i området.» (understreket her)

Om hovedformålet med revisjonen vises det til departementets gjeldende retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer. På side 10 i departementets gjeldende *Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer* fremgår bl.a.:

«Hovedformålet med en revisjon av vilkår vil være muligheten for å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag. Revisjonsadgangen er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unøvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene. Dette er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet eller som i dag vurderes annerledes som følge av endrede samfunnsforhold og verdsetting av miljøkvaliteter.» (understreket her)

Det er sikker rettsoppfatning at hensynet til alminnelig vannforsyning omfattes av begrepet «allmenne interesser», se bl.a. definisjonen av begrepet på NVEs hjemmesider¹:

«Uttrykket «allmenne interesser» brukes blant annet i vannressursloven §§ 8, 41 og 45, og kan ha noe forskjellig mening i ulike lovverk. I vannressursloven skal uttrykket tolkes vidt. I hovedsak faller ideelle eller ikke-økonomiske interesser inn under begrepet.

Eksempler kan være fiskens frie gang, alminnelig vannforsyning, allmenn ferdsel, biologisk mangfold, friluftsliv, hensyn til flom og skred, kulturminner, landskapsverdier, verna vassdrag, hydrologiske målestasjoner med videre.

Private interesser kan anses som en allmenn interesse dersom de samlet sett får betydning for mange mennesker.» (understreket her)

Det vises her også for eksempel til Karnovs lovkommentar til vannressursloven § 5 note 3 med henvisning til forarbeidene i vannressursloven:

«Uttrykket «allmenne interesser» kan potensielt omfatte enhver samfunnsinteresse av betydning. Som eksempler på hvilke allmenne interesser som kan omfattes, nevner Vassdragslovutvalget: naturvern, kulturminnevern, friluftsliv, vitenskap, kultur, energiforsyning og kraftutbygging, kommunikasjonsforhold, sysselsetting, næringsliv, kommunal økonomi, lokalmiljø, bosetting, inflasjonsdemping, ferdsel, fløting, vannforsyning og minstevannføring, fri fiskegang og fiske, tørrlegging, jordvern og fiskeoppdrett, jf. NOU 1994: 12 s. 123.» (understreket her)

At det ved revisjonen kan oppstilles vilkår for å sikre kommunen drikkevannsforsyning, ble under NVEs saksbehandling lagt til grunn også av NVE. Det vises til referat fra møte mellom NVEs saksbehandlere og kommunen 19. mai 2022 (bilag 4 til kommunens supplerende merknader til departementet 21. november 2024:

*NVE har ikke noe umiddelbart svar på hva som er den beste, permanente og mest forutsigbare løsningen, eller hva NVE som konsesjonsmyndighet kan bidra med. **Én mulighet kan være å sette vilkår om levering av drikkevann i forbindelse med revisjon av vilkår for Bjerka-Plura-reguleringene.** Kommunen har allerede fremmet krav om dette i revisjonssaken. NVE vil derfor vurdere dette, uten at kommunen trenger å foreta seg noe mer. Revisjonssaken er klar for sluttbehandling i NVE. Den har i utgangspunktet høy prioritet, **og situasjonen angående drikkevannsforsyning til Rana kommune er et ytterligere argument for å prioritere saken.** Sakstilfanget i NVE er midlertid **økende, og politiske prioriteringer** og føringer kan endre seg. Det er derfor ikke mulig å si sikkert når revisjonssaken kan være ferdigbehandlet fra NVE og OED. NVE **anbefaler derfor at kommunen går i dialog med Statkraft om vannforsyningen etter 2028, parallelt med at revisjonssaken behandles.**» (uthevet her)*

Det er på det rene at de konsesjonsvilkår som skal revideres – av hensyn til allmenne interesser – oppstiller konsesjonsvilkår som skal sikre drikkevannsforsyningen, jf. konsesjonsvilkårene for Langvatn som ble gitt 12. mai 1961. Da var Langvatn og Bossmo-Ytteren området som § 22 skulle dekke, en del av Nord Rana kommune (som ble en del av Rana kommune ved kommunesammenslåing i 1964):

§22

(vannforsyning til Båsmo-Ytterenområdet)

Konsesjonæren plikter å avgi inntil 4000 m³ vann pr. døgn gjennomsnittlig til alminnelig forbruk i Båsmo-Ytterenområdet. Omkostningene i forbindelse med vannuttaket enten fra tunnelen eller kraftverkets rørledning bæres av vannverket.

Ved NVEs revisjon er ovennevnte konsesjonsvilkår for reguleringen av Langvatn ikke endret. Vilkåret om drikkevannsforsyning til Båsmo-Ytterenområdet kan tas bort i konsesjonsvilkårene for Langvatn og i stedet overføres til konsesjonsvilkårene for Bjerka-Plura. Å opprettholde vilkåret om drikkevannsforsyning for Langvatn er et eksempel på at vilkårsrevisjonene ikke tilpasses dagens forhold, noe som er i strid med formålet med revisjonsreglene. Gjennom kommunesammenslåing skjer det en samlet vurdering av drikkevannsforsyningen i kommunen. Langvatn som drikkevannskilde er i dag uaktuell pga. breavsmeltning og medfølgende partikkelpåvirkning. Økte krav til vannkvalitet og reservevannkilde medførte at Andfiskvannet ble reservevannkilde og

Akersvatn ble etablert. Mo Vannverk med utgangspunkt i Akersvatn er hovedvannkilde for Ranas befolkning.

Ellers vises det til kommunens supplerende merknader til departementet 22. november 2024, hvor det er gitt en grundig redegjørelse for saken sett fra kommunens side. Kommunen har bl.a. redegjort grundig for de avtaler som er inngått med Statkraft om drikkevannsforsyning. Poenget er imidlertid at selv om Statkraft i møte har bekreftet at kommunen vil få vederlagsfri rett til drikkevannsforsyning også i fremtiden, er dette selvfølgelig ikke til hinder for at det ved vilkårsrevisjonen fastsettes vilkår som sikrer kommunen denne viktige retten til vederlagsfri uttak av drikkevann i selve konsesjonen. At retten til vederlagsfri uttak av drikkevann til kommunens innbyggere sikres i konsesjonsvilkårene, gir kommunen en bedre sikkerhet for at dette viktige hensyn er sikret for fremtiden, noe som selvfølgelig har en egenverdi for kommunen.

Dersom departementet har behov for ytterligere opplysninger, er det bare å ta kontakt.»

Skonseng og Røssvoll Bøgdalag (SORB) uttaler i brev datert 11. august følgende:

«Uttalelse på Revisjon av vilkårene for Langvatnreguleringen

Skonseng og Røssvoll Bøgdalag (SORB) viser til NVEs kunngjøringstekst, revisjonsvedtak, kravdokument fra Rana Kommune og Statkrafts revisjonsdokument fra oktober 2016. SORB har tidligere gitt innspill til Rana Kommune i saken. I vår uttalelse nå, velger vi for oversiktens skyld (for de som skal behandle dette) å henvise til punktene i Statkrafts revisjonsdokument ettersom det er godt strukturert og oversiktlig.

SORBs uttalelse til punkter i «Revisjonsdokumentet»

5. Manøvreringsreglementet og manøvreringspraksis. Isgang

I denne delen av dokumentet beskriver Statkraft isgang og hva de mener som fører til ispropp og eventuelle oversvømmelser. Det ble i 2014 laget en rapport om «Manøvreringa av Reinforsen/Langvatn i forkant av potensiell isgang». Vi mener rapporten må arbeides mer med og resulterte i en prosedyre for «hva som skal gjøres når elva er islagt, det er mildt og melder over 100 mm nedbør pr døgn». Ellers frykter vi at det blir tilfeldig fra gang til gang. Ved flommen i januar 2017 mente Statkraft at de gjorde alt riktig. Likevel ble det store skader. Da mener vi det er riktig og se med nye øyne på hva som kan gjøres for å unngå oversvømmelser med skader. Vi foreslår derfor at NVE/Statkraft starter et arbeid for å finne nye løsninger for fremtiden der klimaendringer trolig fører til flere vinterflommer. Vi ber om at det analyseres bredt og at en ser på tiltak ved innsnevring (eks Skonseng bru og den gamle dam-terskelen) og hva som kan gjøres ved elvebredden og andre steder for å begrense skader.

10.1 Manøvreringsreglementet og minstevannføring

Hovedformålet med revisjonen er å bedre miljø- og naturforholdene ved å avbøte ulemper og negative virkninger av reguleringen. For Skonseng, Røssvoll og elvestrekningen mot Langvatnet betyr dette i grove trekk en mest mulig stabil vannstand. Hyppige endringer av vannstand bidrar til økt erosjon og gjør bruken av elva mindre attraktiv (eks bruk av båter, fiske osv). Vi mener det alltid må tas hensyn til ønsket om en mer stabil vannstand. I dag senkes nivået straks det melder nedbør. Bakgrunnen er å unngå flomtap, men i mange tilfeller virker det som om en senker nivået for sikkerhet

skyld og vi ville ikke fått flomtap eller økning over HVR. Vi mener at reguleringsbestemmelsen må være slik at en alltid avveier mot ønske om en mer stabil vannstand. Økning av minstevannføring over Reinforsen mener vi er uheldig hvis det fører til generelt lavere vannstand og økende pendling av vannstanden. Vi mener at LVR bør økes 1,0 meter for å unngå ulempene med lav vannstand.

10.2 Krav knyttet til standardvilkårene. 10.2.7 Terskler (damfoten)

Dette punktet insisterer vi på at dere ser nærmere på. Muligens er Multiconsult feilsitert eller noe er tatt ut av sin sammenheng. Det er logisk og selvfølgelig at laveste punkt i et luke-område bestemmer vannivået, det er vi enige i, men innsnevring bestemmer hvor raskt vannivået oppnås. I dette tilfellet opptrer terskelen som en innsnevring som forsinker senkningen av vannivået og dette tidsaspektet er kritisk ved flom. Om vinteren har terskelen en tilleggsulempe som er den samme som kan opptre i Langvassåga ved tykk is og lav vannstand. Isen blir rett og slett liggende på terskelen, det hindrer drivisen og vannet å slippe forbi til de store lukene på dammen. Dette skjedde ved flommen i desember 2013, der vannet rett og slett ikke rakk fram til de store lukene. Terskelen bidrar til å starte oppbygningen av en demning. Når isflakene ikke kommer forbi eskalerer oppdemningen og bidrar til mer isoppstuvning og påfølgende oversvømmelser. Vi ber NVE/Statkraft se på dette med nye øyne, spesielt med fokus på terskelens uheldige påvirkning ved isgang.

10.3.3 Forebygging, utvasking elvebredder Røssvoll/Skonseng

Statkraft må ikke få gjennomslag for å avvise dette kravet. Å påstå at Statkrafts regulering «har bidratt til å redusere omfanget av erosjon» faller på sin egen urimelighet. Alle vet at oppdemningen hevet vannivået og da ble elva breiere, det er jo hensikten med vannmagasin. Både Statkraft og de som bor ved elva vet at vannivået blir senket maksimalt før hvert varslede regnvær slik at det unngås flomtap. Dermed blir det mer senking/heving av vannstanden enn det ville blitt uten regulering. Dette fører til mer utvasking og det er selvfølgelig årsaken til at det er gjort omfattende forebygging av elvebredder der det er bebyggelse. Statkraft bør pålegges forebygging av de resterende elvestrekningene med næringsareal og bebyggelse.

11.3.1 Aktuelle opprustning- og utvidelsesplaner

SORB er positive til et eventuelt nytt kraftverk med økt kapasitet og slukeevne. Dette er selvfølgelig både et fysisk og økonomisk spørsmål, men vi hadde gjerne sett at slukeevnen var enda større enn angitt slik at kunne omgjøre framtidens skadelige og hyppigere flommer til ren miljøvennlig energi.

Vi håper våre merknader i uttalelsen blir imøtekommet slik at innbyggerne på Skonseng og Røssvoll i framtiden kan se fram til tryggere tilværelse og en bedre nytte av vassdraget.»

IV. Departementets vurderinger

1. Innledning og bakgrunn

1.1 Grunnlaget for revisjon av reguleringskonsesjoner

Det følger av vassdragsreguleringsloven § 8 tredje ledd at reguleringskonsesjoner kan tas opp til revisjon etter 50 år. Lovfesting av revisjonsadgangen er drøftet i Ot.prp. nr. 50 (1991-92), jf. Innst. O. nr. 66 (1991-92). Av disse forarbeidene følger det at formålet med revisjonen er å modernisere eller ajourføre konsesjonsvilkårene. Revisjonen skal også gi anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige, unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser, som har oppstått som følge av reguleringene. Hensynet til konsesjonærenes økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnadene vil være sentrale momenter ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon.

Manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og kan dermed revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Konsesjonen som sådan, slik som bestemmelser om reguleringshøyder og overføringer, omfattes derimot ikke av revisjonsadgangen.

Det fremgår videre av forarbeidene at det kan være aktuelt å pålegge minstevannføring eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer, men at en imidlertid må være varsom med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. Skjerpene vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes der spesielle hensyn tilsier slike pålegg.

1.2 Om Bjerka-Plura, Langvatn og Rauvatn reguleringene og konsesjonene som kan revideres

Bjerka-Plura

Samtykke til statsregulering av Bjerka-Pluravassdragene ble gitt ved kongelig resolusjon av 21. desember 1962. Tillatelsen omfattet regulering av Akersvatnet (Storakersvatnet), Tverrvatnet, Gresvatnet (Graesiejaevrie), Kjensvatnet (Kjennsvatnan), Kallvatnet (Gaallajaevrie), Sprutforsen, Jordbekkvatnet (Jordbekkvatnan, Jijhtoejaevrie) og Kobbervatnet. I tillegg ble det gitt tillatelse til en rekke overføringer:

- a. Overføringer til Kallvatnet og videre til Akersvatnet: Randalselva, Stokkabekken, Nasafjellbekkene, Sølvbekken, Gubbeltåga, Andfjellelv (Andfjellåga), Daudmannselva (Råvggajåhkå), Virvasselva (Vijriesjohke), Bæveråga (Bjoråga), Blerekelva har i alt et felt på omlag 513 km² som overføres til Akersvatnet.

Jordbekkvatnet, Kjerringvatnet, Elivollene, Kopparvatnet, Rismålsbekken og Rismålselv har i alt et felt på om lag 90 km² som overføres til Akersvatnet.

- b. Overføringer til Kjensvatnet og videre til Akersvatnet: Fagerlibekken, Mørkbekken og Leirskarelven (Leirbotnelva) har i alt et felt på 71 km² som overføres til Akersvatnet.
- c. Overføringer av Kallvatnet og Tverrvatnets partielle tilløp til Akersvatnet: Kallvatnet (ca. 316 km²) og Tverrvatnets (86 km²) felter overføres til Akersvatnet.

- d. Overføringer av Gresvatnet og Kjensvatnets partielle tilløp til Akersvatnet: Gresvatnet og Kjensvatnets samlede partielle felt på ca. 190 km² overføres sammen til Akersvatnet.
- e. Småvatnets (Småvatnan) felt på ca. 33 km² tas inn på kraftverkets tilløpstunnel.

Siden 1962 er det gjort flere endringer og kommet til flere konsesjoner i samme reguleringsområde. Disse har revisjonsadgang samme med «hovedkonsesjonen». I tillegg til hovedkonsesjonen (kgl.res. av 21. desember 1962), inngår følgende samtykker og konsesjoner i vilkårsrevisjonen:

- Oppdaterte bestemmelser for statsregulering av Bjerka-Plura m.v. kgl.res. av 6. august 1965.
- Reguleringsbestemmelser for ytterligere statsregulering av Bjerka-Plura m.v. av kgl.res. 23. august 1968.
- Endring av planene m.v., statsreguleringen av Bjerka-Plura m.v. regjeringens resolusjon av 12. november 1970.
- Statsreguleringen av Bjerka-Plura, justering av manøvreringsreglement departementets avgjørelse 4. mars 1971.
- Om overløp fra Andfiskvatnet, Olje- og energidepartementets samtykke av 2. juli 1987
- Tillatelse til å bygge Kjensvatn kraftverk og til å overføre Durmålsvatnet og Gråfjellbekken, Hemnes kommune i Nordland, kgl.res. av 11. mai 2007.

Langvatnet

Samtykke til statsregulering av Langvatnet og overføring av Ranelva ble gitt ved kongelig resolusjon av 12. mai 1961.

Samtykke til statsreguleringene av Bjerka-Plura og Langvatnet ble gitt til Statskraftverkene som den gang var en del av Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen med ansvar for bygging og drift av statens kraftverk og kraftledninger. Bedriften ble utskilt fra NVE i 1986. Som en følge av energiloven 1990, som forutsatte skille mellom konkurranseutsatt og monopolbasert virksomhet, ble Statskraftverkene i 1991 delt i selskapene Statkraft SF og Statnett SF, der Statkraft står for bygging og drift av kraftverkene. Samtykkene til statsreguleringer i Langvatnetreguleringen er i dag likestilt med ordinære konsesjoner og innehas i dag av Statkraft Energi AS som er en del av Statkraftkonsernet. Staten eier hundre prosent av selskapet og statens eierskap i Statkraft forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet.

Raudvatnet

Tillatelse til å erverve fallrettigheter i Tverråvassdraget og til regulering av Raudvatnet ble gitt ved kgl.res. av 21. desember 1967 og ved endring av konsesjonsvilkår i kgl.res. av 29. oktober 1999.

Tillatelsen i 1967 ble gitt til Helgeland Kraftlag A/L som var en sammenslåing av Sør-Helgeland og Midt-Helgeland kraftlag i 1964. Etter 1964 er selskapet utviklet videre både gjennom vannkraft- og nettutbygging og etter 1991 også med strømsalgsvirksomhet. I 2001 ble selskapet omdannet fra andelslag til aksjeselskap (HelgelandsKraft AS) med samme eierskap som tidligere. Virksomhetsområdene vannkraft, nett og strømsalg ble organisert som

egne divisjoner. I 2014 ble foretaksnavnet endret til Helgeland Kraft AS. Dagens tillatelser innehas av datterselskapet Helgeland Kraft Vannkraft AS.

1.3 Krav om revisjon

Krav om revisjon av vilkårene til Langvatnet og reguleringene av Bjerka-Plura ble fremsatt av Rana kommune 19. mars 2007. Rana kommune sendte på nytt krav om revisjon sammen med Hemnes kommune den 28. mars 2012. For reguleringene av Bjerka-Plura og Langvatnet har kommunene stilt krav om minstevannføring på flere strekninger. Det er også stilt krav om hvor raskt endringer i vannføringer kan foregå nedstrøms kraftverkene. Kravene om minstevannføring er i stor grad begrunnet ut fra hensynet til anadrom fisk og Ranelvas status som nasjonalt laksevassdrag, men friluftsliv er også nevnt som et viktig hensyn for enkelte elvestrekninger. Sprutforsen var tidligere et viktig landskapselement, og kommunene mener at redusert vannføring i denne fossen var en utilsiktet effekt av utbyggingen. Videre er det krav om tappe- og fyllingsrestriksjoner i flere av magasinene med bakgrunn i hensyn til båtferdsel, fiske, friluftsliv, erosjon og landskapestetikk. I tillegg er det fremmet krav som kan knyttes til standardvilkårene og lokalsamfunnets behov for utvikling. Flere av kravene omfatter reguleringen av Raudvatnet. NVE sendte derfor brev til Helgeland Kraft 12. november 2019 der de informerte om mulig åpning av revisjonssak for regulering av Raudvatnet.

NVE vedtok 2. mai 2016 å åpne for revisjon av vilkårene for reguleringene av Bjerka-Plura og Langvatnet. Den 26. juni 2020 vedtok NVE å åpne revisjonssak også for reguleringen av Raudvatnet. Det forelå revisjonsdokument fra Statkraft i oktober 2016 for reguleringene av Bjerka-Plura og Langvatnet og i juni 2021 fra Helgeland Kraft for reguleringen av Raudvatnet. Det er i tillegg utarbeidet flere fagrapporter. En oversikt over utredninger, notater med mer er gitt i NVEs innstilling samt i regulantenens revisjonsdokumenter.

2 NVEs innstilling

NVE oversendte innstilling til departementet 21. oktober 2024. NVE anbefaler at det innføres nye standard konsesjonsvilkår, som gir hjemmel til å pålegge avbøtende tiltak. Videre anbefaler NVE minstevannføring i Tverråga og Sprutforsen, samt en videreføring av vannføringsregime i Ranelva og stadfesting av dagens selvpålagte minstevannføring i Leirelva. NVE tilrår at dagens sommervannstand i Akersvatnet videreføres sammen med en reduksjon i krav til minste sommervannstand i Kjensvatnet til naturlig nivå om sommeren. NVE fraråder at det settes krav om restriksjoner øvrige magasiner.

NVE anbefaler at Statkraft skal utarbeide en tiltaksplan for sitt fotavtrykk innenfor reinbeitedistriktene. Det skal særlig legges vekt på tiltak innenfor Ildgruben reinbeitedistrikt, som har mange fysiske inngrep innenfor sine distriktsgrenser. Konkrete inngrep i beiteområdene til Hestmannen/Strandtindene og Røssåga/Toven skal også inngå i tiltaksplanen. Planen skal lages i samråd med reinbeitedistriktene.

Videre anbefaler NVE at Statkraft pålegges å utarbeide en tiltaksplan for biotopforbedrende tiltak i alle deler av det nasjonale laksevassdraget Rana, inkludert Plura og Tverråga. Vurdering av fiskevandring og gamle avbøtende tiltak, som terskler, skal også inngå i planen. I tillegg skal deler av Bjerka, Leirelva og Virvasselva inngå i tiltaksplanen.

NVE har balansert hensynet til naturverdiene i vassdragene med behovet for regulerbarhet og fleksibilitet i kraftproduksjonen. NVE mener de nye kravene ikke påvirker fleksibiliteten eller regulerbarheten til de største kraftverkene nevneverdig. Sammenlignet med opprinnelige

konsesjoner gir endringene en samlet reduksjon i kraftproduksjonen på 6 GWh per år og et netto nåverditap på 47 millioner kroner. For Helgeland Kraft innebærer kravene en produksjonsøkning på 1 GWh (+3,6 prosent) og en positiv nåverdi på 6 millioner, samt installasjon av ventil og løsninger for minstevannføring. Statkraft får en reduksjon på 7 GWh (-0,25 prosent) og med en negativ nåverdi beregning på 53 millioner, i tillegg til kostnader for tiltaksplaner og arrangement for minstevannføring.

3 Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Ivaretagelse av naturmangfoldet er et hensyn som inngår i behandlingen av alle konsesjonssaker og vilkårsrevisjoner. Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer i saksbehandlingen. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet. Vilårsrevisjoner er ingen ny konsesjonsbehandling og medfører ikke nye inngrep som kan påvirke naturmangfoldet negativt.

Behovet for utredninger av konsekvenser vil derfor normalt være moderat. Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet har vært regulert i mange år, og det er opparbeidet mye kunnskap og erfaringer om reguleringenes virkninger.

Retningslinjer for revisjon av vannkraftkonsesjoner ble fastsatt i mai 2012. På bakgrunn av retningslinjene fikk NVE og Miljødirektoratet i oppdrag å gjennomgå alle fremtidige revisjonssaker for å prioritere hvilke vassdrag som er aktuelle for minstevannslipp og magasinrestriksjoner (NVE-rapport 49/2013). Ranavassdragene fikk prioritet 1.1 i gjennomgangen, noe som innebærer at vassdragene anses å ha stort potensial for forbedring av viktige miljøverdier, og med antatt lite eller moderat krafttap i forhold til forventet miljøgevinst.

Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er helårlig minstevannføring i Plura for å bedre forhold for laks og for å ivareta Sprutforsen som landskapselement, i tillegg til minstevannføring i Tverråga og Leirelva. Det er også foreslått myke overganger mellom vannføringer. Det er videre anbefalt magasinrestriksjoner i Akersvatnet.

Av rapporten fremgår det at vassdraget i tillegg til villaks, har en bestander av sjørret og ål. Videre er Sprutforsen trukket frem som et særpreget landskapselement. Det vises også til at vassdraget har store fiskeinteresser og at øvre del er et regionalt svært viktig friluftsområde med merkede stier og turisthytter.

Ved Klima- og miljødepartementets godkjenning 31. oktober 2022 av «oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Nordland og Jan Mayen for planperioden 2022-2027» er det satt miljømål i vannforekomstene «Ranelva nedstrøms samløp Langvassåga», «Plura», «Tverråga nedstrøms Ildgruben kraftverk» og «Plura lakseførende del» til godt økologisk potensial (GØP) med tiltak om slipp av minstevannføring sammen med fysiske tiltak som biotopoppjusteringer. Videre er miljømålet i de sterkt modifisert vannforekomstene «Leirelva opp til Bjerka kraftverk», «Leirelva mellom Bjerka kraftverk og Nyenget», «Ranelva nedstrøms samløp Langvassåga», «Tverråga nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk, anadrom del», «Ranaelva mellom samløp Langvassåga og Sagheia» og «Plura lakseførende del» satt til GØP med konkrete tiltak om biotopoppjustering som blant annet bedre habitat, restaurering, terskler og ulike tiltak for fisk som blant annet fiskeutsetting. Det samme gjelder de naturlige

karakteriserte vannforekomstene «Ranaelva mellom Sagheia og Ørtfjellmoen» og «Ranaelva mellom Ørtfjellmoen og Raufjellforsen» sammen med kunnskapsinnhenting.

Statkraft og Helgeland Kraft har utarbeidet revisjonsdokumenter som lister utførte undersøkelser og utredninger. NVE har i tillegg bedt regulantene om tilleggsutredninger for Ranelva nedstrøms Reinforsen, for Plura og for Tverråga.

Departementet gjennomførte åpent møte og befarings i området 12. – 13. august 2025. I tillegg har departementet i tråd med sameloven tilbudt konsultasjoner med de fire reinbeitedistriktene og gjennomført konsultasjon med distriktene Røssåga/Toven og Ildgruben, i tillegg til Sametinget.

Til grunn for behandling av revisjonssaken har departementet lagt kommunenes krav, Statkrafts og Helgeland Krafts revisjonsdokumenter med tilleggsutredninger, NVEs innstilling og merknader til denne. I tillegg er retningslinjene for revisjon av vannkraftkonsesjoner, revisjonsgjennomgangen til NVE og Miljødirektoratet fra 2013, godkjente vannforvaltningsplaner fra 2022 og prinsippene i naturmangfoldloven lagt til grunn for saksbehandlingen.

Departementet finner at kunnskapsgrunnet er tilstrekkelig til å fatte vedtak i saken.

4 Vassdragene og landskapsområder

4.1 Erfarte skader av reguleringen

Ranautbyggingene ligger i Nordland fylke på Helgeland og er sentrert i indre deler av Randfjorden med fjellområder som strekker seg østover mot grensen til Sverige. Ranelva er hovedelven som strekker seg fra Ranfjorden og videre gjennom Dunderlandsdalen. Ranavassdraget er anadromt og registrert som nasjonalt laksevassdrag. Etter utbyggingen har oppdemming, regulering og overføring av vann ført til at flere av sidevassdragene til Ranelva har fått fraført eller redusert vannføring. I tillegg medfører dette også endring i vanntemperatur og vannhastighet samt endring i massetransport av sedimenter og erosjon i tillegg til økt begroing.

Dette har påvirket fiskebestandene negativt. Siden slutten av 1970-tallet har vassdraget tidvis også vært smittet av parasitten *Gyrodactylus salaris* til tross for flere behandlinger med rotenon. Elven ble sist friskmeldt i 2020 og har siden vært under reetablering. Bestanden er av Miljødirektoratet i 2019 vurdert som svært dårlig, der vannkraftutbygging ble vurdert som en moderat påvirkningsfaktor.

Området rundt reguleringsområdet er et regionalt viktig friluftsområde med mange tilrettelagte turstier og turisthytter i og rundt reguleringsområdet i grensetraktene mellom Norge og Sverige. Landskaps- og friluftsopplevelsen er påvirket i betydelig grad av reguleringene både i vestre, midtre og østlige deler, som skyldes at flere av innsjømagasinene har reguleringshøyder på mer enn 10 m, foruten at elvestrekninger med sterkt endret vannføring sammenfaller med mange av turstiene. Bygging av anleggsveier har gjort området lettere tilgjengelig for allmennheten, og området benyttes til fot- og skitur, bærplukking, jakt og fiske.

Når det gjelder biologisk mangfold, finnes det få registrerte rødlistede arter i området, men det er registrert et svært viktig deltaområde ved innløpet til Langvatnet samt et viktig deltaområde ved Røvassågas utløp i Langvatnet. Øverst i Pluradalen er det registrert et

kalksteinsområde med flere vakre grotter, der to av dem er registrert som noen av de vakreste i Europa. Norges nest lengste grotte finnes her. Grotten er registrert som svært viktig.

Det er fire reinbeitedistrikter i og nær reguleringsområdene. Ildgruben, Røssåga/Toven og Hestmannen/Strandtindane er påvirket av utbyggingene mens Saltfjellet reinbeitedistrikt ikke er påvirket av reguleringene.

5 Eksisterende vannkraftanlegg

Bjerka-Plura

Det er fire kraftverk i Bjerka-Plurareguleringen; Rana, Kjensvatn, Bjerka og Mofjell kraftverk. Sammen produserer de i et normalt år over 2 TWh.

Rana kraftverk er hovedkraftverket i Bjerka-Plura-reguleringen. Kraftverket er bygd i fjell og har en slukeevne på ca. 116 m³/s og fallhøyde på 495 m. Utløpstunnelen er 3,3 km og munner ut i Ranelva ved Ånget ca. 5 km fra sjøen. Tilløpstunnelen er ca. 10 km lang (inkl. trykksjakt) og starter i Akersvatnet, som er inntaksmagasin.

Kjensvatn kraftverk utnytter det 70 m høye fallet mellom Gresvatnet og Kjensvatnet, og har en slukeevne på 20 m³/s. Tilløpstunnelen er 6 km og er koblet sammen med den gamle overføringstunnelen fra Leirskardalen slik at dette vannet kan lagres i Gresvatnet.

Bjerka kraftverk utnytter restvannføringen i Bjerkavassdraget nedstrøms sperredammen på Kjensvatnet og til dammen på Stormålvatnet. Kraftverket ligger i dagen ved Finnbakken i Leirskardalen. Det har en slukeevne på 8 m³/s og en fallhøyde på 345 m. En 5 km lang tilløpstunnel fra Stormålvatnet går over i en 750 m lang rørgate ned til kraftverket. Tilløpstunnelen har ett bekkeinntak. En 50 m lang utløpskanal ender i Leirelva på kote 59 moh. og ca. 11 km fra samløpet med Røssåga.

Mofjell minikraftverk utnytter fallet til Rana kommunes drikkevannsforsyning, som tas fra tilløpstunnelen til Rana kraftverk. Minikraftverket er etablert i et dagbygg på kote 220 moh. ovenfor Rana kraftverk og har en fallhøyde på ca. 300 m.

Tverrvatn pumpe pumper vann fra Tverrvatnet og inn til inntaket for Sauvassåga. Via Tverrvatn pumpe reguleres Tverrvatnet ved 0,9 meter heving og 2,1 meter senking (kote 497,6-500,6). Tapping fra Tverrvatnet reduserer tilsiget til Tverrvatn pumpe som overfører vann som kan nyttes i Rana kraftverk.

Tabell 1 viser oversikt over kraftverkene samt Tverrvatn pumpe i Bjerka-Plura reguleringen.

Tabell 1: Kraftverkene knyttet til Bjerka-Plura-reguleringene. Hoveddataene er hentet fra NVEs Vannkraftdatabase. (Midlere årsproduksjon refererer til tilsigsperioden 1991-2020).

Kraftverk	Satt i drift	Midlere årsprod. (GWh)	Effekt (MW)	Turbin type	Fall (m)	Slukeevne (m ³ /s)
Rana	1968	2224	500	Francis	506	116,0
Bjerka	1972	142	20	Francis	345	6,6
Kjensvatn	2014	58	12	Francis	70	20,0

Mofjell (minikraftverk)	2011	2,2	0,6	Pelton	287	0,3
Tverrvatn pumpe	1969	-3,6	-1,2	-	-32	3,0

Det er flere overføringer og bekkeinntak i reguleringsområdet. Overføringen fra øst er et ca. 30 km langt tunnelsystem med syv bekkeinntak og to kanaliseringer. Tunnelen har sitt utløp i Kallvatnet. Fra Kallvatnet overføres vannet i en 15,3 km lang overføringstunnel til Austerbukta i Akersvatnet. Denne overføringen har tre bekkeinntak og et pumpeanlegg. Fra sør kommer vann fra Gresvatnet og Leirskardalen. Dette vannet brukes i Kjensvatn kraftverk før det blir overført til Akersvatnet. Samlet lengde på overføringstunnelene er rundt 20 km med fem bekkeinntak og en kanalisering.

Bjerka-Plurareguleringen har syv reguleringsmagasiner. Akersvatnet er inntaksmagasin for Rana kraftverk, og er demmet opp ved en steinfyllingsdam i Akerselva øverst i Dalselvdalen. Magasinet kan reguleres 43 meter (kote 523-480). Det naturlige feltet er forholdsvis lite men gjennom nordøstoverføringen via Kallvatnet og søroverføringen via reguleringsmagasinene Gresvatnet, Kjensvatnet og en tilløpsbekk til Bleikingan, dreneres vann fra store fjellområder inn til Akersvatnet. Dam Akersvatnet er en steinfyllingsdam med morenekjerne som er etablert i Akersvatnets opprinnelige utløp til Dalselva. Dammen var ferdig rehabilitert i 2009.

Gresvatnet er regulert 16 meter (kote 598-582) og er et rent reguleringsmagasin som regulerer det naturlige tilsiget ned til Gresvatnet dam før det renner videre til Kjensvatnet. I forbindelse med utbyggingen av Kjensvatn kraftverk ble ytterligere vann fra Leirskarddalen overført til Gresvatnet. Durmålsvatnet er også tatt inn på denne overføringen. Frem til 2014 munnet Leirskarddalsoverføringen ut i Kjensvatnet. Dam Gresvatn er en steinfyllingsdam med morenekjerne som er etablert i Gresvatnets opprinnelige utløp til Bjerkevassdraget.

Kjensvatnet er regulert 7 meter (kote 527-520). Kjensvatnet har tre betongterskler som sperrer for avrenning til Bleikingan og Stormålsvatnet. De fungerer som overløpsterskler med overløp på kote 527,0. Dammene har ingen tappe- eller reguleringsanlegg.

Det naturlige tilsiget til Kallvatnet kommer i hovedsak fra områdene ved Junkerfjellet i nord og Melkfjellet i sør. Via bekkeinntak i Sør-Randalselva, Andfjellbekken, Daudmannselva, Virvassåga, Bjorråga og Blerekelva og Kaffebekken overføres tilsiget fra fjellområdene øst i Saltfjellet og øvre del av Virvassdalen i tunnel over til Kallvatnet. Kallvatnet er demmet opp ved en steinfyllingsdam øverst i Plurdalen og tillates regulert 43 meter (564-521). Kallvatnet fungerer som reguleringsmagasin for Akersvatnet som er inntaksmagasin til Rana kraftverk. Dam Kallvatnet er en steinfyllingsdam med morenekjerne som er etablert i Kallvatnets opprinnelige utløp til Plura. Rehabilitering av dammen startet i 2016 og er anslått ferdigstilt i 2026.

Stormålsvatnet er inntaksmagasin for Bjerka kraftverk som har utløp til Leirelva i Leirskarddalen. Magasinet er regulert 33 meter (kote 430-397) ved ni meter heving og 24 meter senkning. Dam Stormålsvatnet er en betongdam uten tappemulighet. Dammen er etablert i Stormålsvatnets opprinnelige utløp til Bjerkevassdraget.

Tabell 2 viser oversikt over reguleringsmagasinene i Bjerka-Plura reguleringen.

Tabell 2: Oversikt over reguleringsmagasinene i Bjerka-Plura-reguleringen. Hoveddataene er hentet fra Statkraft sitt revisjonsdokument. (HRV: Høyeste regulerte vannstand; LRV: Laveste regulerte vannstand).

Magasin	Naturlig vannstand (kote)	HRV (kote)	LRV (kote)	Reguleringshøyde opp/ned (meter)	Magasininnhold (mill. m ³)
Akersvatnet	482,0	523,0	480,0	41,0/2,0	1276
Tverrvatnet	499,7	500,6	497,6	0,9/2,1	3
Gressvatnet	587,1	598,0	582,0	10,9/5,1	314
Kjensvatnet	525,3	527,0	520,0	1,7/5,3	29
Kallvatnet	524,5	564,0	521,0	39,5/3,5	706
Stormålvatnet	421,0	430,0	397,0	9,0/24,0	153
Durmålvatnet	802,5	803,0	801,5	0,5/1,0	1

Langvatnet

Langvatnet er reguleringsmagasin, og inntaksmagasin for Langvatn kraftstasjon. Langvatnet har reguleringsdam ved Reinforsen. Normalvannstanden i Langvatnet før regulering var på 43,7 moh, noe som tilsvarer dagens høyeste regulerte vannstand (HRV). Langvatnet er i dag tillatt regulert ved 2,7 meter senkning til laveste regulerte vannstand (LRV) på 41,0 moh.

Nedbørfeltet til Langvatnet omfatter store deler av Saltfjellets sørlige deler. Den nordvestlige delen av feltet ligger i et nedbørrikt område som i kombinasjon med høye fjell har skapt grunnlag for isbreer. Store snømagasiner i området er vanlig, og fører til at Langvatnet har stort tilsig under snøsmeltingen om våren og frem til breavsmeltingen opphører ut på høsten. Hovedtilsiget kommer via Glomåga i nordvest og Røvassåga i nord. Røvassåga har tilsig fra Svartisaåga og Blakkåga. Tilførsel fra brefelt bidrar til at elvene om sommeren fører mye breslam og den groveste fraksjonen sedimenterer i Langvatnet.

Raudvatnet

Raudvatnet er hovedmagasinet til Ildgrubfossen kraftverk. Dammen ble bygd i 1950. Reguleringshøyden er 1,8 m mellom kote 489,05 og 487,25 og magasinivolum er syv Mm³. Inntaksmagasinet til Ildgrubfossen kraftverk er et lite reguleringsmagasin som er hevet som følge av fire betongdammer som ble bygd i ca. 1950. Reguleringshøyden er to meter mellom 324 -326 og magasinivolum er 0,06 Mm³. Ildgrubfossen kraftverk ble bygd i 1916. Det er installert en Peltonturbin med effekt på 2,0 MW i tillegg til Francisturbinen på 4,5 MW. Midlere produksjon for Ildgrubfossen kraftverk er ca. 29 GWh/år og dette forsyner ca. 1500 husstander med elektrisitet.

5.1 Vilkår i manøvreringsreglementet og manøvreringspraksis

Bjerka-Plura

Rana kraftverk har en brukstid gjennom året på ca. 3950 timer. Kraftverket driftes i stor grad likt fra år til år. Som følge av variasjoner i etterspørselen, er produksjonen ofte større på dagtid enn om natten.

Bjerka kraftverk kjøres normalt fra juli/august og frem mot våren. Brukstiden er høy med rundt 6800 timer. I tilsigsperioden april til juni er det gunstig å la kraftverket stå for å fylle opp magasinet. Restvannføringen forbi målestedet Finnbakken er stor nok i denne perioden til å dekke minstevannføringskravet i Leirelva. Statkraft praktiserer en nedre grense for vannføring på 0,8 m³/s ved Finnbakken i Leirelva. Ved stans av Bjerka kraftverk skal vannføringen ved måleterstel Finnbakken overstige 0,8 m³/sek, dvs. 0,5 m³/s over dagens minstevannføringskrav. Dersom restvannføringen er lavere slippes nødvendig vannmengde via luke fra bekkeinntak eller via ventil i Bjerka kraftverk inntil 0,8 m³/s oppnås. Ved uforutsett stopp i kraftverket åpnes automatisk en omløpsventil på 0,8 m³/s.

Kjensvatn kraftverk ble satt i drift i 2014. Inntaksmagasinet er Gresvatnet. For å sikre rask oppfylling av Gresvatnet og for å begrense blakking av vannet i Kjensvatnet sommerstid, er det primært produksjon fra høsten og frem mot neste sommer. Brukstiden er ca. 5000 timer.

Akersvatnet er inntaksmagasin for Rana kraftverk og det største og viktigste magasinet i systemet med 495 meter i nominell fallhøyde. Vannstanden senkes jevnt gjennom vinteren og våren, og når vanligvis minimumsvannstand midt i mai. Oppfyllingen foregår hovedsakelig fra mai til oktober og forløpet er sterkt avhengig av snømagasin og smelteforløp. Kallvatnet, Gresvatnet, Tverrvatnet og Kjensvatnet er reguleringsmagasiner for Rana kraftverk. Disse magasinene tappes ned før våren for å ha kapasitet til å ta imot vårflommen.

Vannføringen i de nederste 5 km av Ranelva påvirkes av kjøringen av Rana kraftverk som har en maksimal slukeevne på ca. 120 m³/s. I perioder med stort tilsig fra restfeltet, typisk om forsommeren og ved store regnflommer, har driften av Rana kraftverk liten effekt på vannføringen i nedre deler av Ranelva. I lavvannsperioder vil kjøringen av Rana kraftverk medføre større påvirkning på vannføringen nederst i elva. Dette er tilfelle om vinteren når tilsiget i restfeltet er lite og behovet for kraftproduksjon er stort.

Langvatnet

Langvatn kraftverk ble satt i drift i 1964 med en installert effekt på 90 MW fordelt på to aggregater (2x45 MW), med en middelproduksjon på 314 GWh/år. Langvatn kraftverk har lav brukstid (2700 timer) og kjøres som et elvekraftverk da magasinet i Langvatnet kun har en lagringskapasitet på 57,4 Mm³. For å utnytte de store vannføringene på forsommeren er kraftstasjonen en av landets største når det gjelder slukeevne, og ved full drift går det ca. 270 m³/s gjennom anlegget. Kraftverket har inntak i Langvatnet og utløp i Ranosen.

Reinforsen kraftstasjon (2x1,7 MW) er et lite elvekraftverk som utnytter fallet i Reinforsen. Reinforsen kraftverk er konsesjonsfritt og omfattes ikke av konsesjonen for Langvatnet.

Vannføringen forbi Reinforsen er bestemt i konsesjonen for reguleringen av Langvatnet og blir styrt av tilsiget og kjøringen av Langvatn kraftstasjon. I vinterperioden fra 15. september – 20. mai er kravet i konsesjonsvilkårene inntil 10 m³/s, enten gjennom Reinforsen kraftverk eller gjennom Reinforsdammen. Utenom vinterperioden er det et krav om vannslipp gjennom dammen på minst 20 m³/s. Kraftproduksjon i Reinforsen i denne perioden forutsetter at tilførselen er større enn 20 m³/s.

Om vinteren er vanligvis tilsiget så lavt at Langvatn kraftstasjon stoppes og kun Reinforsen kraftstasjon er i drift. Reinforsen kraftverk har i dag en driftsvannføring på 10 - 15 m³/s. Ved lavt tilsig benyttes Langvatnet som magasin for Reinforsen kraftverk. Magasinkapasiteten i Langvatnet er liten i forhold til det store nedbørfeltet og magasinet fylles raskt opp under flom. Alt tilsig som overstiger slukeevnen i Langvatn kraftstasjon vil da gå via Reinforsen. Dette skjer normalt i perioder fra medio mai til medio juli, og det er vanlig med flommer på 500 – 800 m³/s i fossen. Utenom flomsituasjoner vil vannføringen rett nedenfor Reinforsen vanligvis være 10-12 m³/s om vinteren og 20-30 m³/s om sommeren.

Raudvatnet

Det er ingen krav om slipp av minstevannføring forbi damanlegget i Tverrvatnet. Magasinet i Tverrvatnet pumpes opp til Sauvassåga og overføres til Akersvatnet som er inntaksmagasinet for Rana kraftverk.

Det er ingen krav om slipp av minstevannføring forbi damanlegget i Raudvatnet. Det er ikke flomtap fra Raudvatnet, da alt vann renner i Tverråga videre ned mot inntaksmagasinet til Ildgrubfossen kraftverk. I tappestrategien for Raudvatnet tas det sikte på å senke magasinet til kote 487,5 – 488,0 før snøsmeltingen starter. Snøsmeltingen starter ca. 1. mai og ved normale snøforhold vil magasinet være fullt rundt 1. juni eller evt. tidligere. Luken er normalt sett stengt i snøsmeltingsperioden og Ildgrubfossen kraftverk kjører på resttilsiget inntil det nærmer seg overløp. Det tappes fra magasinet fra rundt 1. juni til magasinet er omlag halvfullt ved årsskiftet. Av hensyn til natur- og friluftslivinteresser tilstrebes det å holde vannstanden i Raudvatnet høy og stabil på sommeren.

6 Verdien av regulerbar kraft, systemtjenester og vern mot skadeflom

Vannkraftverk med magasiner og reguleringsevne er viktige for forsyningssikkerheten i Norge siden de bidrar med stor fleksibilitet inn i kraftsystemet. Denne fleksibiliteten har høy samfunnsøkonomisk verdi. Stor variasjon i nedbør og i tilsig gjør magasinkapasiteten verdifull.

Den regulerbare vannkraften kan tilpasses markedets og kraftsystemets løpende behov over år, sesonger, timer og sekunder, i tillegg til at store vannkraftanlegg har en gunstig effekt på stabiliteten i systemet.

Behovet for og verdien av reguleringsevne og fleksibilitet forventes å øke i årene som kommer, i takt med energisystemets omstilling i Norge og landene rundt oss. Kraftsystemet vil bli mer utsatt for større, raskere og mer uforutsigbare svingninger i produksjon, forbruk og i kraftflyt mellom Norge og utlandet. En økende andel uregulerbar fornybar kraft i det nordiske markedet, gjør at evnen til hurtig regulering av den eksisterende produksjonen blir enda viktigere. I dag er det få andre kilder til slik fleksibilitet enn den regulerbare vannkraften.

I avveiningen av nye eller endrede vilkår skal det gjøres en helhetlig vurdering av en rekke hensyn for å veie fordelene og ulempene. Ved eldre utbygginger ble natur og miljø ikke vektlagt på samme måte som i dag. Naturmangfold, friluftsliv og landskap er viktige hensyn som skal vektlegges ved revisjon. Et integrert kraftmarked og flere utenlandsforbindelser har synliggjort verdien som ligger i vannkraften og dens regulerbarhet. Dette har ført til at mange kraftanlegg driftes annerledes enn da konsesjonen ble gitt, for eksempel med mer variabel

vannføring. I tillegg er det i dag større fokus på klimaendringer og behovet for fornybar energi. Revisjon av konsesjonsvilkår vil derfor måtte vurderes i lys av et endret miljø-, klima- og energiregime.

Miljøforbedringer som kan oppnås gjennom strengere vilkår og mindre fleksibilitet i vannkraftkonsesjonene må veies opp mot tappt kraftproduksjon, reguleringsevne og evne til flomhåndtering.

Statnett har i rapporten "Verdien av regulerbar vannkraft" fra mars 2021 utredet betydningen den regulerbare vannkraften har for kraftsystemet i dag og i fremtiden. Statnett skriver at fleksibiliteten blir viktigere og mer verdifull fremover på grunn av omfattende endringer i kraftsystemet, med økt elektrifisering, mer variabel fornybar produksjon og flere mellomlandsforbindelser. Videre peker Statnett på at anleggets lokasjon og regulerbarhet i flere tilfeller er avgjørende for å håndtere spesifikke nettutfordringer. At kraftverk ofte blir aktivert for såkalt spesialregulering skyldes lokale eller regionale utfordringer med nettdriften. For disse eksisterer sjeldent alternative reguleringsressurser, og restriksjoner kan dermed medføre at nettet må driftes med høyere risiko for avbrudd. Statnett peker også på at de kraftverkene som er prioritert for miljøforbedringer som medfører produksjonstap, såkalte kategori 1.1 kraftverk, leverer 75 prosent av sekundærreservene og 45 prosent av tertiærreservene i regulerkraftmarkedene. Vilkårsendringer for disse kraftverkene vil dermed kunne gi en vesentlig reduksjon i fleksibilitet, som er avgjørende for å holde kraftsystemet i balanse og ivareta forsyningssikkerheten.

I NVEs rapport «Norsk og nordisk effektbalanse mot 2035» fra 2024 understrekes det at Norges kraftsystem historisk har hatt en god effektbalanse, blant annet fordi omtrent halvparten av Europas lagringskapasitet for vannkraft finnes i Norge. Den regulerbare vannkraften har stått for et tilstrekkelig effektoverskudd i topplast, samtidig som den har muliggjort eksport. De siste årene har imidlertid en større andel av ny installert produksjonskapasitet vært uregulerbar, noe som gjør behovet for fleksible produksjonsteknologier enda viktigere fremover.

Videre påpeker NVE at effektbalansen i Norden blir stadig mer væravhengig, og at større samvariasjon i værforhold kan skape utfordringer for Norge i ekstreme situasjoner. Økende elektrifisering, en større andel væravhengig kraftproduksjon og mindre tilgjengelig regulerbar kapasitet kan føre til perioder med høye kraftpriser eller i verste fall mangel på effekt. NVE understreker derfor at videre utvikling av regulerbar kraftproduksjon er avgjørende for å opprettholde et stabilt kraftsystem.

Regulerte magasin bidrar til å jevne ut vannføringen i vassdrag og kan ha en stor flomdempende effekt. Reguleringen av magasinene i Ranareguleringene bidrar i stor grad til flomdemping i Ranavassdraget.

Departementet vil vise til Meld. St. 27 (2023-2024) *Tryggare framtid – førebudd på flaum og skred*, der det står følgende: «Regjeringa vil vere restriktiv med å innføre magasinrestriksjonar i vilkårsrevisjonar der slike restriksjonar svekker evna til flaumdemping.» (Innst. 123 S (2024-2025)).

Departementet legger generelt stor vekt på å ivareta reguleringsmagasinenes evne til å redusere omfanget av skadeflom.

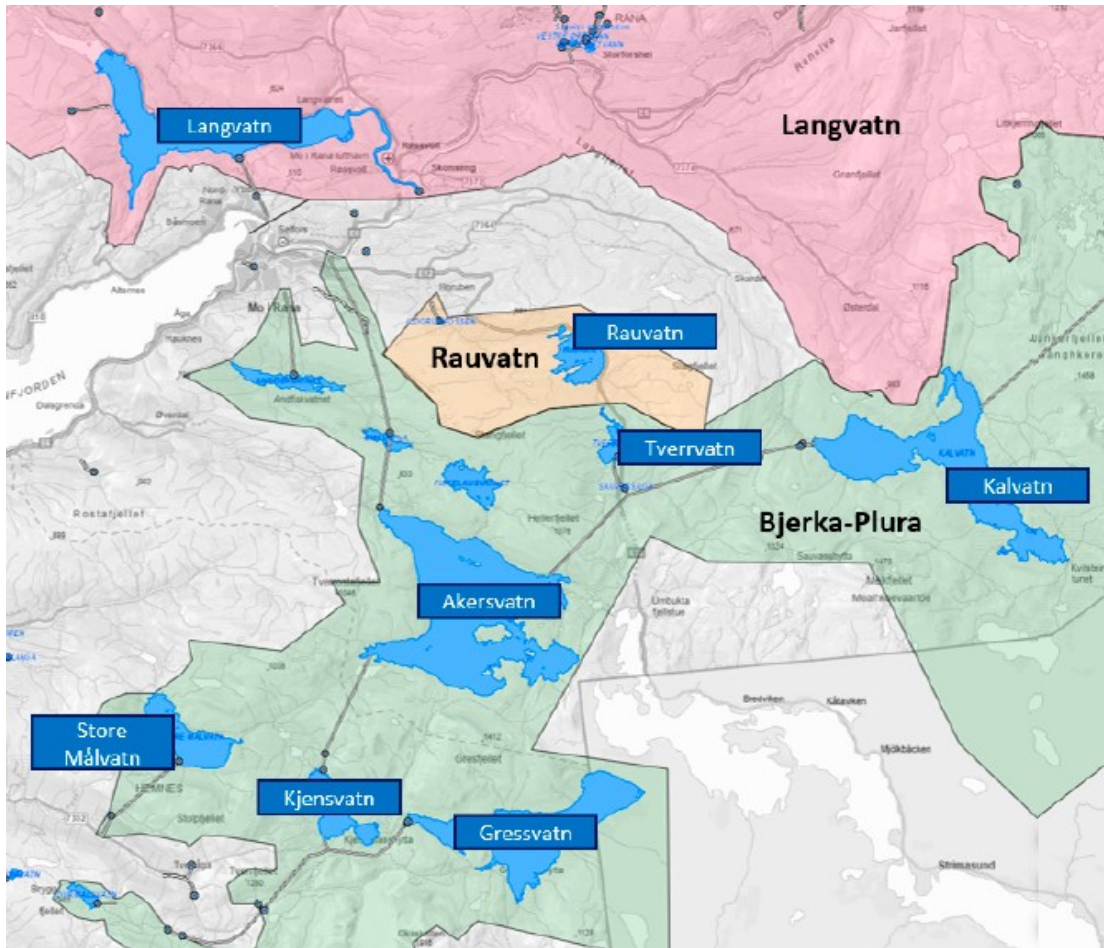
7 Departementets vurdering av forslag og krav i revisjonssaken

Departementet vil drøfte de ulike sidene av saken som er nødvendig for å begrunne anbefalingen om å innføre nye konsesjonsvilkår for reguleringene av Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet. I det følgende vil departementet vurdere krav knyttet til manøvreringsreglementet som magasinrestriksjoner, minstevannføringer og restriksjoner på kraftverksdriften. Dernest diskuterer departementet krav som i hovedsak omfattes av standardvilkårene. For de temaene som ikke blir kommentert nærmere, slutter departementet seg til NVEs innstilling.

7.1 Krav knyttet til manøvreringsreglementet

7.1.2 Magasinrestriksjoner

Om magasinrestriksjoner er aktuelt beror på forringelsen sett opp mot området verdi og potensial, det avbøtende tiltakets virkning på berørt verdi, hvor stort produksjonstapet blir og kostnadene knyttet til de nødvendige endringene. I tillegg kommer viktigheten av systemtjenester, forsyningssikkerhet og virkningen av økt flomfare. I det følgende diskuteres krav knyttet til magasinene i reguleringene. Oversiktskart over magasinene er vist i figur 1.

Figur 1: Magasinene i reguleringene av Langvatnet (rosa), Bjerka-Plura (grønt) og Raudvatnet (gult). (Kartet er hentet fra NVEAtlas og magasinene er navnsatt og nedbørsfeltene er tegnet av NVE.)

Langvatnet

Langvatnet er inntaksmagasinet til Langvatn kraftverk. Langvatnet kan reguleres mellom kote 41,0 og 43,7, og er et senkingsmagasin der HRV tilsvarer naturlig vannstand. Etter

reguleringen mottar magasinet vann fra Ranelva via Langvassåga. Dam Reinforsen har samme HRV som Langvatnet. Dagens reglement slår fast at når vannstanden i Langvatnet og ved Reinforshei overskrider HRV skal alle luker i dam Reinforsen åpnes, og flomskader nedstrøms Reinforsen skal samtidig så langt som mulig unngås. I nordvestre ende av Langvatnet ligger Glomådeltaet landskapsvernområde.

Rana kommune krever at det utredes hva som er optimal manøvrering av Langvatnet for å hensynta hekkende fugl i perioden mai til juli. De ber om at det gjennomføres tiltak basert på disse undersøkelsene. Dette kravet støttes av Statsforvalteren i Nordland, fylkeskommunen, Forum for natur og friluftsliv Nordland (FNF) og Naturvernforbundet i Rana og Omegn. Statsforvalteren kommenterer også at lavere vannstand i magasinet forventes å gi økt erosjon i det innkommende elveløpet og færre flomepisoder langs elveløpet. Dette vil påvirke vegetasjonen. En lavere vannstand mener statsforvalteren fører til at løsmasser vaskes vekk fra deltaet og dermed ut av verneområdet. De påpeker også at raske endringer i vannstand kan være en trussel mot hekkende våtmarksfugl, ved at reir på marken blir oversvømt. De mener det er behov for mer kunnskap om hvilken effekt reguleringen har.

Skonseng og Røssvoll Bøgdalag (SORB) mener at LRV i Langvatnet og dam Reinforsen bør økes med én meter og at vannstanden bør holdes mest mulig stabil i området rett oppstrøms samløpet mellom Langvassåga og Ranelva. De påpeker også at det bør settes i gang et arbeid for å se på problemstillingene i forhold til isgang med mål om å komme frem til nye tiltak. Kravene er hovedsakelig begrunnet i hensynet til sikkerhet og erosjon, men også til bruk av båt og fiske.

Rana Jeger- og fiskeforening (JFF) har kommentert at den skiftende strømretningen i Langvassåga fører til at masser fra breelvene Blakkåga og Røvassåga blir presset inn i Langvatnet. De mener at området der Langvatnet tidligere hadde utløpsdelta er forvandlet fra et fruktbart område med yrende dyreliv, til en sandørken. Blakkåga fører også til at Langvatnet og Ranfjorden ved utløpet til Langvatn kraftverk misfarges. Jeger- og fiskerforeningen frykter en videre oppfylling av Langvatnet med sedimenter.

Statkraft ønsker å holde vannstanden i Langvatnet høyest mulig for å øke fallhøyden og dermed kraftproduksjonen i Langvatn kraftverk. For å dempe flomtoppene, blir vannstanden normalt senket i forkant av varslet økt tilsig. Ifølge Statkraft vil en heving av LRV med en meter redusere reguleringens muligheter til å dempe flommer, øke flomvannstanden og redusere produksjonen i Langvatn kraftverk som følge av mer overløp over dam Reinforsen.

NVE anbefaler ikke magasinrestriksjon i Langvatnet eller nye undersøkelser. De viser til at dersom det på et senere tidspunkt skulle bli behov for å gjøre nye undersøkelser knyttet til reguleringseffekter, kan dette pålegges konsesjonæren med hjemmel i de oppdaterte standardvilkårene. NVE mener at hensynet til bruk av båt og fiske ikke veier opp for restriksjonene en høyere vannstand vil medføre både for fleksibiliteten i reguleringen av Langvatnet, men også kraftproduksjonen på sommeren. NVE mener også at hensynet til å kunne manøvrere magasinet for å forebygge flom i vassdraget bør tillegges betydelig vekt, og påpeker at denne muligheten vil bli redusert dersom det innføres krav om heving av LRV i sommerperioden.

NVE har modellert hvordan en sommervannstand på kote 42 i perioden fra 15. juni til 15. september vil påvirke magasinet. Modelleringen viser at en slik restriksjon ikke vil påvirke kraftproduksjonen spesielt negativt, men det vil føre til et flomtap på om lag 20 millioner

kubikk/år og øke flomfaren nedstrøms dam Reinforsen ettersom Langvatnet mister mye av evnen til å kunne ta imot mye flomvann. Magasinet har liten reguleringssevne fra før.

Departementets vurdering

Departementet slutter seg til NVEs vurderinger. Departementet mener det ikke er sannsynliggjort at hensynet til utøvelsen av båt- og friluftsliv på Langvatnet, veier opp for flomtapet en slik restriksjon vil gi. Departementet mener som NVE at hensynet til bruk av båt og fiske ikke veier opp for restriksjonene en høyere vannstand vil medføre både for fleksibiliteten i reguleringen av Langvatnet, men også kraftproduksjonen på sommeren. Departementet mener videre at hensynet til å kunne bruke magasinet for å forebygge flom i vassdraget bør tillegges vesentlig vekt, og at denne funksjonen vil bli redusert dersom det innføres krav om heving av LRV i sommerperioden

Det er fra SORB reist krav om mest mulig stabil vannstand i området rett oppstrøms samløpet mellom Langvassåga og Ranelva for å dempe problemer med isoppstuvning på vinterstid. Problemstillingen er utredet i NVE rapport 5/2014. Isganger i Ranelva oppstår typisk som følge av kraftig nedbør og mildvær, ofte med over 120 mm nedbør i løpet av fire døgn, kombinert med plussgrader opp til 1000 moh. Dette fører til at isen løsner og driver nedover elven, der den kan stanse i flate partier, innsnevringer eller brå svinger, særlig ved samløpet mellom Langvassåga og Ranelva eller ved Skonseng bru. Når isen stanser, dannes en propp som hindrer vannets gjennomstrømning, og videre at vannstanden stiger raskt oppstrøms, med fare for oversvømmelser og materielle skader.

Regulanten viser til at de manøvrerer etter anbefalingene i rapporten ved at Langvatnet senkes i forkant av en ventet hendelse for å gi plass til vann fra Glomåga og Røvassåga. Reinforsen holdes noe høyere for å sikre vannstrøm mot Langvatnet. Ved dannelse av ispropp åpnes lukene i Reinforsen for å senke vannstanden og forsøke på å løsne proppen. Denne strategien har vist seg effektiv og proppen har løsnet etter noen timer. Det har likevel vært kritisk vannstand oppstrøms i mellomtiden, og i enkelte tilfeller har det oppstått skader.

I rapporten er det vurdert flere alternative tiltak. Lav vannstand i Langvatnet kan gi mer plass til vann og is, men kan også føre til at isen stanser lenger opp og tetter avløpet. Manipulering av vannstrømmen i Langvassåga kan bidra til å løsne proppen, men effekten er begrenset. Veksling i vannstand (heving og senking) kan hjelpe isflakene til å flyte opp og løsne proppen, men er risikabelt ved høy vannstand. Fysisk fjerning med gravemaskin eller sprengning er mulig, men kan være farlig og er ofte ineffektivt.

Basert på gjennomgangen av historiske hendelser, hydrologiske analyser og vurdering av alternative tiltak, konkluderer departementet med at dagens manøvreringspraksis er hensiktsmessig og tilstrekkelig, og mener at det er ikke grunnlag for å endre reguleringen av Langvatnet. Isganger vil kunne oppstå med jevne mellomrom, men departementet mener at skadene kan begrenses gjennom tidlig varsling basert på værprognoser og flomvarsler, lav vannstand i Langvatnet før flom, rask respons ved ispropp samt dokumentasjon og erfaring fra tidligere hendelser.

Departementet anbefaler ikke restriksjoner på manøvreringen av Langvatnet. Departementet mener likevel det kan være rimelig å formalisere dagens manøvreringspraksis ved dannelser av ispropp og legger dette til i nytt reglement.

Når det gjelder spørsmål om erosjon er dette diskutert under avsnitt om standardvilkår.

Akersvatnet

I gjeldende manøvreringsreglement er det et krav om at vannstanden i Akersvatnet ikke skal tappes under kote 495,0 i sommerhalvåret. I fyllingsperioden etter vinteren, når Akersvatnet har vært tappet under «sommervannstanden», skal Rana kraftverks driftsvannføring normalt ikke overstige 35,0 m³/s før Akersvatnet er over kote 495,0 igjen.

Rana kommune krever en minstevannstand som muliggjør båtferdsel i området mot Gresfjellet/Grunnvatnet i perioden 15. juli til 30. september. De mener restriksjonen bør utformes slik at det kan imøtekommes også i tørre år. De viser til at store områder rundt Grunnvatnet og deler av Akersvatnet er blitt til mudderlandskap etter oppdemmingen, noe som vanskeliggjør ferdsel og forringer området estetiske kvaliteter. Akersvatnet ligger i et område av stor verdi for friluftsliv og landskapsopplevelse. Kommunen mener også at magasinrestriksjoner vil ha positive effekter på røyestammen i magasinet. Videre krever Rana kommune at det etableres en terskel mellom Grunnvatnet og resten av magasinet. Denne terskelen vil bidra til å bedre fisket i Grunnvatnet ved at færre røyer får tilgang til vannet og den vil lette ferdsel med båt. Kommunen viser til at det er mange hytter i området og mye brukt til friluftsliv. Rana JFF, FNF Nordland og Naturvernforbundet i Rana og Omegn støtter også ytterligere magasinrestriksjoner i Akersvatnet.

Statkraft understreker at Akersvatnet er det største og viktigste magasinet i Ranasystemet. Kravene er ikke spesifisert. Statkraft har tatt utgangspunkt i at kote 517 (seks meter under HRV) ettersom dette muliggjør båtforbindelse til Grunnvatnet. Statkraft hevder at en myk restriksjon på kote 517 kun er mulig i siste del av kravperioden i et gjennomsnittså. En myk restriksjon vil gi høyere vannstand tidligere på sommeren, men kan bare oppfylles i 25 prosent av årene. Dette vil føre til at Rana kraftverk må stanse i flere uker, og hele kravperioden i tørre år (uke 20–37). En hard restriksjon vil redusere reguleringshøyden og heve laveste vannstand fra kote 480 til 509.

Statkraft mener at årsproduksjonen påvirkes lite av en eventuell restriksjon i Akersvatnet, men at produksjonstidspunktet vil forskyves, noe som reduserer verdiskapningen. Statkraft påpeker videre at restriksjoner på flere magasiner vil gi overføringsutfordringer og redusert produksjon.

Statkraft skriver videre at et oppfyllingskrav i Akersvatnet kan føre til vanntap fra Kallvatnet og Kjensvatnet grunnet begrenset tappekapasitet, og redusert flomdemping i tilknyttede vassdrag. Raskere oppfylling av Akersvatnet forsinkes oppfylling av andre magasiner.

Statkraft er svært kritiske til at det skal innføres magasinrestriksjoner i et system som Bjerka-Plurareguleringen, hvor det er store magasin med god reguleringsevne som gir viktig fleksibilitet i kraftproduksjonen. De mener kravet om magasinrestriksjon i Akersvatnet må avvises.

Statkraft er også svært skeptisk til terskelen som vil holde vannstanden i Grunnvatnet høyt og mener dette vil redusere magasinkapasiteten i Akersvatnet.

NVE anbefaler ikke ytterligere magasinrestriksjoner i Akersvatnet eller bygging av terskel mellom Grunnvatnet og resten av magasinet. NVE anbefaler at dagens magasinrestriksjon der rask fylling av magasinet til sommervannstanden på kote 495,0 etter vinteren videreføres.

NVE mener en restriksjon med oppfylling av Akersvatnet til kote 517 innen 15. juli vil umuliggjøre utnyttelse av hele reguleringen og at dette er forhold som derfor ligger utenfor revisjonsinstituttet.

NVE mener at dersom man skal etablere en terskel for å bedre forholdene for fiske i Grunnvatnet, må dette være en terskel som igjen skiller Grunnvatnet fra Akersvatnet. Om vannene går over i hverandre på noe tidspunkt gjennom året, vil også fisk vandre mellom. Ønsket om bedre røyebestand vil derfor ikke oppnås med dette tiltaket. En slik terskel vil igjen være et hinder for fri båtferdsel i området, som også er et av hensynene som ligger til grunn for kravet. En restriksjon i magasinvolumet, slik tersklene vil medføre, mener NVE heller ikke hensynet til båtferdsel veier opp for.

Departementets vurdering

Departementet viser til at Akersvatnet er det største og viktigste magasinet i Ranasystemet og har en sentral rolle i kraftproduksjonen ved Rana kraftverk. Departementet vektlegger at både Statkrafts og NVEs simuleringer viser at en hard restriksjon, som krever at vannstanden skal være over kote 517 fra 15. juli, vil føre til at magasinet aldri kan tappes lenger ned enn mellom kote 505 og 510. Restriksjonen vil redusere reguleringshøyden betydelig og føre til at oppfylling av Gresvatnet og Kjensvatnet også blir påvirket. Dette vil medføre at kraftverket ikke kan levere systemtjenester i tørre år.

Selv om årsproduksjonen isolert sett ikke reduseres vesentlig, vil produksjonen forskyves til mindre gunstige tidspunkt, noe som svekker verdiskapingen. I tillegg vil restriksjoner i Akersvatnet påvirke fyllingen av Kallvatnet og Kjensvatnet negativt, og øke risikoen for flom i nedstrøms vassdrag.

Bakgrunnen for kravet om høyere sommervannstand er hensynet til friluftsliv, båtferdsel til Grunnvatnet og Gresfjellet, samt estetiske forhold knyttet til mudder og sedimenter i reguleringssonen. Det er også vist til at Grunnvatnet tidligere var et godt fiskevann, og at over 200 hytteeiere ønsker bedre tilgang med båt.

Departementet anerkjenner disse interessene, men viser til NVEs vurdering om at reguleringseffektene var kjent da de fleste hyttene ble bygget. Departementet deler NVEs vurdering om at ulempene ved en ny magasinrestriksjon i form av redusert fleksibilitet, økt flomfare, tap i kraftproduksjon og svekket forsyningssikkerhet veier tyngre enn nytten for friluftsliv og hyttebruk. Departementet anbefaler at dagens reglement videreføres uendret.

Tverrvatnet

Tverrvatnet kan reguleres tre meter mellom kote 497,6 og 500,6. Tverrvatnet har et magasinvolum på 3 millioner kubikk. Naturlig vannstand var kote 499,7, og fra Tverrvatnet rant vannet i Tverråga til Raudvatnet. I samløpet mellom Fisktjønnbekken og Sauvassåga, snaut 1,5 kilometer oppstrøms Tverrvatnet, er det etablert et inntak til overføringstunnelen mellom Kallvatnet og Akersvatnet. Vannet fra Tverrvatnet pumpes opp til inntaket, før vannet fra Tverrvatnet og vannet fra Fisktjønnbekken og Sauvassåga føres inn på overføringstunnelen mellom Kallvatnet og Akersvatnet.

I gjeldende manøvreringsreglementet er det ingen restriksjoner for Tverrvatnet. Fra skjønnsforutsetninger er det bestemt at vannstanden ikke skal være lavere enn kote 499,8 i perioden 1. juli til 1. oktober.

Kommunen krever at det innføres tappe- og fyllingsrestriksjoner i Tverrvatnet som sikrer vannets biologiske produksjon. De viser også til at Tverrvatnet er et mye brukt utfartsområde for kommunens befolkning.

Ettersom kravet til høy sommervannstand allerede er ivaretatt gjennom skjønnsforutsetningen, mener Statkraft at kravet om tappe- og fyllingsrestriksjoner for Tverrvatnet må avvises. Statkraft påpeker videre at en minstevannføring i Tverråga kan føre til en endret manøvrering av Tverrvatnet og dermed økt fare for hyppigere overløp og økt flomrisiko i vassdraget nedstrøms. Dette fordi de da ikke vil ha mulighet til å forhåndstappe Tverrvatnet før store nedbørsmengder.

NVE anbefaler ingen magasinrestriksjon for Tverrvatnet, men viser til deres anbefalte minstevannføring i Tverråga mellom Tverrvatnet og Raudvatnet på vinteren, som gjør at Tverrvatnet må ligge høyt på senhøst og vinter. NVE anbefaler derfor ikke noen magasinrestriksjon som kan påvirke fleksibiliteten i reguleringen ytterligere, eller som vil vanskeliggjøre slipp av minstevannføringen.

Departementets vurdering

Området Raudvatnet–Tverrvatnet er et mye brukt friluftsområde, og departementet anerkjenner kommunens ønske om høy sommervannstand. Historiske data viser imidlertid at vannstanden i Tverrvatnet i hovedsak ligger mellom kote 499,5 og 500,5, og mesteparten av tiden over kote 500. Departementet mener dette indikerer at dagens regulering i stor grad ivaretar skjønnsforutsetningen om høy sommervannstand.

Departementet har også vurdert de tekniske forholdene ved magasinets utløp. Statkraft har påpekt at utformingen av utløpet og terskelen mellom hovedbassenget og bukten ved Tverrvassgården gjør at magasinet må ligge relativt høyt for å sikre vannføring til Tverråga. For å kunne slippe vann på vinteren må den øverste halvmetere av reguleringen benyttes. Departementet mener dette understreker behovet for fleksibilitet i reguleringen.

Departementet viser til anbefaling om minstevannføring i Tverråga i perioden 1. desember til 30. april. En slik vannføring vil medføre at Tverrvatnet må ligge høyt på senhøsten og vinteren, og innebærer en indirekte restriksjon. Modelleringer viser at denne ikke gir nevneverdig utslag på kraftproduksjon eller økonomisk verdi. Selv om minstevannføringen kan gi noe økt flomrisiko nedstrøms Tverrvatnet, vurderer departementet risikoen som begrenset. Elven er fortsatt tilpasset større vannføringer fra tiden før reguleringen, og det er lite bebyggelse langs strekningen. Raudvatnet har dessuten et større magasinivolum som vil fungere som buffer for nedre del av elven.

Departementet legger avgjørende vekt på miljøgevinsten ved minstevannføring. Økt vannføring og variasjon vil bidra til å restaurere habitatet for innlandsørret og bedre økologiske forhold i Tverråga. Vi vurderer at dette hensynet veier tyngre enn den marginale økningen i flomfare.

Departementet deler NVEs vurdering og tilrår ikke ytterligere magasinrestriksjoner i Tverrvatnet, da dette vil redusere reguleringsfleksibiliteten og vanskeliggjøre gjennomføring av anbefalte minstevannføring.

Kallvatnet

Kallvatnet får tilført mer vann enn naturlig som følge av de østlige bekkeoverføringene i Bjerka- Plurareguleringen. Det er deler av nedbørfeltene til Sølvbekken, Sør-Randalselva, Andfjellbekken, Daudmannselva, Virvasselva, Bjoråga og Blerekvelva som overføres. Kallvatnet kan reguleres 43 meter mellom kote 521 og kote 564. Kallvatnet har et magasinivolum på 706 millioner kubikk. Vannet fra Kallvatnet overføres videre til Akersvatnet. Det er ingen restriksjoner knyttet til reguleringen av Kallvatnet i manøvreringsreglementet.

Rana kommune krever at det undersøkes hvilken manøvrering som er optimal for Kallvatnet i perioden mai til juli, av hensyn til hekkende fugl. Videre krever de en minstevannstand som muliggjør båtferdsel i området Kvitsteindalen-Kvepsendalen i perioden 15. juli til 30. september.

Rana skogeierlag mener det må innføres en laveste sommervannstand på 10 til 12 meter under HRV. Dette vil føre til at området rundt Kallvatnet bedre kan utnyttes som hytte- og utfartsområde. De påpeker at en for lav vannstand har ført til nedgang i fiskebestanden.

Kallvatnet hytteforening påpeker at hytteeierne i Lissumlia ikke kan benytte seg av båt før vannstanden når kote 552 (12 meter under HRV). De mener at Statkraft må regulere slik at denne vannstanden nås før båtsesongen starter, og ber om at Statkraft prioriterer å fylle opp Kallvatnet til kote 552 før 1. juni dersom tilsiget er tilstrekkelig.

Statkraft viser til at restriksjoner som gir høyere vannstand i Kallvatnet vil øke flomtap i oppfyllingsperioden, fordi mottrykk begrenser tunnelkapasiteten. For å ta imot varierende tilsig fra bekkeinntak og unngå vanntap, må Statkraft holde vannstanden relativt lav. Manøvreringsreglementet prioriterer rask fylling av Akersvatnet fremfor Kallvatnet.

Statkraft påpeker at restriksjoner i Kallvatnet kan gi stans i Rana kraftverk og endret produksjonsmønster. Videre vil et oppfyllingskrav i praksis føre til at de nederste delene av magasinet ikke kan utnyttes, og LRV i realiteten endres. Statkrafts simuleringer viser at selv en «myk» restriksjon (kote 552, alt tilsig til oppfylling 15. mai–15. sept.) gir kraftig redusert overføring til Akersvatnet i starten av sesongen. I enkelte år vil det ikke være mulig å oppfylle kravet før slutten av kravperioden. Restriksjonen vil innebære langsommere oppfylling av Akersvatnet, økt vanntap oppstrøms og umuliggjør bruk av 17 nederste meter av magasinet, med produksjonstap over 8 GWh/år. Statkraft fremhever at restriksjonen også strider mot krav om rask fylling av Akersvatnet og økt vannføring i Ranelva, Raudfjellfossen og Plura.

NVE anbefaler ingen magasinrestriksjon på Kallvatnet. En restriksjon med oppfylling av Kallvatnet til kote 552 innen 1. juni, mener NVE vil påvirke utnyttelsen av reguleringen og dermed være et krav som faller utenfor revisjonsinstituttet. Kommunens krav om hard restriksjon i perioden 15. juli til 30. september vil føre til en endret magasinifylling gjennom hele året i Kallvatnet, og føre til mindre reguleringsevne. Det vil også påvirke magasinifyllingen i Akersvatnet. NVE legger særlig vekt på de begrensningene restriksjonen vil medføre for oppfyllingen av Akersvatnet og påvirkningen dette vil gi for fleksibiliteten i driften av Rana kraftverk. I tillegg vil en slik restriksjon også kunne føre til økt fare for flom forbi bekkeinntakene.

Departementets vurdering

Kallvatnet ligger i et område med stor verdi for friluftsliv, med merkede stier, hytteområder og tilknytning til Nordlandsruta. Departementet legger til grunn at reguleringen har medført utfordringer, særlig i form av mudder og slam i strandsonen ved lav vannstand, noe som gjør ferdsel med båt vanskelig i perioder. Hytteforeningen har fremhevet behovet for høyere vannstand tidlig på sommeren og foreslått terskler for å heve laveste regulerte vannstand. Kommunene har også bedt om en hard restriksjon i magasinet i perioden 15. juli til 30. september.

Departementet legger vekt på simuleringene som viser at en slik restriksjon vil gi betydelige endringer i magasin disponeringen gjennom hele året, redusere reguleringsevnen og fleksibiliteten i driften av Rana kraftverk, samt påvirke fyllingen av Akersvatnet. I tørre år vil restriksjonen gi lavere fylling, mens i år med mye vann vil den øke risikoen for flom. Videre vil krav om oppfylling til kote 552 innen 1. juni i praksis innebære en endring av regulerings høyden, noe som faller utenfor revisjonsinstituttet.

Departementet legger til grunn at reguleringen og anleggsveiene har bidratt til å tilgjengeliggjøre fjellområdene for allmennheten, og at Statkraft har tilrettelagt for båtbruk gjennom etablering av båtutsett. De fleste hyttene i området ble oppført etter at reguleringen var kjent. Departementet vurderer derfor at ulempene ved restriksjonen, i form av redusert kraftproduksjon, mindre reguleringskapasitet og svekket flomdemping, klart overstiger nytten for friluftsliv og båtferdsel. Hensyn til naturmangfold, herunder våtmarksfugl, kan ivaretas gjennom standard naturforvaltningsvilkår.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering og tilrår ikke magasinrestriksjon for Kallvatnet.

Raudvatnet

Raudvatnet har en naturlig vannstand på 487,25. I dag kan Raudvatnet reguleres 1,8 meter mellom kote 487,25 og 489,05. Magasinvolumet er 7 millioner kubikk. Området rundt Raudvatnet er et av Rana kommunes mest brukte utfartsområder for friluftslivsaktiviteter.

Det er ingen restriksjoner for reguleringen av Raudvatnet i konsesjonen. Helgeland Kraft har en selv pålagt laveste sommervannstand på kote 488,55 og i tillegg åpnes flomlukene når vannstanden når kote 488,75.

For å ivareta de friluftsområdene rundt vannet, krever Rana kommune at det må sikres en stabil høy vannstand i Raudvatnet, tilsvarende dagens praksis. Både Rana JFF og flere privatpersoner støtter dette kravet. De begrunner kravet med fordelene det har for fisk i Raudvatnet og i Bjuråga, bruk av båt og erosjonsproblematikken i området med naust.

Av hensyn til friluftsliv ønsker Helgeland Kraft å opprettholde praksisen med å holde vannstanden høyt i sommerhalvåret. De viser til at en av årsakene til at de innførte praksisen med høy vannstand var for å minimere erosjon ved naustrekken ved Tverrågas innløp i Raudvatnet. Helgeland Kraft mener at et fastsatt reglement kan gi utfordringer med opprettholdelse av kraftproduksjon når det er lavt tilsig, og ønsker derfor å beholde noe fleksibilitet i slike perioder. Helgeland Kraft mener derfor at det ikke er nødvendig å fastsette magasinrestriksjoner i Raudvatnet. De fremhever også konflikten mellom å opprettholde høy vannstand i Raudvatnet og å innføre minstevannføring i Tverråga.

NVE anbefaler ingen magasinrestriksjon på Raudvatnet. NVE viser til sin anbefalte minstevannføring i Tverråga nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk gjennom året.

Minstevannføringen vil legge noen føringer for hvordan Raudvatnet (og Tverrvatnet) manøvreres. NVE mener at kravet til minstevannføring av hensyn til Tverrågas anadrome fiskebestander må ha førsteprioritet. Av hensyn til denne, men også for å opprettholde mest mulig av muligheten til å bruke Raudvatnet for å holde tilbake store nedbørsmengder og redusere flom i vassdraget nedstrøms, anbefaler NVE ingen magasinrestriksjon her.

NVE viser til at kommunen opplyser om at dette er det mest brukte utfartsområdet i kommunen og at høringspartene er fornøyde med Helgeland Krafts selvpålagte magasinrestriksjon på sommeren. NVE oppfordrer Helgeland Kraft til å holde på intensjonen om å ligge høyt med Raudvatnet gjennom sommeren.

Departementets vurdering

Departementet legger til grunn at området rundt Raudvatnet er blant de mest brukte utfartsområdene i kommunen, og at en høy sommervannstand er ønskelig av hensyn til landskap, friluftsliv og naturverdier. Høringsuttalelsene viser at brukerne er godt fornøyde med hvordan Helgeland Kraft har manøvrert Raudvatnet de siste årene, og at dette har gitt positive effekter for erosjonsproblematikk, fiske, fugleliv og båtbruk.

Departementet har vurdert NVEs anbefaling om minstevannføring i Tverråga nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk. Modelleringer viser at både minstevannføringen og den selvpålagte sommervannstanden i Raudvatnet kan oppnås i de fleste år, selv om det i svært tørre vintre kan bli utfordrende. Departementet legger til grunn at minstevannføringen vil medføre en indirekte restriksjon på Raudvatnet og Tverrvatnet, men at dette ikke gir vesentlige negative utslag for kraftproduksjon eller økonomisk verdi. Det kan oppstå noe økt risiko for overløp og flom mellom magasinene, men vurderingen viser at faren nedstrøms Raudvatnet er liten. Vassdraget er tilpasset høyere vannføringer fra naturens side, og det er begrenset med bebyggelse langs elven. Mindre flommer vil dessuten bidra til å oppnå miljøgevinsten ved minstevannføringen, blant annet ved å bedre forholdene for laks og sjørret gjennom rensing av bunnsstratet.

Departementet legger avgjørende vekt på miljøhensynet og behovet for å sikre anadrome fiskebestander i Tverråga. Departementet vurderer at kravet til minstevannføring må ha førsteprioritet. Samtidig er det viktig å opprettholde Raudvatnets funksjon som flomdempende magasin. På denne bakgrunn mener departementet at ytterligere magasinrestriksjoner ikke bør innføres.

Departementet tilrår ikke nytt vilkår om magasinrestriksjon på Raudvatnet. Departementet anbefaler at minstevannføringen i Tverråga gis førsteprioritet, både av hensyn til fiskebestandene og for å opprettholde muligheten til flomdemping. Departementet oppfordrer på lik linje med NVE, konsesjonæren om å videreføre praksisen med høy sommervannstand.

Kjensvatnet

I forbindelse med konsesjon til Kjensvatn kraftverk, kgl.res. av 11. mai 2007, ble det i manøvreringsreglementet post 3 satt krav om at Kjensvatnet skal holdes mest mulig stabil og høy, og normalt ikke tappes under kote 526,0 i perioden mellom 15. juni og 15. oktober. Dette er én meter under høyeste regulerte vannstand.

Hemnes kommune har krevd at vannstanden i Kjensvatnet skal holdes mest mulig stabil hele året ved normal drift, og at det ikke skal tappes under kote 526. Dette er siden endret til kote

525,3, slik at vannstanden primært skal holdes stabil i magasinet gjennom året. Kommunen mener kravet bør innføres av hensyn til landskap, fiske og friluftsliv. De mener også at en stabil helårlig vannstand vil føre til mindre erosjonsskader.

Statkraft mener at vannstanden i praksis er stabil hele året, og at kravet allerede er innført i gjeldende manøvreringsreglement. Samtidig påpeker de at konsesjonskravet er 0,7 meter over naturlig vannstand og at det er dette som fører til de økte utfordringene med erosjon i strandsonen. For å redusere dette problemet mener Statkraft at pålagt sommervannstand bør reduseres fra kote 526,0 til kote 525,3. Statkraft påpeker at kravet fra kommunen om helårlig stabil vannstand vil redusere reguleringsmuligheten vesentlig og medføre vanntap.

NVE anbefaler at magasinrestriksjonen i Kjensvatnet endres fra kote 526,0 til 525,3 i perioden mellom 15. juni og 15. oktober. De viser til at både kommunen og Statkraft har vært positive til dette. En restriksjon for hele året, slik kommunen opprinnelig krevde, mener NVE rører ved selve konsesjonen og dermed faller utenfor revisjonsadgangen.

Departementets vurdering

Departementet viser til at Statkraft i søknaden om bygging av Kjensvatn kraftverk la til grunn at en høy og stabil vannstand i Kjensvatnet ville være et viktig avbøtende tiltak av hensyn til landskap og friluftsliv. Dette ble også støttet av flere høringsparter. Fordi konsesjonen ga mer vann inn i reguleringsystemet og bedre utnyttelse av reguleringsmulighetene i Gresvatnet, ble det derfor fastsatt en bestemmelse om stabil og høy vannstand i Kjensvatnet i sommerperioden. Den eksakte høyden ble imidlertid ikke drøftet videre, men ble satt til kote 526 i manøvreringsreglementet.

NVEs modellering viser at en magasinutfylling i Kjensvatnet på kote 525,3 i perioden 15. juni til 15. oktober fører til mindre overløp fra Gresvatnet. Samtidig øker kraftproduksjonen i Kjensvatnet og Rana kraftverk med om lag 1 GWh per år, noe som gir en økning i netto nåverdi på 8 millioner kroner. Departementet tillegger dette betydelig vekt.

Departementet anbefaler derfor som NVE at magasinrestriksjonen i Kjensvatnet endres fra kote 526,0 til 525,3 i perioden mellom 15. juni og 15. oktober. Departementet anbefaler følgelig ikke at vannstanden skal holdes stabilt gjennom året og mener dette rører ved selve konsesjonen og dermed faller utenfor revisjonsadgangen.

Gresvatnet

Fra naturens side starter Bjerka sitt løp fra Bretjønnå før den renner inn i Gresvatnet, Kjensvatnet og videre mot Stormålvatnet. Gresvatnet kan reguleres 16 meter mellom kote 582 og 598. Magasinet har et volum på 314 millioner kubikk. I tillegg til Gresvatnets eget nedbørfelt, mottar magasinet vann via overføringstunnelen i vest som tar inn vann fra utløpet av Durmålvatnet. Sammenlignet med naturlig vannstand kan Gresvatnet heves med 5,1 meter og senkes med 10,9 meter. Gresvatnet er inntaksmagasin til Kjensvatn kraftverk.

I dagens manøvreringsreglement er det ingen restriksjoner for Gresvatnet.

Hemnes kommune krever at minste vannstand i Gresvatnet skal være på kote 590 (HRV -8 meter) innen 15. juli. De forklarer at lav vannstand i barmarkssesongen skaper store praktiske problemer for båt- og friluftsliv, da magasinet deles ved lav vannstand.

Statkraft viser til at i 2014 ble overføringstunnelen til Kjensvatnet utvidet til å gå til Gresvatnet. Da ble også Durmålsvatnet tatt inn i tillegg til de tidligere bekkeinntakene i overføringen. Kjensvatn kraftverk kjøres i liten grad om sommeren, for å unngå blakking i Kjensvatnet. Disse forholdene bidrar til en raskere oppfylling av Gresvatnet om sommeren enn tidligere. Statkrafts simuleringer viser at kravet til minimumsfylling i Gresvatnet er oppfylt i de fleste år. Simuleringene viser også at et krav om tidligere oppfylling av Gresvatnet vil påvirke oppfyllingen av Akersvatnet. Statkraft viser til at de i 2015 etablerte ett ekstra båtutsett i Gresvatnet. Statkraft påpeker at de jobber for at Gresvatnet skal ha en rask oppfylling og at dagens reglement bør videreføres uendret.

NVE anbefaler ingen magasinrestriksjon på Gresvatnet. NVE påpeker at Statkraft manøvrerer Gresvatnet slik at vannstanden er på kote 590 innen 15. juli i de fleste år allerede i dag. NVE ønsker ikke å ilegge restriksjoner som fører til en forsinkelse av oppfyllingen av Akersvatnet og dermed også restriksjon for driften av Rana kraftverk. NVE mener det er viktig at konsesjonæren har fleksibiliteten til å kunne nå denne vannstanden i Gresvatnet frivillig.

Departementets vurdering

Departementet har vurdert forslaget om å innføre magasinrestriksjon i Gresvatnet for å sikre rask oppfylling av sommervannstand. Departementet legger til grunn at en slik restriksjon vil ha betydelige indirekte konsekvenser for oppfyllingen av nedstrøms magasiner og kraftverk, herunder Kjensvatnet og Akersvatnet, og dermed påvirke driften av Rana kraftverk. Modelleringer viser at en restriksjon på kote 590 fra 15. juli til 15. oktober vil kreve prioritering av Gresvatnet allerede fra uke 20, og føre til at vannstanden blir liggende høyt langt utover vinteren. Dette vil redusere fleksibiliteten i reguleringen og begrense muligheten til å forebygge flom både i vassdrag nedstrøms Gresvatnet og i bekkeinntakene til overføringstunnelen fra vest.

Departementet merker seg at Statkraft allerede manøvrerer Gresvatnet slik at vannstanden normalt når kote 590 innen 15. juli i de fleste år, uten formelle restriksjoner. Departementet vurderer at frivillig oppfylling gir tilstrekkelig hensyn til friluftsliv og båtbruk, samtidig som det opprettholder nødvendig fleksibilitet i reguleringen.

Vurdert opp mot ulempene, redusert reguleringsfleksibilitet, forsinket oppfylling av Kjensvatnet og Akersvatnet, påvirkning på kraftproduksjon og redusert flomdemping, mener departementet at nytten en restriksjon vil ha for friluftsliv og båtbruk er klart mindre enn de negative konsekvensene. Departementet viser også til at Statkraft har tilrettelagt for bruk av vannet gjennom etablering av flere båtutsett.

Departementet støtter NVEs innstilling og tilrår at det ikke innføres magasinrestriksjon på Gresvatnet.

Stormålvatnet

Stormålvatnet ligger nedstrøms Kjensvatnet. Magasinet har redusert nedbørsfelt ved at både Gresvatnet, Kjensvatnet og bekken som renner ned fra Kjennvassfjellet overføres til Akersvatnet. Stormålvatnet er inntaksmagasin til Bjerka kraftverk. Magasinet kan reguleres mellom kote 397 og 430 og har et magasinivolum på 153 millioner kubikk. Stormålvatnet er et delvis senkingsmagasin, og naturlig vannstand var opprinnelig på kote 421.

Det er ingen spesielle restriksjoner knyttet til reguleringen av Stormålvatnet i manøvreringsreglementet.

Hemnes kommune krever at minste vannstand i Stormålvatnet skal være på kote 424 (HRV -6 meter) innen 15. juli. Kommunen påpeker at det er store erosjonsproblemer i Stormålvatnet, og at en jevnere og høyere sommervannstand kan avbøte dette. Sterk nedtapping medfører også utfordringer og problemer for bruk av båt på magasinet. Hemnes kommune har imidlertid prioritert kravet om minstevannføring på strekningen Kjensvatnet til Stormålvatnet høyere enn magasinrestriksjoner i Stormålvatnet. Hemnes kommune ber videre om at inntaket i Stormålvatnet omarbeides, for å få en mer naturlig vanntemperatur.

På bakgrunn av egne simuleringer kommenterer Statkraft at kravet til minimumsfylling vil oppfylles de fleste år. Et absolutt oppfyllingskrav, slik kommunen krever, vil vanskeliggjøre bruk av hele magasinet og i praksis innebære at laveste regulerte vannstand blir hevet til kote 415. Restriksjonen vil også påvirke produksjonen i Bjerka kraftverk og det vil forlenge perioden med lav vannføring i Leirelva nedstrøms kraftverket. Krav om minstevannføring i Leirelva og tidligere fylling av Stormålvatnet mener Statkraft er motstridende og i konflikt med hverandre. Statkraft mener kravet må avvises.

NVE anbefaler ingen magasinrestriksjon på Stormålvatnet. NVE viser til at ønsket magasin høyde på kote 424 innen 15. juli allerede i dag oppnås i de fleste år. Vurdert opp mot ulemper som redusert fleksibilitet, tap av kraftproduksjon, reguleringskapasitet og redusert mulighet for flomdemping, mener NVE at nytten en magasinrestriksjon vil ha for friluftsliv og bruk av båt er mindre enn ulempene. En hard restriksjon vil heve LRV, og NVE vurderer derfor også at et slikt krav ligger utenfor revisjonsadgangen.

NVE viser til at eventuelle behov for erosjonssikring er en del av NVEs oppfølging av konsesjonen. Dersom det skulle vise seg at friluftslivet blir vesentlig påvirket av reguleringen, kan myndighetene pålegge tiltak for å bedre dette med hjemmel i standard naturforvaltningsvilkår.

Departementets vurdering

Departementet deler NVEs vurdering og anbefaler ikke magasinrestriksjoner på Stormålvatnet.

Samlet oversikt over magasinrestriksjoner og anbefalinger

Det er etter departementets syn viktig å fortsatt opprettholde god fleksibilitet i manøvreringen av de magasinene som inngår i reguleringsområdet, og spesielt de store magasinene, både av hensyn til kraftforsyning og men også av hensyn til flomhåndtering. Departementet viser i den sammenheng til kapittel 6 om verdien av regulerbar kraft, systemtjenester og vern mot skadeflom.

Tabell 3 oppsummerer departementets anbefaling av magasinrestriksjoner i de magasinene som omfattes av de tre reguleringene.

Tabell 3: Oppsummering av departementets anbefaling av magasinrestriksjoner

Magasin	Restriksjon på vannstand	Periode	Anbefales vilkårsfestet
----------------	---------------------------------	----------------	--------------------------------

			av departementet
Langvatnet	> 42,0	15. juni til 15. september	Nei
Akersvatnet	> 495,0	Sommer	Ja*
	517,0	15. juli til 30. september	Nei
Tverrvatnet	**	1. desember til 30. april	Ja
Kallvatnet	552,0	15. juli til 30. september	Nei
Raudvatnet	488,55	Sommer	Nei
Kjensvatnet	525,3	15. juni til 15. oktober	Ja
Gresvatnet	590,0	15. juli til 15. oktober	Nei
Stormålvatnet	424,0	Innen 15. juli	Nei

* Videreføring av gjeldende restriksjon.

** Ligge på en høyde som gjør slipp av 0,2 m³/s fra Tverrvatnet til Tverråga mulig.

7.1.3 Minstevannføring

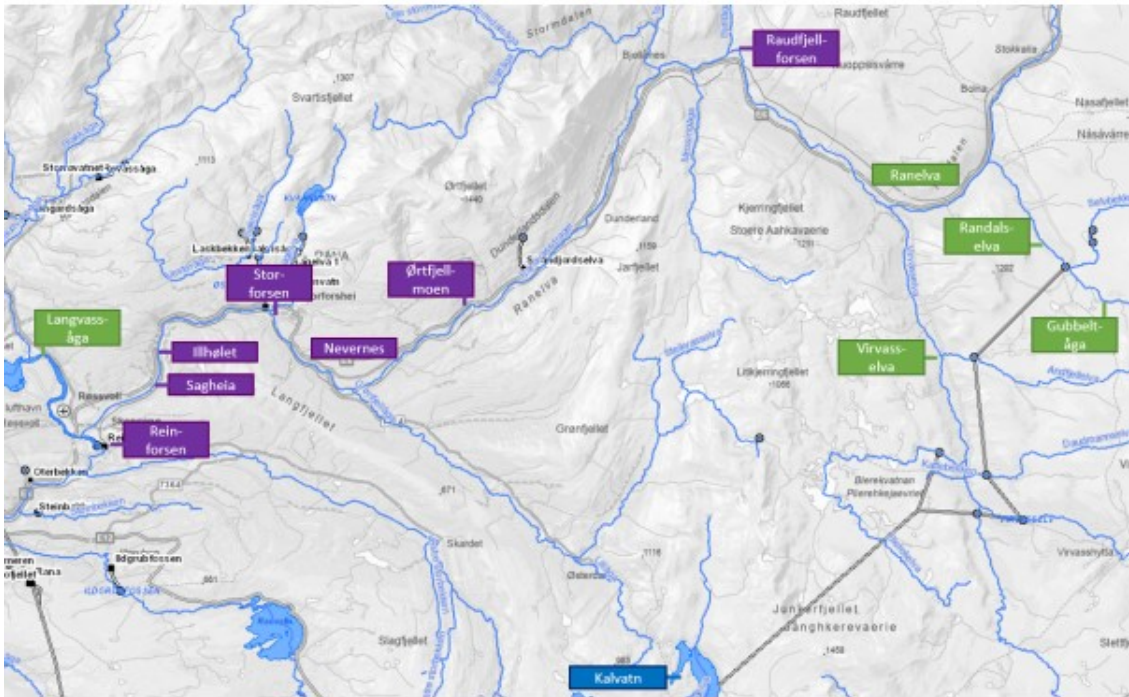
Det er stilt krav om minstevannføring i Ranelva, Randalselva, Virvasselva, Plura og Tverråga, i tillegg til Dalselva, Bjerka og Leirelva. Det er hovedsakelig hensynet til anadrome fiskearter, men også for å ivareta landskap og friluftsliv som er bakgrunnen for kravene.

Ranelva

Ranelva er hovedvassdraget i reguleringssystemet. Elven er lakseførende opp til Reinforsen, en strekning på 11 km. Reinforsen utgjorde historisk et naturlig vandringshinder for laks og sjøørret i Ranelva, men som et avbøtende tiltak i forbindelse med vannkraftutbyggingene ble det i 1957 bygget en laksetrapp gjennom fjellet for å kunne øke anadromstrekning med ytterligere 45 km opp til Raudfjellforsen. Fisketrappen har som følge av infeksjonen av *Gyrodactylus Salaris* i vassdraget vært stengt siden 1985. Departementet har derfor valgt å dele vurderingen av minstevannføring i to geografiske avsnitt; oppstrøms og nedstrøms Reinforsen. Sidevassdragene vurderes i sammenheng med den delen av hovedvassdraget de munner ut i.

Ranelva oppstrøms Reinforsen

Reguleringene av Bjerka-Plura har ført til at om lag 17 prosent av nedbørfeltet til Ranelva er overført via et takrennesystem til Kallvatnet. Takrennesystemet består av bekkeinntak fra sidevassdragene Sølvbekken, Sør-Randalselva, Randalselven, Andfjellbekken, Daudmannselva, Virvasselva, BJORÅGA, Blerekelva og Kaffebecken, se figur 2.

Figur 2: Kart over Ranavassdraget oppstrøms Reinfossen.

Rana kommune krever at det fastsettes minstevannføring i Ranelva ovenfor og nedenfor Raudfjellfossen og at dette skal slippes via Virvasselva og Sør-Randalselva. Kravet er begrunnet i hensynet til friluftsliv og ørret oppstrøms Raudfjellfossen mens det vises til Ranelva som nasjonalt laksevassdrag nedstrøms Raudfjellfossen. Kommunen viser til Rana Laksefiskeforening og krever at det må slippes 5 m³/s i perioden 15. september til 20. mai og 10 m³/s i perioden 21. mai til 14. september. Kravene støttes av Forum for natur og friluftsliv Nordland (FNF Nordland) og Rana Jeger- og fiskeforening (Rana JFF).

Statkraft viser til at det, på grunn av gyro-situasjonen i Ranavassdraget, ikke er gjennomført undersøkelser og utredninger som er vanlige i regulerte vassdrag. Det er derfor for tidlig å si noe om langtidsvirkningen av endrede vannføringsforhold, effekter av reguleringspraksis, hva som regulerer bestandstørrelsene av laks og sjørret og dermed hva som er rette avbøtende tiltak. De mener det er feil tidspunkt å innføre kostbare tiltak når kunnskapsgrunnlaget er begrenset, og laksebestanden fremdeles er under reetablering.

Statkraft har simulert vannføringen før og etter regulering av Virvasselva ved samløpet med Ranelva, og av Ranelva ved Nevernes. For Virvasselva er det en stor reduksjon i vannføring, spesielt fra mai og til desember. Ved Nevernes har Ranelva fortsatt 85 prosent av elvens naturlige vannføring. I revisjonsdokumentet opplyser Statkraft at kommunenes krav om minstevannføring oppstrøms og nedstrøms Raudfjellfossen vil medføre en produksjonsbegrensning på 210 GWh/år. Videre viser de til at kravet er høyere enn tilsiget i enkelte perioder, slik at det bare er mulig å oppfylle kravet i 40 prosent av ukene. Statkraft påpeker også at tekniske installasjoner for et eventuelt vannslipp både er teknisk utfordrende, siden bekkeinntakene ligger høyt i fjellet, og vil kreve betydelige investeringer. Etter Statkrafts syn er restvannføringen fortsatt høy, og de mener at eventuelle tiltak i Ranelva oppstrøms Reinfossen må avgrenses til fysiske tiltak. De mener videre at krav om økt vannføring i Virvasselva og øvre del av Ranelva må avvises fordi kostnadene med slippene er betydelige og miljønyten begrenset.

NVE anbefaler at det ikke settes vilkår om minstevannføring i Ranelva oppstrøms Reinforsen. NVE viser til at ved Nevernes er 85 prosent av den naturlige vannføringen fortsatt igjen i Ranelva. NVE skriver at et minstevannføringskrav i enkelte år kan bidra positivt, men at det i tørre og kalde vintre, når behovet er størst, ikke vil være tilstrekkelig for å kunne bidra til bedre forhold for anadrom laksefisk.

NVE mener at miljøgevinsten for fiskebestandene i hoved- og sidevassdragene av en økt vannføring er liten. Videre mener NVE at en bedre landskapsopplevelse økt vannføring i Virvasselva, Randalselva og øvre deler av Ranelva vil kunne ha for friluftinteressene, ikke veier opp for den produksjonsbegrensningen minstevannføringen vil medføre for kraftproduksjonen. NVE har også lagt vesentlig vekt på at vannforekomstene i denne delen av Ranelva ikke er prioritert for tiltak som kan medføre krafttap i vannforvaltningsplanen etter vannforskriften.

Ranelva nedstrøms Raudfjellforsen er på vedlegg 3 (inneholder vannforekomster med høyere miljømål som innebærer andre typer tiltak enn tap i kraftproduksjon) i den godkjente vannforvaltningsplanen. NVE mener at Statkraft må lage en tiltaksplan for biotopjusterende tiltak og at Ranelva nedstrøms Raudfjellforsen bør inngå i denne.

Departementets vurdering

Departementet legger til grunn at Ranelva oppstrøms Reinforsen historisk har hatt potensial for sjøvandrende laksefisk. Dette var også en del av begrunnelsen da vassdraget ble gitt status som nasjonalt laksevassdrag i 2007. Etter stengingen av laksetrappen i 1985 og de påfølgende rotenonbehandling senest i 2014 og 2015, er området i praksis uten naturlig laksevandring.

Kartlegginger fra NINA (Berg & Foldvik 2016 og Holte m.fl. 2024) viser at habitatene oppstrøms Reinforsen er fragmenterte, med begrensede gytearealer og lav tetthet av ungfisk. Selv med omfattende utsetninger har rekrutteringen vært minimal, og produksjonspotensialet for anadrom fisk vurderes som lavt sammenlignet med strekningene nedstrøms Reinforsen.

Departementet har også vurdert de hydrologiske forholdene i området. Ved Nevernes er det igjen om lag 85 prosent av den naturlige vannføringen. Det er også dokumentert svært lave vannføringer enkelte vintre som viser at det i disse periodene ikke vil være tilstrekkelig tilsig forbi bekkeinntakene. Etter departementets vurdering tilsier dette at et økt slipp av vann på disse strekningene ikke vil være tilstrekkelig for å oppnå tilsiktet effekt. Basert på dagens kunnskap mener departementet at vannføringen ikke utgjør en flaskehals for produksjonen av laks og sjørret i denne delen av Ranelva.

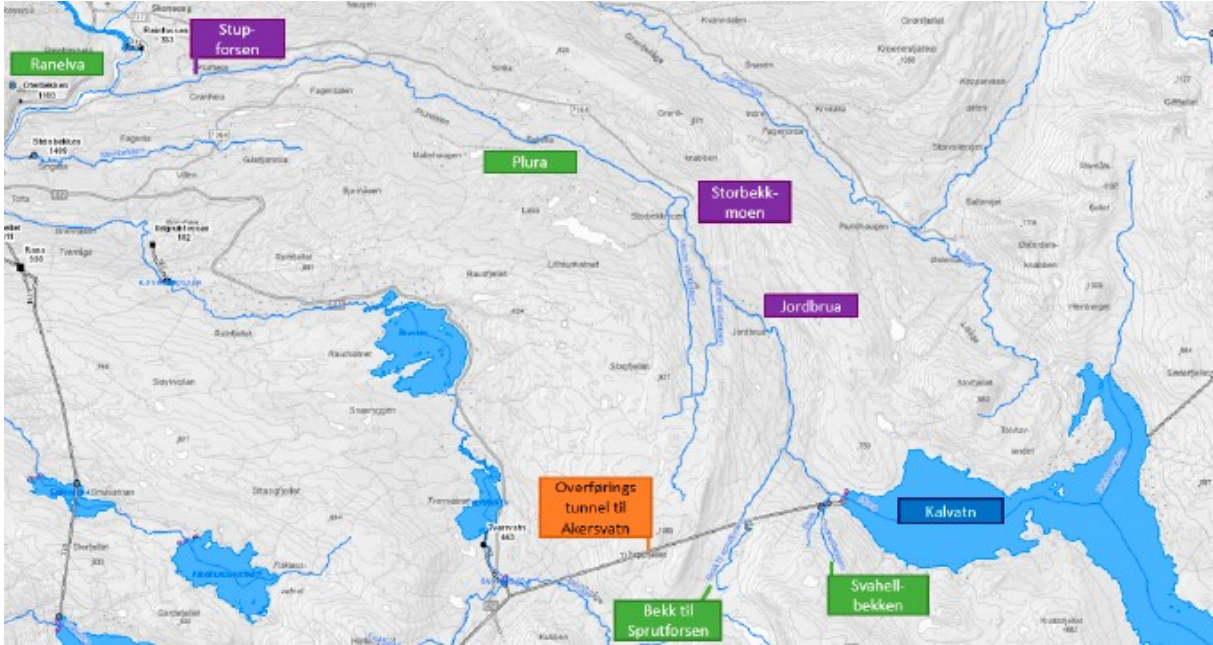
Departementet vil påpeke at vannforekomstene i dette vassdragsavsnittet ikke er prioritert for avbøtende tiltak som kan medføre krafttap i gjeldende vannforvaltningsplan.

Departementet mener områdene oppstrøms Reinforsen har begrenset verdi for anadrom laksefisk i dagens situasjon. Departementet deler NVEs vurdering om at den økte landskapsopplevelsen et slipp av minstevannføring vil ha for friluftinteressene og fiskebestandene ikke veier opp for tap av kraftproduksjon.

Plura og Sprutforsen

Plura renner inn i Kallvatnet fra Sverige. Fra Kallvatnet renner Plura ned til samløpet med Ranelva ved Kobbforsen, om lag 11 kilometer fra sjøen, se figur 3. Store deler av Pluras nedbørfelt er overført til Akersvatnet og nyttes i Rana kraftverk. Nedbørfeltet er derfor

reduisert fra 447 km² til 127 km². Ved samløpet med Ranelva har Plura en årsmiddelvannføring på 4,6 m³/s, men i vintermånedene er den betydelig lavere. Q95 gjennom året er på 0,26 m³/s (Andersen m.fl., 2019). Plura er anadrom opp til Stupforsen, en strekning på om lag 3 km. Strekingen er i dag ikke tilgjengelig for laks og sjørøret ettersom fiskepassasjen ved utløpet av Plura ikke fungerer som forutsatt.

Figur 3: Plura nedstrøms Kallvatnet. Kilde: NVE-Atlas.

To bekker som naturlig drenerer til Plura, Svahellbekken og bekk til Sprutforsen, er også tatt inn på overføringstunnelen til Akersvatnet. Tilsiget fra restfeltet bidrar til at vassdraget har elvekarakter i de nedre delene, med om lag 25 prosent av opprinnelig vannføring ved samløpet til Ranelva. For å kompensere for den lave vannføringen er det bygd terskler på utvalgte steder i vassdraget.

Sprutforsen er en særpreget foss som kommer rett ut av berget og renner gjennom flere grotter, blant annet den lengste grotten i Rana, Jordbrugrotten. Etter reguleringen med påfølgende reduksjon i vannføring ble det underjordiske elveløpet mulig å dykke i. Grottesystemet er et yndet utfartsmål for dykkerentusiaster (NRK, 2014).

Det er ikke vilkår om slipp av minstevannføring i Plura i dag.

Plura er på vedlegg 2 (en oversikt over vannforekomster som har fastsatt høyere miljømål enn dagens tilstand og dermed trenger miljøtiltak som kan innebære krafttap for å oppnå målene) mens lakseførende del er på både vedlegg 2 og 3 i godkjent vannforvaltningsplan.

Rana kommune krever at det fastsettes en minstevannføring i Plura ved Jordbrua på 1 m³/s i perioden 2. oktober til 30. april, og 4 m³/s i den øvrige tiden. De mener minstevannføringen vil bidra til å opprettholde Ranelva som nasjonalt laksevasdrag, og til å bedre gyte- og oppvekstområdene for anadrom fisk i nedre deler av Plura. Statsforvalteren støtter kravet, og mener at slipp av miljøtilpasset vannføring i Plura bør prioriteres høyt. De foreslår å stenge bekkinntakene til Sprutforsbekken og Svahellbekken for å bidra til økt vannføring i Plura. Krav om minstevannføring i Plura støttes også av Rana Skogeierlag, Rana JFF, FNF Nordland og Naturvernforbundet i Rana og Omegn.

Nordland fylkeskommune ber om at det innføres nødvendige konsesjonsvilkår for å nå miljømålene etter vannforskriften innen vedtatte frister.

For å få tilbake det viktige landskapselementet Sprutforsen, ber Rana kommune om at den normale vannføringen til Sprutforsen tilbakeføres i perioden 1. mai til 1. oktober. Statsforvalteren viser også til at det er viktig å få tilbake vannføringen i bekken for å ivareta og gjenopprette de naturlige geologiske prosessene i Jordbrugrotten samt øke verdien av Sprutforsen som landskapselement og naturfenomen. Nordland fylkeskommune, Rana JFF, FNF Nordland og Naturvernforbundet i Rana og Omegn støtter også kravet om tilbakeføring av Sprutforsen.

Statkraft påpeker at laks i dag ikke kan vandre opp i Plura, som følge av tiltak utført av andre aktører. De mener derfor at det ikke er aktuelt å innføre krav om minstevannføring i vassdraget nå. De viser til at det allerede er etablert flere terskler i elven som sikrer vanndekt areal og elvekarakter, og at nedre del av Plura ligger rundt 20 kilometer nedstrøms Jordbrua, der restfeltet gir betydelig tilsig. Etter deres vurdering er vannføringen i de nedre delene tilstrekkelig for å opprettholde en laksebestand, og mener eventuelle tiltak for anadrom fisk bør avventes til dagens vandringshinder er løst.

Statkraft har beregnet at Rana kommunes forslag om minstevannføring vil medføre et produksjonstap på om lag 94 GWh per år. I tillegg krever forslaget etablering av en tappeventil med inntak i magasinet eller overføringstunnelen mot Akersvatnet, samt et lukehus med måleutstyr, kommunikasjon og sikker strømforsyning. Kostnadene for slippanordningen anslås til 20–30 millioner kroner, med ytterligere 10 millioner for samband og strømforsyning. Årlige vedlikeholdskostnader er beregnet til mellom 200 000–300 000 kroner (kostnadsanslag fra 2018). Statkraft påpeker at økt vannføring også kan skape utfordringer for reindriftens ferdselsveier og hytteeiere nedstrøms dam Kallvatnet, noe som kan medføre ekstra kostnader. Statkraft mener derfor at kravet må avvises.

Når det gjelder kravet om tilbakeføring av Sprutforsen, påpeker Statkraft at dette i praksis vil kreve stenging av bekkeinntaket hele året, ettersom lukesystemet ligger langt inne på fjellet med store snømengder frem mot sommeren. En løsning for delvis vannslipp kan være mulig, men fjernstyrt forbislipp i perioder vurderes som uaktuelt. Statkraft understreker at overføringen til Sprutforsen er en del av konsesjonen og ikke er noe som kan endres ved revisjon. Kostnadene for å legge ned bekkeinntaket er ikke konkret beregnet, men anslås til 8–12 millioner kroner (2018-nivå). Et vannslipp kan vurderes dersom nytten anses større enn kostnaden. Statkraft beregner at stenging av bekkeinntaket fra 1. mai til 1. oktober vil gi et produksjonstap på rundt 6 GWh per år. De viser også til fagrapporten som konkluderer med at et slipp fra Sprutforsen trolig ikke vil gi vesentlig vannmengde i tørre perioder, som Statkraft mener er den største utfordringen for fisk i Plura.

NVE anbefaler foreløpig ingen minstevannføring i Plura, og viser til at dette ikke vil gi miljøgevinst før fiskepassasjen ved elvemunningen er reetablert. NVE mener at det i manøvreringsreglementet likevel bør tas inn et vilkår som sammen med Miljødirektoratet gir mulighet til å vurdere minstevannføring på nytt når anadrome fiskearter igjen kan vandre i elven. En slik vurdering skal da baseres på ny kunnskap om fisk, vannforvaltningsplanen og kost-nytte.

NVE har beregnet at kommunenes krav om minstevannføring vil redusere kraftproduksjonen årlig med omlag 58 GWh og et beregnet netto nåverditap på 469 millioner kroner. NVE

mener Statkraft må pålegges å utarbeide en tiltaksplan med habitatforbedringer der Plura skal inngå.

NVE anbefaler at det naturlige tilsiget til Sprutforsen skal slippes til fossen i perioden 15. juni til 15. september. NVE mener dette vil styrke fossen som landskapselement og mål for friluftslivet i tillegg vil det bidra til å gjenskape de geologiske prosessene i grottesystemet i dette tidsrommet. Av hensyn til gjennomføring av lukking av bekkeinntaket, har NVE snevret inn perioden for vannslippet noe i forhold til det opprinnelige kravet. Vannslippet vil videre føre til økt vannføring i Plura på sommeren, og NVE mener dette vil gagne naturmangfoldet i og langs elven.

NVE har beregnet at slippet til Sprutforsen vil påvirke kraftproduksjonen med om lag 4 GWh/år, med et netto nåverditap på 33 millioner kroner. NVE mener hensynet til den geologiske formasjonen og landskapselementet som fossen utgjør veier tyngre enn begrensningen forbislippet av vann i denne perioden vil medføre for kraftproduksjonen og fleksibiliteten i kraftsystemet.

Departementets vurdering av Plura

Departementet legger til grunn at Plura er et potensielt viktig sidevassdrag til Ranelva, som en del av det nasjonale laksevassdraget. Departementet viser til tilleggsutredningene (Andersen m.fl. 2021) som er gjort for Plura og nedre deler av Ranelva. Utredningene viser at Plura har gode oppvekstområder for ungfisk, men marginale gyteområder. Kartleggingen viser videre at hulromskapasiteten er høy, og at store deler av strekningen mellom Stupforsen og jernbanetunnelen har gode skjulforhold for parr. Gyteområdene er derimot små og begrenset til lommer i dypålen, med fravær av større sammenhengende gyteflater. Lav vannføring, særlig vinterstid, er identifisert som en flaskehals for produksjonskapasiteten for laks og sjørret i Plura. Laveste ukesmiddel vinter ligger ofte rundt 0,35 m³/s, og Q95 for året er beregnet til 0,26 m³/s. Dette er svært lavt sammenlignet med naturlige forhold før reguleringen, og gir redusert vanndekt areal og produksjon av bunndyr.

Det er videre departementets vurdering at den viktigste flaskehalsen for anadrom fisk på det nåværende tidspunktet for dette vassdragsavsnittet, er den stengte fiskepassasjen ved utløpet av Plura. Før denne passasjen er satt i stand, mener departementet et krav om minstevannføring i Plura ikke gir reell miljøgevinst for sjøvandrende laksefisk. I e-post fra BaneNOR i august 2025 er det bekreftet at det er tilkjent midler til opprustning av fisketrappen og at dette arbeidet vil starte opp om kort tid. I etterkant er det imidlertid gjort nye vurderinger og BaneNOR må vurdere fremdriften i dette prosjektet på nytt. Det er derfor usikkert når dette arbeidet vil starte opp. Departementet legger til grunn at med en fungerende fiskepassasje vil laks og sjørret kunne utnytte Plura som oppvekstområde, men at det er usikkert når eller om den blir operativ.

Departementet vil vise til utredningene som dokumenterer at lave vintervannføringer begrenser produksjonskapasiteten, og at økt vannføring vil kunne gi større vanndekt areal og bedre hydrauliske forhold. Modellering viser en tilnærmet lineær økning i vanndekt areal mellom 1 og 5 m³/s, med et tydelig knekkpunkt rundt 2–2,5 m³/s der arealøkningen blir merkbar.

Departementet mener basert på denne kunnskapen at et vannslipp på 2–3 m³/s vil kunne gi en betydelig forbedring i oppvekstareal og stabilitet, særlig vinterstid. Dette vil redusere risikoen for innfrysing og gi bedre forhold for bunndyrproduksjon.

Departementet har også vurdert NVEs beregninger av kostnader knyttet til minstevannføring. Modellingene viser at kommunenes forslag til vannslipp på 1 m³/s i perioden 2. oktober til 30. april, og 4 m³/s i den øvrige tiden, vil medføre et produksjonstap på om lag 58 GWh og et netto nåverditap på nær 470 millioner kroner. Departementet mener at dette er svært høye kostnader.

Når det skal vurderes bedre forhold for villaksen i lys av minstevannføring i Ranasystemet, legger departementet til grunn at Ranelva (fra Reinforsen og ned) er systemets «rygggrad», mens Tverråga og Plura er sidevassdrag med ulike økologiske funksjoner. Tverråga utpekes som gyte- og rekrutteringsmotor for anadrom fisk i det nasjonale laksevassdraget, mens Plura, gitt fungerende fiskepassasje ved samløp, først og fremst kan styrke oppvekstkapasiteten (parr/ungfisk) gjennom økt og mer stabil vanndekning i lavvannsperioder. Dette er i tråd med NVEs innstilling, som vektlegger at de største miljøgevinstene nås ved å prioritere tiltak der de faktisk gir effekt for bestandene, og at fungerende vandringsvei i nedre del er en forutsetning for at sidevassdrag skal bidra til nytte for vassdragssystemet.

Samtidig er det i hovedelven, særlig fra Reinforsen og ned mot de identifiserte gyteområdene, at vannføringen må sikre stabile gyteforhold og rimelig vinterdekning av gytegroppene. Den avgjørende faktoren her er styring av vinter-/gytevannføring over Reinforsen. På dette strekket bidrar Plura med rundt 4,5 m³/s i middeltilsig, noe som bare utgjør 5 prosent av Ranelvas vannføring nedstrøms Reinforsen. Modelling viser at økt vannføring fra Plura dermed gir liten effekt på vanndekt areal i Ranelva, selv ved trinnvise økninger på 5 m³/s.

Videre mener departementet at en økning og målretting av vannføring i Tverråga er det mest treffsikre enkelttiltaket for å øke gytekapasiteten i hele systemet.

For Plura mener departementet at bildet er annerledes. Departementet finner gjennom kunnskapen som er fremlagt, at dette strekket ikke primært vil bidra til bedre forhold for villaks i Ranelva. Når det i tillegg kreves relativt mye vann for at det skal ha effekt i vannstrengen, mener departementet at kostnadene ved dette vannslippet er for høyt.

NVE har vurdert et lavere minstevannføringslipp i Plura på 0,6 m³/s fra 15. september - 15. mai med et estimert krafttap på 8 GWh og et beregnet nåverditap på 74 millioner kroner. Departementet viser til Swecos modellering som konkluderer med at forholdet mellom vannføring og vanndekt areal i Plura under 1 m³/s gir en svært begrenset effekt. Ved 0,9 m³/s (som ble observert i felt) er elvebredden fortsatt smal, og mange av de slake kantsonene og hulrommene som gir skjul for ungfisk forblir tørrlagt. Det betyr at et slipp på under 1 m³/s ikke vil endre habitattilgjengeligheten vesentlig sammenlignet med dagens restvannføring, som i tørre perioder kan være ned mot 0,3–0,4 m³/s. Departementet mener dette understøtter at et lavere minstevannføringslipp i Plura ikke vil ha tilsiktet effekt og derfor ikke kan anbefales.

I tillegg vil det påløpe kostnader ved å anlegge tappeanordning fra dam Kallvatnet. Statkraft anslår at dette vil ligge på rundt 30–40 mill. kroner ekskl. vedlikeholdskostnader som de estimerer til rundt 200 000–300 000 kroner per år.

Departementet mener det gjennom revisjonsprosessen er innhentet nok dokumentasjon og kunnskap, inkludert tilleggsutredninger, som gir et tilstrekkelig grunnlag for å konkludere om vannslipp i dette vassdragsavsnittet. Oppsummert mener departementet at det ikke bør slippes vann i Plura. Departementet mener miljøgevinsten av et vannslipp i Plura er marginal sammenlignet med andre tiltak i vassdraget. Departementet mener vannressursene bør prioriteres der de gir størst effekt, som i Tverråga og gjennom stabil vintervannføring over Reinforsen.

Departementet mener at Plura må inngå i tiltaksplanen Statkraft skal utarbeide for biotopjusterende tiltak.

Departementets vurdering av Sprutforsen

Sprutforsen er utløpet av Sprutbekken fra grottesystemet Jordbrugrotten i øvre Plurdalen. Bekken går under jorden rundt 620 moh., og kommer ut i en fjellvegg som en foss 100 meter lavere.

Departementet ser at Sprutforsen, som synlig utløp fra Jordbrugrotten, har en landskapsmessig egenart. I et friluftslivsperspektiv er beliggenheten nær anleggsveien mot Kallvatnet fossen lett tilgjengelig.

Det er også grunn til å anerkjenne fossens egenverdi som naturfenomen, uavhengig av nyttevirksomheter. I norsk naturforvaltning tillegges særpregede naturformer og prosesser en verdi i seg selv, ikke bare som leveområder eller naturscener. Et slipp kan bidra til å opprettholde naturlige karstprosesser i grottesystemet, som dannes gjennom langsom oppløsning og erosjon av bergarten ved vannstrøm. Samtidig erkjenner departementet at effekten av et slipp imidlertid vil være av en gradvis og vedlikeholdende art, og ikke fullt ut kunne gjenskape den dynamikken som preget området før reguleringen.

Departementet har vurdert hvordan en synlig sommervannføring kan øke opplevelsesverdien for allmennheten og også om mulig styrke formidlingen av karstlandskapet. Departementet mener at den visuelle og formidlingsmessige effekten av et moderate sommerslipp ikke er godt nok dokumentert og dermed usikkert og lite forutsigbart over tid. En karstfoss med kraftfullt uttrykk forutsetter gjerne en viss kontinuitet og styrke i vannføringen; et kort eller ujevnt sesongregime mener departementet i praksis vil gi en fragmentert opplevelse, og dermed en begrenset landskapsgevinst i forhold til inngrepet i manøvreringen.

Statkraft viser til at et minstevannføringslipp i Sprutforsen vil være vanskelig å gjennomføre blant annet på grunn av store snømengder i området og manuell lukehåndtering.

Departementet viser til at dette er lite forenlig med anbefalt praksis for minstevannføringer, som skal være driftssikker og etterprøvable, og at det også svekker muligheten for et troverdig, langsiktig landskapstiltak basert på et regelmessig slipp.

Departementet legger til grunn at avbøtende tiltak bør prioriteres der miljønyttene er godt dokumentert og løsningen driftssikker. I Sprutforsen gir ikke det samlede kunnskapsgrunnlaget belegg for å konkludere med at et pålagt sommerslipp vil gi en klar og varig landskapsgevinst som står i rimelig forhold til kostnader, kompleksitet og tap av fornybar kraft på 4 GWh per år.

Departementet anbefaler i motsetning til NVE ikke slipp av vann til Sprutforsen.

Ranelva nedstrøms Reinforsen

Ranelva nedstrøms Reinforsen påvirkes av vann fra Langvassåga, Plura, Steinbekken og Tverråga. Vannføringen over Reinforsen styres i stor grad av produksjonen i Langvatn kraftverk mens utløpet av Rana kraftverk påvirker vannføringen på nedstrøms strekning jf. figur 4.

Figur 4: Kart over Ranavassdraget nedstrøms Reinforsen. Kilde: NVE-atlas

Av hensyn til laksen krever Rana kommune en økt minstevannføring over Reinforsen. Dette kravet støttes av statsforvalteren, Rana skogeierlag, Rana JFF, FNF Nordland Naturvernforbundet i Rana og Omegn og Mo Industripark. Høringspartene er enige i at hensynet til anadrome fiskebestander bør veie tungt og særlig fordi Ranavassdraget har status som nasjonalt laksevassdrag. For Ranelva nedstrøms Reinforsen foreslår kommunen å videreføre dagens minstevannføringskrav på $10 \text{ m}^3/\text{s}$ gjennom dam og/eller kraftstasjonen om vinteren. Om sommeren, 21. mai til 14. september, krever de en dobling av dagens minstevannføringskrav på $40 \text{ m}^3/\text{s}$ gjennom dam og/eller kraftstasjonen.

Skonseng og Røssvoll Bøgdalag (SORB) er negative til økt minstevannføring i Reinforsen dersom det fører til hyppigere endring av vannstanden oppstrøms dammen.

Statkraft mener at elvestrekningen i dag har tilfredsstillende vannføring for å kunne opprettholde en bærekraftig lakseproduksjon. I lange perioder om sommeren er vannføringen på strekningen større enn kravet til minstevannføring. Utenom vurderingene knyttet til fisketrappene (Fjeldstad, 2015), kan ikke Statkraft se at fiskebiologiske vurderinger anbefaler høyere vannføring i nedre deler av Ranelva. Etter deres syn er kravet begrunnet ut fra hensyn til fiskerne. De mener videre at det er behov for et oppdatert kunnskapsgrunnlag for eventuelle endringer i vannføring vurderes. Statkraft mener at vannføring på elvestrekningen fortsatt må reguleres i konsesjonen for Langvatnet.

Statkraft mener at kravene om minstevannføring i Reinforsen må sees i sammenheng med kravet om bedret fiskevandring forbi Reinforsen. Statkraft er innstilt på å bidra til at fisketrappen sikres tilstrekkelig vann i periodene denne er i drift. Samtidig ønsker de å utnytte mest mulig av vannet som skal passere her til kraftproduksjon i Reinforsen kraftverk. Dersom

vann i fossen antas å være nødvendig for at oppvandrende fisk skal finne fisketrappen, mener Statkraft at det bør vurderes alternativer til slipp fra dammen. Statkrafts simulering viser at en økt minstevannføring om sommeren fra 20 m³/s til 40 m³/s vil medføre en produksjonsbegrensning på 11 GWh/år. Statkraft mener at kravet må avvises.

NVE anbefaler ikke økt minstevannføring i Ranelva. NVE anbefaler at dagens minstevannføringsregime ved Reinforsen videreføres, som innebærer et slipp av 10 m³/s om vinteren (15. september til 20. mai) og 20 m³/s om sommeren (21. mai til 14. september). NVE foreslår imidlertid en presisering om at minstevannføringen skal, så langt det er mulig, være 10 m³/s om vinteren.

NVE viser til at gyteområdene for laks på denne elvestrekningen er lokalisert fra rett nedstrøms Kjerrforsen og opp til Reinforsen. Modelleringer viser at det meste av gytearealet er dekket av vann ved en vannføring på 10 m³/s på vinteren. NVE mener derfor at denne vannmengden er tilstrekkelig, og at den er viktig av hensyn til vassdragsmiljøet nedstrøms Reinforsen.

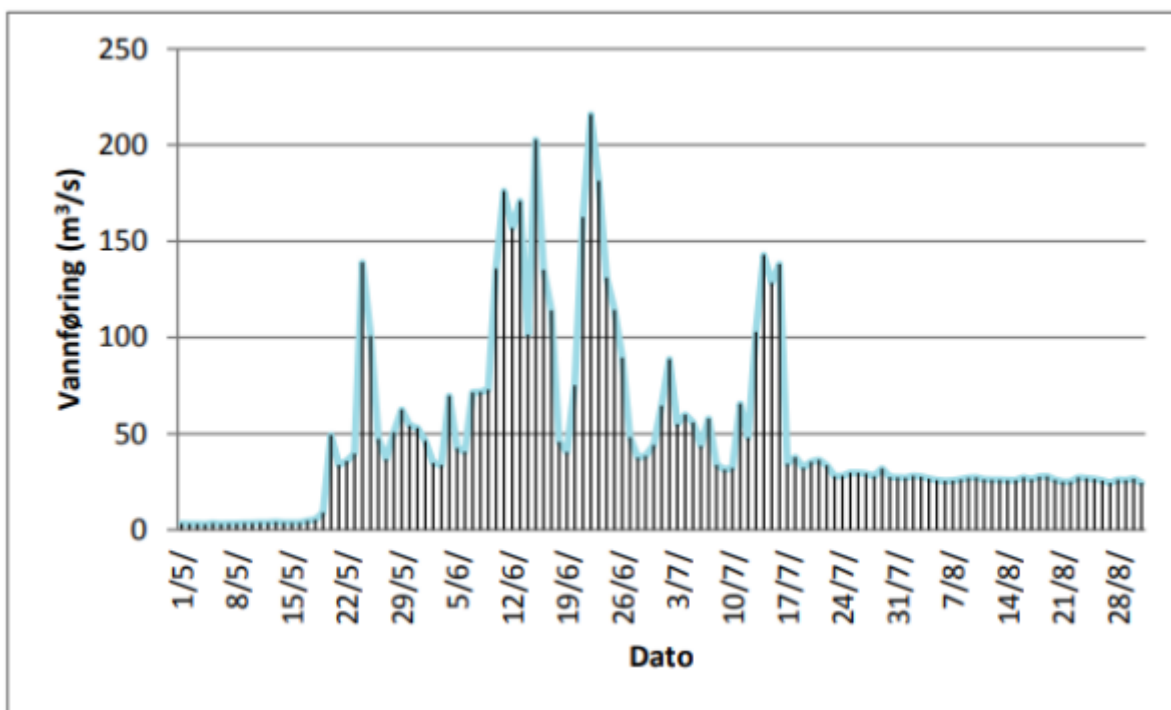
Departementets vurdering

Departementet har vurdert minstevannføringen i Ranelva nedstrøms Reinforsen med utgangspunkt i NINA-rapporten (2024) og NVEs inndeling av elvestrekningen. For å belyse de miljømessige forholdene presenteres først habitatbeskrivelsen for de to hovedstrekningene, før departementet gir sin samlede vurdering av minstevannføringskravet.

Strekningen Reinforsen - Kjerrforsen

Departementet viser til NINA rapport 2024 som konkluderer med at strekningen rett nedstrøms Reinforsen til Kjerrforsen (jf. fig. 4) har gode oppvekst forhold for laks og ørret, med både potensielle og registrerte gyteområder. Laksebestanden er fortsatt under reetablering, men det er dokumentert positiv utvikling med økt gyteaktivitet de siste årene, både i antall individ og i deler av elven som benyttes til gyting. Det registreres nå et betydelig antall gytefisk også nedstrøms Kjerrforsen (Holthe m.fl., 2023).

Departementet viser til Andersen m.fl. 2019 og mener analyser av sammenhengen mellom vannføring og vanddekket areal viser at ved 10 m³/s er det meste av gytearealet dekket av vann, og at ved 5 m³/s blir gyteområdene i liten grad påvirket. Om sommeren er tilsiget betydelig større; fra slutten av mai overstiger vannføringen over dam Reinforsen ofte 25 m³/s og frem mot juli går vannføringen opp mot og over 50 m³/s (figur 5).

Figur 5: Medianverdier for vannføringen (m³/s) over dam Reinforsen i perioden 1997 til 2014 for månedene mai til august. Kilde: Fjeldstad, 2019.

Sidevassdrag som Plura bidrar ytterligere, med månedsmiddelvannføring på 6 m³/s i mai, 17 m³/s i juni og 9 m³/s i juli.

Departementet anser derfor denne strekningen som sentral for å sikre gyte- og oppvekstområder for laks og ørret. Departementet legger til grunn at minstevannføringen må fastsettes slik at disse områdene opprettholder sin funksjon gjennom hele året.

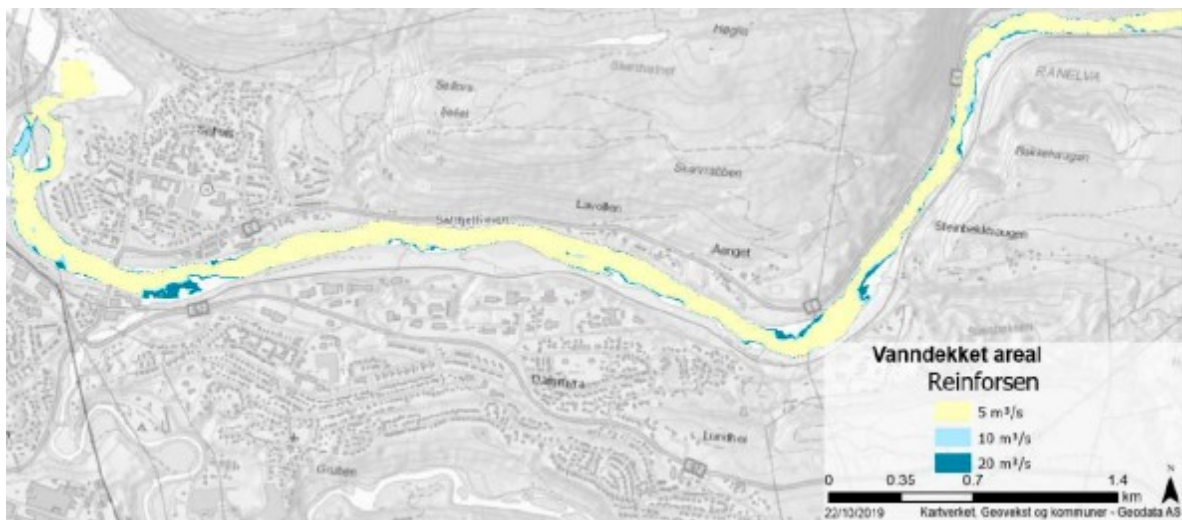
Strekningen Kjerrforsen – utløpet til sjø

De nedre delene av elven har en helt annen karakter. Elvebunnen består i stor grad av sand og fine partikler, og departementet viser til NINA-rapporten fra 2024 som påpeker at det verken finnes registrerte eller potensielle gyteområder her. Området regnes heller ikke som et godt ungfiskhabitat, men undersøkelser med el-fiskebåt har vist at lakseunger bruker frie vannmasser som oppvekstområde.

Vannføringen på denne strekningen påvirkes i stor grad av Rana kraftverk. Driftsvannet fra kraftverket utgjør en mindre andel av den totale vannføringen om sommeren enn om vinteren, ettersom tilsiget fra restfeltet er større og kraftproduksjonen ofte lavere. Tidevannet påvirker også strekningen betydelig. Effekten kan merkes opp til samløpet med Tverråga ved lav vannføring, og helt til Kjerrforsen under særskilte høyvannsepisoder (Andersen m.fl., 2019). Saltpåvirkning er ikke påvist oppstrøms Selforsbrua.

Departementets vurdering

Departementet viser til modelleringen som er gjort av vanndekt areal nedstrøms Kjerrforsen og mener den ikke viser tydelige knekkpunkt mellom vannføring og vanndekket areal. Det vises dog at enkelte lagunelignende områder får større endring når vannføringen synker fra 20 m³/s til 10 m³/s (jf. figur 6).

Figur 6: Vanndekt areal nedstrøms Kjerrfossen ved 5 m³/s, 10 m³/s og 20 m³/s fra Reinforseen uten produksjon i Rana kraftverk og ingen påvirkning av flo (Andersen m.fl.2019).

Modelleringene er gjort uten hensyn til flo og fjære, derfor vil tidevannspåvirkningen reduserer effekten av tørreleggingen noe.

Departementet vurderer at miljøgevinsten ved økt minstevannføring på denne strekningen er begrenset, særlig fordi vannføringen i sommermånedene ofte er langt høyere enn konsesjonspålagt minimum. Begrensningen i kraftproduksjon, som en dobling av sommervannføringen vil føre til, er etter NVEs beregninger på om lag 4 GWh/år. Netto nåverditap er beregnet til 44 millioner kroner. Departementet vurderer at sommervannføringene ikke er en flaskehals for produksjonen, og mener følgelig miljøgevinsten en høyere minstevannføring da vil bidra med er begrenset. Departementet vil påpeke at vannføringen ofte er høyere enn dagens konsesjonspålagte minstevannføring. Hensynet til kraftproduksjon veier dermed tyngre.

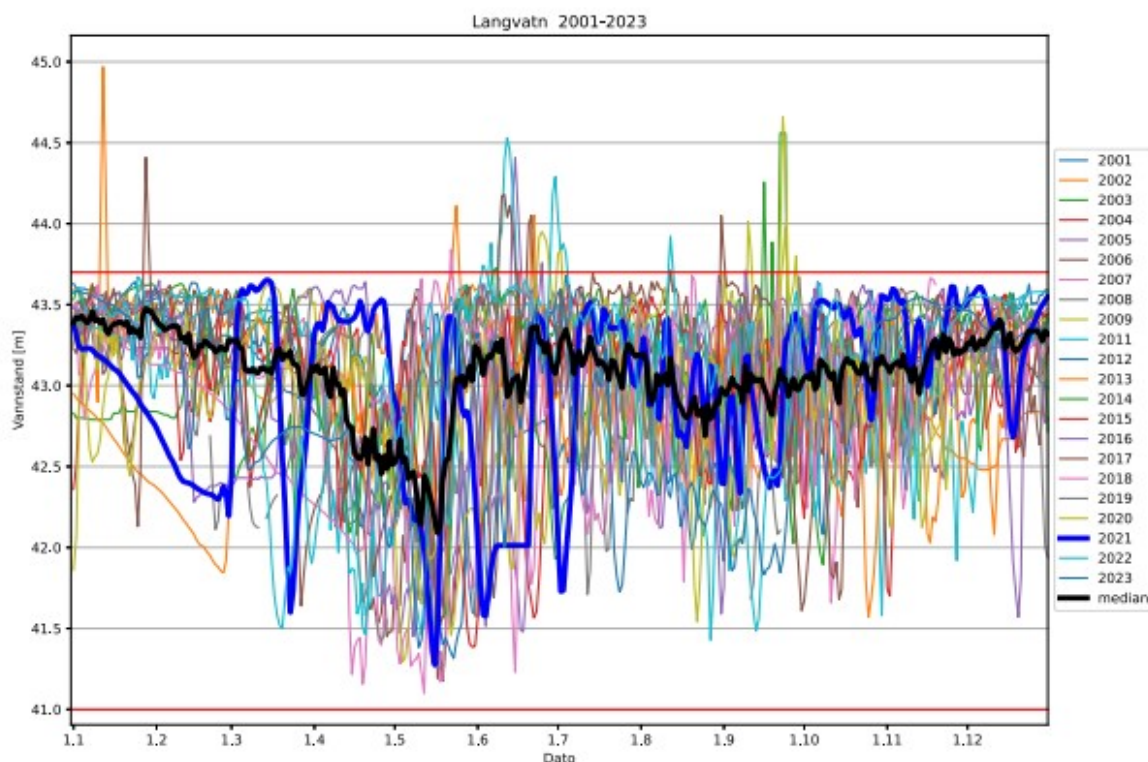
Departementets samlede vurdering av minstevannføring i Ranelva nedstrøms Reinforseen

Departementet mener at minstevannføringskravet bør fastsettes med utgangspunkt i den mest sårbare strekningen. Dette gjelder området fra Reinforseen til Kjerrfossen, hvor gyteområdene for laks og ørret er konsentrert. Departementet mener at sammenhengen mellom vanndekket areal og vannføring tilsier at vannføringen bør holdes på/over 10 m³/s for å sikre det meste av gyteområdene. Fra 21. mai starter sommervannføringen og vannføringen over dam Reinforseen er da ofte høyere enn 25 m³/s. Frem mot midten av juli er den ofte høyere enn 50 m³/s.

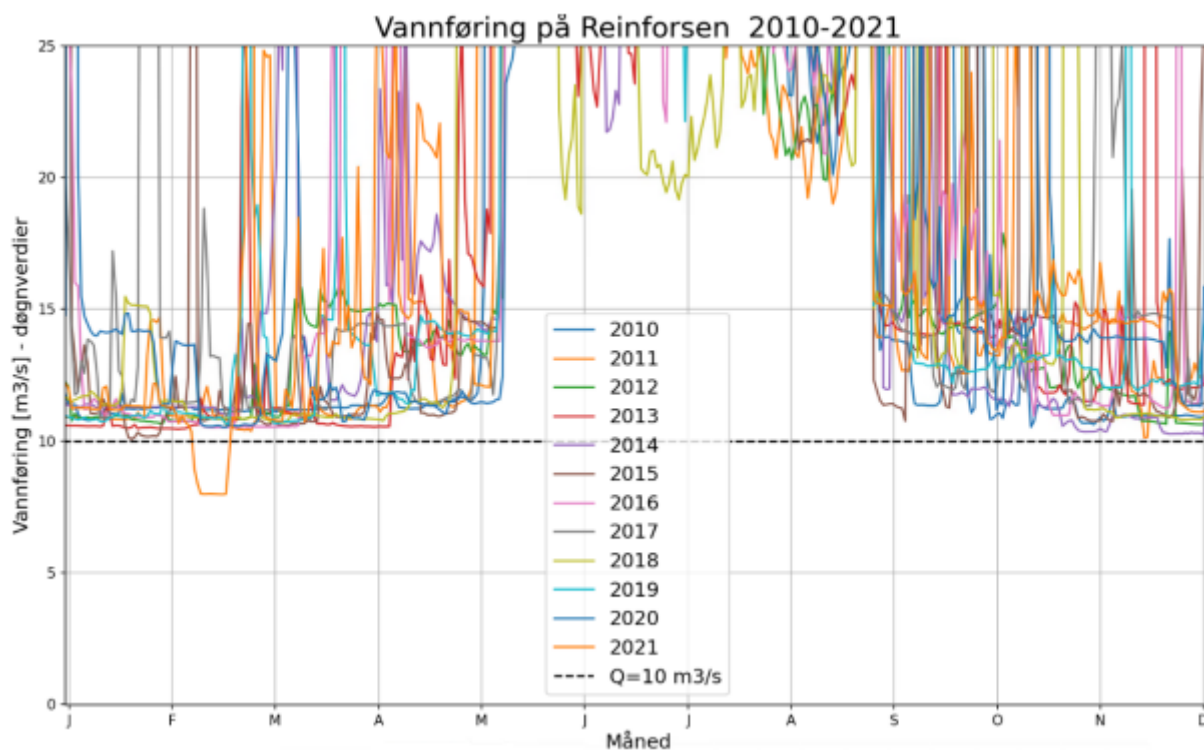
Departementet deler NVEs vurdering om at denne vannmengden er tilstrekkelig, og at den er viktig av hensyn til vassdragsmiljøet nedstrøms Reinforseen. Departementet anbefaler at dagens minstevannføringsregime videreføres med en presisering, dette innebærer et slipp, så langt det er mulig på inntil 10 m³/s om vinteren (15. september til 20. mai) og 20 m³/s om sommeren (21. mai til 14. september) ved Reinforseen.

I spesielt kalde og nedbørsfattige vintre kan det oppstå situasjoner der magasinkapasiteten til Langvatnet og tilsiget i Ranelva ikke er tilstrekkelig for å kunne slippe 10 m³/s hele vinteren. Med utgangspunkt i magasinkurven for Langvatnet (figur 7) og registrert vannføring på

Reinforsen i en lengre periode (figur 8), mener departementet disse tilfellene er så sjeldne at hensynet til det nasjonale laksevassdraget må veie tungt.

Figur 7: Magasinkurve for Langvatn i årene 2001 til 2023. Median er vist med svart strek; tykkere blå strek er året 2021. Kilde: NVE

Figur 8: Vannstand på målepunkt Reinforsen i årene 2010 til 2021. Kilde: NVE

For de årene der dette ikke fysisk er mulig, skal konsesjonæren dokumentere dette og umiddelbart sende denne dokumentasjonen til NVE. Se ytterligere presisering i merknad til nytt manøvreringsreglement.

Departementet viser til at strekningen er oppført på vedlegg 2 og 3 i vannforvaltningsplanen. Departementet er, i likhet med NVE, av den oppfatning at miljømålet kan nås med andre tiltak enn økt minstevannføring. Departementet legger følgelig til grunn at denne elvestrekningen må inngå i tiltaksplanen Statkraft pålegges å utarbeide. Departementet vil imidlertid legge til at dersom det viser seg at miljømålet i vannforekomsten allikevel ikke nås med disse tiltakene, kan ytterligere tiltak vurderes.

Tverråga

Tverråga samløper med Ranelva rett nedstrøms Revelforsen (figur 9). Elven kalles Sauvassåga på den øverste strekningen, fra Østre Sauvatnet til Tverrvatnet. Fra Tverrvatnet skifter elven navn til Tverråga, og renner gjennom Raudvatnet og videre ned til samløpet med Ranelva. Når Tverråga renner ut i Ranelva har den et naturlig nedbørsfelt på 197 km² (NVE NEVINA).

Figur 9: Tverråga fra Østre Sauvatnet til utløpet av Ranelva. Kilde: NVE - Atlas

Etableringen av fisketrappen i Revelforsen tilgjengeliggjorde 13 kilometer av Tverråga for sjøvandrende laksefisk (se figur 10). Anadrom strekning i Tverråga er om lag 13 km, opp til Ildgrubfossen kraftverk.

Figur 10: Tverråga nedstrøms Ildgrubfossen. Kilde: NVE-Atlas.

Tverråga utnyttes både av Helgeland Kraft og Statkraft. Statkraft pumper inntil $3 \text{ m}^3/\text{s}$ vann fra Tverrvatnet og opp til overføringstunnelen til Akersvatnet. Statkrafts regulering reduserer dermed Tverrågas nedbørsfelt med $81,2 \text{ km}^2$ (NVE NEVINA). Dette har medført en 53 prosents reduksjon i tilsiget til elvens anadrome strekning (Natvik og Andersen, 2021). Statkraft ble pålagt å bygge terskler som avbøtende tiltak for fraføringen av vann. Terskelen i Sagfossen, vel to kilometer nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk, vurderes som en vandringsutfordring for laksen, spesielt på enkelte vannføringer. Det er ikke noe minstevannføringskrav i Tverråga nedstrøms Tverrvatnet. Nedstrøms Tverrvatnet utnyttes vannet av Helgeland Kraft i Ildgrubfossen kraftverk.

Tverråga ut fra Tverrvatnet er tørrlagt utenom i flomsituasjoner, ettersom vannet pumpes opp og inn på overføringstunnelen mellom Kallvatnet og Akersvatnet.

Ildgrubfossen kraftverk har en minste slukeevne på $0,2 \text{ m}^3/\text{s}$. Det er ingen minstevannføringskrav i Tverråga, men i revisjonsdokumentet oppgir Helgeland Kraft at de har en produksjonspraksis av kraftverket som «*medfører at det ikke skal være mindre enn $0,2 \text{ m}^3/\text{s}$ på anadrom del av Tverråga.*»

Tverråga nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk har miljømål etter vannforskriften som tilsier tiltak som er beskrevet på både vedlegg 2 og 3 i godkjent vannforvaltningsplan.

Rana kommune krever at det innføres en minstevannføring på minimum $0,75 \text{ m}^3/\text{s}$ i Tverråga. Formålet er å sikre gode leveområder for laks og sjørret, hindre at elveløpet mellom Tverrvatnet og Raudvatnet blir tørrlagt, samt opprettholde biologisk funksjon i vassdraget. Kommunen understreker at dette også vil ha positive effekter nedstrøms i tillegg til at området er et av kommunens mest brukte friluftsområder.

Kravet støttes av FNF Nordland, Naturvernforbundet i Rana og Omegn og Rana JFF, som i tillegg ønsker at minstevannføringen skal gjelde helt fra Sauvassåga til samløpet med Ranelva, med et nivå opp til 1 m³/s for å styrke fiskemulighetene i området. Miljødirektoratet støtter også innføring av en minstevannføring på anadrom strekning, så nært som mulig 0,75 m³/s, men presiserer at nivået må fastsettes etter undersøkelser av hva som er realistisk å gjennomføre.

Statsforvalteren mener at det bør prioriteres å slippe en miljøtilpasset vannføring nedstrøms Ildgrubenfossen kraftverk. De påpeker at dette vil være fordelaktig for innlandsfisk og andre vannlevende organismer i hele elven nedstrøms Tverrvatnet. Dette synet støttes av Miljødirektoratet, som fremhever at Tverråga er den viktigste sideelven til det nasjonale laksevassdraget, og at et vannslipp her vil gi langt større miljøgevinst enn tilsvarende vannmengde gjennom Rana kraftverk.

Miljødirektoratet ber også om at minstevannføringen differensieres mellom sommer og vinter, og at overgangsdatoen settes slik at gytegroper ikke tørlegges. For å unngå uheldige hendelser for fisk ved utfall av Ildgrubenfossen kraftverk, mener direktoratet at det bør vurderes å installere en omløpsventil. Statkraft støtter dette, og påpeker at utfall av kraftverket er uheldig for produksjon av anadrom laksefisk og må unngås.

Helgeland Kraft anerkjenner at økt vannføring i Tverråga vil kunne gi bedre forhold for anadrom fisk, men påpeker at dagens praksis med en vannføring på om lag 0,2 m³/s allerede ligger over naturlig laveste vintervannføring og har bidratt til å redusere den hydrologiske flaskehalsen for laks og sjøørret. Selskapet ønsker derfor å videreføre dagens praksis, men åpner for en moderat økning i vannføring dersom dette skjer gjennom ekstra tilførsel fra Tverrvatnet.

Samtidig viser Helgeland Kraft til potensielt negative konsekvensene for Raudvatnet, som er et av kommunens viktigste friluftslivsområder med omfattende hyttebruk. Økt minstevannføring vil kreve hyppigere tapping av magasinet, noe som kan senke vannstanden med over én meter i tørre perioder, forringe naturopplevelsen og øke erosjonsfaren. De mener det er urimelig at miljøforholdene i Raudvatnet skal forverres for marginale forbedringer nedstrøms.

Helgeland Kraft stiller også spørsmål ved om foreslått minstevannføring alene gir tilstrekkelig miljøgevinst, og foreslår at habitattiltak, terskeltilpasninger og biotopforbedringer vurderes i kombinasjon med et lavere vannføringskrav. Videre ønsker de at det innføres et prøvereglement som evalueres etter tre til fem år for å sikre et hensiktsmessig vilkår basert på en bedre kost–nytte vurdering.

Statkraft kommenterer at kravet til minstevannføring vil kreve tapping fra Tverrvatnet, noe som igjen reduserer tilsiget til Tverrvatn pumpe og mener det begrenser muligheten til å utnytte pumpen etter intensjonen. Beregninger viser at tilsiget er under 1 m³/s i mer enn 65 prosent av årets uker. Dersom kun tilsiget slippes i disse periodene, vil krafttapet utgjøre om lag 19 GWh per år. Statkraft stiller derfor spørsmål ved om miljønytt av en høy minstevannføring står i forhold til kostnadene.

Statkraft ønsker ikke et fast krav, men foreslår en mer fleksibel løsning. De anbefaler at vannføringskravet utformes som et døgnmiddel, med slipp av 0,2 m³/s fra Tverrvatnet i perioden 1. desember til 30. april. Dersom tilsiget er lavere enn dette, skal hele tilsiget slippes,

og Tverrvatn pumpe skal ikke være i drift. Statkraft mener at denne løsningen i større grad oppfyller formålet med vannslippet, begrenser behovet for ytterligere inngrep og tekniske installasjoner, og forenkler driftsmessig håndtering.

Norconsult har på oppdrag fra Statkraft vurdert hvordan et målearrangement for minstevannføring kan etableres nedstrøms Raudvatnet. De har analysert ulike alternativer og konkluderer med at et rektangulært måleskjær med én meters bredde gir tilfredsstillende kapasitet og målenøyaktighet. For å oppnå en vannføring på 0,2 m³/s ved normal vannstand, foreslås enten å etablere måleskjær i eksisterende terskel eller å heve terskelen med 10 cm og forlenge den til 45,5 meter for å opprettholde flomkapasiteten. Norconsult understreker at løsningen må være driftsvennlig, uten behov for strøm, og at den ikke skal redusere hverken vannstanden oppstrøms eller flomkapasiteten sammenlignet med dagens situasjon.

NVE anbefaler at det stilles krav om minstevannføring øverst på anadrom strekning i Tverråga hele året, og ut fra Tverrvatnet i deler av vinterperioden. Flere av kravene som er stilt er ikke mulig å gjennomføre i praksis, fordi det ikke er nok vann i nedbørsfeltet.

NVE vurderer Tverråga som det viktigste sidevassdraget til Ranelva for laks og sjørret, og legger stor vekt på at elven inngår i det nasjonale laksevassdraget. NVE viser til at reguleringen har fraført over halvparten av tilsiget til elven, noe som har redusert vannføringen betydelig og skapt flaskehals for fiskeproduksjon.

NVE anbefaler å innføre et minstevannføringsregime som de mener både vil gi miljøgevinst, men som samtidig også er praktisk gjennomførbart. De foreslår en vannføring på 0,75 m³/s om sommeren (1. mai til 15. september) og 0,5 m³/s om vinteren (16. september til 30. april) på den anadrome strekningen. For å sikre vinterkravet må Statkraft bidra med 0,2 m³/s fra Tverrvatnet i perioden 1. desember til 30. april, ettersom naturlig tilsig alene ikke er tilstrekkelig. NVE påpeker at kravene er høyere enn naturens Q95-vannføring, men mener likevel at størrelsen på slippet er riktig for å sikre gytegroper og vinterhabitat.

NVE anslår produksjonstapet til rundt 1 GWh/år og mener dette er akseptabelt i forhold til de bedre miljøforholdene. NVE avviser krav om helårlig vannslipp fra Sauvassåga og mellom Tverrvatnet og Raudvatnet, og mener det vil medføre uforholdsmessige store kostnader, tekniske utfordringer og konflikt med reindriften.

Departements vurdering

Tverråga inngår i det nasjonale laksevassdraget tilknyttet Ranelva, og er vurdert som den viktigste sideelven nedstrøms Reinforsen for produksjon av laks og sjørret (Statsforvalteren i Nordland 2017). Naturlig vandringshinder er Revelfossen rundt 300 m oppstrøms samløpet med Ranelva. Habitatkartleggingen viser at elven har potensial til å bli et nøkkelområde for lakseproduksjon dersom vannføringen økes (Kanstad-Hanssen 2018).

Etter rotenonbehandlingen mot lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* er vassdraget inne i en reetableringsfase med mål om å gjenoppbygge livskraftige fiskebestander. For å lykkes med dette må vassdraget ha tilstrekkelige vannføringer som sikrer gyteområder, oppveksthabitat og stabile vinterforhold.

Sweco har på oppdrag fra Helgeland Kraft kartlagt Tverråga etter prinsipper for miljødesign og gjort tiltaksvurdering på anadrom strekning (Natvik & Andersen, 2021). Rapporten viser at elvens funksjonsområder for anadrom fisk opprettholdes best ved vannføring rundt 0,75 m³/s,

og at habitatkvaliteten svekkes ved lavere vannføringer. Rapporten viser videre at situasjonen for fiskebestanden vinterstid er kritisk med lav vannføring og risiko for tørrlegging og innfrysing av gytegroper, noe som kan gi høy dødelighet hos egg og yngel. Det er også dokumentert at terskler som ble bygget som avbøtende tiltak i dag gir uheldige effekter, med stillestående vann og dårlig skjul for ungfisk. Departementet mener dette understreker behovet for både vannslipp og habitattiltak.

Konsesjonærene har vist til at Q95-verdien for vintervannføring i Tverråga, fra naturens side, er vesentlig lavere enn den minste vannføringen rapporten fra Sweco anbefaler. Departementet viser til at formålet med vilkårsrevisjoner er å bedre miljøtilstanden i regulerte vassdrag, og at miljøforbedringen skal veies opp mot påvirkningen den har på kraftproduksjonen. I vilkårsrevisjoner vurderes alle de berørte vassdragene under ett. Denne resolusjonen omfatter tre reguleringer, som gir en mulighet til å identifisere miljøforbedringer, vurdere dem opp mot eventuelle ulemper og avgjøre hvor eventuelle vannslipp vil gi størst nytte

Departementet vurderer at en minste vannføring i Tverråga vil gi en stor miljøgevinst for produksjon av laks og sjørret. Departementet har i likhet med NVE, vurdert dette opp mot alle de berørte vassdragene i de tre reguleringene. Foruten at Tverråga er regnet som det viktigste sidevassdraget til Ranelva, har det også i tillegg den lengste anadrome strekningen av alle sidevassdragene.

Departementet viser til Sweco-rapporten som konkluderer med at elvens funksjonsområder for laks og sjørret opprettholdes ved en vannføring på 0,75 m³/s. På vinteren viser tilleggsutredningen at et slipp på 0,5 m³/s er mulig i de fleste år, spesielt om det også slippes vann fra Tverrvatnet. Departementet anser at usikkerheten for et slipp av mer enn 0,5 m³/s øverst på anadrom strekning på vinteren blir for stor. Om vinteren skal vannføringen primært sikre gytegroper og tilstrekkelig vinterhabitat for ungfisk. Med bakgrunn i Sweco-rapporten, mener departementet at en minste vannføring om vinteren på 0,5 m³/s vil bidra til å gi en betydelig miljøforbedring for laks og sjørret.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at det skal slippes en helårlig minste vannføring i Tverråga. Fra Tverrvatnet skal det i vinterperioden, fra 1. desember til 30. april, slippes 0,2 m³/s. Øverst på anadrom strekningen i Tverråga skal det i sommerperioden, fra 1. mai til 15. september, slippes en minste vannføring på 0,75 m³/s og i vinterperioden, fra 16. september til 30. april, skal minste vannføringen være på 0,5 m³/s.

Etter NVEs beregninger, vil minste vannføringskravet i Tverråga gjennom året, medføre en produksjonsbegrensning på om lag 1 GWh med et netto nåverditap på 9 millioner kroner. I tillegg kommer konsekvensene et minste vannføringslipp vil ha for manøvreringen av Tverrvatnet. Departementet vurderer Tverråga som det mest sentrale området for å realisere potensialet for økt produksjon av laks og sjørret i Ranavassdraget og mener at den produksjonsbegrensningen som følger av vannslippet er marginal sammenlignet med den betydelige miljøgevinsten.

Det er også krevd slipp av vann i øvre deler av Tverråga, fra Sauvassåga mellom Tverrvatnet og Raudvatnet, hele året av hensyn til naturmangfold og friluftsjakter. Departementet tiltrer NVEs vurdering og mener dette ikke veier opp for konsekvensene det vil ha for kraftproduksjonen. I tillegg til at et slikt vannslipp er teknisk utfordrende, vil det også kunne komme i konflikt med reindriftens nåværende bruk av området sør for Tverrvatnet som flyttlei. Departementet anbefaler derfor ikke slipp av vann fra Sauvassåga.

For å sikre tilstrekkelig vann på anadrom strekning hele vinteren er det nødvendig at Statkraft bidrar med 0,2 m³/s fra Tverrvatnet i perioden 1. desember til 30. april. På grunn av magasinets utforming, kan det bare slippes vann fra den øverste halvmeteren i Tverrvatnet. Derfor vil magasinvolument i spesielt tørre år ikke være tilstrekkelig til å slippe en minstevannføring på 0,2 m³/s om vinteren. Statkraft har i prosessen pekt på at et krav om kontinuerlig slipp fra Tverrvatnet kan medføre betydelige tekniske utfordringer og kostnader med omfattende ombygging av inntak eller etablering av nye konstruksjoner. Statkraft har fått Norconsult til å vurdere tekniske løsninger for å etablere et arrangement som sikrer måling og slipp av minstevannføring fra Tverrvatnet til Tverråga. Beregningene viser at et V-skjær ikke er egnet, da det krever uforholdsmessig høy vannstand for å oppnå ønsket kapasitet. Et rektangulært måleskjær med bredde på 1 meter gir derimot god målenøyaktighet og kapasitet ved 25 cm vannstand.

Departementet ser at en løsning med rektangulær terskel i Tverrvatnet, som Statkraft har foreslått, kan være en praktisk måte å sikre et jevnt slipp uten behov for aktiv styring. En slik løsning vil redusere risikoen for driftsfeil og gi forutsigbarhet, samtidig som den begrenser inngrepene til et minimum. Departementet mener derfor at kravet til slipp bør formuleres med en viss fleksibilitet, slik at det åpnes for tekniske tilpasninger som ivaretar både miljøhensyn og sikker drift. Det avgjørende er at vannføringen ved målepunktet opprettholdes på nivå med NVEs anbefaling, og at bidraget fra Tverrvatnet sikrer stabil vintervannføring i kritiske perioder for gytegroper og vinterhabitat.

Departementet legger til grunn at kravet om slipp fra Tverrvatnet skal være funksjonsbasert, ikke teknologispesifikt. Det betyr at konsesjonæren kan velge løsning, enten rektangulær terskel eller annen metode, så lenge den oppfyller formålet om å bidra med nødvendig vannmengde for å oppnå minstevannføring i Tverråga.

Departementet mener at Tverråga må inngå i tiltaksplanen Statkraft skal utarbeide for biotopjusterende tiltak.

Departementets vurdering av omløpsventil i Ildgrubfossen kraftverk

Tverråga har i noen tilfeller fått raskt fall i vannføring fordi Ildgrubfossen kraftverk har stoppet opp. Miljødirektoratet påpeker i sin høringsuttalelse behovet for en omløpsventil. Statkraft påpeker også denne utfordringen. Helgeland Kraft ønsker å se på andre muligheter for å avbøte slike situasjoner enn innstallering av omløpsventil.

NVE anbefaler installering av en omløpsventil i Ildgrubfossen kraftverk. NVE mener at omløpsventilen skal ha en kapasitet på 1,5 m³/s. Dette vil tilsvare om lag 40 prosent av maksimal slukeevne. NVE viser til at driftsvannføringen fra kraftverket utgjør en stor andel av vannføringen i Tverråga og mener derfor at dette vil sikre laks og sjørret nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk ved utfall av kraftverket.

Departementet legger til grunn at det er avgjørende å sikre tilstrekkelig vannføring nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk ved uforutsette utfall av kraftverket. Et brått bortfall av vannføring kan medføre negative konsekvenser for fisk og bunndyr, og vil representere en betydelig risiko for miljøtilstanden i Tverråga. Kraftverkets driftsvannføring utgjør en svært stor andel av den totale vannføringen på denne strekningen, og ved utfall vil vannføringen fra restfeltet alene være utilstrekkelig for å kunne opprettholde vanddekket areal i viktige habitatområder. Departementet vurderer derfor at det må etableres en løsning som sikrer vannføring ved utfall.

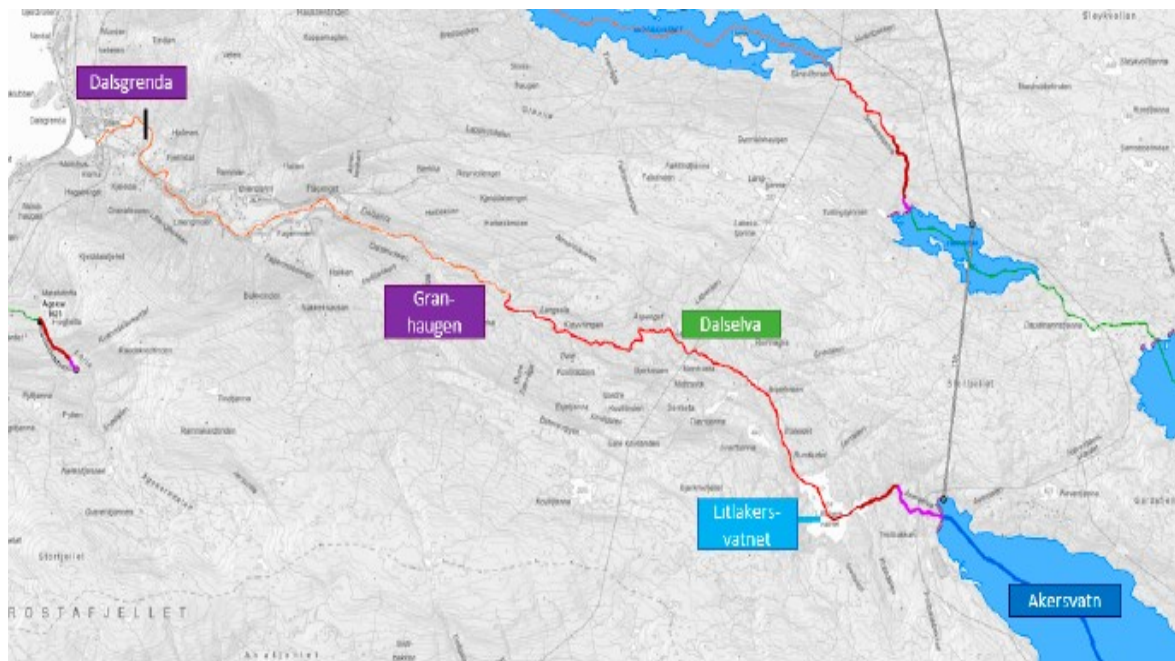
Samtidig er departementet oppmerksom på at installering av en omløpsventil kan være kostbart og teknisk krevende, særlig for et mindre kraftverk som Ildgrubfossen. Helgeland Kraft påpeker usikkerhet i forhold til om det er teknisk mulig og nok plass, til å få installert en omløpsventil uten å bygge om hele kraftverket. Departementet mener derfor at konsesjonær, Helgeland Kraft, bør gis fleksibilitet til å velge den mest hensiktsmessige løsningen, forutsatt at hensynet til miljø ivaretas. Mulige løsninger kan være omløpsventil med tilstrekkelig kapasitet til å sikre vannføring som hindrer stranding av fisk og bunndyr, ekstra aggregat med lav minste slukeevne, som kan kjøres ved utfall for å opprettholde vannføring, eventuelt en automatisk overløpsløsning eller annen teknisk løsning som raskt kan tilføre vann til elvestrekningen ved bortfall av kraftverksdrift.

Den endelige løsningen skal fremgå av en detaljplan som godkjennes av NVE. Planen skal dokumentere at løsningen oppfyller formålet om å sikre vannføring ved utfall, og at utstyret fungerer etter hensikten. Dokumentasjon skal oversendes NVE innen fastsatte frister.

Departementet vurderer at denne fleksible tilnærmingen ivaretar både miljøhensyn samtidig som den gir Helgeland Kraft mulighet til å velge en økonomisk og teknisk gjennomførbar løsning.

Dalselva

Dalselva reguleres ved en steinfyllingsdam i utløpet av Akersvatnet. Det er sjelden overløp ved dammen, og vannføringen i elven bestemmes derfor av restfeltet nedstrøms Akersvatnet (se figur 11). NVEs Qvadis viser at fra Litlakersvatnet og til Granhaugen har Dalselva igjen 11 til 25 prosent av normal årsavrenning. Nedstrøms Granhaugen øker andelen fra 26 til 50 prosent. Anadrom strekning i Dalselva er svært kort (se sort strek i figur 11).

Figur 11: Dalselva nedstrøms Akersvatnet. Fargene i elveløpet angir andel normal årsavrenning som er igjen. Rosa elvestrekning: 0-1 prosent; rød 11-25 prosent; oransje: 26-50 prosent. Sort strek angir stopp for anadrom fisk. Kilde: NVE Atlas og NVE Qvadis.

Det er ingen restriksjoner på dagens drift.

Dalselva er ikke prioritert med høyere miljømål enn dagens tilstand i gjeldende vannforvaltningsplan.

Opprinnelig krevde Rana kommune at det skulle innføres en minstevannføring som var stor nok til å sikre målsettingen om optimale produksjonsforhold for laks, sjørret og andre vannlevende organismer i elven nedstrøms Akersvatnet. Dette er siden frafalt.

Beboere i Dalsgrenda ved Arne Kristiansen har levert flere innspill til prosessen. De viser til utfordringer med vassdragets tilstand etter langvarig regulering med svært lav vannføring i elven, tilgroing, bunnfrysing og kraftig reduksjon i fiskebestander. Beboerne er sterkt kritisk til konsesjonsbehandlingen og prosessen rundt dette og mener det mangler grundige vurderinger og befaring av elven, og at vedlikehold av terskler og dammer er forsømt. De krever minstevannføring, biologiske undersøkelser og miljøtilpasningstiltak for å gjenopprette liv i elven.

Statkraft påpeker at det er kort avstand fra sjøen til det første vandringshinderet for laks og sjørret i Dalselva. De viser til gjeldende vannforvaltningsplaner der Dalselva ikke er prioritert. Videre fremholder Statkraft at et vannslipp til elven vil redusere tilsiget til Rana kraftverk. Et slipp tilsvarende Q95 (0,34 m³/s om sommeren og 0,14 m³/s om vinteren) vil medføre et produksjonstap på om lag 8 GWh per år. I tillegg vil et slikt krav medføre omfattende ombygging av eksisterende bunnluke. På denne bakgrunn mener Statkraft at kravet bør avvises.

NVE anbefaler ikke minstevannføring i Dalselva. NVE vektlegger at kravet ikke lenger har prioritet fra Rana kommune. Anadrom strekning er kort, og det er derfor begrenset hvor store de anadrome bestandene kan være her. Etter en kost-nyttevurdering, mener NVE at økt vannføring ikke vil gi særlig miljøgevinst i elven.

Departementets vurdering

Departementet deler NVEs vurdering av et minstevannføringslipp i Dalselva og anbefaler ikke dette. Med et anslått krafttap på 9 GWh per år med en beregnet netto nåverdi på 67 mill.kr (NVEs anslag), mener departementet kostnaden overstiger nytten og ikke kan tilrås. Departementet vurderer at det fortsatt er en restvannføring i vassdraget på den anadrome strekningen, og at det dermed fremdeles er et potensial for noe produksjon av sjørretunger innenfor dette vannføringsregimet.

Det er vist til negativ påvirkning på vassdraget fra vassdragsreguleringen. Departementet deler NVEs vurdering av at den anadrome strekningen bør undersøkes for habitatforbedringer og skal inngå i Statkrafts tiltaksplan.

Bjerka

Bjerka renner ut fra magasinet Gresvatnet, gjennom Kjensvatnet og Stormålvatnet, og videre ned til elvens utløp i Sørfjorden. Bjerka oppstrøms Stormålvatnet har liten vannføring som følge av at tilsiget fra Kjensvatnet blir overført til Akersvatnet (se figur 12). I tillegg overføres Stormålvatnet til Bjerka kraftverk og Leirelva. Dermed er Bjerka tørrlagt rett nedstrøms dam Målvatn. Bekker i restfeltet gir noe tilskudd til vannføringen, men vannføringen er likevel lav frem til samløpet med Bjurbekken, om lag seks kilometer nedstrøms Stormålvatnet.

Figur 12: Bjerka nedstrøms Kjensvatnet og Store Målvatnet. Kilde: NVE-Atlas.

Opprinnelig kunne anadrom fisk vandre opp til Stupforsen, omtrent syv kilometer oppstrøms elvens utløp i Sørfjorden. I dag fungerer terskelen ved Bjerka dam (Jakobsforsen), om lag 1,4 km fra utløpet i fjorden, som et absolutt vandringshinder for anadrom fisk. Ved utløpet av Bjerka er det etablert en levende genbank for flere laksebestander. Genbanken har vanninntak i Bjerkadammen. Av smittehensyn ble denne dammen etablert som et vandringshinder for anadrom fisk. Det er Statkraft som drifter genbanken.

Det er ingen restriksjoner på dagens drift.

Bjerka er ikke prioritert med høyere miljømål enn dagens tilstand i gjeldende vannforvaltningsplan

Hemnes kommune krever at det slippes miljøbasert minstevannføring fra Kjensvatnet via Stormålvatnet. I tillegg krever kommunen at vannføringen nedstrøms inntaket til genbanken må opprettholdes på et nivå som sikrer både levetilstandene for og oppgangen av fisk. Kommunen viser til elven nedenfor Liltmålvatnet som et viktig område for friluftsliv og fiske. Etter regulering er vannføringen kritisk, og kommunen mener tiltak for tilførsel av vann må vurderes for å hindre tørrlegging og gjengroing. Kravet er støttet av Statsforvalteren og flere av miljøorganisasjonene.

Statkraft påpeker at vannslipp fra Kjensvatnet via Bleikingan og Stormålvatnet krever styringsmuligheter som i dag ikke finnes, men som kan vurderes dersom myndighetene finner at nytten anses større enn kostnaden. Vannslipp fra Stormålvatnet med overføring via Gråvatnet avvises, da tiltakene innebærer store investeringer, medfører redusert kraftproduksjon og konsesjonsendringer. Statkraft påpeker utfordringer med lav vannføring og at uttak til genbank og fiskeanlegg har forsterket problemet, men at disse er en del av overføringene som ikke omfattes av revisjons adgangen. Statkraft er positive til å utrede andre tiltak for å bedre forholdene for fisk i nedre del av Bjerka, men avviser krav om minstevannføring ettersom vassdraget ikke har miljømål i vannforvaltningsplanen.

NVE anbefaler ikke slipp av minstevannføring til Bjerka. NVE mener et slipp av vann fra Kjensvatnet via Bleikingan og Stormålvatnet ikke fører til en miljøgevinst som veier opp for påvirkningen det vil ha på kraftproduksjonen. NVE har stipulert krafttapet til 6 GWh per år

med en negativ netto nåverdi på 58 mill.kr. Hensynet til genbanken gjør at fiskevandring forbi Bjerkadammen ikke er ønskelig. NVE viser til at laksebestanden vurderes som tapt, men at det er igjen en restbestand av sjøørret. Gitt den korte tilgjengelige elvestrekningen, mener NVE at miljøgevinsten en minstevannføring fra Stormålvatnet vil føre med seg, er vesentlig lavere enn kostnadene den vil ha på kraftproduksjonen. NVE har beregnet dette krafttapet til 4 GWh/år og med en negativ netto nåverdi på 20 mill.kr.

Departementets vurdering

Departementet konstaterer at uttaket av vann til genbanken er omfattet av en egen konsesjon som ikke inngår i vilkårsrevisjonen. Videre vil departementet understreke at mulighetene for fiskevandring er stoppet ved Bjerkadammen for å hindre sykdomssmitte til genbanken i Bjerka.

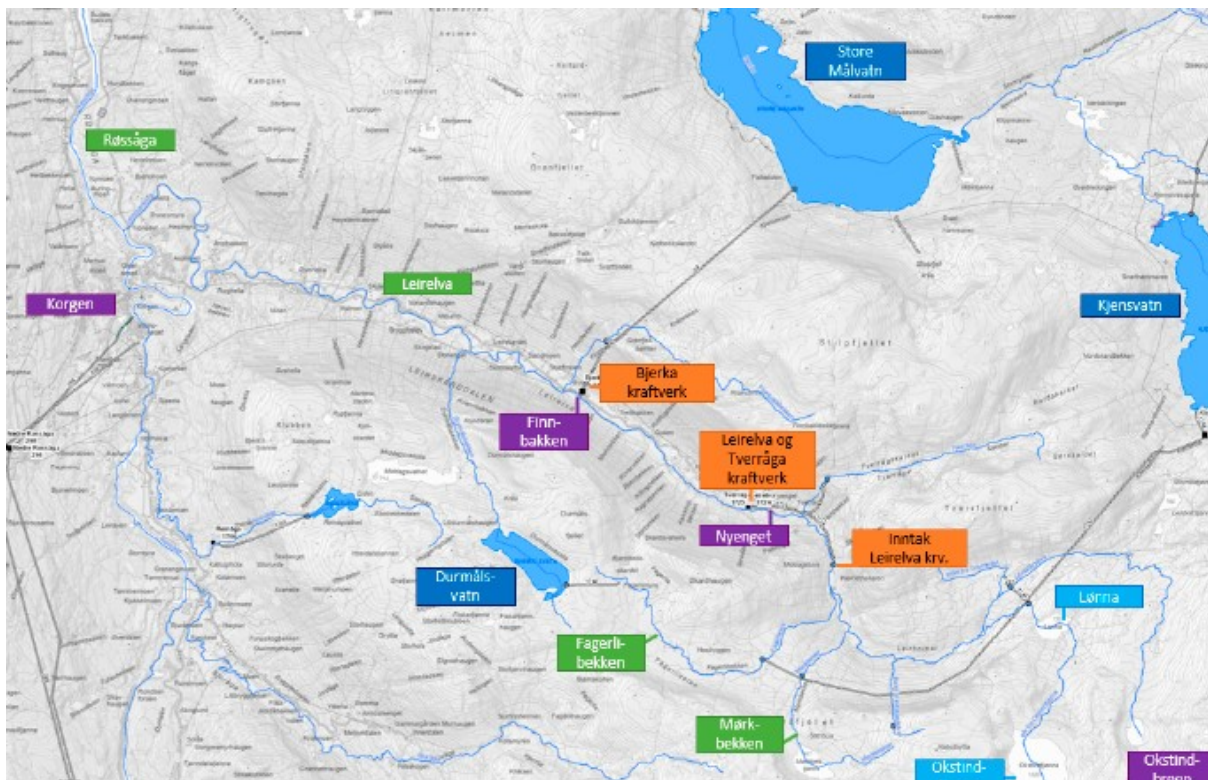
Kravet om minstevannføring er motivert av hensynet til anadrome arter som i praksis da blir på strekningen nedstrøms Bjerkadammen. Departementet mener det fremstår som lite rasjonelt å etablere omfattende vannslipp for å ivareta en laksestamme som allerede er vurdert som tapt. Det vil derfor være å prioritere tiltak som står i forhold til gjenværende verdier, som biologisk mangfold og friluftssinteresser.

Å etablere vannslipp fra Stormålvatnet vil kreve omfattende tekniske inngrep og store investeringskostnader. Tiltaket vil i tillegg medføre redusert kraftproduksjon. Når formålet primært er å bedre forholdene for friluftsliv samt hindre gjengroing, mener departementet kostnadene fremstår som uforholdsmessige. Området er verken prioritert i vannforvaltningsplanen eller definert som et regionalt eller nasjonalt viktig friluftsområde, noe som ytterligere svekker grunnlaget for en slik investering.

Departementet mener derfor at løsningen bør baseres på mindre inngripende og kostnadseffektive tiltak. Departementet tiltrer NVEs vurdering om at Bjerka nedstrøms Bjerkadammen har potensial for habitatforbedring og at denne strekningen skal inngå i tiltaksplanen som Statkraft pålegges å utarbeide.

Leirelva

Leirelva starter ved Okstindbreen og renner ned til samløpet med Røssåga, like nedenfor Korgen sentrum (se figur 13). Elven påvirkes av Bjerka-Plurareguleringen på to måter; vann fra brefeltene ved Okstindane ledes til Kjensvatnet, mens avløpet fra Stormålvatnet føres til Leirelva via Bjerka kraftverk. Anadrom fisk kan vandre opp til utløpet av småkraftverkene Tverråga og Leirelva. Fra samløpet med Røssåga er denne strekningen på vel 17 km.

Figur 13: Leirelva fra Okstindbreen og samløp med Røssåga. Øverst heter elven både Lirskardelva og Leirbotnelva. Kilde: NVE-Atlas.

I konsesjonen til Bjerka-Plurareguleringen er det krav om minstevannføring i Leirelva på 0,3 m³/s ved Finnbakken hele året. Finnbakken ligger like nedstrøms utløpet av Bjerka kraftverk. Statkraft har en selv pålagt restriksjon og slipper 0,8 m³/s gjennom hele året. Vannet slippes fra Stormålvatnet enten gjennom kraftverket eller via omløpsventilen (eller Finnbakkbekken).

Leirelva er i gjeldende vannforvaltningsplan oppført på vedlegg 3 og innebærer tiltak som ikke medfører slipp av vann.

Hemnes kommune krever at det innføres minstevannføring på strekningen fra Lønna til Leirelva. Vannslippet skal være på en størrelse som bidrar til å få i gang lakseproduksjon i de øverste delene av Leirelva. Kommunen mener dette vil bidra til å utvide gyteområdet i Leirelva med flere kilometer. Kommunen vektlegger at vann fra Lønna er det minst brepåvirkede vannet, og gir minst slamtransport. De påpeker også at vannslippet vil redusere behovet for slipp av vann fra Bjerka kraftverk.

Nedstrøms Bjerka kraftverk mener Hemnes kommune at dagens krav om en minstevannføring på 0,3 m³/s er for lavt til å opprettholde Leirelva som en produktiv lakse- og sjørretelv. Kommunen ønsker derfor at riktig nivå for miljøbasert vannføring sammen med behovet for kunstige flommer i perioden for oppvandring av fisk.

Statsforvalteren påpeker at Røssågavassdraget, inkludert Leirelva, er et regionalt viktig laks- og sjørretvassdrag, og mener at slipp av miljøtilpasset vannføring nedstrøms Bjerka kraftverk bør prioriteres høyt. Statsforvalteren mener det bør vurderes pålegg om slipp av tilstrekkelig spyleflom for å motvirke problemet med tilslamming/igjenslamming av bunnsubstratet.

FNF Nordland og Naturvernforbundet i Rana og Omegn støtter også kravet om minstevannføring i Leirelva. Nordland fylkeskommune ber om at det innføres nødvendige konsesjonsvilkår for å nå miljømålene innen vedtatte frister.

Statkraft viser til at de fikk konsesjon til overføring av Gråfjellbekken til Kjensvatnet i 2008. Statkraft peker videre på at vannmengden oppstrøms Bjerka kraftverk styres av småkraftverkene Leirelva og Tverråga, som driftes av andre aktører.

Statkraft påpeker at et vannslipp fra Lønna til Leirelva vil øke vannføringen oppstrøms inntaket til Leirelva kraftverk, og dermed være gunstig for dette kraftverket, men kan ikke se at et vannslipp fra Lønna vil bedre miljøforholdene i vassdraget oppstrøms Leirelva kraftverk. For strekningen nedstrøms Bjerka kraftverk er det et konsesjongitt krav om minstevannføring på 0,3 m³/s, men Statkraft praktiserer imidlertid en minstevannføring på 0,8 m³/s, som ved stans i kraftverket sikres gjennom en omløpsventil med kapasitet på 0,8 m³/s. Statkraft ønsker her en videreføring av dagens manøvreringspraksis.

NVE anbefaler ingen krav om minstevannføring i Leirelva oppstrøms utløpet av Bjerka kraftverk. NVE anbefaler at Statkrafts selvpålagte minstevannføring nedstrøms Bjerka kraftverk på 0,8 m³/s formaliseres og tas inn i konsesjonsvilkårene. NVE har i sine vurderinger lagt vekt på at miljøverdiene oppstrøms anadrom strekning er vurdert som små og at oppvekstområdene for fisk ikke er gunstige. I tillegg viser NVE til at strekningen ikke har krav om vannslipp i godkjent vannforvaltningsplan.

Departementets vurdering

Departementet viser til vurderingene som ble gjort i forbindelse med konsesjonsbehandlingen til Leirelva kraftverk. Det ble her lagt til grunn at fisken ikke kom høyere enn kote 125, og at kraftverkene (Tverråga og Leirelva) ligger på kote 135. Videre oppover har elven et fall på over 10 prosent og det ble vurdert at denne delen av elven har liten verdi for fisk. NVEs vurderinger i konsesjonsspørsmålet var at det ikke forelå spesielle hensyn å ivareta på utbyggingsstrekningen til Leirelva kraftverk. Fiskeinteressene var små, mens hensynet til øvrig naturmangfold og landskapsopplevelsen var grunnen til at det ble stilt vilkår om minstevannføring om sommeren.

NVE har modellert at et slipp av minstevannføring tilsvarende Q95 fra bekkeinntaket i Lønna til Leirelva medfører en begrensning i kraftproduksjonen (i kraftverkene Kjensvatnet og Rana) på til sammen 4 GWh/år med en beregnet negativ netto nåverdi på 29 millioner kroner.

Departementet deler NVEs vurdering av at det ikke skal slippes vann på denne strekningen og mener at kostnaden knyttet til tap av fornybar kraftproduksjon ikke står i relasjon til forbedring av miljøverdiene.

Nedstrøms utløpet av småkraftverkene Tverråga og Leirelva har Leirelva igjen 26 prosent til 50 prosent av normal årsavrenning (NVE Qvadis). Når vannet som overføres via Bjerka kraftverk kommer inn, øker vannføringen til mer enn 75 prosent. Laveste driftsvannføring i Bjerka kraftverk er 4,0 m³/s. Omløpsventilen åpnes automatisk når det ikke er drift i kraftverket, slik at Statkraft opererer med en minstevannføring på 0,8 m³/s. I tråd med NVE mener departementet at denne vannføringen skal formaliseres i nytt manøvreringsreglement.

Oppsummering minstevannføring

Tabell 4 oppsummerer de ulike vassdragsavsnittene som er diskutert i dette kapittelet om minstevannføring.

Tabell 4: Oversikt over krav til minstevannføring og departementets anbefaling. V=vinter og S= sommer. Produksjonsbegrensning oppgis i GWh og antall millioner kroner i netto nåverdi.

¹Disse to vassdragsavsnittene er diskutert sammen under avsnittet Ranelva oppstrøms Reinforsen.

*Produksjonsbegrensningene er sammenlignet med gjeldende konsesjonspålagte vilkår.

** 1,4 m³/s er Q95 for de delene av nedbørsfeltene til Randalselva og Virvasseelva som er ført til Kallvatnet.

Vassdrag	Vassdragsdel	Slipp av minstevannføring	Vannmengde m ³ /s	Periode	Målested	Produksjonsbegrensning*	
						GWh	Negativ nettonåverdi
Ranelva	Oppstrøms ¹ Raudfjellforsen	Nei	Q95: 1,4**	Hele året	Krokstrand	2	20
	Mellom ¹ Reinforsen og Raudfjellforsen	Nei	V: 5 S: 10	V: 15.9-20.5 S: 21.5-14.9	Nevernes	1	11
	Nedstrøms Reinforsen	Nei	V: 10 S: 40	V: 15.9-20.5 S: 21.5-14.9	Reinforsen	4	44
	Nedstrøms Reinforsen (gjeldende)	Ja	V: 10 S: 20	V: 15.9-20.5 S: 21.5-14.9	Reinforsen	0	0
Plura	Plura	Nei	V: 1 S: 4	V: 2.10-30.4 S: 1.5-1.10	Jordbru	58	469
	Sprutforsen	Nei	Tilsiget	S:15.6.-15.9	Ved inntaket	4	33
Tverråg	Anadrom strekning	Ja	V: 0,5 S: 0,75	V: 1.12-30.4 S: 1.5-15.9	Ved utløp fra Ildgrubfossen kraftverk	1	9
Dalselva	Dalselva	Nei	Q95: V: 0,14 S: 0,34	Hele året	Dam Akersvatn	9	67
Bjerka	Kjensvatnet til Stormålvatnet	Nei	Q95: 0,24	Hele året	Dam Kjensvatn	6	58
	Stormålvatnet til Bjerka	Nei	Q95: 0,3	Hele året	Dam Store Målvatn	4	20

Leirelva	Lønna til Leirelva	Nei	Q95: V: 0,7 S: 0,25	Hele året	Lønna	4	29
	Nedstrøms Bjerka kraftverk	Ja	0,8	Hele året	Finnbakken	0	3

Departementet har valgt en løsning som balanserer miljøsinn med samfunnets behov for regulerbar vannkraft. Et sentralt premiss har vært at revisjonen omfatter tre reguleringer, Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet, som alle påvirker hovedvassdraget Ranelva og griper sterkt inn i hverandre. Ved å se disse under ett har departementet kunnet identifisere helhetlige løsninger som ikke ville vært mulig dersom hver regulering og hvert vassdragsavsnitt ble vurdert isolert. Denne tilnærmingen har gjort det mulig å prioritere tiltak der de gir samlet størst miljøgevinst, samtidig som kostnadene holdes på et nivå som står i rimelig forhold til nytten.

Laksens flaskehals og habitatforhold har vært en styrende faktor i vurderingen. Ranavassdraget er et nasjonalt laksevassdrag, men bestanden er fortsatt under reetablering etter rotenonbehandlingene mot parasitten *Gyrodactylus salaris*. Kunnskapsgrunnlaget viser at de mest verdifulle gyteområdene ligger nedstrøms Reinforsen, mens sidevassdragene har ulik funksjon. Tverråga utpekes som gyte- og rekrutteringsmotor for anadrom fisk, mens Plura primært kan styrke oppvekstkapasiteten for ungfisk dersom fiskepassasjen ved utløpet blir funksjonell. Oppstrøms Reinforsen er habitatene fragmenterte og produksjonspotensialet lavt, slik at vannslipp her vil gi marginal miljøgevinst.

Departementet har derfor prioritert minstevannføring i Tverråga, med et regime på 0,75 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s om vinteren, supplert med 0,2 m³/s fra Tverrvatnet i vintermånedene. Dette tiltaket mener departementet vil gi stor miljønytte ved å sikre gytegroper og vinterhabitat, samtidig som kostnaden er lav med et produksjonstap på om lag 1 GWh og et netto nåverditap på 9 millioner kroner. Tiltaket vurderes som det mest treffsikre for å styrke laksebestanden i hele Ranasystemet.

For Ranelva nedstrøms Reinforsen videreføres dagens minstevannføringsregime, med en presisering om at vinterkravet på 10 m³/s skal opprettholdes så langt det er fysisk mulig. Modellering viser at dette er tilstrekkelig for å dekke gytearealene, og at ytterligere økning vil gi begrenset miljøgevinst i forhold til kostnaden.

I Leirelva vil departementet vilkårsfeste Statkrafts selvpålagte praksis med en helårlig minstevannføring på 0,8 m³/s nedstrøms Bjerka kraftverk. Dette sikrer stabile forhold på en strekning som fortsatt har verdi for sjørret og friluftsliv.

Derimot tilrår departementet ikke slipp av vann i Plura eller Sprutforsen. Selv om Plura har gode oppvekstområder for ungfisk, er den viktigste flaskehalsen i dag den stengte fiskepassasjen ved utløpet. Før denne er reetablert, vil ikke fisken kunne nyttegjøre seg disse områdene. Kostnadene ved kommunenes forslag til vannslipp er beregnet til et produksjonstap på 58 GWh med et netto nåverditap på nær 470 millioner kroner, i tillegg til store investeringskostnader for tappeanordninger. Departementet mener dette er uforholdsmessig høyt. Et lavere vannslipp er vurdert, men modellering viser at effekten på

habitattilgjengelighet er marginal under 1 m³/s og at det ikke vil gi tilsiktet gevinst for fiskebestandene.

Sprutforsen er vurdert som et landskapselement med estetisk verdi, men departementet mener tiltaket fremstår som symbolsk med liten dokumentert miljønytte i forhold til kostnadene og de driftsmessige utfordringene.

Krav om minstevannføring i Dalselva, Bjerka og øvre deler av Leirelva er også avvist etter kost–nyttevurderinger. Disse strekningene har begrenset verdi for anadrom fisk, og tiltakene vil medføre betydelige produksjonstap og kostnader knyttet til tekniske driftsløsninger uten tilsvarende miljøgevinst.

Oppsummert har departementet valgt en strategi som konsentrerer vannressursene der de gir størst effekt for laksebestanden og naturmangfoldet. Tiltakene er utformet slik at de kan gjennomføres uten å svekke reguleringsevnen i de store magasinene, som er avgjørende for forsyningssikkerhet og flomdemping. Denne helhetlige tilnærmingen sikrer at revisjonen gir reell miljøforbedring, samtidig som samfunnets behov for fleksibel vannkraftproduksjon ivaretas.

7.1.4 Restriksjoner på drift

Myke overganger i driftsvannføring

Kommunene ber om at det innføres myke overganger i driftsvannføringen fra Langvatn, Reinforsen og Rana kraftverk for å bedre oppvekst- og gyteområdene for anadrom fisk. Restriksjoner på vannføringsendringer fra Rana kraftverk er også krevd for å begrense omfanget av erosjon i elveløpet og oppstuvningseffekten mellom utløpskanalen og Kjerrforsen. Slike restriksjoner støttes også av Rana JFF og FNF Nordland.

Naturvernforbundet i Rana og Omegn krever også at det blir pålagt miljøtilpasset drift i kraftverkene og mener at dagens effektkjøring fører til miljømessige ulemper i Ranelva. Mo Industripark mener også at det må settes restriksjoner for kjøringen av Rana kraftverk, ettersom dagens drift fører til utvasking av elveleiet og økt sedimentering og partikler i vannet.

Rana JFF og Rana skogeierlag mener i tillegg at manøvreringen av vannmassene ved Reinforsen ikke har vært hensiktsmessig i flomperioder, og ber om at det lages et manøvreringsreglement som tar hensyn til dette forholdet.

Statkraft viser til ungfiskundersøkelsen til Kanstad Hanssen (2018) som fant at store deler av strekningen nedstrøms utløpet fra Rana kraftverk har habitater av lavere kvalitet. I Ranelva fanges det imidlertid et betydelig antall eldre laks- og ørretunger på disse arealene. Statkraft mener resultatene indikerer at ungfisken i mindre grad er assosiert med elvebunnen, noe som også gjør dem mindre utsatt for strandingsfare ved raske vannstandsreduksjoner. På bakgrunn av boniteringer og observasjoner antas det at gyteaktiviteten på elvestrekningen er marginal, og at tørrlegging av mulige gyteområder derfor ikke har nevneverdig betydning for fiskeproduksjonen i vassdraget.

Statkraft påpeker at Rana kraftverk i dag leverer ulike systemtjenester til Statnett, og eventuelle restriksjoner på kjøringen av kraftverket vil redusere kraftverkets verdi som en fleksibel produksjonsressurs. Det vil også øke sårbarheten ved linjeutfall. Statkraft påpeker

særlig at eventuelle begrensninger på hvor raskt vannføringen ut fra Rana kraftverk kan bli redusert, vil begrense muligheten til å levere spesialreguleringen «nedregulering» til Statnett.

NVE anbefaler ingen vilkår om myke overganger i driftsvannføring fra Langvatn kraftverk, og mener dette ikke har en nevneverdig påvirkning på vassdragsmiljøet i Ranelva. NVE anbefaler heller ingen vilkår om myke overganger i driftsvannføring fra Rana kraftverk. Driften av Rana kraftverk, med mange og relativt raske endringer i driftsvannføring gjennom året, påvirker vassdragsmiljøet i Ranelva nedstrøms kraftverksutløpet. Men NVE mener flere forhold reduserer denne risikoen; gyteområdene ligger oppstrøms, sesongskiftet mellom sommer- og vintervannføring skjer før gytetiden, simuleringer viser liten tørrelegging og lakseunger nedstrøms kraftverket er primært knyttet til frie vannmasser. Samtidig understreker NVE kraftverkets rolle som leverandør av fleksibilitet og systemtjenester og mener dette hensynet veier vesentlig tyngre enn den miljøgevinsten myke overganger i driftsvannet vil medføre for vassdragsmiljøet.

NVE påpeker at Reinforsen kraftverk er konsesjonsløst, og at driften av dette ikke omfattes av revisjonsadgangen.

Departementets vurdering

Langvatn kraftverk

Departementet legger til grunn at kraftverket, til tross for stor slukeevne (270 m³/s), ikke har nevneverdig påvirkning på forholdene for laks og sjørret i Ranelva. Dette skyldes primært at utløpet er i sjø, samt at Langvatnet magasin fungerer som en buffer og demper endringene som følger av driftsvannet frem mot dam Reinforsen, Langvassåga og Ranelva.

Departementet deler NVEs vurdering og mener derfor at vilkår om myke overganger i driftsvannføring ved Langvatn kraftverk ikke er hensiktsmessige.

Reinforsen kraftverk

Departementet konstaterer at minstevannføring for Ranelva måles ved Reinforsen, og at utslipp sommerstid skal skje i selve fossen, mens vinterstid skal vann slippes i fossen eller gjennom kraftverket. Reinforsen er ikke omfattet av vilkårsrevisjonen. Departementet vurderer at fastsettelsen og etterlevelsen av minstevannføringskravet ved dam Reinforsen er det sentrale virkemiddelet for å ivareta miljøforholdene i dette elveavsnittet, herunder gyte- og oppvekstforhold, strandsone og risiko for stranding.

Rana kraftverk

Rana kraftverk har fire aggregater, og driftsvannføringen varierer mellom 0 til 112 m³/s. Dagens nedkjøringshastighet varierer noe på grunnlag av tekniske forhold i vannveien og vannstanden i Akersvatnet. Det er opplyst at kraftverket kan stoppes iløpet av 20 minutter. Det praktiseres ikke myke overganger i dag.

Departementet legger til grunn at Rana kraftverk har en viktig funksjon ved at det leverer fleksibilitet og systemtjenester i regionalt nett. Dette medfører betydelig variasjon i driftsvannføringen gjennom året. Det er videre opplyst at den gjennomsnittlige produksjonen er lavere sommerstid enn vinterstid, og at planlagt vedlikehold gjerne gjennomføres om sommeren. Selv om variasjonene i driftsvannføring også er store om sommeren, er kraftverkets relative andel av total vannføring i vassdraget da mindre som følge av

snøsmelting og nedbør i restfeltet (omtrent 30–60 prosent om sommeren, mot 80–90 prosent vinterstid).

Departementet viser til målinger ved Selforsen som viser at vannstanden varierer med over én meter mellom drift og ikke drift, og at det er dokumentert et betydelig antall hurtige endringer i vannstand nedstrøms Rana kraftverk; i gjennomsnitt 45 hendelser per år der vannstanden synker raskere enn 13 cm/time og 56 hendelser per år der vannstanden øker mer enn 15 cm/time (Sweco rapport, Andersen m.fl., 2019). Disse endringene påvirkes i tillegg av vannføring fra Reinforsen, tidevannets styrke og fase, samt tilsig fra lokalt restfelt mellom Reinforsen og utløpet fra Rana kraftverk. Elvens utforming medfører at det ikke oppstår knekkpunkter i sammenhengen mellom vannføring nedstrøms kraftverksutløpet og vanndekket areal, noe som reduserer risikoen for plutselig tørrelegging av begrensede arealer.

Departementet bemerker at hurtige vannstandsendringer i størrelsesorden >13 cm/time potensielt kan ha stor negativ effekt på elveøkosystemer (NINA temahefte, Bakken m.fl., 2016). Samtidig vurderer departementet at de mest sårbare gyteområdene for laks ligger oppstrøms kraftverksutløpet, der vanndekket areal styres av minstevannføringen ved Reinforsen. Overgangen fra sommer- til vintervannføring skjer før gytetiden, noe som innebærer at gyting i stor grad skjer på vannføringer som dominerer gjennom vinteren, og dermed reduserer faren for stranding av gytegrøper. Videre er ungfisk i nedre deler av Ranelva i mindre grad knyttet til elvebunnen, og oppholder seg mer i frie vannmasser. Departementet mener dette reduserer strandingsfaren ved endret vannføring. Tidevannets oppstuvningseffekt demper i tillegg virkningen av endret driftsvannføring i de nederste elvepartiene.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering og anbefaler ikke restriksjoner på driften av Rana kraftverk. Departementet vektlegger kraftverkets betydning som bidragsyter med fleksibilitet og systemtjenester i det regionale nettet, og mener dette hensynet veier vesentlig tyngre enn den miljøgevinsten myke overganger i driftsvannet vil medføre for vassdragsmiljøet.

7.2 Krav knyttet til standardvilkårene

Det er fremmet en rekke krav om ulike tiltak som vil kunne følges opp med hjemmel i nye standardvilkår. NVE foreslår å innføre nye og oppdaterte standardvilkår. Dette vil gi myndighetene hjemmel til å pålegge relevante og avbøtende tiltak. Departementet viser til NVEs drøfting i innstillingen og slutter seg i hovedsak til NVEs vurderinger og anbefalinger. Departementet vil likevel knytte merknader til noen av disse kravene basert på departementets befarings- og innkomne uttalelser.

Naturforvaltning

Terskler og biotopjusterende tiltak

Kommunene, Statsforvalteren i Nordland, Nordland fylkeskommune og flere organisasjoner viser til at elven flere steder må utbedres med biotopjusterende tiltak i kombinasjon med økt vannføring. Det ble også under høringsrunden og på departementets befarings- og innkomne uttalelser påpekt viktigheten av en slik tiltaksplan.

Departementet legger til grunn NVEs vurderinger og anbefaler at det utarbeides en helhetlig tiltaksplan for de berørte vassdragene. Planen skal ha som hovedmål å sikre miljøgevinster for

fisk, særlig anadrom laksefisk, gjennom forbedrede habitater, bedre gyteforhold og optimaliserte vandringsmuligheter. Tiltaksplanen skal omfatte både strekninger med nytt vannføringsregime og strekninger der dagens regime videreføres.

Det er identifisert behov for økt kunnskap om biotoper og vandringsforhold i flere vassdrag, herunder Ranelva, Virvasselva, Plura, Tverråga, Dalselva, Bjerka og Leirelva. For vassdrag som er oppført på vedlegg 3 i vannforvaltningsplanen etter vannforskriften, vurderes habitattiltak som særlig aktuelle. I Tverråga anbefales økt minstevannføring gjennom året, samt vurdering av habitattiltak og øvrige miljøtilpasninger. For vassdrag der minstevannføring ikke er anbefalt, bør tiltaksplanen vurdere hvilke habitatforbedringer som kan gi størst effekt innenfor dagens vannføringsregime.

Tiltaksplanen skal også inneholde kartlegging av utfordringer knyttet til fiskevandring, herunder terskler. Status for tidligere gjennomførte tiltak skal fremgå, og det skal vurderes om eksisterende terskler kan justeres for å øke produksjonen av anadrom fisk. Planen skal inneholde kost-nyttevurderinger og en prioritert handlingsplan for gjennomføring av tiltak.

Statkraft skal ha ansvar for å utarbeide og bekoste tiltaksplanen, også for Tverråga, da selskapet har størst påvirkning på anadrom strekning. Tiltaksplanen skal omfatte både skjønnpålagte terskler og øvrige terskler, med tydelig angivelse av hvilke som er pålagt ved skjønn. Myndighetene vil hensynta dette i den videre oppfølgingen.

Prosjektbeskrivelse og fremdriftsplan skal sendes NVE for godkjenning i samråd med Miljødirektoratet. Det skal fremgå at undersøkelsene utføres av fagpersoner med relevant kompetanse innen fisk- og ferskvannsekologi og effekter av vassdragsregulering. Ferdig tiltaksplan skal oversendes NVE innen fastsatte frister. Dersom Miljødirektoratet eller statsforvalteren gir mer detaljerte pålegg, skal disse integreres i arbeidet.

Oppsummert anbefaler departementet at det skal lages en plan for biotopiltak for følgende vassdragsavsnitt:

- Ranelva nedstrøms Raudfjellfossen
- Virvasselva nedstrøms inntaksdammen «Virvasselv»
- Plura nedstrøms Stupfossen
- Tverråga nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk og mellom Rauvatnet og Tverrvatnet
- Dalselva, anadrom strekning
- Bjerka nedstrøms Bjerkadammen
- Leirelva nedstrøms Nyenget

Erosjonssikring

Det har kommet inn flere krav om forbygninger og erosjonssikring i revisjonsprosessen. Blant annet fra Rana kommune om området ved Langvassheia og i Ranelva i området Røssvoll/Skonseng. Opprinnelig krevde kommunen også erosjonssikring og forbygninger ved Kallvatnet og Kjensvatnet, men disse er ikke prioritert videre i prosessen.

Hemnes kommune har bedt om en kartlegging av erosjon for å gjennomføre forbygning langs Kjensvatnet. De viser til at turistforeningens hytte ligger utsatt til, og at både hytteområdet og Kjensvassmoen er mye brukt i friluftslivssammenheng.

Rana skogeierlag ber om at det bygges en forbygning i Glomåga for å motvirke ytterligere erosjon som kan skade veien til Borvedalen. De ber også om at den østre siden av

Langvassåga forbygges, ettersom betydelige områder ved Killingnes og Langvassheia er erodert bort.

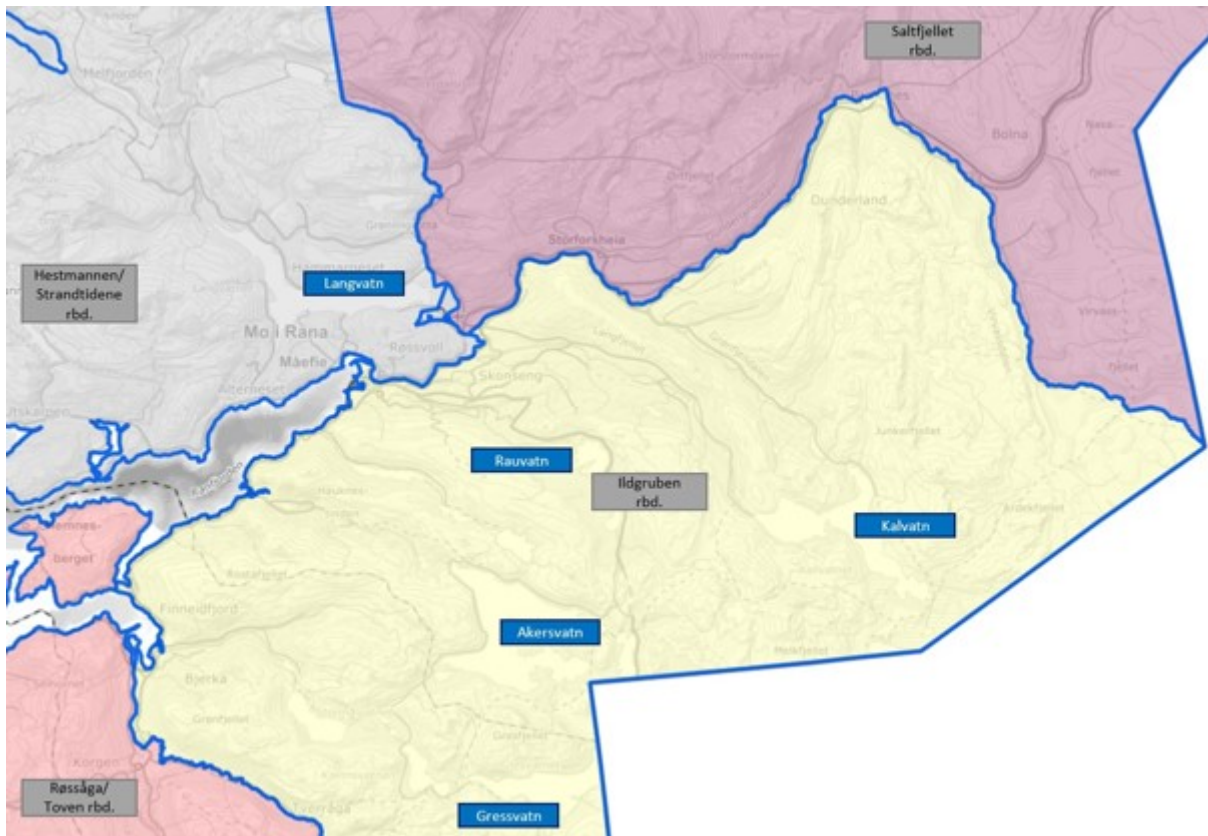
For å avbøte ytterligere utvasking ved Ranelva, mener SORB at Statkraft bør pålegges forebygging av de resterende elvestrekningene med næringsareal og bebyggelse.

NVE mener innføring av standardvilkår om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring vil ivareta de hensyn som kravene påpeker. På nåværende tidspunkt anbefaler ikke NVE krav om erosjonssikring. NVE har i forbindelse med revisjonen generelt ikke tilstrekkelig informasjon og kunnskap til å kunne gjøre en konkret vurdering av behovet for erosjonssikringer, hvor de eventuelt bør etableres og i hvilken prioritetsrekkefølge. Innføring av standardvilkår om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring vil gi NVE hjemmel til å kunne pålegge erosjonssikringer på et senere tidspunkt, dersom det viser seg å være nødvendig.

Departementet deler NVEs vurdering og slutter seg til denne.

Reindrift

Det er fire reinbeitedistrikter i og nært reguleringsområdene for de tre konsesjonene. Dette er Saltfjellet, Røssåga/Toven, Hestmannen/Strandtindene og Ildgruben (jf. figur 14).

Figur 14: Reinbeitedistriktene som primært blir berørt av de tre reguleringskonsesjonene er Hestmannen/Strandtindene og Ildgruben. Noen av reguleringsmagasinene er også navnsatt for lettere å kunne navigere. Kilde: NIBIO og NVE.

Det er primært Ildgruben og Røssåga/Toven som er berørt av reguleringene mens Hestmannen/Strandtindene er mindre berørt. Saltfjellet reinbeitedistrikt grenser til reguleringsområdet, og kan ikke sies å være direkte berørt av reguleringene.

Statsforvalteren i Nordland kommenterer at det er utfordrende å vurdere hvilke konsekvenser eldre vannkraftutbygginger har hatt for reindrift, da reindrift er erfaringsbasert og lite dokumentert. De har kontaktet Ildgruben reinbeitedistrikt, som har nevnt en rekke utfordringer og ulemper som følge av Bjerka-Plurareguleringene. Dette er blant annet manglende vedlikehold på en bru ved Småvatnan, et autovern langs anleggsvei til Kjensvatnet, gravearbeid ved Kjelbekken ved Stormålvatnet og generelt forstyrrelser i forbindelse med vedlikeholdsarbeid på de ulike installasjonene. Statsforvalteren har derfor anbefalt at reguleringens konsekvenser for reindrift blir vurdert gjennom faglige utredninger. En slik utredning bør også vurdere aktuelle tiltak for å avbøte negative konsekvenser.

Statsforvalteren påpeker at Langvatnreguleringen ligger i Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikt. Distriktet har flyttlei over utløpet av Langvatnet og i nordvestre del av Langvatnet, og det er særlig disse som kan tenkes å ha blitt berørt av vannkraftutbyggingen. Statsforvalteren ber om at det gjøres en vurdering av konsekvensene dette har hatt.

Videre mener statsforvalteren at det er viktig at tiltakene som skal gjennomføres som følge av revisjonssaken, blir gjennomført i samarbeid med reindriften slik at reindriften ikke blir påført ytterligere negative konsekvenser.

Statkraft påpeker at vilkårsrevisjoner skal fokusere på å innføre avbøtende tiltak med utgangspunkt i kjente effekter av reguleringene, og mener derfor at det ikke skal gjennomføres undersøkelser som skal avdekke mulige negative konsekvenser. De bemerker også at det ikke er fremmet krav eller kommet inn høringsuttalelser fra de berørte reinbeitedistriktene. Statkraft opplyser at de årlig betaler erstatninger for ulempe anleggene har medført til reindriften.

NVE anbefaler at Statkraft pålegges å utarbeide en tiltaksplan for å redusere reguleringenes påvirkning på reinbeitedistriktene. Gjennom tiltaksplanen skal Statkraft identifisere om det er mulig å redusere sin påvirkning på reindriftsutøvelsen, både når det gjelder fysiske tiltak og gjennom planlegging av drift. NVE mener at Statkraft skal pålegges denne tiltaksplanen med hjemmel i nytt standardvilkår om etterundersøkelser.

Departementet har gjennomført konsultasjoner med Røssåga/Toven og Ildgruben reinbeitedistrikter.

I konsultasjonen med Røssåga/Toven kom det frem at en av hovedutfordringene med reguleringene for reinbeitedistriktet er veien som ble forlenget i forbindelse med byggingen av det vestlige inntaket fra Durmålvatnet til Kjensvatnet/Gresvatnet. Ferdseilen gjør at reinen skyr beitet i dette området. Den økte ferdselen i fjellområdet påfører reinbeitedistriktet økonomiske tap, ettersom de ikke lenger kan benytte høstslakteplassen sin. De har ikke klart å finne en alternativ lokalisering for denne, og reinbeitedistriktet ønsker bistand til å få etablert en ny slakteplass.

Videre viser distriktet til at det også påvirkes av omfattende vannkraftreguleringer og bekkeinntak, økt ferdsel (bl.a. Rabot-hytta og ATV-trafikk), tap av slakteplasser og trekkkorridorer, revegeteringstap i Halvarddalen, nye tiltak som minikraftverk samt større tekniske inngrep som fragmenterer beiteland og endrer trekkmønstre. Røssåga/Toven påpeker at NIBIOs rapport om samlet belastning i Hemnes (Eilertsen 2025) i tillegg viser at reguleringene av Røsvatnet, Bleikvatnet og tilhørende magasiner skaper betydelig isingsproblematikk, der sen islegging og økt luftfuktighet fører til iskrystaller på

vegetasjonen. Dette mener distriktet gjør store beiteområder ubrukelige om høsten og tidlig vinter, og dermed tidligere presser flokkene mot høyreliggende og kystnære vinterbeiter og med dette forsterker belastningen på allerede sårbare beiteressurser. Infrastruktur som E6, Nordlandsbanen og anleggsveier bidrar ytterligere til unnvikelsesatferd og tap av fleksibilitet.

Distriktet påpeker at Øvre Røsvatnet/regulering av Røssåga ble oppgradert i 2016, der konsekvensene av tiltaket og omkringliggende tiltak har utgjort store utfordringer for reinbeitedistriktet. Distriktet stiller spørsmål ved om vedtaket ble fattet med tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag.

Avslutningsvis understreker Røssåga/Toven behovet for en helhetlig vurdering av samlet belastning i området.

I konsultasjonen med Ildgruben beskrev reinbeitedistriktet en rekke utfordringer knyttet til vedlikehold og rehabilitering av eldre kraftanlegg, samt den økende aktiviteten i området. Det ble understreket at distriktet stadig må tilpasse seg nye tiltak, og at dette skjer uten tilstrekkelig hensyn til reindriften.

Ildgruben har gjennom flere tiår blitt møtt med en rekke inngrep som samlet har redusert driftsgrunnlaget betydelig. Den nye E12-strekningen over Umskardet ble lagt i tunnel og uten tilstrekkelig revegetering, og har skapt en permanent barriere i et tidligere funksjonelt trekk for reinen. Distriktet viser til at når tunnelen ble bygget gjennom Umskardet, var forutsetningen at den gamle E12-traseen over Umskardet skulle tilbakeføres til naturen. Dette påpeker distriktet ikke har vært mulig, og viser til at Statkraft fortsatt benytter anleggsveien som starter på Umskardet. Reindriften har siden tunnelutbyggingen ønsket at Statkrafts anleggsvei flyttes ned fra Umskardet, og at det etableres en ny adkomstvei fra Umbukta til Langtjønnlia og Akersvatnet. En slik omlegging mener Ildgruben vil gjøre det mulig å tilbakeføre hele Umskardet til naturtilstand og gjenopprette en veiløs kryssing av E12 for reinen. Samtidig vil hytteområdet ved Akersvatnet fortsatt ha veiadkomst uten å måtte benytte traseen over Umskardet.

Ildgruben påpeker videre at ved Kjensvatnet har anleggsveier og rekkverk skapt varige hindringer, mens omfattende hyttebygging og ferdsel ved Akersvatnet har ført til økende forstyrrelser og tap av ro i beiteområdene.

Distriktet viser til NIBIO-rapporten Hemnes kommune – samlet belastning for reindriftnæringen (Eilertsen 2025) der det kommer frem at Ildgruben er blant de hardest belastede reinbeitedistriktene. Rapporten dokumenterer at distriktets arealer er preget av et svært høyt antall inngrep og forstyrrelseskilder, og at tålegrensen for vinterbeitene flere steder er overskredet. Distriktet mener at dette innebærer at ytterligere fragmentering, inkludert opprettholdelse av anleggsveier som forhindrer tilbakeføring av gamle E12 til naturlig tilstand, forsterker en allerede kritisk samlet belastning.

Samlet sett konkluderer Ildgruben med at dette har ført til redusert fleksibilitet, tap av sentrale funksjonsområder og økt risiko for driftsavbrudd. Disse påvirkningene mener distriktet må vurderes samlet i tråd med internasjonale forpliktelser etter SP art. 27, samt nasjonale utredningskrav som pålegger myndighetene å vurdere kumulative effekter. Distriktet mener det ikke gir et reelt bilde av påvirkningen på reindriften som helhet å kun isolere tiltakene til Statkrafts egne anlegg.

Når det gjelder Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikt kommer det frem i konsultasjon med NVE at de største utfordringene Langvatnreguleringen medfører for deres reindrift er isproblematikk og at Ranelva mister mye av sin «gjerdeeffekt» når vannføringen er lav. Distriktet viser til at de aktivt må inn å gjete reinen slik at den ikke lærer seg å bruke korteste vei over vannet på isen. Reguleringssonen og sprekker i isen kan danne dødelige feller for reinen. Distriktet mister beiteareal på grunn av reguleringen, fordi arealene tett på Langvatnet ikke brukes like mye som de ellers ville gjort. Distriktet viser til at de primært bruker de områdene øst og nordvest for Langvatnet. Distriktet påpeker at områdene ned mot dalen også brukes, men i mindre grad ettersom området er mye brukt til friluftsliv.

Konsultasjoner med Sametinget

Det er gjennomført konsultasjon med Sametinget gjennom digitalt møte 21. mai 2026. Innspill fra Sametinget er innarbeidet i den videre vurderingen fra departementet.

Departementets vurdering

Departementet legger til grunn at reguleringene har påvirket reindriften i området og slutter seg til NVEs anbefaling om at Statkraft pålegges å utarbeide en tiltaksplan for å redusere reguleringenes påvirkning på reinbeitedistriktene. Formålet med tiltaksplanen er å sikre en systematisk gjennomgang av hvordan Statkrafts virksomhet påvirker reindriften. I tiltaksplanen skal det identifiseres og prioriteres konkrete tiltak som kan redusere denne påvirkningen, både gjennom fysiske tiltak og gjennom tilpasninger i planlegging og drift. Departementet pålegger Statkraft å utarbeide tiltaksplanen med hjemmel i nytt standardvilkår om etterundersøkelser. Det forutsettes at planen skal være et operativt verktøy for oppfølging, og at den skal gi et tydelig grunnlag for prioritering, gjennomføring og oppfølging av tiltak. Tiltaksplanen skal som minimum oppfylle følgende krav:

- Planen skal inneholde en systematisk gjennomgang av hvordan Statkrafts eksisterende og planlagte aktiviteter påvirker reindriften, herunder både direkte fysiske inngrep og indirekte virkninger som følge av drift og ferdsel.
- Planen skal redegjøre for Statkrafts nødvendige vedlikehold, opprusting og eventuell utvidelse av anleggene og hvordan det kan planlegges og gjennomføres for en bedre samordning med reindriftnutøverne.
- Tiltaksplanen skal inneholde en handlingsplan som prioriterer tiltak foreslått i planen, samt en oversikt over planlagt vedlikehold fremover. Dette vil bidra til å gi reindriftnutøverne bedre forutsigbarhet for sin drift.
- Inngrepene som kartlegges og drøftes i planen skal primært være Statkraft sine. Inngrep påført av andre aktører skal ikke kompenseres for av Statkraft gjennom denne planen.
- Tiltaksplanen skal utarbeides i tett dialog med berørte reinbeitedistrikter. Det forutsettes at Statkraft legger til rette for reell medvirkning, og at innspill fra distriktene dokumenteres og vurderes i planen.

For de enkelte distriktene skal det i tillegg gjøres følgende vurderinger:

Ildgruben reinbeitedistrikt:

Arealpresset og den samlede belastningen for reinbeitedistriktet er stor. Det skal gjennomgås om Statkraft har inngrep i reinbeitedistriktet som ikke lenger er nødvendig for driften og som kan reduseres eller tilbakeføres. Planen skal inneholde en kost-nyttevurdering av disse tiltakene.

Hovedregelen er at anleggsveiene skal holdes åpne for allmennheten. I revisjonsprosessen har det blitt tydelig at ferdsel er spesielt utfordrende i området Umbukta-Langtjønna Akersvatnet, gitt at området også er viktig for reindriftsnæringen. Planen må drøfte hvordan veiene kan driftes for å redusere belastningen ferdselen medfører for reindriften.

Hestmannen/Strandtindene reinbeitedistrikt:

Reguleringen av Langvatnet og dens påvirkning på flyttleiene til Hestmannen/Strandtindene nordvest og øst for Langvatnet skal undersøkes.

Røssåga/Toven reinbeitedistrikt:

Den økte ferdselen inn mot bekkeinntakene i Fagerlibekken og Mørkbekken påvirker reindriftsutøvelsen. Statkraft skal se på påvirkningen den tidligere anleggsveien har fått for reinbeitedistriktet Røssåga/Toven, og om det er tiltak som bør iverksettes for å redusere påvirkningen på reindriften. Det skal også vurderes hvordan tapet av slakteplassen kan erstattes.

Etter skjønnnet ved reguleringen av Kjensvatnet og Durmålsvatnet har det blitt avholdt to årlige møter mellom reinbeitedistriktet og Statkraft. I konsultasjonen med Ildgruben gav de uttrykk for at disse møtene bidro positivt til å samordne driften fra reindriftsutøvernes side. Departementet viser videre til erfaringer fra andre reguleringer, hvor jevnlig møter mellom regulant og reinbeitedistrikt har bidratt til bedre samordning av aktivitet. Departementet forutsetter at Statkraft etablerer faste møteplasser med berørte reinbeitedistrikter, og legger til rette for regelmessig dialog i oppfølgingen av tiltaksplanen.

Det stilles krav om at Statkraft utarbeider en prosjektbeskrivelse og fremdriftsplan for arbeidet med tiltaksplanen. Denne skal forelegges NVE for godkjenning før arbeidet igangsettes. NVE skal følge opp prosessen og kan ved behov gi nærmere føringer for arbeidet.

Økonomiske vilkår

Konsesjonsavgifter

Kommunene krever at satsen for konsesjonsavgiften for reguleringen i Bjerka-Plura justeres til minst samme nivå som for reguleringen av Langvatnet, og at dette inflasjonsjusteres til dagens nivå. Kravet er begrunnet i at den historiske koblingen Bjerka-Plurareguleringen hadde med kraftleveranse til industrien nå er borte.

NVE mener det ikke foreligger spesielle hensyn som tilsier at konsesjonsavgiften skal justeres. Ny beregning av konsesjonsavgifter og konsesjonskraft foretas ved fornyelse av og endringer i konsesjonen. I saker som kun omhandler vilkårsrevisjon beregnes ikke kraftgrunnlaget på nytt. NVE viser til at konsesjonsavgiften indeksreguleres automatisk hvert femte år.

Departementet legger til grunn NVEs forståelse og anbefaler ikke justering av konsesjonsavgiften. Departementet viser til at formålet med en vilkårsrevisjon er å bedre miljøforholdene i regulerte vassdrag. Ifølge retningslinjene om revisjon vil det unntaksvis være aktuelt å endre de økonomiske vilkårene i saker som kun omfatter vilkårsrevisjoner, og det må i så tilfelle foreligge «(...) helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond og andre økonomiske vilkår (...)». Dette gjelder også økonomisk kompensasjon for miljølemper.

Fond

I gjeldende konsesjon for reguleringen av Langvatnet er det ikke vilkår om fond. Det er heller ikke vilkår om fond i konsesjonen for Raudvatnetreguleringen. I konsesjonen for Bjerka-Plurareguleringen er det vilkår om innbetaling av følgende økonomiske bidrag:

- Årlig innbetaling av kr 20 000 til kommunene til opphjel্প av fiske og jakt (post 11)
- Årlig innbetaling av kr 20 000 til Lappefogden til opphjel্প av reindriften (post 13)
- Engangsbeløp på kr 300 000 til Korgen og Hemnes kommuner til jordbruk (post 14)

I konsesjonen for bygging av Kjensvatn kraftverk og overføringen av Durmålsvatnet og Gråfjellbekken er det stilt krav, i post 8 V, om årlig innbetaling av kr 40 000 til Hemnes kommune for opphjel্প av fisk, vilt og friluftsliv.

Fondene til opphjel্প av fisk og vilt er ment til å kompensere for reguleringseffekter og nyttes til å fremme fiskekultivering, fiske og annet friluftsliv. Dette kommer i tillegg til de tiltakene som forvaltningen kan pålegge konsesjonærene for å bøte på reguleringseffekter, med hjemmel i standardvilkårene.

Rana og Hemnes kommuner krever at dagens beløp for innbetaling til fondet for fiske, vilt og friluftsliv som kompensasjon for Bjerka-Plurareguleringen må økes vesentlig og at beløpet skal reguleres hvert femte år i henhold til konsumprisindeksen. Bakgrunnen for kravet er at friluftslivet og allmennhetens bruk av de berørte områdene har økt betydelig de siste 50 årene. Videre mener de at Ranavassdragets status som nasjonalt laksevassdrag også tilsier en økning av omtalte midler.

Rana kommune har stilt tilsvarende krav om opphjel্প av fiske, vilt og friluftsliv for Langvatnreguleringen.

NVE mener at det ikke foreligger spesielle hensyn som tilsier at det skal stilles nye vilkår om innbetalinger til fiskefond i revisjonen, men de anbefaler å videreføre eksisterende økonomiske vilkår. Innføring av standardvilkår gir NVE og Miljødirektoratet hjemmel til å pålegge kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak dersom reguleringene berører bruks- og opplevelsesverdier i området. Med hjemmel i de nye standardvilkårene vil konsesjonærene kunne pålegges en rekke tiltak og undersøkelser rettet mot miljø og friluftsliv.

Departementet tiltrer NVEs konklusjon og anbefaler ikke ytterligere vilkår om innbetalinger til fiskefond. Departementet mener innføring av standardvilkår til å pålegge undersøkelser og tilretteleggingstiltak ivaretar hensynet til allmenne interesser og mener at det derfor ikke er behov for ytterligere midler til opphjel্প av fiske, vilt og friluftsliv. Departementet viser også

til at regulanten i dag allerede betaler inn om lag fire millioner kroner til kommunene, næring, reindrift og private. Innbetaling til kommunenes jakt- og fiskefond er en del av dette.

Når det gjelder årlig innbetaling av kr 20 000 til Lappefogden til opphjelpt av reindriften er ordningen med innbetaling til tidligere Reindriftsforvaltningen avvirket og midlene utbetales nå direkte til reinbeitedistriktene Ildgruben og Saltfjellet av konsesjonæren. Beløpene indeksreguleres hvert femte år. Neste justering er før utbetaling i 2028. Den 24. juni 2025 ble det utbetalt kr 261.199,13 til Ildgruben Reinbeitedistrikt og kr 13.747,33 til Saltfjellet Reinbeitedistrikt.

Videre viser departementet til forslag om vannslipp i Tverråga og pålegg om utarbeidelse av en tiltaksplan for en rekke av de vassdragene som er påvirket av reguleringene. Ut fra disse nye konsesjonsvilkårene, mener departementet at det ikke er behov for ytterligere miljøfond.

Økt bruk av reguleringsområdene i seg selv og/eller status som nasjonalt laksevassdrag er etter departementets vurdering ikke relevante argumenter for økning av eksisterende årlige innbetalinger.

Næringsfond

Kommunene ber også om at det etableres næringsfond for både Langvatnet- og Bjerka-Plurareguleringene. De begrunner dette med at endrede forutsetninger og endret kjøremønster gir betydelig forverrede rammebetingelser for industrien i distriktet. De mener videre at nyere og eldre konsesjoner bør behandles likere, og at det oppstår ulikhet dersom de økonomiske vilkårene ikke kan revideres. Nordland fylkeskommune støtter kommunene, og mener at det er rimelig at kommunene får gjennomslag for etablering av næringsfond.

NVE mener at det ikke foreligger spesielle hensyn som tilsier at det skal stilles nye vilkår om innbetalinger til næringsfond i vilkårsrevisjonen. Økt bruk av reguleringsområdene i seg selv og/eller status som nasjonalt laksevassdrag er etter NVEs vurdering ikke relevante argumenter for tildeling av nytt fond. Det samme gjelder eventuelle endrede forhold knyttet til industrien i distriktet.

Departementet deler NVEs vurdering og anbefaler ikke nye vilkår om næringsfond.

Departementet viser at formålet med en vilkårsrevisjon er å bedre miljøforholdene i de regulerte vassdragene. Ifølge retningslinjene for revisjon av konsesjonsvilkår vil det bare unntaksvis være aktuelt å endre de økonomiske vilkårene i saker som kun omfatter vilkårsrevisjoner, og det må i så tilfelle foreligge «(...) *helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond eller andre økonomiske vilkår...*».

Departementet kan ikke se at økt bruk av reguleringsområdene i seg selv og/eller status som nasjonalt laksevassdrag er relevante argumenter for tildeling av nytt fond. Det samme gjelder eventuelle endrede forhold knyttet til industrien i distriktet. Departementet vil i tillegg trekke frem den direkte koblingen mellom to av Rana kraftverks fire aggregater og koblingsanlegget i Mo Industripark, som blant annet bidrar til å dempe utfordringene med flimrer i nettet i Helgeland og til vilkåret som kan bidra til å sikre prosessvann i spesielle år. Departementet mener dette i seg selv gir industrien fordeler og kan derfor ikke se at de skal ytterligere kompenseres via et næringsfond.

7.3 Andre forhold

Samordning av betingelser for vann til kommunal vannforsyning

Rana kommune har gjennom hele revisjonsprosessen fastholdt at drikkevannsforsyning til Mo vannverk er en grunnleggende allmenn interesse som må sikres i konsesjonsvilkårene. Kommunen krever at det i konsesjonen for Bjerka-Plura innarbeides et vilkår som garanterer gratis, trygt og tilstrekkelig råvann til vannverket også etter 2028. Kravet bygger på kommunens andel av hjemfallsverdiene fra Andfiskåga i 1978 og den faktiske situasjonen i dag, der vannuttaket skjer via Statkrafts tilløpstunnel fra Akersvatnet. Kommunen har fremhevet at dette bør løses som en del av vilkårsrevisjonen, både av hensyn til prosessøkonomi og for å unngå en ny konsesjonsrunde tett opp mot utløpet av dagens avtale.

Rana kommune fastholder sitt krav i merknader til departementet. Kommunen understreker at drikkevannsforsyning er et samfunnskritisk behov som må prioriteres, og ber om at vilkåret innarbeides i konsesjonen for reguleringen av Bjerka-Plura. Alternativt ber kommunen om at saken sendes tilbake til NVE for en ny og grundigere vurdering. Kommunen har gjort det klart at en løsning må være på plass før avtalen fra 1978 utløper, for å sikre innbyggerne en trygg og forutsigbar vannforsyning.

Statkraft viser til at Rana kommunes rett til vederlagsfri vannforsyning ikke har noen tilknytning til konsesjonen for reguleringene av Bjerka-Plura, men springer ut av hjemfallsoppjøret i 1978 og den privatrettslige avtalen mellom staten og Norsk Jernverk, som senere ble overtatt av Mo Industripark (MIP). Statkraft understreker at det er MIP som er konsesjonær for og har manøvreringsansvaret i Andfiskvassdraget og som etter avtalen skal prioritere kommunens drikkevannsbehov. Denne forpliktelsen ble aldri lagt på Statkraft, og Statkraft avviser å overta MIPs ansvar.

Statkraft viser til avtalen fra 2012 mellom Statkraft og Rana kommune som kun regulerer den praktiske løsningen for uttak fra tilløpstunnelen til Rana kraftverk. Avtalen gir kommunen rett til å ta ut inntil 6,3 millioner kubikkmeter vann årlig til vannforsyning, samt 1,6 millioner kubikkmeter til MIP. Uttaket skal kompenseres ved at tilsvarende volum føres inn på tunnelen fra Småvatnan.

I merknader til vilkårsrevisjonen presiserer Statkraft at drikkevannsforsyning ikke er et tema som angår Bjerka-Plura-konsesjonen. De argumenterer for at Rana kommunes krav må avvises i revisjonen, fordi det vil innebære å flytte en hjemfallsbasert rettighet fra Andfiskåga til Bjerka-Plura, noe det verken er historisk eller juridisk grunnlag for. Statkraft fremholder at dersom kommunen ikke får vannet de har krav på, er dette et privatrettslig spørsmål mellom kommunen og MIP, og må løses gjennom avtaler eller rettslige skritt, ikke gjennom endring av Statkrafts konsesjonsvilkår. Statkraft har også reist spørsmål om hvorvidt et nytt vilkår i Bjerka-Plura konsesjonen som pålegger Statkraft leveringsplikt for drikkevann, kan innebære en form for statlig subsidiering av MIP.

MIP legger stor vekt på at vannforsyningen til industrien og kommunen må sikres som en del av revisjonen. De viser til at Andfiskåga historisk har vært prioritert for industriens behov, med drikkevannsforsyningen til Rana kommune som høyeste prioritet. MIP mener denne prioriteringen ble fastlagt i avtalen fra 1978, som gir kommunen rett til inntil 0,20 m³/s, tilsvarende 6,3 millioner kubikkmeter per år, vederlagsfritt, og deretter industrien som neste prioritet. MIP viser til at de har interesser i Andfiskåga gjennom en leieavtale med Statkraft fra 1978 for reguleringsanlegg i Andfiskvatnet, Småvatnan og Fiskeløsvatnet, og for vannrettigheter fra Andfiskvatnet (kote 130,0) ned til sjøen). MIP har reguleringskonsesjon gjeldende i 60 år fra 1978 til å regulere vannet i de nevnte anleggene, samt en

bruksrettskonsesjon for de fall som er omfattet av leieavtalen, som også er gitt for 60 år. Leieavtalen med Statkraft har varighet til 2028 og konsesjonene er tidsbegrenset til 2038.

Industriparken fremhever videre at vannføringen i Andfiskåga må opprettholdes, og at muligheten for tapping fra Rana kraftverks tilløpstunnel til Andfiskvatnet i tørrår er en helt nødvendig sikkerhetsmekanisme. Denne ordningen ble etablert for å garantere leveringssikkerhet, og MIP advarer mot å fjerne vilkåret, slik Statkraft har foreslått. De viser til at tappeventilen ved tverrslaget ble bekostet av Norsk Jernverk og Rana kommune, og at den har stor verdi som beredskap i tørre år, selv om den sjelden har vært i bruk.

MIP understreker at vannforsyningen ikke bare er et spørsmål om volum, men om forutsigbarhet. Industrien er avhengig av stabile leveranser for å opprettholde produksjonen, og enhver svekkelse av dagens ordninger vil skape betydelig usikkerhet. Derfor mener MIP at revisjonen må sikre at vannrettighetene i Andfiskåga opprettholdes, at prioriteringen av drikkevann og industri videreføres, og at vilkåret om tapping fra tilløpstunnelen beholdes som en garanti for leveringssikkerhet.

NVE tilrår at kommunen snarest bør søke konsesjon etter vannressursloven for å sikre vannforsyningen også etter 2028. NVE viser videre til at kommunens rett til vederlagsfri vannleveranse springer ut av hjemfallsoppgjøret i 1978 og den privatrettslige avtalen mellom staten og Norsk Jernverk, senere overtatt av MIP. Denne avtalen er ikke en del av konsesjonsvilkårene for Bjerka-Plura, og NVE understreker at de som konsesjonsmyndighet ikke har hjemmel til å endre eller håndheve privatrettslige forpliktelser.

NVE anerkjenner at Rana kommune har et legitimt behov for trygg og tilstrekkelig vannforsyning, men vurderer at dette må løses gjennom en egen konsesjon etter vannressursloven, ikke gjennom revisjon av kraftkonsesjonen.

I innstillingen gjør NVE det klart at vilkårsrevisjonens formål er å modernisere konsesjonsvilkår og rette opp miljøulemper, ikke å etablere nye rettigheter som ikke har tilknytning til den opprinnelige konsesjonen. De peker på at revisjonen for Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet allerede omfatter en rekke miljøtiltak og standardvilkår, og at drikkevannsspørsmålet faller utenfor denne rammen. NVE oppfordrer partene til å finne en minnelig løsning i mellomtiden, men understreker at den langsiktige løsningen bør være en egen konsesjon for vannuttaket fra tilløpstunnelen.

Departementets vurdering

Departementet vil vise til kommunens argument om samordning av tillatelser. NVEs samordnede behandling av tillatelsene for Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet er nettopp for å finne helhetlige løsninger. Et slikt helhetsperspektiv mener departementet kan, som kommunen påpeker, brukes til å vurdere en sikker vannforsyningsadgang i et lengre perspektiv.

Departementet vil også påpeke at det er Statkraft som er konsesjonær for reguleringen av Bjerka-Plura og som eier fallrettighetene i Andfiskåga, selv om MIP har bruksrett gjennom leieavtalen som varer til 2028, og egen bruksrettskonsesjon og reguleringskonsesjon med tilhørende manøvreringsansvar i Andfiskvassdraget som varer til 2038. Det setter Statkraft i en posisjon til å samordne vannføring mellom de to systemene i praksis. Departementet mener det kan gjøre vannføring mellom Andfiskåga og Bjerka-Plura enklere å koordinere. Det er allerede en fysisk kobling via Småvatnan, og dagens avtale mellom Statkraft og kommunen

bygger på denne samordningen; vann som tas ut fra tilløpstunnelen skal kompenseres med overføring fra Andfiskvassdraget. Statkraft har teknisk og operasjonell kapasitet til å styre dette, og det gir en reell mulighet til å sikre vannforsyning uten store systemulemper.

Departementet vil videre trekke frem avtalen Rana kommune inngikk med Statkraft i 2012 om å ta ut drikkevann fra tilløpstunnelen fra Akersvatnet til Rana kraftverk. Den var motivert ut fra hensynet til bedre vannkvalitet og hygienisk sikkerhet for byens vannforsyning. Kommunen vurderte uttaket fra Andfiskvatnet som sårbart for forurensning fra bolig- og fritidsbebyggelse rundt vannet og mente at vannet fra driftstunnelen til Rana ville gi flere fordeler som bedre vannkvalitet, en stabil forsyning og en teknisk robust løsning. Uttaket ble gjort med en forutsetning om at vannmengden skulle kompenseres ved overføring fra Småvatnan, slik at Statkrafts kraftproduksjon ikke ble redusert. Vannverket ble etablert i sammenheng med et minikraftverk (Mofjellet), der Statkraft kan utnytte fallet i drikkevannsforsyningen. I lys av denne avtalen mener departementet det er klart at kommunen har lagt til rette for en langsiktig og fremtidsrettet løsning for forsyning av drikkevann til kommunens innbyggere basert på uttaksvannet til Rana kraftverk.

Departementet vil trekke frem kommunens argument om vannforsyning som et allment hensyn i vilkårsrevisjoner. En vilkårsrevisjon skal rette opp ulemper for allmenne interesser og modernisere vilkår. I departementets retningslinjer fra 2012 er tema som miljø, fisk, friluftsliv og reindrift fremhevet, mens det er presisert at revisjon er en samfunnsmessig avveining og at konsesjonsvilkår kan endres bredt (dog uten å endre selve konsesjonen). Vannressursloven har som formål «samfunnsmessig forsvarlig bruk og forvaltning», og § 25 gir hjemmel for konsesjon til vannuttak etter en total avveining av fordeler og ulemper. Departementet mener at det dermed er et argument for å kunne se drikkevann som en allmenn interesse i forvaltningsrettslig forstand.

Departementet vil påpeke at spørsmålet om vannforsyning også ble løftet frem i forbindelse med tillatelsen til Bjerka-Plura reguleringen i 1962. I St.prp. nr. 17 (1962-63) diskuteres det hvorvidt både industriens behov og den alminnelige vannforsyningen skal sikres gjennom Bjerka-Plura konsesjonen. Departementet viser til at Rana kraftverk ble planlagt med undervannstunnel til Ranelva, som vil gi «*meget rikelig med vann til et eventuelt vannverk*» uten at dette ble gjort til et konsesjonsvilkår. Det ble imidlertid konkludert med at reguleringen av Andfiskvassdraget kunne dekke kommunens behov for drikkevann. Det ble videre vurdert at Jernverket allerede hadde fått konsesjon i 1949 med plikt til å levere vann til drikkeforsyning på Mo. Denne retten til vederlagsfri vannleveranse ble ytterligere stadfestet som en hjemfallsytelse i 1978-avtalen mellom staten og Norsk Jernverk, og ble videreført i reguleringskonsesjonen for Andfiskåga ved kgl.res. i 1986. Departementet mener derfor at det foreligger en bevisst og historisk forankret fordeling der Bjerka-Plura-tillatelsen ble gitt for de store reguleringsformålene med mål om kraftproduksjon, mens retten til vederlagsfritt drikkevann ble lagt i konsesjonen til regulering av Andfiskåga som del av hjemfallsoppjøret. Å konvertere denne hjemfallsbaserte avtalen til et nytt konsesjonsvilkår i en annen tillatelse, mener departementet i realiteten betyr å flytte rettigheter mellom konsesjoner.

Også parts- og ansvarsdynamikken taler mot en vilkårsfesting i konsesjonen for reguleringene av Bjerka-Plura. Statkraft anfører at vederlagsfriheten er forankret i MIPs forpliktelser etter 1978-avtalen, og at Statkraft ikke vil overta MIPs leveringsplikt for drikkevann. Departementet mener at et nytt vilkår i Bjerka-Plura-konsesjonen risikerer å

skape grensesnittstvister om kompensasjon, manøvrering og prioritet, som Statkraft også peker på.

Departementet vil også minne om NVEs anbefaling der kommunen står fritt til å søke om en egen konsesjon etter vannressursloven til vannuttak. Vassdragsmyndigheten vil da vurdere fordelene vannuttaket vil ha mot ulempene det vil medføre for kraftproduksjonen i vassdraget og andre allmenne interesser, jf. vannressursloven § 25. Departementet presiserer at en eventuell konsesjon til et slikt tiltak vil medføre at tiltakshaver selv har et ansvar for å avklare de privatrettslige forholdene til andre rettighetshavere i området.

Departementet viser til at kommunens historiske rett til vederlagsfri råvannstilførsel ble etablert i Andfiskåga gjennom hjemfallsoppgjøret i 1978 og stadfestet i kgl.res. av 1986, mens den faktiske uttaks- og transportløsningen i dag skjer via Bjerka-Plura-systemet gjennom egne privatrettslige avtaler med Statkraft. Departementet kan ikke se at det er grunnlag for at vilkår om vannforsyning skal tas inn som et nytt vilkår i Bjerka-Plura-konsesjonen.

Fjerning av terskel/damfot oppstrøms Reinforsen

Det ligger en gammel damfot like oppstrøms dam Reinforsen. Kommunen ber om at det gjennomføres utredninger for å finne ut om den medfører økte problemer med oversvømmelse på Røssvoll/Skonseng (se figur 15). Kommunen krever også at den fjernes.

Skonseng og Røssvoll Bøgdalag hevder at terskelen forsinker senkningen av vannivået, noe som er kritisk ved flomsituasjoner. Videre mener de at terskelen bidrar til å starte oppbyggingen av en isdemning, som kan føre til mer isoppstuvning og oversvømmelser. De krever derfor at det må etableres en prosedyre for «hva som skal gjøres når elva er islagt, det er mildt og melder over 100 mm nedbør pr døgn». De ber også om at andre tiltak for å redusere negative konsekvenser av isgang og oversvømmelser blir vurdert, som eksempelvis tiltak ved elvebredden.

Figur 15: Rett oppstrøms dam Reinforsen ligger det en terskel som hadde større funksjon før dam Reinforsen ble bygget. Dens høyde tilsvarer laveste regulerte vannstand (LRV) i Langvatnet. Kilde: NVE-Atlas.

Departementet har gjennomgått NVEs oppdragsrapport om manøvrering av Reinforsen/Langvatnet i forkant av en potensiell isgang (Kvambekk 2014), erfaringene fra hendelser i Ranelva, herunder desember 2013, samt NVEs innstilling i saken. Videre er det lagt vekt på lokale observasjoner og innspill fra Skonseng og Røssvoll bygdelag samt nyere underlagsmateriale om hydrologi, manøvrering og fiskebiologi i nedre deler av Ranavassdraget. Samlet sett mener departementet dokumentasjonen tilsier at rapporten fra 2014 gjorde en rimelig avveining mellom flomsikkerhet, isdynamikk og hensyn til fisk, men at økt hyppighet av vinterflommer, lokalkunnskap om tidkritiske situasjoner og nyere faglige vurderinger begrunner en oppdatert, mer detaljert analyse av terskelens rolle under isgang.

Departementet mener NVEs oppdragsrapport (Kvambekk, 2014) viser at skadelige vinterisganger i Ranelva primært inntreffer i perioden desember–februar, ofte utløst av flere døgn med svært stor nedbør kombinert med mildvær opp mot 1000 moh. Slike hendelser er sjeldne, anslagsvis forekommer de hvert tiende år. Rapporten beskriver hvordan isen ofte stanses ved den brå svingen i samløpet med Langvassåga, eller som følge av motstand i magasinet ved Reinforsen og ved innsnevringen ved Skonseng bru. Historisk manøvrering har i slike situasjoner vært å senke Langvatnet mot kote 42 for å gi magasinkapasitet til tilsig fra sidevassdragene, samtidig som Reinforsen holdes noe høyere for å styre strømmen mot Langvatnet. Når proppene har satt seg, har vannstanden ved Reinforsen ligget rundt kote 43,0–43,5, før rask senkning for å få ut is og vann. NVEs rapport anbefaler ikke vesentlige endringer i manøvreringen, men understreker at tilført vann fra Langvatnet mot Reinforsen under isgang virker positivt for å hindre at isen setter seg i samløpet.

I sin samlede vurdering legger NVE vekt på at Statkraft kan regulere Langvatnet og dam Reinforsen innenfor kote 41–43,7, og at disse nivåene i utgangspunktet også styrer manøvrering under flom. Med henvisning til plasseringen og høyden på terskelen oppstrøms dammen, 25–85 meter fra damkronen og på høyde med laveste tillatte regulerte nivå (kote 41), vurderer NVE at fjerning av terskelen ikke vil gi nevneverdig positiv effekt i flomsituasjoner. Samtidig tillegges terskelen funksjoner som etter NVEs syn er klart positive som å sikre vann til fisketrappen ved lav vannføring og å lede vannet vekk fra dammen under vedlikehold. NVE anbefaler derfor at terskelen ikke fjernes, og etterlyser parallelt systematisk dokumentasjon av isganger og virkninger av reguleringen med hjemmel i standardvilkår om etterundersøkelser.

SORB har i sin høringskorrespondanse fastholdt at terskelen opptrer som en hydraulisk innsnevring i tidkrisiske flom- og isgangssituasjoner. Etter deres erfaring forsinker terskelen senkning av vannstanden når rask senkning er påkrevd. I tillegg hevder SORB at det om vinteren kan legge seg is på terskelen og hindre dravis og vann i å nå hovedlukene ved dammen. I desember 2013 beskriver SORB en situasjon der drivisen ikke «rakk fram», og at oppdemningen eskalerte når isflak ikke kom forbi. De ber om at terskelens påvirkning ved isgang vurderes på nytt, i sammenheng med andre lokale innsnevringar som Skonseng bru. Departementet mener disse observasjonene peker mot en mulig, men ikke kvantifisert, økt risiko i de mest belastende hendelsene.

I lys av dette materialet mener departementet at det faglige grunnlaget fra 2014 fortsatt understøtter NVEs konklusjon om at terskelen i normalsituasjoner ikke ser ut til å gi stor oppstuvning, og at den har reell nytte for fisketrappen og vedlikehold. Samtidig ser departementet at det er et kunnskapshull knyttet til terskelens betydning under sjeldne, men potensielt alvorlige vinterisgangsscenarioer. Her er tidsdimensjonen, hvor raskt vannstanden kan senkes, og hvor effektivt dravis kan passere, avgjørende for skadeomfang. Det finnes i dag indikasjoner, men ikke en fullskala, stedsspesifikk is- og hydraulikkanalyse som kvantifiserer terskelens marginale bidrag til motstand, proppdanningsrisiko og eventuelle tidsforsinkelser når systemet stresses hardest ref. Kvambekk 2014.

Departementet har også merket seg nyere underlagsmateriale fra Statkrafts oppfølging i nedre Ranelva og Plura, der Sweco (Nærmere undersøkelser i nedre Ranelva og Plura 2020) peker på at rask lukemanøvrering ved Reinforsen gir bratte og raske vannstandsendinger nedstrøms, med påfølgende negativ påvirkning på fisk. Departementet mener det indikerer at det, uavhengig av terskelspørsmålet, er rom for å forbedre de operative prosedyrene for vinterisgang gjennom mer skånsomme manøvreringssekvenser så langt flomsikkerhetshensyn tillater.

På denne bakgrunn er departementets anbefaling at Statkraft bestiller en oppdatert og uavhengig is- og hydraulikkanalyse av strekningen fra samløpet med Langvassåga til damkronen, inkludert terskelen og området ved Skonseng bru. Formålet er å kvantifisere hvorvidt terskelen i praksis bidrar til tidsforsinket senkning og økt sannsynlighet for ispropp i de mest krevende situasjonene, samt å teste effekten av alternative manøvreringssekvenser. Departementet mener det også er nødvendig med oppdatert kunnskapsgrunnlag sett i lys av endrede klimaforutsetninger og forventningen om hyppigere vinterflommer.

Avslutningsvis vil departementet understreke at det ikke konkluderes med fjerning av terskelen nå.

8 Vurdering av naturmangfoldlovens prinsipper

I kapittel om kunnskapsgrunnlaget fant departementet at dette er tilstrekkelig og at det ikke foreligger fare for vesentlig skade på naturmangfoldet. «Føre-var-prinsippet» i naturmangfoldloven § 9 kommer dermed ikke til anvendelse. Departementet vil i det videre vurdere de øvrige forvaltningsprinsippene i naturmangfoldloven, jmfør naturmangfoldloven § 7.

Departementet foreslår å innføre standardvilkår i de tre konsesjonene. Dette er i tråd med dagens praksis. Med hjemmel i disse vilkårene kan forvaltningen følge opp reguleringene bedre med tanke på undersøkelser og tiltak. Videre anbefaler departementet at Statkraft skal lage en tiltaksplan for biotopforbedrende tiltak for en rekke vassdrag. Dette vil gi et bedre kunnskapsgrunnlag, slik at forvaltningen kan følge opp med pålegg om tiltak som vil bedre leveforholdene for fisk på de berørte elvestrekningene. Departementet anbefaler også å videreføre minstevannføringsregimet i Ranelva nedstrøms Reinforsen, samt å vilkårsfeste den selvpålagte minstevannføringen i Leirelva nedstrøms Bjerka kraftverk. Dette vil bidra til å sikre gyte- og oppvekstforhold for laks og sjørret i elvene. I Tverråga anbefaler departementet en minstevannføring som vil redusere dokumenterte flaskehals for de anadrome bestandene. Departementet mener at gjennom dette legges det til rette for en forvaltning som fremmer forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer og arter, jf. naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Vilkårsrevisjonen innebærer ikke nye inngrep. Vurderingen knyttet til samlet belastning er derfor annerledes enn for nye vannkraftutbygginger. Departementet har sett samlet på belastningen som de tre reguleringene utgjør for de berørte vassdragene og områdene. Med de tiltakene som anbefales, mener departementet at den samlede belastningen som reguleringene påfører naturmangfoldet i konsesjonsområdene vil reduseres, jf. naturmangfoldloven § 10.

Naturmangfoldloven § 12 om miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder er relevant i denne saken, ved at vassdragsmyndighetene moderniserer vilkårene som kraftverkene skal driftes etter for å unngå eller begrense skaden på naturmangfoldet. Avbøtende tiltak og utforming av tiltakene er nærmere spesifisert i departementets merknader til vilkårene. Det er tiltakshaver som skal bære kostnadene av tiltakene, i tråd med naturmangfoldloven § 11. Samarbeidsavtalen mellom NVE og Miljødirektoratet definerer hvilken forvaltningsinstans som følger opp de enkelte vilkårene.

9 Måloppnåelse etter vanddirektivet

Flere av vassdragene som behandles i denne kongelige resolusjonen er godkjent med miljømål høyere enn dagens tilstand i vedtatt regional vannforvaltningsplan, og prioritert for å gjennomføre tiltak som kan medføre krafttap for å nå miljømålene (se tabell 5). I tillegg er flere av vassdragene også på vedlegg 3 med miljømål som kan medføre andre tiltak i vannkraftsektoren.

Vannforekomst id.	Vannforekomst navn	Naturlig/ SMVF	Tilstand	Miljømål	Frist	Vedlegg 2	Vedlegg 3
156-304-R	Ranaelva mellom Ørtfjellmoen og Raufjellforsen	Naturlig	DØT	GØT			Ja
156-302-R	Ranaelva mellom Sagheia og Ørtfjellmoen	Naturlig	DØT	GØT			Ja
156-501-R	Ranaelva mellom samløp Langvassåga og Sagheia	SMVF	DØP	GØP			Ja
156-285-R	Ranaelva nedstrøms samløp Langvassåga	SMVF	MØP	GØP	2027	Ja	Ja
156-555-R	Plura	SMVF	MØP	GØP	2027	Ja	
156-53-R	Plura lakseførende del	SMVF	DØP	GØP	2027	Ja	Ja
156-452-R	Tverråga nedstrøms Ildgruben kraftverk, anadrom del	SMVF	MØP	GØP	2027	Ja	Ja
155-341-R	Leirelva mellom Bjerka kraftverk og Nyenget	SMVF	MØP	GØP			Ja
155-13-R	Leirelva opp til Bjerka kraftverk	SMVF	DØP	GØP			Ja

Tabell 5: Vannforekomster med miljømål på vedlegg 2 og 3 i godkjent vannforvaltningsplan for Nordland og Jan Mayen 2022-2027. SMVF=sterkt modifisert vannforekomst, GØP=Godt økologisk potensial, MØP=Moderat økologisk potensial, DØP= Dårlig økologisk potensial.

Ranelva

Ranelva mellom Sagheia og Raufjellforsen er karakterisert som naturlig og har miljømål GØT (vedlegg 3). Tiltakene som er listet opp i Vann-nett er primært knyttet til endret hydrologi og reetableringen av laks etter gyro-behandlingen. Fra Sagheia og ut til fjorden er Ranelva karakterisert som en sterkt modifisert vannforekomst (vedlegg 3). Den delen av Ranelva som

er nedstrøms samløpet med Langvassåga er på vedlegg 2 i de godkjente vannforvaltningsplanene. Påvirkningen er morfologiske endringer på grunn av erosjonssikring og dam Reinforsen, reguleringene og etterdønningene av gyro-behandlingen for laks og sjørret. Foreslåtte tiltak i Vann-nett er økt kunnskap, minstevannføring og reetablering av fiskepassasjen i Reinforsen.

Departementet anbefaler å opprettholde minstevannføringsregimet i Ranelva nedstrøms Reinforsen (i prinsippet nedstrøms samløpet med Langvassåga). I tillegg anbefaler departementet at hele det nasjonale laksevassdraget, Ranelva nedstrøms Raudfjellforsen, inngår i tiltaksplanen for biotopjusterende tiltak. På bakgrunn av dette kunnskapsgrunnlaget kan forvaltningen følge opp med biotopjusterende tiltak som igjen kan avbøte de påviste ulempene. Departementet mener minstevannføringsregimet og tiltak som pålegges i tråd med tiltaksplanen kan bidra til at vedtatte miljømål nås innen 2027 for de aktuelle vannforekomstene i Ranelva.

Plura

Plura er karakterisert som en sterkt modifisert vannforekomst og er på vedlegg 2. I tillegg er den anadrome delen av vassdraget på vedlegg 3. Det er fraværet av minstevannføring som er påvirkningen, og foreslått tiltak for å oppnå miljømålet.

I dag er det Bane NORs inngrep, og manglende vedlikehold, som medfører at Plura ikke er tilgjengelig for sjøvandrende laksefisk. På bakgrunn av en kost-nyttevurdering har departementet vurdert å ikke anbefale minstevannføringslipp til Plura. Departementet mener miljøgevinsten av et vannslipp i Plura ikke vil ha tilsiktet effekt samtidig som det er vurdert å ha stor kostnad. Departementet mener vannressursene bør prioriteres der de gir størst effekt, som i Tverråga og gjennom stabil vintervannføring over Reinforsen. Når vannslipp i revisjonssaken vurderes å ha større kostnad enn nytte, vil ikke minstevannføring som tiltak lenger inngå som grunnlag for miljømålet, og dermed vil ikke minstevannføring anses som realistisk. Miljømålet i Plura vil fra 2026 derfor bestå av øvrige tiltak som gjennomført eller planlagt gjennomført i vannforekomstene. For at miljømålet skal settes til GØP må vannforekomsten kunne nå et fungerende økosystem. Hvis dette ikke kan oppnås skal unntak brukes. Hvorvidt miljømålet for neste periode skal settes som GØP eller unntak i Plura må vurderes konkret ved neste rullering av vannforvaltningsplanen.

Tverråga

Tverråga nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk er karakterisert som et sterkt modifisert vassdrag og er både på vedlegg 2 og 3 i de godkjente vannforvaltningsplanene. Manglende fiskevandring, mangel på minstevannføring og diffus avrenning er listet opp som påvirkninger i Vann-Nett. Forbedring av kunnskapsgrunnlaget, restaurering av fiskepassasjer, reetablering av laks og sjørret, minstevannføring og biotopjusterende tiltak er foreslåtte tiltak for å bedre vannmiljøet og oppnå miljømålet.

Departementet anbefaler minstevannføring i Tverråga, målt øverst på anadrom strekning. Departementet anbefaler en minstevannføring som er høyere enn alminnelig lavvannføring. Departementet har gjort en helhetlig vurdering av alle de tre reguleringene og prioriterer slipp av vann der det vil gi best miljønytte. Departementet mener minstevannføringsregimet på 0,75 m³/s om sommeren og 0,5 m³/s om vinteren vil føre til en betydelig produksjonsøkning av

både laks og sjøørret. Vannslippet på 0,2 m³/s fra Tverrvatnet på vinteren, vil bidra til å sikre produksjonen av laksefisk og oppnåelse av miljømålet.

Departementet viser til at fiskepassasjen i Revelforsen ble gjenåpnet høsten 2023. I tillegg viser departementet til at anadrom del av Tverråga, samt strekningen mellom Tverrvatnet og Raudvatnet, inngår i tiltaksplanen for biotopjusterende tiltak som Statkraft skal utarbeide. Tiltaksplanen skal inkludere en kartlegging av tersklene og eventuelle miljømessige justeringer av disse for å sikre habitat for, og vandring av, laksefisk. Departementet mener tiltakene vil bidra til at miljømålet nås for Tverråga.

Leirelva

Leirelva mellom samløpet med Røssåga og Nyenget er karakterisert som en sterk modifisert vannforekomst. Diffus avrenning fra landbruket, temperaturendring nedstrøms Bjerka kraftverk og mangel på minstevannføring oppstrøms kraftverket påvirker elvestrekningen. Økt kunnskap, tiltak for å hindre avrenning fra landbruket, fisketiltak, minstevannføring og biotopiltak er tiltakene som er listet opp i Vann-nett som kan bidra til miljøforbedring.

I arbeidet med vannforvaltningsplanen ble minstevannføring avvist for begge vannforekomstene i Leirelva (elva opp til Bjerka kraftverk og fra kraftverket og opp til Nyenget). Leirelva er derfor oppført på vedlegg 3.

Departementet anbefaler likevel å vilkårsfeste Statkrafts selvpålagte minstevannføring på 0,8 m³/s nedstrøms Bjerka kraftverk. Dette er en økning på 0,5 m³/s fra det konsesjonspålagte minstevannføringskravet. Omløpsventilen i kraftverket er allerede tilpasset dette.

Departementet mener dette vil være positivt for vassdragsmiljøet. Departementet anbefaler at hele den anadrome delen av elven (opp til Nyenget) inngår i tiltaksplanen for biotopjusterende tiltak som Statkraft skal utarbeide. Det er etablert flere terskler i vassdraget som både kan utgjøre et vandringshinder og demme ned viktige habitater for laksefisk. Departementet mener økt kunnskap om dette og oppfølgende tiltak vil bidra til at miljømålet i Leirelva kan nås.

10 Oppsummering og konklusjon

I denne innstillingen har departementet behandlet tre vilkårsrevisjoner samlet. Totalt er det åtte konsesjoner som behandles. Konsesjonene tilhører to konsesjonærer, Statkraft og Helgeland Kraft, og reguleringsområdene ligger i Hemnes og Rana kommuner. De tre reguleringene, Bjerka-Plura (Statkraft), Langvatnet (Statkraft) og Raudvatnet (Helgeland Kraft), griper sterkt inn i hverandre ved at de alle påvirker hovedvassdraget Ranelva. For å finne de største miljøgevinstene og strebe mot en mest mulig helhetlig forvaltning, har departementet i tråd med NVEs anbefaling derfor behandlet disse samlet.

Kraftverkene som inngår i reguleringene bidrar årlig med en midlere produksjon på 2,78 TWh og de har en samlet installert effekt på over 620 MW. Rana kraftverk sin andel av både den totale produksjonen og effekten er på 80 prosent. Det er gode lagringsmuligheter i de store magasinene i reguleringene. Akersvatnet, som er inntaksmagasinet til Rana kraftverk, er spesielt viktig i systemet. Særlig er Rana kraftverk en viktig bidragsyter når etterspørselen av kraft er stor og som leverandør av systemtjenester til nettet.

Departementet anbefaler at det innføres nye vilkår for alle konsesjonene og at disse vilkårene samles i tre vilkårssett med tilhørende manøvreringsreglement. Det anbefales også å

oppdatere konsesjonene etter vannfallsrettighetsloven gitt i tilknytning til reguleringene av Kjensvatnet og Raudvatnet. De nye vilkårene gir myndighetene hjemmel til å pålegge relevante undersøkelser og avbøtende tiltak etter behov. Mange av kravene som har kommet inn i prosessen med vilkårsrevisjonen kan løses med hjemmel i disse.

Departementet anbefaler ingen nye magasinrestriksjoner, men det anbefales å videreføre gjeldende krav til minimum sommervannstand i Akersvatnet, samt å redusere høyden for sommervannstanden i Kjensvatnet med 0,7 meter til vannets naturlige vannstand. De nye restriksjonene påvirker ikke magasindisponeringen i de store magasinene.

Det er stor miljøgevinst å hente for laks og sjøørret med økt vannføring i Tverråga. Departementet anbefaler et minstevannføringsregime i Tverråga gjennom året som er relativt høyt, og som antakeligvis er høyere enn hva elven fra naturens side har hatt på vinteren. Når de tre reguleringene sees samlet, mener departementet dette er et rimelig krav ut fra den lave påvirkningen det vil ha på kraftsystemet. Miljøgevinsten dette vil føre til er betydelig økning av utnyttelse av potensialet for produksjon av laksefisk i det viktigste sidevassdraget i det nasjonale laksevassdraget.

Med det anbefalte vannføringsregimet vil Helgeland Kraft få en årlig produksjonsøkning på 1 GWh, mens Statkraft vil få en årlig produksjonsbegrensning på 2 GWh. Totalt vil minstevannføringen i Tverråga medføre en produksjonsbegrensning på 1 GWh og et nettonåverditap på 9 millioner kroner. I tillegg kommer kostnader knyttet til arrangement for minstevannføringsregime og installasjon av ventil for å slippe forbi vann ved et utfall av Ildgrubfossen kraftverk.

Med én presisering, anbefaler departementet å videreføre dagens minstevannføringsregime i Ranelva nedstrøms Reinforsen. I Leirelva foreslås det å vilkårsfeste Statkrafts selvpålagte minstevannføring. Denne er på 0,8 m³/s, og dermed 0,5 m³/s høyere enn den gjeldende, konsesjonspålagte minstevannføringen.

Departementet anbefaler ikke slipp av vann til Plura. Departementet kan ikke se at miljøgevinsten ved et slipp av minstevannføring på denne strekningen veier opp for kostnadene av tapt kraftproduksjon.

Sprutforsen er vurdert som et landskapselement med estetisk verdi, men det foreslåtte tiltaket om slipp av minstevannføring til fossen fremstår som symbolsk og gir liten dokumentert miljønytte i forhold til kostnadene og driftsmessige utfordringer. Departementet tilrår ikke at det skal slippes vann her.

Krav om minstevannføring i Ranelva oppstrøms Reinforsen, Dalselva, Bjerka og øvre deler av Leirelva er også avvist etter kost-nyttevurderinger. Disse strekningene har begrenset verdi for anadrom fisk, og tiltakene vil medføre betydelige produksjonstap og tekniske inngrep uten tilsvarende miljøgevinst.

Videre anbefaler departementet at Statkraft pålegges å utarbeide en plan for biotopforbedrende tiltak i alle deler av det nasjonale laksevassdraget Rana, inkludert Bjerka, Leirelva og Virvasselva. Vurdering av fiskevandring og gamle avbøtende tiltak, som terskler, skal også inngå i planen.

Det er fire reinbeitedistrikt som i varierende grad påvirkes av de tre reguleringene. Departementet anbefaler at Statkraft skal utarbeide en tiltaksplan for sitt fotavtrykk innenfor reinbeitedistriktene. Det skal særlig legges vekt på tiltak innenfor Ildgruben reinbeitedistrikt,

som har mange fysiske inngrep innenfor sine distriktsgrenser. Konkrete inngrep i beiteområdene til Hestmannen/Strandtindene og Røssåga/Toven skal også inngå i tiltaksplanen. Planen skal lages i samråd med reinbeitedistriktene.

Departementet har balansert hensynet til naturverdiene i vassdragene og vassdragsnære områder med viktigheten av regulerbarheten og fleksibiliteten i kraftproduksjonen i reguleringsområdene. De nye kravene vil verken påvirke fleksibiliteten eller regulerbarheten til de største kraftverkene nevneverdig.

V Departementets merknader til nye konsesjonsvilkår

1. Generelt

Departementets anbefalte vilkår er basert på dagens standardvilkår, men med nødvendige tilpasninger. Dette betyr at ordlyden i mange av vilkårene endres og suppleres, men også at det innføres enkelte nye vilkår, og at vilkår som anses overflødige eller ikke lenger relevante fjernes. Departementets forslag til nye konsesjonsvilkår ligger vedlagt foredraget. Forslag til konsesjonsvilkår etter vassdragsreguleringsloven er gitt i vedlegg II, og forslag til konsesjonsvilkår etter vannfallsrettighetsloven er gitt i vedlegg III.

1.1. Bjerka-Plurareguleringen

Generelt om gjeldende vilkår

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved:

- kgl.res. av 21. desember 1962
- kgl.res. av 6. august 1965
- kgl.res. av 23. august 1968, med to vilkårssett:
 - Vilkår etter vassdragsreguleringsloven (referert til under som 1968a)
 - Betingelser for tillatelse etter vassdragsloven til utbygging av Bjerka kraftverk (referert til under som 1968b)
- kgl.res. av 11. mai 2007, med to vilkårssett:
 - Reguleringsbestemmelser etter vassdragsreguleringsloven (referert til under som 2007a)
 - Vilkår etter ervervsloven med tillatelse til å erverve fallrettigheter for bygging av Kjensvatn kraftverk (referert til under som 2007b)

Generelt om vilkårene for Bjerka-Plura

Konsesjonen til bygging av Kjensvatn kraftverk mv. ble gitt i kgl.res. av 11. mai 2007 har i post 1 revisjonsadgang 50 år fra 21. desember 1962, altså sammen med hovedkonsesjonen til Bjerka-Plura. Konsesjonen har to vilkårssett, ett etter vassdragsreguleringsloven og ett etter vannfallsrettighetsloven. Departementet foreslår å innarbeide konsesjonsvilkårene etter vassdragsreguleringsloven i et felles vilkårssett for Bjerka-Plura. Departementet anbefaler å videreføre et eget vilkårssett for Kjensvatn etter vannfallsrettighetsloven. De eksisterende vilkårene etter denne konsesjonen er i henhold til dagens standard, men enkelte vilkår vil bli oppdatert. Merknadene til vilkårene etter

vannfallsrettighetsloven fremgår av punktet *Vilkår etter vannfallsrettighetsloven* nedenfor.

Departementet foreslår å fjerne følgende vilkårsposter i sin helhet:

I kgl.res. av 21. desember 1962 og 23. august 1968a:

- Post 4 om ansvar for kontraktører er utdatert, og dekkes i dag av andre lovverk.
- Post 5 er et hjemmelsvilkår der konsesjonæren kan pålegges å tilby helsetjenester til arbeiderne/funksjonærer, å bidra til kommunens helsetjenester og gi erstatning til etterlatte etter dødsulykker i anleggstiden. Slike forhold reguleres nå av annet lovverk, og er dermed ikke relevante å ha i vilkårssettene lenger.
- Post 6 angår konsesjonærens forpliktelse til å skaffe arbeiderne husrom, og dens ansvar ved arbeidstvister. Slike forhold reguleres nå av annet lovverk.
- Post 7 om å sørge for midlertidig forsamlingslokale og å stille et beløp (kr 100 000 i konsesjon av 1962 og kr 20 000 i konsesjon av 1968a) til rådighet til almindennende virksomhet er ikke lenger relevant.
- Post 20 (kgl.res. av 1962) og post 13 første ledd (kgl.res. av 1968a) omhandler flomsituasjoner i Plura, Dalselva og Bjerka og sier at konsesjonæren plikter å varsle de som bor langs vassdraget om overløp over dammene og flommer i vassdragene. Det tilrås å fjerne bestemmelsen, da konsesjonærenes plikter ved dambrudd og flom reguleres av forskrift om IK-vassdrag, damsikkerhetsforskriften samt aktsomhetsplikten som følger av vannressursloven.

Konsesjonærenes ansvar for å forebygge flomsituasjoner og i flomsituasjoner er tydeliggjort i NVEs brev til alle eiere av vassdragsanlegg i 2005. Her slås det tydelig fast at «*Regulanten har ansvar for å manøvrere aktivt innenfor manøvreringsreglementet for å begrense flomskader. Regulanten skal varsle NVE ved fare for skadeflom og skal vurdere og informere NVE om avvik fra manøvreringsreglementet kan redusere samlede flomskader. (...)*». Dette ansvaret er senere understreket i Stortingsmeldingene «*Hvordan leve med farene —om flom og skred*» (Meld. St. 15 (2011-2012)) og «*Tryggare framtid – førebudd på flaum og skred*» (Meld.St.27 (2023-2024)).

Videre er temaet en viktig del av konsesjonærenes pålagte arbeid etter forskrift om internkontroll etter vassdragslovgivningen (forskrift 28. oktober 2011 nr. 1058). Alle vannkraftanlegg med konsesjon etter vassdragslovgivningen er underlagt denne forskriften. IK-vassdrag § 5 beskriver krav til innholdet i internkontrollsystemet til konsesjonæren. Blant flere krav finner vi dette «*Den ansvarlige skal (...) kartlegge farer og problemer med hensyn til miljø og sikkerhet og på denne bakgrunn vurdere risiko, samt utarbeide tilhørende planer og gjennomføre tiltak for å redusere risikoforholdene*». For virksomheten skal det gjennomføres risikokartlegging, risikoforholdene og mulige tiltak skal vurderes, avvergende eller reduserende tiltak skal planlegges og tiltakene skal så gjennomføres. NVE fører tilsyn med at bestemmelsene i forskriften overholdes.

Krav til varsling ved dambrudd reguleres i damsikkerhetsforskriften. NVE er myndighet både for IK-vassdrag og damsikkerhetsforskriften, og departementet

forutsetter at Statkrafts internkontrollsystemer inneholder hensiktsmessige rutiner for varsling ved farlige økninger i vannføring.

Gjennom konsesjonærens varsling til NVE i spesielle flomsituasjoner vil kommunen og innbyggerne også bli varslet når det er spesielle faresituasjoner. Basert på dette foreslår derfor departementet å fjerne disse bestemmelsene fordi det følger av konsesjonærenes aktsomhetsplikt ved flom.

- Post 26 (kgl.res. av 1962) og post 18 (kgl.res. av 1968a) angår oppnevning av skjønnsmenn. Departementet anser postene som overflødige da dette er regulert av lov om skjønn og ekspropriasjonssaker (skjønnsprossloven).

I kgl.res. av 21. desember 1962:

- Post 9 om forsorgsutgifter er ikke lenger relevant.
- Post 14 med et krav om en engangsinnbetaling til et landbruksfond, foreslås fjernet. Departementet forutsetter at forpliktelsen er oppfylt. Kommunestyret er gitt ansvaret til å bestemme hvordan rentene skal brukes for å fremme jordbruket.
- Post 17 angår tiltak for å avhjelpe skader og ulemper som reguleringen har medført for «bygdefolkets interesser», og viser til behandling gjennom skjønn etter tidligere §§ 16 og 19 i vassdragsreguleringsloven. Departementet vil påpeke at vassdragsreguleringslovens tidligere bestemmelser om ekspropriasjon og skjønn nå i det vesentligste ivaretas av oreigningslova og øvrig lovgivning om ekspropriasjon og skjønn, jf. vassdragsreguleringsloven § 30. Departementet mener at dagens standardvilkår ivaretar hensynene til allmenne interesser. Departementet mener derfor at posten er overflødig.
- Post 23 om tømmerfløting er ikke lenger relevant.

I kgl.res. av 6. august 1965:

- Konsesjonen av 1965 har ikke eget vilkårssett, men endret post 12 i kgl.res. av 1962 om rydding i Akersvatnet under kote 495. Departementet foreslår å fjerne dette tillegsvilkåret i sin helhet, ettersom det dekkes av forslaget til nytt vilkår 13 om rydding av reguleringssonen.

I kgl.res. av 23. august 1968a:

- Post 13 første ledd om drift av Bjerka kraftverk og jevne overganger anbefaler departementet å fjerne, da manøvreringsreglementet ivaretar disse forholdene.

I kgl.res. av 23. august 1968b:

- Deler av post 2 om tømmerfløting er ikke lenger relevant.

Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår for nye konsesjoner fastsatt i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017. Departementet har i hovedsak fulgt NVEs forslag til vilkår. I det følgende kommenteres postene i departementets forslag til reviderte vilkår.

Merknader til nye vilkår etter vassdragsreguleringsloven for reguleringene av Bjerka-Plura

Post 1 Konesjonstid og revisjon

Denne erstatter post 1 i vilkår fastsatt ved kgl.res. 21. desember 1962, kgl.res. 23. august 1968a og kgl.res. 11. mai 2007.

Departementet anbefaler at revisjonstiden reduseres fra 50 til 30 år, i tråd med vassdragsreguleringsloven § 8. De to eldste konesjonene har ingen bestemmelser om overdraging eller nedleggelse. Departementet foreslår å ta dette inn, i tråd med dagens standardvilkår.

Post 2 Konesjonsavgifter

Denne erstatter post 2 i vilkår fastsatt ved kgl.res. 21. desember 1962, kgl.res. 23. august 1968a og kgl.res. 11. mai 2007.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjon, og konesjonsavgiftssatsene videreføres derfor uendret. Tabell 7 viser avgiftene pr. naturhestekraft som nyttes til kraftgrunnet i hver konesjon. Tabell 8 viser dagens oppdaterte satser). Disse konesjonsavgiftssatsene videreføres.

Tabell 7: Avgifter i kroner pr. naturhestekraft for kraftgrunnet i de forskjellige konesjonene. Historiske satser.

Opprinnelig konesjon	kgl.res. 21. desember 1962	kgl.res. 23. august 1968	kgl.res. 11. mai 2007
Avgift til staten	kr 1,50	kr 1,50	kr 8,00
Avgift til kommunen og fylkeskommunen	kr 3,00	kr 3,00	kr 24,00

Tabell 8: Avgifter i kroner pr. naturhestekraft for kraftgrunnet i de forskjellige konesjonene.

Opprinnelig konesjon	kgl.res. 21. desember 1962	kgl.res. 23. august 1968	kgl.res. 11. mai 2007
Avgift til staten	kr 20,63	kr 17,32	kr 11,59
Avgift til kommunen og fylkeskommunen	kr 48,97	kr 34,62	kr 34,76
Sist oppdatert	1.januar 2023 Neste justering 1.januar 2028	1.januar 2024 Neste justering 1.januar 2029	1.januar 2023 Neste justering 1. januar 2028

I konesjonene fra 1960-tallet oppgis det at fastsettelsen av avgiften kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år. Departementet tilrår å fjerne denne bestemmelsen, og ta inn bestemmelse om at satsene justeres hvert 5. år. Dette gjelder for 2007-konesjonen allerede, og er i tråd med vassdragsreguleringsloven § 14 femte ledd.

Departementet foreslår å innføre en bestemmelse om at avgiftene avsettes til kommunale fond, i tråd med dagens standardvilkår. Departementet legger til grunn at eventuelt eksisterende fond videreføres uavhengig av endringer i ordlyden i vilkåret.

I henhold til dagens vilkår skal det etter forfall svares 6 prosent årlig rente. Bestemmelsen foreslås endret i samsvar med standardvilkårene som viser til rentesats fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd.

Departementet foreslår å ta inn at beregningen av konsesjonsavgifter etter vassdragsreguleringsloven samordnes med beregning av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven. Denne samordningen gjøres allerede i dag, og innebærer derfor ingen materielle endringer.

Post 3 Konsesjonskraft

Post 3 erstatter post 22 i vilkår fastsatt ved kgl.res. 21. desember 1962, post 15 i kgl.res. 23. august 1968a og post 19 i kgl.res. 11. mai 2007.

Teksten foreslås oppdatert i tråd med dagens standardvilkår så langt som mulig.

Ordlyden i gjeldende bestemmelser om prisfastsettelse er en forløper til ordlyden om prisfastsettelse i dagens standardvilkår, der prisen fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet (ED-pris). Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22. Ordlyden i vilkåret foreslås oppdatert i samsvar med dagens standardvilkår.

Ifølge de gjeldende vilkårene kan pålegget om avgivelse av kraft tas opp til ny vurdering etter 20 år. Departementet foreslår at dette videreføres da det er i tråd med moderne standardvilkår og som følger av vassdragsreguleringsloven § 22.

Gjeldende bestemmelser om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt foreslås videreført.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Post 4 erstatter post 3 i de opprinnelige konsesjonene.

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert.

Post 5 Fond og andre utbetalinger

Posten erstatter post 11 og 14 i kgl.res. 21. desember 1962 og post 8 V i kgl.res. 11. mai 2007.

I vilkårene for statsregulering av Bjerka-Plura, kgl.res. av 21. desember 1962, er det i post 11 bestemmelser om årlig innbetaling til kommunene til opphjør av fiske og jakt. Departementet anbefaler bestemmelsen videreført i sin helhet under denne posten, med unntak av at «Rana kraftverk» er byttet ut med «konsesjonær».

Post 14 med et krav om en engangsinnbetaling til et landbruksfond, foreslår departementet fjernet som beskrevet over.

Etter post 8 V i vilkårene for konsesjonen til bygging av Kjensvatn kraftverk og overføringen av Durmålsvatnet og Gråfjellbekken fastsatt ved kgl.res. av 11. mai 2007 plikter konsesjonæren å gjøre en årlig innbetaling til Hemnes kommune for opphjør av fisk/vilt/friluftsliv. Departementet foreslår at bestemmelsen videreføres under denne posten med ny innledning på setningen for å passe inn i det felles vilkårssettet.

Post 6 Byggefrister

Post 6 erstatter post 4 i vilkårene for konsesjonen til Kjensvatnet meddelt ved kgl.res. 11. mai 2007.

Det er bare 2007-konsesjonen som har en bestemmelse om byggefrister. Byggefrister inngår i nye konsesjoner i dag og foreslås tatt inn.

Vilkåret om byggefrister er et standardvilkår som tas inn i alle konsesjoner etter vassdragslovgivningen. Fristene i dette vilkåret gjelder for bygging av nye anlegg eller hjelpeanlegg i medhold av konsesjonen. Disse byggefristene gjelder imidlertid ikke for oppfyllelse av nye krav, for eksempel om å få på plass et arrangement for slipp av minstevannføring eller etablering av en løsning for opp- og nedvandring for fisk, satt i forbindelse med vilkårsrevisjoner. For disse kravene viser departementet til fristene som fremgår av foredraget.

Post 7 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift

Posten erstatter deler av post 25 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, deler av post 17 i kgl.res. 23. august 1968a og post 6 kgl.res. 11. mai 2007).

Hovedinnholdet i postene er beholdt, men språket er modernisert. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til ulemper og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen.

Bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet ved ødeleggelser av natur mv. foreslås fjernet, da dette ikke lenger er aktuelt. Det samme gjelder vilkåret om at «nærværende bestemmelser gis vedkommende arbeidsledere fornøden meddelelse».

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Posten erstatter deler av post 18 og 25 i vilkårene fastsatt ved kgl.res. 21. desember 1962, deler av post 11 i kgl.res. 23. august 1968a og post 7 i kgl.res. 11. mai 2007.

Departementet foreslår at myndighet for godkjenning av planer og tilsyn legges til NVE, og erstatter «vedkommende departement».

Om kommunens krav om involvering, viser departementet til at de får detaljplanene mv. på høring og involveres i arbeidet i NVEs arbeid med godkjenningen av disse.

Departementet foreslår også å ta inn en bestemmelse om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og det presiseres at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten. Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 9 Naturforvaltning

Posten erstatter post 10 og deler av post 25 i vilkårene fastsatt ved kgl.res. 21. desember 1962, post 9 og deler av post 17 i kgl.res. 23. august 1968a, post 3 i kgl.res. av 23. august 1968b og post 8 i kgl.res. 11. mai 2007).

Det foreslås å innføre dagens standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante-, dyre- og friluftsliv, og pålegge konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige

undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten.

Det materielle innholdet i gjeldende poster videreføres i det nye naturforvaltningsvilkåret i en mer generell språkdrakt, sammen med ny post 12 om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring. Nye vilkår vil dekke bestemmelser i gjeldende vilkårssett som utsetting av fisk ved behov, bygging og vedlikehold av sperreanordninger, naturvitenskapelige undersøkelser m.v, planlegging og gjennomføring av pålegg som gis med hjemmel i konsesjonsvilkår etter vassdragslovgivningen.

Departementet viser til dagens post 10 bokstav c i konsesjonsvilkårene for reguleringen av Bjerka-Plura (kgl.res. 21. desember 1962). Der har konsesjonæren ansvar for at ombygging og justering av fisketrappene i Pluras nedre del, i Kobbforsen og i Reinforsen skal være tilpasset nye vannføringsforhold. Det åpnes også opp for at konsesjonæren kan pålegges nye trapper i de berørte elveløpene. Departementet foreslår en endring ved at ansvaret for fiskepassasjen til Plura videreføres i vilkårene til Bjerka-Plura. Dermed foreslår departementet ett nytt underpunkt VII i denne nye posten.

Departementet anbefaler også at ansvarsforholdet i vilkåret presiseres bedre. Det er konsesjonærens ansvar å bekoste og gjennomføre tiltakene om Miljødirektoratet gir et pålegg med hjemmel i vilkåret. Dette punktet blir da likelydende for fisketrappene i Plura og Reinforsen i forslag til nye vilkår for Bjerka-Plura og Langvatnet.

Etter post 8 V i vilkårene satt for konsesjonen for bygging av Kjensvatn kraftverk og overføringen av Durmålsvatnet og Gråfjellbekken (kgl.res. av 11. mai 2007), plikter konsesjonæren å gjøre en årlig innbetaling på kroner 40.000 til Hemnes kommune for opphjelv av fisk/vilt/friluftsliv. Denne bestemmelsen foreslås flyttet til post 5 «Fond og andre utbetalinger» med en ny start på setningen slik at den passer inn i det felles vilkårssettet.

Post 10 Automatisk fredete kulturminner

Post 10 erstatter deler av post 25 i vilkårene satt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, deler av post 17 i kgl.res. 23. august 1968a, post 3 i kgl.res. av 23. august 1968b og post 9 i kgl.res. 11. mai 2007.

Gjeldende poster inneholder bestemmelser om undersøkelsesplikt og varsling ved funn av fortidsminner. Ordlyden i vilkåret oppdateres i tråd med dagens standardvilkår for kulturminner.

Etter departementets syn faller derfor ikke konsesjonen for reguleringene av Bjerka-Plura inn under ordningen med krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern (sektoravgift). Det vises til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av daværende Miljøverndepartementet 8. juni 2010, der det fremgår at ordningene gjelder konsesjoner gitt før 1960.

Post 11 Forurensning

Det er bare konsesjonen fra 2007 som har en bestemmelse om forurensning (post 10 i dette vilkårssettet). Departementet foreslår derfor å ta inn standardvilkår som gir statsforvalteren hjemmel til å kunne pålegge tiltak og undersøkelser for å begrense forurensning.

Post 12 Veier, ferdsel mv.

Posten erstatter post 8 i vilkårene satt for konsesjonen gitt ved kgl.res. 21. desember 1962 og kgl.res. 23. august 1968a, post 2 i kgl.res. av 23. august 1968b og post 11 i kgl.res. 11. mai 2007.

Det foreslås å videreføre hovedtrekkene i de eksisterende postene på dette punktet som de er, men med oppdatert språkdrakt.

Gjeldende post 8 annet ledd (1962) stiller krav om å bekoste omlegging av mellomriksvegen Mo-Umbukta. Departementet foreslår at dette ikke videreføres, da tiltaket gjelder anleggstiden og er derfor ikke aktuell lenger.

Gjeldende post 8 fjerde ledd (1962) om konsesjonærens plikt til å ta stedlige myndigheter med på råd ved valg av trase for anleggsvei, vil nå bli omfattet av detaljplankravet i post 7.

Post 13 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Posten erstatter post 16 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, post 1 i kgl.res. av 23. august 1968b og post 12 i kgl.res. 11. mai 2007.

Det anbefales å ta inn standardvilkåret, som gir NVE hjemmel for pålegg om etablering av terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikringstiltak.

Post 14 Rydding av reguleringssonen

Posten erstatter post 12 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, post 10 i kgl.res. 23. august 1968a, deler av post 1 i kgl.res. av 23. august 1968b og post 13 i kgl.res. 11. mai 2007.

Departementet foreslår at ordlyden i vilkåret oppdateres i tråd med dagens standardvilkår.

Post 15 Manøvreringsreglement

Post 15 erstatter post 19 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, post 12 i kgl.res. 23. august 1968a og post 14 i kgl.res. 11. mai 2007.

Departementet foreslår å fjerne gjeldende bestemmelse om at ekspropriasjonsskjønn ikke kan starte før manøvreringsreglementet er fastlagt, da den ikke lenger anses aktuell. I den forbindelse vises det til vassdragsreguleringsloven § 30 om forholdet til alminnelig ekspropriasjonsrett.

Alle foreslåtte endringer i denne posten er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 16 Hydrologiske observasjoner

Posten erstatter post 21 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, post 14 i kgl.res. 23. august 1968a og post 15 i kgl.res. 11. mai 2007.

Departementet foreslår nytt standardvilkår om hydrologiske observasjoner. Ny post 16 samsvarer i hovedsak med første setning i gjeldende post 21 (1962) og post 14 (1968a). Det foreslås imidlertid at henholdsvis «Rana kraftverk» og «Bjerka kraftverk» erstattes med «konsesjonæren», og at «departementet» erstattes med «NVE». Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Det foreslås å fjerne de øvrige konkrete bestemmelsene i gjeldende post 21 (1962) og post 14 (1968a):

- Bestemmelsen om vannstandsmerker for reguleringsgrensene dekkes av ny post 16.
- Bestemmelsen om at kopier av kraftverkens kart skal tilstilles Norges geografiske oppmåling er ikke lenger relevant.

Post 17 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Posten erstatter deler av post 20 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, deler av post 13 i kgl.res. 23. august 1968a og post 16 i kgl.res. 11. mai 2007.

Departementet foreslår å ta inn en egen vilkårspost med generelle bestemmelser om registrering av minstevannføring, vannstand i magasiner og skilting og merking, i tråd med dagens standardvilkår.

Ny post 17 fjerde ledd sier at alle vassdragsanlegg skal ha etablert hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene. Endelig manøvreringsreglement oppdateres med høydegrunnlag i NN2000 når disse er innmålt fra regulanten.

18 Etterundersøkelser

Post 18 erstatter post 17 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. av 11. mai 2007). Det er kun 2007 konsesjonen som har en tilsvarende bestemmelse som standardvilkåret om etterundersøkelser. Det foreslås å ta den inn som en del av vilkårssettet i tråd med dagens standardvilkår.

Post 19 Militære foranstaltninger

Posten erstatter deler av post 20 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, deler av post 13 i kgl.res. 23. august 1968a og post 16 i kgl.res. 11. mai 2007.

Det foreslås å videreføre innholdet i de gjeldende bestemmelsene, men i en oppdatert språkdrakt, inkludert at «konsesjonæren» settes inn for «Rana kraftverk». Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 20 Luftovermetning

Post 20 erstatter post 20 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. av 11. mai 2007).

Det er kun 2007-konsesjonen som har et vilkår om luftovermetning. Departementet foreslår å ta den inn som en del av vilkårssettet i tråd med dagens standardvilkår.

Post 21 Kontroll og sanksjoner

Post 21 erstatter post 27 og deler av post 18 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, post 19 og deler av post 11 i kgl.res. 23. august 1968a og post 21 i kgl.res. 11. mai 2007.

Departementet foreslår å videreføre gjeldende poster om kontroll og sanksjoner som ny post 21. Det foreslås en mer moderne språkdrakt, inkludert at «konsesjonæren» settes inn for henholdsvis «Rana kraftverk» og «Bjerka kraftverk», og at «vedkommende departement» erstattes av «NVE».

I tråd med dagens standardvilkår foreslår departementet å ta inn bestemmelse om tvangsmulkt, overtredelsesgebyr, inndragelse av konsesjonen og bøter eller fengselsstraff.

Post 22 Tinglysing

Post 22 erstatter post 28 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. 21. desember 1962, post 20 i kgl.res. 23. august 1968a og post 22 i kgl.res. 11. mai 2007.

Posten foreslås i hovedsak videreført, med modernisert språkdrakt.

Post 23 Videreførte særvilkår: Reindrif

Post 23 erstatter post 13 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. av 21. desember 1962.

Dagens bestemmelse om en årlig innbetaling på kroner 20.000 til Lappefogden er videreført, men forvaltes etter reglene i reindrifsløven § 47 og beløpene betales nå direkte til reinbeitedistriktene. Beløpene indeksreguleres hvert 5. år etter forskrift om justering av avgifter og fond. Dagens utbetalinger utgjør til Ildgruben Reinbeitedistrikt kr 261.199,13 og til Saltfjellet Reinbeitedistrikt: kr 13.747,33.

Videre foreslås det å videreføre postens annet ledd om hjemmel til å pålegge tiltak av hensyn til reindriften.

I begge leddene foreslås det at 'Rana kraftverk' byttes ut med 'konsesjonær'.

Post 24 Videreførte særvilkår: Isforhold i Ranfjorden

Posten erstatter post 15 i vilkårene fastsatt for konsesjon gitt ved kgl.res. av 21. desember 1962.

Bestemmelsen fra post 15 i kgl.res. av 21. desember 1962 anbefales videreført i sin helhet, med unntak av at 'Rana kraftverk' er byttet ut med 'konsesjonær' og at det brukes 'Ranfjorden' om fjorden.

Vilkår for Bjerka-Plura etter vannfallsrettighetsloven

Konsesjon etter vannfallsrettighetsloven er tillatelse til å eie et fall, ikke til å gjennomføre tiltaket. Konsesjon til tiltaket, med tilhørende vilkår, gis etter vassdragsreguleringsloven eller vannressursloven. Departementet foreslår å fjerne følgende vilkårsposter i sin helhet:

I kgl.res. av 11. mai 2007a:

- Post 2 femte ledd om engangsbeløpet til Hemnes kommune forutsettes innfridd. Departementet foreslår derfor leddet fjernet.
- Post 5 om erstatning til etterlatte i anleggstiden er ikke lenger relevant.
- Post 6 om konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift, post 7 om detaljplan, 8 om automatisk fredete kulturminner, post 9 om ferdsel og post 10 om hydrologiske

observasjoner, foreslås ikke videreført i nytt vilkårssett etter vannfallsrettighetsloven. Disse forholdene dekkes av det anbefalte vilkårssett for reguleringene etter vassdragsreguleringsloven, jf. departementets forslag til nye vilkår etter reguleringsloven, henholdsvis post 6, 7, 9 11 og 15.

Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med reglene i vannfallrettighetsloven. Departementet har i hovedsak fulgt NVEs forslag til vilkår. I det følgende kommenteres postene i departementets forslag til reviderte vilkår.

Post 1 Konesjonstid og revisjon

Denne erstatter post 1 i vilkårene for konesjonen fra 2007.

Departementet anbefaler å videreføre innholdet i vilkåret, men med et redusert revisjonsintervall fra 50 til 30 år i tråd med dagens standardvilkår i vannfallrettighetsloven § 9.

Post 2 Konesjonsavgifter og næringsfond

Post 2 erstatter post 2 i någjeldende vilkår.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en ren vilkårsrevisjon, og konesjonsavgiftene videreføres derfor uendret. Konesjonsavgiftssatsene vedtatt ved kgl.res. 11. mai 2007 videreføres med kr 8,00 pr. nat.hk. til staten og kr 24,00 pr. nat.hk. til kommuner. Dagens satser etter oppjustering etter forskriften justering av konesjonsavgifter mv. er kr 11,59 pr. nat.hk. til staten og kr 34,76 pr. nat.hk. til kommuner.

Bestemmelsen får ny språklig drakt i tråd med de standardvilkår som gis i dag. Bestemmelsen får derfor et nytt annet ledd om hvordan avgiften beregnes. Dagens annet, tredje og fjerde ledd om intervall for ny vurdering av avgiftene, om når plikten til å betale avgiftene inntreer og om rente ved for sen betaling, foreslås som nytt tredje, fjerde og femte ledd.

Dagens sjettede ledd får ny ordlyd i tredje punktum i nytt sjettede ledd.

Det foreslås tatt inn at beregningen av konesjonsavgifter etter vassdragsreguleringsloven samordnes med beregning av konesjonsavgifter for konesjon etter vannfallrettighetsloven. Denne samordningen gjøres allerede i dag, og innebærer derfor ingen materielle endringer.

Post 3 Konesjonskraft

Posten erstatter post 11 i dagens vilkår.

Teksten videreføres, men i moderne språkdrakt.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Denne erstatter post 3 i dagens vilkår.

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert.

Post 5 Byggefrister

Post 5 erstatter post 4 i dagens vilkår.

Det foreslås å videreføre innholdet i posten, men i moderne språkdrakt. I tråd med dagens praksis foreslås det å endre at byggefristen kan forlenges av NVE og ikke Kongen. Det foreslås også å fjerne dagens tredje ledd om mulkt til statskassen. Oversittet byggefrist løses på annet vis i dag. Se for øvrig forslaget til ny post nr. 6 annet og tredje ledd.

Vilkåret om byggefrister er et standardvilkår som tas inn i alle konsesjoner etter vassdragslovgivningen. Fristene i dette vilkåret gjelder for bygging av nye anlegg eller hjelpeanlegg i medhold av konsesjonen. Disse byggefristene gjelder imidlertid ikke for oppfyllelse av nye krav, for eksempel om å få på plass et arrangement for slipp av minstevannføring eller etablering av en løsning for opp- og nedvandring for fisk, satt i forbindelse med vilkårsrevisjoner. For disse kravene viser vi til frister som fremgår av foredraget.

Post 6 Kontroll og sanksjoner

Posten erstatter post 12 i dagens vilkår.

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med oppdatert språkdrakt.

Post 7 Tinglysing

Post 7 erstatter post 13 i dagens vilkår.

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med oppdatert språkdrakt.

a. Reviderte vilkår for reguleringen av Langvatnet

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 12. mai 1961.

Vilkår etter vassdragsreguleringsloven

Det foreslås å oppdatere av vilkårene i tråd med dagens praksis.

Departementet foreslår å fjerne følgende vilkårsposter i sin helhet:

- Post 3 angår en engangsgodtgjørelse til staten for økning i vannkraft fra reguleringen. Departementet forutsetter at innbetalingen er gjennomført, og dermed er ikke vilkåret lenger relevant.
- Post 5 er et hjemmelsvilkår der konsesjonæren kan pålegges å tilby helsetjenester til arbeiderne/funksjonærer, å bidra til kommunens helsetjenester og gi erstatning til etterlatte etter dødsulykker i anleggstiden. Slike forhold reguleres nå i annet lovverk.
- Post 6 angår konsesjonærens forpliktelse til å skaffe midlertidig forsamlingslokale og til å skaffe arbeiderne husrom, og dens ansvar ved arbeidstvister. Slike forhold reguleres nå i annet lovverk og er ikke lenger relevant.
- Post 8 angår tiltak for å avhjelpe skader og ulemper som reguleringen har medført for «bygdefolkets interesser», og viser til behandling gjennom skjønn etter tidligere §§ 16 og 19 i vassdragsreguleringsloven. Departementet vil påpeke at vassdragsreguleringslovens tidligere bestemmelser om ekspropriasjon og skjønn nå i det vesentligste ivaretas av iverksettelseslova og øvrig lovgivning om ekspropriasjon og skjønn, jf. vassdragsreguleringsloven § 30. Departementet

mener at dagens standardvilkår ivaretar hensynene til allmenne interesser, og at posten er overflødig.

- Post 9 om forsorgsutgifter er knyttet til anleggstiden og er ikke lenger relevant.
- Post 16 om tømmerfløting er ikke lenger relevant.

Post 20 angår oppnevning av skjønnsmenn, og anses overflødig da dette er regulert av lov om skjønn og ekspropriasjonssaker (skjønnsprosessloven).

I det følgende fremgår departementets merknader til postene i forslaget til reviderte vilkår.

Post 1 Konesjonstid og revisjon

Denne erstatter post 1 i gjeldende vilkår.

Konesjonen gjelder i utgangspunktet på ubegrenset tid. Departementet foreslår i tillegg å ta inn bestemmelser om adgang til vilkårsrevisjon, nedlegging og overdragelse, i tråd med gjeldende lovverk og standardvilkår. Konesjonen hadde også tidligere en bestemmelse om revisjonsadgang. Det anbefales å endre intervallet for revisjonsadgang fra 50 til 30 år, i tråd med vassdragsreguleringsloven § 8.

Post 2 Konesjonsavgifter

Posten erstatter post 2 i dagens vilkår.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konesjonsavgiftssatsene videreføres derfor uendret. Konesjonsavgiftssatsene vedtatt ved kgl.res. 12. mai 1961 videreføres med kr 0,50 pr. nat.hk. til staten og kr 5,00 pr. nat.hk. til kommuner. Dagens satser etter siste oppjustering er kr 8,56 pr. nat.hk. til staten og kr 78,82 pr. nat.hk. til kommuner. Satsene er sist oppdatert for stat 1. januar 2023 og for kommunen 1. januar 2022).

Gjeldende vilkår sier at fastsettelsen av avgiften kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år. Departementet tilrår å fjerne denne bestemmelsen, og ta inn bestemmelse om at satsene justeres hvert 5. år. Dette er i tråd med vassdragsreguleringsloven § 14 femte ledd.

I tråd med dagens standardvilkår foreslås det å ta med bestemmelse om at avgiftene avsettes til kommunale fond. Det legges til grunn at eventuelt eksisterende fond videreføres uavhengig av endringer i ordlyden i vilkåret.

I henhold til dagens vilkår skal det etter forfall svares 6 prosent årlig rente. Bestemmelsen foreslås endret i samsvar med standardvilkårene som viser til rentesats fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd.

Det foreslås tatt inn at beregningen av konesjonsavgifter etter vassdragsreguleringsloven samordnes med beregning av konesjonsavgifter for konesjon etter vannfallrettighetsloven. Denne samordningen gjøres allerede i dag, og innebærer derfor ingen materielle endringer.

Post 3 Konesjonskraft

Post 3 erstatter post 15.

Teksten foreslås oppdatert i tråd med dagens standardvilkår så langt som mulig.

Ordlyden i gjeldende bestemmelse om prisfastsettelse er en forløper til ordlyden om prisfastsettelse i dagens standardvilkår, der prisen fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet (ED-pris). Dette følger av vassdragsreguleringsloven § 22. Ordlyden i vilkåret foreslås oppdatert i samsvar med dagens standardvilkår.

Ifølge det gjeldende vilkåret kan pålegget om avgivelse av kraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. Departementet foreslår at dette erstattes med en bestemmelse om at vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år, noe som er i tråd med dagens standardvilkår og som følger av vassdragsreguleringsloven § 22.

Gjeldende bestemmelse om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt foreslås videreført.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Denne erstatter post 4 i dagens vilkår.

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert.

Post 5 Byggefrister

Posten er ny sammenlignet i gjeldende vilkårssett.

Byggefrister inngår i nye konsesjoner i dag og foreslås tatt inn.

Vilkåret om byggefrister er et standardvilkår som tas inn i alle konsesjoner etter vassdragslovgivningen. Fristene i dette vilkåret gjelder for bygging av nye anlegg eller hjelpeanlegg i medhold av konsesjonen. Disse byggefristene gjelder imidlertid ikke for oppfyllelse av nye krav, for eksempel om å få på plass et arrangement for slipp av minstevannføring eller etablering av en løsning for opp- og nedvandring for fisk, satt i forbindelse med vilkårsrevisjoner. For disse kravene viser vi til frister som fremgår av foredraget.

Post 6 Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift

Post 6 erstatter post 19 første, andre og sjette ledd i dagens vilkår.

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til ulemper og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen.

Bestemmelsen om varsling av Naturvernrådet ved ødeleggelse av natur mv. foreslås fjernet, da dette ikke lenger er aktuelt. Det samme gjelder vilkåret om at «nærværende bestemmelser gis vedkommende arbeidsledere fornøden meddelelse».

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Posten erstatter post 19 femte ledd i gjeldende vilkår.

Dagens konsesjon har ingen bestemmelse om detaljplaner. Departementet foreslår å samle bestemmelser om kommunens involvering i planer for anleggsveier, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Departementet foreslår også å ta inn en bestemmelse om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og det presiseres at NVE kan gi

pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten. Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 8 Naturforvaltning

Post 8 erstatter post 10 i dagens vilkår.

Det foreslås å innføre standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante-, dyre- og friluftsliv. De kan også pålegge konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser eller friluftslivsundersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn.

Det materielle innholdet i gjeldende post 10 videreføres i det nye naturforvaltningsvilkåret i en mer generell språkdrakt, sammen med ny post 12 om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring.

Angående bestemmelsen om at det er ulovlig å fiske i utløpskanalen til Langvatn kraftverk, mener departementet at det er mer hensiktsmessig at statsforvalteren styrer dette i sin oppfølging av fiskeforskriftene. Her har de sanksjonsmuligheter for brudd, noe som ikke finnes i vassdragsreguleringsloven. Departementet oppfordrer Statsforvalteren i Nordland til å vurdere innlemming av utløpskanalen til Langvatn kraftverk i § 6 i «*Forskrift om fiske i vassdrag med anadrome laksefisk og om fiske utenfor elvemunninger og kraftverksutløp, samt om nedsenking av garn ved fiske i sjøen, Nordland*» (forskrift av 1. juni 2021 nr. 1851).

Det anbefales å videreføre gjeldende post 10 fjerde ledd i et nytt punkt i 8 VII. Den eksisterende posten gir konsesjonæren ansvar for ombygging og justering av fisketrappene i Pluras nedre del, i Kobbforsen og i Reinforsen for å være tilpasset nye vannføringsforhold. Ansvaret for fiskepassasjen i Plura foreslås flyttet til vilkårene for Bjerka-Plurareguleringen, mens det beholdes i vilkårene her for Reinforsen. Det anbefales at ansvarsforholdet i dette vilkåret presiseres bedre. Det er konsesjonærens ansvar å bekoste og gjennomføre tiltakene om Miljødirektoratet gir et pålegg med hjemmel i vilkåret. Dette punktet blir da likelydende for fisketrappene i Plura og Reinforsen i forslaget til nye vilkår for Bjerka-Plura og Langvatnet.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner

Post 9 erstatter post 19 tredje og fjerde ledd i dagens vilkår.

Gjeldende post 19 inneholder bestemmelser om undersøkelsesplikt og varsling ved funn av fortidsminner. Det foreslås å oppdatere språkdrakten i henhold til det dagens standardvilkår for automatisk fredete kulturminner.

Det tilrås ikke vilkår om betaling av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. Den ordningen er avgrenset til konsesjoner som er gitt før 1960.

Post 10 Forurensning

Posten er ny.

Departementet foreslår å ta inn standardvilkår som gir statsforvalteren hjemmel til å kunne pålegge tiltak og undersøkelser for å begrense forurensning.

Post 11 Veier, ferdsel mv.

Post 11 erstatter post 7 i dagens vilkår.

Departementet foreslår å videreføre eksisterende post 7 annet ledd i hovedtrekk som den er, men med oppdatert språkdrakt i tråd med dagens standardvilkår.

Gjeldende post 7 første ledd har krav om å skaffe gårdsbrukene rundt Langvatnet nødvendige vegforbindelser. Bestemmelsen foreslås fjernet, da tiltakene gjelder anleggstiden og derfor ikke er aktuelle lenger.

Post 12 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Posten erstatter post 11 i dagens vilkår.

Det anbefales å ta inn standardvilkåret, som gir NVE hjemmel for pålegg om etablering av terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikringstiltak.

Post 13 Rydding av reguleringssonen

Posten er ny sammenlignet med gjeldende vilkår.

Vilkår om rydding av reguleringssonen inngår i nye konsesjoner i dag og foreslås tatt inn.

Post 14 Manøvreringsreglement

Post 14 erstatter post 12, post 13 første ledd i gjeldende vilkår.

Departementet foreslår å fjerne gjeldende bestemmelse om at manøvreringen skal forestås av en norsk statsborger, da den ikke lenger anses aktuell. Bestemmelsen om at ekspropriasjonsskjønn ikke kan starte før manøvreringsreglementet er fastlagt, anses heller ikke som aktuell lenger.

Bestemmelsen som fastslår at Kongen kan fastsette endringer i reglementet dersom det viser seg at dette medfører skadelige virkninger foreslås fjernet, ettersom denne er nedfelt som post 4 i revidert manøvreringsreglement.

Det foreslås også å fjerne bestemmelsen om et automatisk varslingsanlegg som trer i funksjon når det kommer en farlig økning av vassføringen. Departementet vil påpeke at en slik varslingsbestemmelse ikke er vanlig, og inngår ikke som en del av standardvilkårene. Krav til varsling og sikkerhet ved vassdragsanlegg reguleres nå i egne forskrifter. Etter at gjeldende vilkår ble vedtatt i 1961, er både forskrift om internkontroll etter vassdragslovgivningen (IK-vassdrag) og forskrift om sikkerhet ved vassdragsanlegg (damsikkerhetsforskriften) blitt vedtatt.

Krav til varsling ved dambrudd reguleres i damsikkerhetsforskriften. IK-vassdrag skal sikre at det etableres internkontroll og fremme kontinuerlig forbedringsarbeid, slik at krav fastsatt i eller i medhold av vassdragslovgivningen blir oppfylt. Rutiner for varsling ved farlige økninger i vannføringer, enten disse skyldes dambrudd, planlagte eller andre uønskede hendelser, skal være nedfelt i virksomhetens internkontrollsystemer. NVE er myndighet både for IK-vassdrag og damsikkerhetsforskriften, og det forutsettes at Statkrafts internkontrollsystemer inneholder hensiktsmessige rutiner for varsling ved farlige økninger i vannføring.

Ellers vises det til ny post 16 fjerde ledd, som sier at alle vassdragsanlegg skal ha etablert hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmenhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

Alle foreslåtte endringer i denne posten er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 15 Hydrologiske observasjoner

Posten erstatter post 14 i dagens vilkår.

Ny post 15 samsvarer i hovedsak med første setning i gjeldende post 14. Det foreslås imidlertid at «Langvatn kraftverk» erstattes med «konesjonæren» og at «departementet» erstattes med «NVE». Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Det foreslås å fjerne de øvrige konkrete bestemmelsene i gjeldende post 14:

- Bestemmelsen om vannstandsmerker for reguleringsgrensene dekkes av ny post 16.
- Bestemmelsen om at kopier av Langvatn kraftverks kart skal tilstilles Norges geografiske oppmåling er ikke lenger relevant.

Post 16 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Post 16 erstatter post 13, post 14 første ledd, andre setning i gjeldende vilkår.

Det foreslås å ta inn en egen vilkårspost med generelle bestemmelser om registrering av minstevannføring, vannstand i magasiner og skilting og merking, i tråd med dagens standardvilkår.

Post 17 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med dagens standardvilkår. Vilkåret gir hjemmel til å kunne pålegge konsesjonæren å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringsens virkninger for berørte interesser, og er ikke avgrenset til bestemte vassdragsavsnitt.

Post 18 Militære foranstaltninger

Posten erstatter post 17 i dagens vilkår.

Posten samsvarer i hovedsak med gjeldende post 17. Det foreslås en oppdatert språkdrakt, inkludert at «konesjonæren» settes inn for «Langvatn kraftverk». Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 19 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny, og det foreslås å ta den inn som en del av vilkårssettet i tråd med dagens standardvilkår.

Post 20 Kontroll og sanksjoner

Post 20 erstatter post 21 i dagens vilkår.

Departementet foreslår å videreføre gjeldende post 21 med enkelte endringer. Det foreslås en mer moderne språkdrakt, inkludert at «konesjonæren» settes inn for «Langvatn kraftverk», og at «vedkommende departement» erstattes av «NVE».

Videre foreslås det å ta inn bestemmelser om muligheter for tilbaketrekking av konsesjon i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, og at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven kapittel 7.

Endringene er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 21 Tinglysing

Posten erstatter post 22 i dagens vilkår.

Posten foreslås i hovedsak videreført, med modernisert språkdrakt.

Post 22 Videreførte særvilkår: Vann til vannforsyning

Post 22 erstatter post 18 i dagens vilkår.

I brev til NVE av 17. april 2024 skriver Rana kommune at pålegget om at konsesjonæren skal levere inntil 4000 m³/døgn drikkevann daglig til bydelene Ytteren og Båsmoen ikke er aktuell i dag. Dette er fordi bydelenes drikkevannsbehov dekkes gjennom kommunens vannverk med vann fra Småvatnan/Akersvatnet. I sin kommentar til vilkårene har Statkraft skrevet at det er i orden å videreføre vilkåret.

Departementet anbefaler likevel å videreføre bestemmelsen om vannuttak til alminnelig forbruk i BåsmoYtternområdet. Foruten å bytte ut 'Langvatn kraftverk' med 'konesjonæren' foreslås å videreføre ordlyden i eksisterende vilkår, for ikke å innføre noen utilsiktede endringer.

b. Vilkårene for reguleringen av Raudvatnet

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl.res. av 21. desember 1967. Konsesjonen er gitt i medhold av både vannfallrettighetsloven og vassdragsreguleringsloven.

I forbindelse med omgjøring av konsesjonen til tidsubegrenset, ble flere av vilkårene endret ved kgl.res. av 29. oktober 1999. Post 9 og post 11 ble erstattet i sin helhet, post 10 første ledd, første punktum ble erstattet og tredje ledd bortfalt slik at fjerde ledd ble nytt tredje ledd i post 10.

Departementet anbefaler at det gis to vilkårssett, ett sett etter vassdragsreguleringsloven og ett etter vannfallrettighetsloven. Dette er i tråd med dagens praksis. Det er også mer i tråd med den lovfestede ordningen at det gis eget vilkår om beregninger av konsesjonsavgifter og -kraft etter vassdragsreguleringsloven, og ikke bare vilkår med beregning etter ervervsloven slik det er i gjeldende vilkår. Det er med dette ikke ment å gjøre noen materielle endringer vedrørende konsesjonsavgifter eller -kraft. Det nevnes også at i beregningen av avgifter og kraft for reguleringen av Raudvatnet er det i alle år lagt til grunn både reguleringsavgift og ervervsavgift, selv om det i vilkårene kun nevnes beregning etter reglene i industrikonsesjonsloven (nå vannfallrettighetsloven).

Vilkår etter vassdragsreguleringsloven

Departementet foreslår å fjerne følgende vilkårsposter i sin helhet:

- Post 1 om selskapets styre, aksjer og vedtekter er ikke lenger relevant.
- Post 2 om kontinuerlig stans, innskrenking av produksjonspotensialet og tvangsmulkt. Denne bestemmelsen anses ikke lenger som relevant. Det vises til forslaget til ny post 20 om kontroll og sanksjoner.
- Post 3 angår bruk av norske varer, og er ikke lenger relevant.
- Post 4 om at forsikring skal tegnes i norsk selskap er ikke lenger relevant.
- Post 5 om overenskomster til kunstig forhøyelse av prisene på energi reguleres nå av annet lovverk.
- Post 8 om at anleggene skal holdes i fullt driftsmessig stand. Dekkes dels av ny post 20, og dels av annet lovverk.
- Post 13 tredje ledd om gitter i inntaket for å hindre at fisk følger med driftsvannet til turbinen, kan følges opp av forslag til ny post 8.
- Post 18 angår fjerning av heftelser av betydning for konsesjonen innen to år, og bortfall av heftelser hvis eiendommer eller gjenstander ifølge konsesjonen overgår til staten, med henvisning til post 20 om tinglysing. Bestemmelsen angår også tvangsmulkt for disse forholdene. Departementet forutsetter at relevante heftelser har blitt fjernet. Bestemmelsen anses unødvendig ved siden av de nye vilkårenes post 21 om tinglysing, og vassdragsreguleringsloven § 8 om statens overtakelse hvis konsesjonæren frasier seg konsesjonen etter innføring av reviderte vilkår.

Post 19 om at overtredelse av post 1, 5 og 17 kan medføre tap av konsesjonen fanges opp i forslag til ny post 20 fjerde ledd.

Nedenfor gjengis postene i forslag til reviderte vilkår etter vassdragsreguleringsloven.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Post 1 erstatter post 9, 10 og 11 i dagens vilkår.

Konsesjonen ble i 1999 omgjort av departementet fra 50 års varighet til tidsubegrenset. Departementet anbefaler å videreføre bestemmelsene i post 9 og 10 første ledd, første punktum, og at ervervskonsesjonen og reguleringskonsesjonen kun gjelder så lenge leieavtalen for fallrettighetene varer.

Det anbefales å endre revisjonstiden i gjeldende post 11 fra 50 år til 30 år i tråd med dagens standardvilkår, jamfør vassdragsreguleringsloven § 8.

Det anbefales å videreføre bestemmelser om overdragelse og nedleggelse.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Post 2 erstatter post 7 i gjeldende vilkår

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftssatsene videreføres derfor uendret. Konsesjonsavgiftssatsene vedtatt ved kgl.res. 21. desember

1967 videreføres med kr 1,50 pr. nat.hk. til staten og kr 3,00 pr. nat.hk. til kommuner. Dagens satser er kr 16,96 pr. nat.hk. til staten justert pr 1. januar 2023 og kr 29,93 pr. nat.hk. til kommuner justert pr 1. januar 2024.

I gjeldende vilkår oppgis det at fastsettelsen av avgiften kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år. Departementet anbefaler å fjerne denne bestemmelsen, og ta inn bestemmelse om at satsene justeres hvert 5. år. Dette er i tråd med vassdragsreguleringsloven § 14 femte ledd.

Det foreslås å innføre en bestemmelse om at avgiftene avsettes til kommunale fond, i tråd med dagens standardvilkår. Departementet legger til grunn at eventuelt eksisterende fond videreføres uavhengig av endringer i ordlyden i vilkåret.

I henhold til dagens vilkår skal det etter forfall svares 6 prosent årlig rente. Bestemmelsen foreslås endret i samsvar med standardvilkårene som viser til rentesats fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd.

Det foreslås tatt inn at beregningen av konsesjonsavgifter etter vassdragsreguleringsloven samordnes med beregning av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven. Denne samordningen gjøres allerede i dag, og innebærer derfor ingen materielle endringer.

Post 3 Konsesjonskraft

Posten erstatter post 6 i dagens vilkår.

Teksten foreslås oppdatert i tråd med dagens standardvilkår så langt som mulig.

Departementet anbefaler å fjerne bestemmelsen om dagsmulkt på kr. 1,- for hver kW som uriktig ikke blir levert i gjeldende post 6 niende ledd. Departementet ser ikke behovet for en slik bestemmelse, og viser til reaksjonshjemlene i den nye post 20 i vilkårene etter vassdragsreguleringsloven. Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Departementet anbefaler også å fjerne bestemmelsen om samarbeid med andre kraftverk av hensyn til den alminnelige kraftforsyning, i de to siste leddene i gjeldende post 6.

Ifølge gjeldende post 6 annet ledd kan pålegget om konsesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. Dette erstattes av bestemmelsene om 20 år i tråd med dagens standardvilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 22.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Denne posten erstatter post 12 i dagens vilkår.

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert.

Post 5 Byggefrister

Gjeldende vilkårssett har ingen bestemmelse om byggefrister. Departementet foreslår at det innarbeides i det nye vilkårssettet. Vilkåret om byggefrister er et standardvilkår som tas inn i alle konsesjoner etter vassdragslovgivningen. Fristene i dette vilkåret gjelder for bygging av nye anlegg eller hjelpeanlegg i medhold av konsesjonen. Disse byggefristene gjelder imidlertid ikke for oppfyllelse av nye krav, for eksempel om å få på plass et arrangement for slipp av minstevannføring eller etablering av en løsning for opp- og

nedvandring for fisk, satt i forbindelse med vilkårsrevisjoner. For disse kravene viser vi til frister som fremgår av dette foredraget.

Post 6 Konesjonærens ansvar ved anlegg/drift

I gjeldende vilkårssett finnes det ingen bestemmelse om konsesjonærens ansvar. Det tilrås å ta inn bestemmelser om dette i post 6.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Gjeldende vilkårssett har ingen bestemmelse om detaljplaner og foreslås tatt inn som post 7. Det gir blant annet kommunen anledning til å uttale seg om planer for anleggsveier, massetak og massedeponier.

Det foreslås også å ta inn en bestemmelse om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og det presiseres at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten. Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 8 Naturforvaltning

Post 8 erstatter post 13 første til tredje ledd i dagens vilkår.

Det foreslås å innføre standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante-, dyre- og friluftsliv. Det kan også pålegges konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser eller friluftundersøkelser, å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og å dekke utgifter til kontroll og tilsyn.

Det materielle innholdet i gjeldende post 13 videreføres dels i det nye naturforvaltningsvilkåret i en mer generell språkdrakt, og dels i ny post 12 om terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner

Gjeldende vilkårssett har ikke bestemmelse om kulturminner. Det anbefales derfor at standardvilkår om automatisk fredete kulturminner tas inn.

Det anbefales ikke vilkår om betaling av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. Den ordningen er avgrenset til konsesjoner som er gitt før 1960.

Post 10 Forurensning

Det foreslås å ta inn standardvilkår som gir statsforvalteren hjemmel til å kunne pålegge tiltak og undersøkelser for å begrense forurensning.

Post 11 Veier, ferdsel mv.

Gjeldende konsesjon har ingen bestemmelse om veier og ferdsel. Standardvilkår om veier, ferdsel mv. foreslås tatt inn.

Post 12 Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring

Vilkåret finnes ikke i gjeldende vilkårssett, og det anbefales derfor at bestemmelsen tas inn. Dette gir NVE hjemmel til å kunne pålegg etablering av terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring.

Post 13 Rydding av reguleringssonen

Denne posten erstatter post 13 fjerde ledd i dagens vilkår.

Det foreslås at bestemmelsen om rydding i reguleringssonen endres og tas ut i en egen post. Det foreslås også at NVE gis myndighet til å gi pålegg. Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 14 Manøvreringsreglement

Denne erstatter post 15 i gjeldende vilkår.

Departementet foreslår å fjerne gjeldende bestemmelse om at manøvreringen skal forestås av en norsk statsborger, da den ikke lenger anses aktuell. Bestemmelsen om at ekspropriasjonsskjønn ikke kan starte før manøvreringsreglementet er fastlagt, anses heller ikke som aktuell lenger.

Bestemmelsen om tvangsmulkt på inntil kr 500 for hver hendelse med vannslipping i strid med reglementet foreslås også fjernet, og det vises til de nye vilkårenes post 20 med kontroll- og reaksjonsbestemmelser.

Alle foreslåtte endringer i denne posten er i tråd med dagens standardvilkår.

Post 15 Hydrologiske observasjoner

Post 15 erstatter post 16 i dagens vilkår.

Det foreslås å erstatte «anleggenes eier» med «konsesjonæren» og at «departementet» erstattes med «NVE». Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Bestemmelsene om merking av reguleringsgrenser i siste setning foreslås fjernet da dette dekkes av ny post 16.

Post 16 Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking

Posten erstatter post 16 første ledd, andre setning i dagens vilkår.

Det foreslås å ta inn en egen vilkårspost med generelle bestemmelser om registrering av minstevannføring, vannstand i magasiner og skilting og merking, i tråd med dagens standardvilkår.

Post 17 Etterundersøkelser

Det finnes ingen bestemmelse om etterundersøkelser i dagens vilkårssett. Bestemmelsen er ny, og det foreslås å ta den inn som en del av vilkårssettet i tråd med dagens standardvilkår.

Post 18 Militære foranstaltninger

Posten erstatter post 14 i dagens vilkår.

Ny post 18 samsvarer i hovedsak med gjeldende post 14. Det foreslås en oppdatert språkdrakt i tråd med dagens standardvilkår.

Post 19 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny, og det foreslås å ta den inn som en del av vilkårssettet i tråd med dagens standardvilkår.

Post 20 Kontroll og sanksjoner

Post 20 erstatter post 2 tredje ledd, 8 andre ledd, post 17 og post 19 i dagens vilkår.

Departementet foreslår å videreføre gjeldende post 17 som ny post 20, og at «vedkommende departement» erstattes av «NVE» i tråd med moderne standardvilkår.

Bestemmelsen om bortfall av konsesjon i tidligere post 19 dekkes av forslaget til ny post 20 fjerde ledd.

Videre foreslås det å ta inn bestemmelser om muligheter for tilbaketrekking av konsesjon i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, og at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven kapittel 7. Dette vil også erstatte post 2 tredje ledd om tvangsmulkt og post 19 i dagens vilkår om tap av konsesjonen.

Post 21 Tinglysing

Post 21 erstatter post 20 i gjeldende vilkår.

Posten foreslår i hovedsak videreført, men i mer moderne språkdrakt.

Vilkår etter vannfallsrettighetsloven

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Post 1 erstatter post 9, 10 og 11 i dagens vilkår.

Konsesjonen ble i 1999 omgjort av departementet fra 50 års varighet til tidsubegrenset. Departementet anbefaler å videreføre bestemmelsene i post 9 og 10 første ledd, første punktum og at både ervervskonsesjonen og reguleringskonsesjonen kun gjelder så lenge leieavtalen for fallrettighetene varer.

Det anbefales å endre revisjonstiden i gjeldende post 11 fra 50 år til 30 år i tråd med dagens standardvilkår, jf. vannfallrettighetsloven § 9.

Det anbefales å videreføre bestemmelser om overdragelse og nedleggelse.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Posten erstatter post 7 i dagens vilkår.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftssatsene videreføres derfor uendret. Konsesjonsavgiftssatsene vedtatt ved kgl.res. 21. desember 1967 videreføres med kr 1,50 pr. nat.hk. til staten og kr 3,00 pr. nat.hk. til kommuner (dagens satser er kr 16,96 pr. nat.hk. til staten justert pr 1. januar 2023 og kr 29,93 pr. nat.hk. til kommuner justert pr 1. januar 2024).

I gjeldende vilkår oppgis det at fastsettelsen av avgiften kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år. Departementet anbefaler å fjerne denne bestemmelsen, og ta inn bestemmelse om at satsene justeres hvert 5. år. Dette er i tråd med vassdragsreguleringsloven § 14 femte ledd.

Departementet foreslår å innføre en bestemmelse om at avgiftene avsettes til kommunale fond, i tråd med moderne standardvilkår. Det legges til grunn at eventuelt eksisterende fond videreføres uavhengig av endringer i ordlyden i vilkåret.

I henhold til dagens vilkår skal det etter forfall svares 6 prosent årlig rente.

Bestemmelsen foreslås endret i samsvar med standardvilkårene som viser til rentesats fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd.

Det foreslås tatt inn at beregningen av konsesjonsavgifter etter vassdragsreguleringsloven samordnes med beregning av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven. Denne samordningen gjøres allerede i dag, og innebærer derfor ingen materielle endringer.

Teksten foreslås oppdatert i tråd med dagens standardvilkår.

Post 3 Konsesjonskraft

Post 3 erstatter post 6 i dagens vilkår.

Departementet anbefaler å fjerne bestemmelsen om dagsmulkt på kr. 1,- for hver kW som uriktig ikke blir levert i gjeldende post 6 niende ledd. Departementet ser ikke behovet for en slik bestemmelse, og viser til reaksjonshjemlene i ny post 6 i vilkårene etter vannfallrettighetsloven. Dette er i tråd med dagens standardvilkår.

Departementet anbefaler også å fjerne bestemmelsen om samarbeid med andre kraftverk av hensyn til den alminnelige kraftforsyning, i gjeldende post 6 sine to siste ledd.

Ifølge gjeldende post 6 andre ledd kan pålegget om konsesjonskraft tas opp til ny vurdering etter 30 år. Det anbefales at bestemmelsene om 20 år innføres i tråd med dagens standardvilkår. Det samme følger av vassdragsreguleringsloven § 22 og vannfallrettighetsloven § 19.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift mv.

Denne erstatter post 12 i dagens vilkår.

Hovedinnholdet i posten er beholdt, men språket er modernisert.

Post 5 Byggefrister

Gjeldende vilkårssett har ingen bestemmelse om byggefrister. Departementet foreslår derfor å innarbeide bestemmelsen i nytt vilkårssett. Vilkåret om byggefrister er et standardvilkår som tas inn i alle konsesjoner etter vassdragslovgivningen. Fristene i dette

vilkåret gjelder for bygging av nye anlegg eller hjelpeanlegg i medhold av konsesjonen. Disse byggefristene gjelder imidlertid ikke for oppfyllelse av nye krav, for eksempel om å få på plass et arrangement for slipp av minstevannføring eller etablering av en løsning for opp- og nedvandring for fisk, satt i forbindelse med vilkårsrevisjoner. For disse kravene viser vi til frister som fremgår av foredraget.

Post 6 Kontroll og sanksjoner

Post 6 erstatter post 2 tredje ledd, 8 andre ledd, post 17 og post 19 i dagens vilkår.

Det foreslås å videreføre gjeldende post 17 som ny post 20, og at «vedkommende departement» erstattes av «NVE» i tråd med dagens standardvilkår.

Tidligere post 19 om bortfall av konsesjonen dekkes av forslaget til ny post 20 fjerde ledd.

Videre foreslås det å ta inn bestemmelser om muligheter for tilbaketrekking av konsesjon i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, og at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven kapittel 7. Dette vil også erstatte post 2 tredje ledd om tvangsmulkt og post 19 om tap av konsesjonen.

Post 7 Tinglysing

Post 7 erstatter post 20 i dagens vilkår.

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med mer moderne språkdrakt.

c. Departementets merknader til nye manøvreringsreglementer

Departementet foreslår å videreføre tre forskjellige manøvreringsreglement for de tre konsesjonene. Departementets forslag til nye manøvreringsreglement er inntatt som Vedlegg IV til resolusjonen.

Departementet foreslår at teksten i de nye manøvreringsreglementene får oppdatert og moderne språkdrakt. Navn endres slik at de er i tråd med offisielt godkjente stedsnavn på norsk og samisk i tråd med stadnamnloven.

Manøvreringsreglementet for Bjerka-Plurareguleringen

Det foreslås nytt manøvreringsreglement som erstatter gjeldende reglement fastsatt ved kgl.res. av 11. mai 2007. Dette avløste igjen reglementet som ble gitt ved kgl.res. 2. juli 1987, inkl. konsesjoner gitt i kgl.res. 21. desember 1962, 6. august 1965, 23. august 1968 og 12. november 1970 og inkl. endringer i reglement gitt i brev fra departement for industri og håndverk av 4. mars 1971.

Det foreslås å fjerne dagens post 2 om avgivelse av vann til fløtning og post 4 om at manøvreringen skal foretas av en norsk statsborger. Disse postene er utdaterte.

Post 1

Departementet foreslår å dele inn post 1 på en mer pedagogisk måte enn i gjeldende reglement. Departementet foreslår å bruke bokstaver for å dele inn i reguleringer, pumping og overføring. Overføringene deles videre inn med romertall.

Post 1 a. – Reguleringer

Høydegrunnlag

Høydegrunnlaget på innmåling av reguleringsmagasin mv. i reguleringsområdet er gjort etter udefinerte lokale høydegrunnlag. NVE vil sende et brev til konsesjonæren der de ber om at magasiner mv. blir innmålt i høydegrunnlag NN2000, slik at endelig manøvreringsreglement får et oppdatert høydegrunnlag.

I brev av 28. august 2012 til NVE opplyste Statkraft at de finner at energigevinsten ved reguleringen av Mørkbekktjønnå å være marginal, og de foreslår at Mørkbekktjønnå tas ut av manøvreringsreglementet for Bjerka-Plura. Departementet deler denne vurderingen, og foreslår at magasinet fjernes i nytt forslaget til nytt reglement. I samme dokument opplyste Statkraft at det er gjort mer nøyaktige innmålinger av Durmålsvatnet. Med bakgrunn i dette foreslår departementet å justere høydeangivelsen av magasinet og reguleringen. Normalvannstanden settes til 802,4 (mot 802,5 i gjeldende reglement) og HRV og LRV justeres til henholdsvis 802,9 og 801,4. Justeringen innebærer ingen endring i reguleringshøyden.

Post 1 b. – Pumping

Departementet foreslår å presisere at deler av Tverrvatnets nedbørsfelt pumpes opp til et inntak på overføringstunnelen mellom Kallvatnet og Akersvatnet.

Post 1 c. – Overføring

Det er opplyst fra Statkraft at hele nordoverføringen og en del av øst-overføringen, Randalselva, Stokka og Nasafjellbekken tidligere ble sløffet, samt at en del av Kopparskarvatns felt, Kopparskarvatn, som var med i nord-overføringen, isteden ble tatt med i øst-overføringen ved at avløpet ledes til Blerekvatn. Ved Kopparskarvatn er det bygd en liten sperredam i det gamle utløpet og et nytt utløp er etablert via en kanal slik at vannet drenerer vestover og inn i bekkeinntaket Blerekelv. Departementet har oppdatert reglementet i tråd med dette.

Ordlyden i postene b til h videreføres i sin helhet, men med ny inndeling.

Gjeldende reglement punkt f kom inn i manøvreringsreglementet med departementets samtykke av 2. juli 1987. Gjennom revisjonsprosessen foreslo Statkraft å fjerne punkt f annet ledd, om at vann kunne føres fra tilløpstunnelen til Rana kraftverk tilbake til Småvatnan og videre ned til Andfiskåga for å dekke industriens behov for vann. Etter høringen trakk Statkraft dette forslaget. Departementet foreslår å videreføre bestemmelsen i sin helhet, både med første ledd der vann som ville gått i overløp fra Andfiskvatnet kan føres til Rana kraftverk og at vann kan føres motsatt vei, dersom industriens behov skulle tilsi det (nytt underpunkt V).

Post 2 – om manøvrering og vannslipp

Post 2 viderefører hovedinnholdet i gjeldende post 3. Det foreslås mindre pedagogiske endringer av rekkefølge, som å samle ledd som gjelder samme vassdrag, men også noen innholdsmessige endringer og tillegg:

- Sommervannstanden i Kjensvatnet foreslås redusert fra 526,0 til Kjensvatnets naturlige vannstand på 525,3. Dette vil redusere utfordringene med erosjon i strandsonen.
- Departementet foreslår å øke minstevannføringskravet i Leirelva nedstrøms Bjerka kraftverk, i tråd med Statkrafts praksis, fra 0,3 m³/s til 0,8 m³/s.
- Departementet anbefaler en minstevannføring fra Tverrvatnet til Tverråga for å bidra til å nå minstevannføringskravet på anadrom strekning i Tverråga på vinteren. Perioden for slippet er 1. desember til 30. april. I denne perioden må Tverrvatnet ligge høyt for at vann skal renne til Tverråga. Dersom tilsiget er mindre, skal tilsiget slippes. Tverrvatn pumpe skal ikke driftes i slike perioder.
- Postens tiende ledd er ny, og er en del av de nye standardpostene i reglementene.

Post 3 – om drift og målinger

Gjeldende post 5 videreføres her, men i moderne språkdrakt.

Post 4 – om endringer og tvister

Gjeldende post 6 videreføres her, men i moderne språkdrakt.

Manøvreringsreglementet for reguleringen av Langvatnet

Det foreslås nytt manøvreringsreglement som erstatter gjeldende reglement gitt ved kgl.res. av 12. mai 1961.

Det foreslås å fjerne dagens post 3 om at manøvreringen skal foretas av en norsk statsborger og post 4 om avgivelse av vann til fløtning. Disse postene er utdaterte.

Post 1 a. – Reguleringer

Høydegrunnlag

Høydegrunnlaget på innmåling av reguleringsmagasin mv. i reguleringsområdet er gjort etter lokale høydegrunnlag. NVE vil sende et brev til konsesjonæren der de ber om at magasiner mv. blir innmålt i høydegrunnlag NN2000, slik at endelig manøvreringsreglement får et oppdatert høydegrunnlag.

Post 1 b. – Overføringer

Bestemmelsen presiserer at dam Reinforsen demmer opp Ranelva og Røvassåga, slik at disse elvene også kan renne inn i Langvatn.

Post 2 – om manøvrering og vannslipp

Bestemmelsen viderefører gjeldende post med tanke på flomsituasjoner. Departementet foreslår å videreføre dagens minstevannføringsstørrelser, men det anbefales å gjøre en

presisering knyttet til minstevannføringen på vinteren. Gjeldende minstevannføring har vært «inntil 10 m³/s». I lengre tid har Statkraft praktisert ett slipp på 10 m³/s. Men den 5. juli 2022 gjorde Statkraft rede for utfordringene dette kan medføre i spesielt nedbørsfattige vintre, som vinteren 2021. Da var magasinkapasiteten i Langvatnet og tilsiget ikke tilstrekkelig til å slippe 10 m³/s hele minstevannføringsperioden. Statkraft gikk da tilbake til praksisen fra før 2012, der de legger seg så høyt som mulig (ut fra prognoser og hva som er igjen av vann i Langvatnet for slipp resten av vinteren), slik at de ikke uforvarende får en stor reduksjon i vannføring på slutten av vinteren.

Departementet mener det er viktig med en minstevannføring som gir vanndekket areal over gyte- og oppvekstarealene i Ranelva nedstrøms Reinforsen. Det framgår av dokumentasjonen gjennom revisjonsprosessen at dette skjer med en vannføring på 10 m³/s eller mer. Departementet mener derfor at det *så langt det er mulig*, skal slippes 10 m³/s som minstevannføring på vinteren. For de vintrene der tilsiget til Ranelva og Langvatnet er så lite, at magasinkapasiteten i Langvatnet ikke er tilstrekkelig til å slippe 10 m³/s, skal konsesjonæren begrunne og dokumentere avviket og straks melde fra til NVE ved Miljøtilsynet. NVE vil så vurdere om konsesjonsvilkårene er oppfylt.

Departementet foreslår at konsesjonæren skal ved varslet økt tilsig fra Glomåga og/eller Røvassåga manøvrere Langvatnet slik at magasinet senkes i forkant av hendelsen for å sikre nødvendig reguleringsvolum. Reinforsen bør i slike situasjoner holdes noe høyere for å sikre tilstrekkelig vannstrøm mot Langvatnet. Ved dannelse eller fare for dannelse av ispropp i Reinforsen bør lukene åpnes og vannstanden senkes i den grad det er nødvendig for å forsøke å løse opp proppen og hindre uønsket oppstuvning eller driftsforstyrrelser.

Departementet foreslår et nytt ledd i bestemmelsen som presiserer at konsesjonæren er ansvarlig for å sikre tilstrekkelig vann i fiskepassasjen i Reinforsen. Dette er en vilkårsfesting av overenskomst mellom Miljødirektoratet og Statkraft i arbeidet med reetableringen av laks- og sjøørretbestandene i Ranelva etter gyro-behandlingen.

Postens femte ledd er ny, og er en del av de nye standardpostene i reglementene.

Post 3 – om drift og målinger

Gjeldende post 5 videreføres her, men i moderne språkdrakt.

Post 4 – om endringer og tvister

Gjeldende post 6 videreføres her, men i moderne språkdrakt.

Manøvreringsreglementet for reguleringen av Raudvatnet

Det foreslås et nytt manøvreringsreglement som erstatter gjeldende reglement gitt ved kgl.res. av 21. desember 1967.

Det foreslås å fjerne dagens post 5 om at manøvreringen skal foretas av en norsk statsborger. Denne posten er utdatert.

Post 1 a. – Reguleringer

Høydegrunnlag

I revisjonsdokumentet har konsesjonær oppgitt ny innmåling av HRV i Raudvatnet i høydegrunnlag NN2000. Fastbolten er målt inn, og HRV er oppgitt på bakgrunn av forholdet mellom gammel og ny innmåling (+14 cm). Ut i fra dette foreslår departementet at nye høyder i manøvreringsreglementet, HRV, LRV, naturlig vannstand og høyden for når tappelukene skal åpnes, oppdateres til nytt høydesystem.

Post 2 – om manøvrering og vannslipp

Bestemmelsen viderefører gjeldende bestemmelse om manøvrering ved flomsituasjoner.

Departementet anbefaler minstevannføring på anadrom strekning i Tverråga gjennom året. Dette innebærer ett slipp fra Raudvatnet. Målepunktet for minstevannføringen skal være rett nedstrøms utløpet av Ildgrubfossen kraftverk. Raudvatnet må reguleres slik at magasinet, sammen med bidraget fra Tverrvatnet og restfeltet ellers, kan opprettholde minstevannføringen. Ved konflikt skal minstevannføringskravet ha høyere prioritet enn konsesjonærens selv pålagte sommervannstand i Raudvatnet. Departementet ønsker derfor ikke å vilkårsfeste den sistnevnte restriksjonen.

Departementet anbefaler at det skal installeres en ventil som sikrer vann til Tverråga dersom Ildgrubfossen kraftverk skulle falle ut. Ventilen skal fungere slik at vannføringen nedstrøms kraftverket ikke reduseres over så lang tid at fisk ikke strander. Departementet er oppmerksom på at installering av en slik ventil kan være kostbart og teknisk krevende, særlig for et mindre kraftverk som Ildgrubfossen. Helgeland Kraft påpeker usikkerhet i forhold til om det er teknisk mulig, nok plass, til å få installert en omløpsventil uten å bygge om hele kraftverket. Departementet mener derfor at konsesjonær, Helgeland Kraft, bør gis fleksibilitet til å velge den mest hensiktsmessige løsningen, forutsatt at hensyn til miljø ivaretas.

Den endelige løsningen skal fremgå av en detaljplan som godkjennes av NVE. Planen skal dokumentere at løsningen oppfyller formålet om å sikre vannføring ved utfall, og at utstyret fungerer etter hensikten. Dokumentasjon skal oversendes NVE innen fastsatte frister.

I detaljplanfasen kan alternative løsninger til en omløpsventil godkjennes, dersom dette ikke påvirker allmenne interesser negativt. Det er et vilkår at funksjonaliteten til et slikt alternativ har samme funksjonalitet som en omløpsventil. Imidlertid kan ikke alternativer godkjennes som påvirker den anadrome strekningen i elva, ved for eksempel å redusere lengden på elven som er tilgjengelig for laks og sjørøret.

Siden minstevannføringen nå blir vilkårsfestet, anbefaler departementet å fjerne setningen om «*Heller ikke må lavvannstanden reduseres til skade for andres rettigheter*».

Postens femte ledd er ny, og er en del av de nye standardpostene i reglementene.

Post 3 – om vann til Rana kommune

Det har ikke kommet frem noen kommentarer knyttet til denne bestemmelsen gjennom revisjonsprosessen. Departementet merker seg at den er lagt til grunn på konsesjonstidspunktet. For at det ikke skal føre til en utilsiktet endring, foreslås det at bestemmelsen i gjeldende post 2 videreføres her.

Post 4 – om drift og målinger

Gjeldende post 4 videreføres her, men i moderne språkdrakt.

Post 5 – om endringer og tvister

Gjeldende post 6 og 7 slås sammen og videreføres her, men i moderne språkdrakt.

Angående Helgeland Krafts ønske om et midlertidig reglement, viser departementet til forslaget til ny post 5, som sier at dersom vilkåret om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det om nødvendig gjøres endringer i reglementet. Bestemmelsen gir blant annet Miljødirektoratet, kommunen og konsesjonæren adgang til å anmode om at reglementet endres i perioden frem til neste revisjon.

Oppfølging av reviderte vilkår

Generelt

NVE er ansvarlig myndighet for oppfølging av de reviderte vilkårene. Dette gjelder med unntak av vilkår om naturforvaltning, hvor ansvaret for oppfølging ligger under statsforvalteren, eller Miljødirektoratet når det gjelder anadrom fisk. Både NVE og Miljødirektoratet har hjemmel i vilkårene til å kunne pålegge undersøkelser og miljøforbedrende tiltak etter behov.

Som hovedregel vil det være NVE som gir pålegg om tiltak som krever at det utarbeides detaljplaner for landskap og miljø. Det samme gjelder hydrologiske pålegg, der vannføringsmålinger står sentralt. NVE kan også pålegge etterundersøkelser.

Miljødirektoratet har myndighet til å pålegge nødvendige undersøkelser knyttet til ferskvannsbiologi, naturmangfold og friluftsliv. Som hovedregel vil det være Miljødirektoratet som gir pålegg om mindre habitattiltak, som kan gjennomføres uten at det er nødvendig å utarbeide detaljerte planer for landskap og miljø.

Både NVE og Miljødirektoratet kan pålegge helhetlige tiltaksplaner, som omfatter flere tiltak i vassdraget. Som hovedregel vil tiltaksplaner, som krever at det utarbeides detaljplaner for landskap og miljø, bli pålagt av NVE. Innholdet i tiltaksplaner som pålegges, vil bli fastsatt etter en dialog mellom NVE og Miljødirektoratet.

NVE vil pålegge nødvendige vannførings- og vannstandsmålinger for å kontrollere at krav som er satt i konsesjonen overholdes. Av dette følger krav til dokumentasjon og god informasjon til publikum om skilting og ev. sanntidsvisning av vannføring. Dette følges opp gjennom ordinær tilsynsvirksomhet.

Pålegg om tiltak eller undersøkelser må være knyttet til skader som er forårsaket av kraftutbyggingen. Kostnadene for gjennomføring må være rimelige i forhold til skadeomfang og nyttevirkning.

Kulturminnemyndigheten har ansvar for eventuell oppfølging etter vilkåret om automatisk fredete kulturminner. Det vil si fylkeskommunen, Riksantikvaren eller Sametinget.

De nye vilkårene trer i kraft tre måneder etter vedtaksdato. For å sikre tilstrekkelig fremdrift for gjennomføringen av tiltak pålagt i dette vedtaket, skal konsesjonæren legge frem en fremdriftsplan for tiltak for miljøtilsynet i NVE innen tre måneder etter vedtaksdato i denne saken. Fremdriftsplanen skal inneholde en tidsangivelse for innsendelse av detaljplaner for miljø og landskap for de enkelte tiltak. Vilkår som forutsetter ombygging, skal gjennomføres så snart som praktisk mulig. Miljøtilsynet i NVE vurderer, og gir tilbakemelding til konsesjonæren på fremdriftsplanen.

Konsesjonæren skal sende detaljplan for miljø og landskap for gjennomføring av pålagte tiltak til miljøtilsynet i NVE, som er ansvarlig myndighet for videre behandling.

Det skal også legges frem en fremdriftsplan for tiltaksplanene som skal utarbeides på biotopforbedrende tiltak og reindrift innen den samme tremånedersfristen.

En oppsummering av de viktigste kravene, departementets anbefalinger og hvem som har ansvar for oppfølging framgår av tabell 9.

Tabell 9: Oversikt over departementets anbefalinger i vilkårsrevisjonen og ansvar for oppfølging.

Revisjonskrav	Departementets anbefaling	Oppfølging
Vannslipping og andre tilhørende tiltak		
Minstevannføring i Ranelva oppstrøms Reinforsen	Anbefales ikke.	-
Minstevannføring i Ranelva nedstrøms Reinforsen	Departementet anbefaler å videreføre dagens minstevannføringsregime, med den endringen at det, så langt det er mulig, skal slippes 10 m ³ /s i perioden 15. september til 20. mai. I den resterende tiden skal minstevannføringen være minimum 20 m ³ /s.	NVE
Minstevannføring i Plura	Anbefales ikke.	-
Minstevannføring i Sprutforsen	Anbefales ikke	-

Minstevannføring i Tverråga	<p>Departementet anbefaler en minstevannføring på 0,5 m³/s i perioden 16. september til 30. april. I resten av året skal minstevannføringen være minimum på 0,75 m³/s. Minstevannføringene skal måles øverst på anadrom strekning i Tverråga.</p> <p>I perioden 1. desember til 30. april skal det slippes 0,2 m³/s fra Tverrvatnet til Tverråga. Dette måles i Tverråga nært utløpsterskelen til Tverrvatnet.</p>	NVE
-----------------------------	---	-----

Sikring av vann nedstrøms Ildgrubfossen kraftverk ved utfall	<p>Departementet anbefaler at det må etableres en løsning som sikrer vannføring ved utfall.</p> <p>Departementet anbefaler Helgeland Kraft bør gis fleksibilitet til å velge den mest hensiktsmessige løsningen, forutsatt at hensyn til miljø ivaretas. Mulige løsninger kan være omløpsventil med tilstrekkelig kapasitet til å sikre vannføring som hindrer stranding av fisk og bunndyr, ekstra aggregat med lav minste slukeevne, som kan kjøres ved utfall for å opprettholde vannføring eventuelt en automatisk overløpsløsning eller annen teknisk løsning som raskt kan tilføre vann til elvestrekningen ved bortfall av kraftverksdrift.</p> <p>Det skal legges betydelig vekt på valg, utforming og funksjonalitet av omløpsventilen i detaljplanleggingen og fagekspertisen på området som benyttes. Omløpsventilen skal fungere slik at vannføringen nedstrøms kraftverket reduseres over så lang tid at fisk ikke strander.</p> <p>Den endelige løsningen skal fremgå av en detaljplan som godkjennes av NVE. Planen skal dokumentere at løsningen oppfyller formålet om å sikre vannføring ved utfall, og at utstyret fungerer etter hensikten. Dokumentasjon skal oversendes NVE innen fastsatte frister.</p>	NVE
Minstevannføring i Dalselva	Anbefales ikke.	-
Minstevannføring i Bjerka	Anbefales ikke.	-
Minstevannføring i Leirelva	Departementet anbefaler at Statkrafts selvpålagte minstevannføring på 0,8 m ³ /s gjennom året nedstrøms Bjerka kraftverk vilkårsfestes.	NVE
<i>Krav knyttet til kraftverkene og driften av disse</i>		
Myke overganger i driftsvannføring	Anbefales ikke.	-
Stans i Langvatn kraftverk for fiskevandring	Departementet anbefaler ingen vilkårsfesting av den gjeldende praksisen som konsesjonæren har med regelmessige stopp.	-
Topptapping av Stormålvatnet	Departementet anbefaler ingen krav om utredning av topptapping fra Stormålvatnet.	-
<i>Magasinrestriksjoner</i>		
Langvatnet	Departementet anbefaler ingen magasinrestriksjon i magasinet.	-

Kallvatnet	Departementet anbefaler ingen magasinrestriksjon i magasinet.	-
Akersvatnet	Departementet anbefaler å videreføre gjeldende restriksjon om rask oppfylling av Akersvatnet til sommervannstanden på minimum kote 495,0.	-
Tverrvatnet	Departementet anbefaler ingen magasinrestriksjon på Tverrvatnet. Anbefalte minstevannføring i Tverråga	NVE

	gir en indirekte magasinrestriksjon på Tverrvatnet, siden magasinet må ligge høyt på vinteren.	
Raudvatnet	Departementet anbefaler ikke at den selvpålagte restriksjonen vilkårsfestes. Departementet mener regulant bør beholde fleksibilitet til å kunne manøvrere optimalt i flomsituasjoner og for å kunne tilfredsstille minstevannføringskravet i Tverråga.	-
Gresvatnet	Departementet anbefaler ingen magasinrestriksjon i magasinet.	-
Kjensvatnet	Departementet anbefaler at sommervannstanden i Kjensvatnet endres fra kote 526,0 til 525,3.	NVE
Stormålvatnet	Departementet anbefaler ingen magasinrestriksjon i magasinet.	-
Krav som dekkes av standardvilkårene		
Økonomiske vilkår	Departementet anbefaler ikke endring i satsene til konsesjonsavgiftene, økt årlig utbetaling til «fiske, vilt og friluftsfondet» eller etableringen av et næringsfond.	-
Utsetting av fisk og settefiskanlegg	Departementet anbefaler ikke at det pålegges utsettingstiltak nå. Senere utsettinger kan, om nødvendig, pålegges av Miljødirektoratet med hjemmel i standardvilkårene.	-

Fiskepassasjer	<p>Departementet anbefaler at det gjeldende kravet om at konsesjonæren er ansvarlig for å tilpasse passasjen til de endrede vannføringsforholdene videreføres for fiskepassasjene i Reinforsen og Plura.</p> <p>Det er eierne av fiskepassasjene i Plura og Reinforsen, henholdsvis Bane NOR og Miljødirektoratet, som må istandsette disse.</p> <p>Departementet anbefaler ikke at det bygges en fiskepassasje i Bjerka. Hensynet til genbankens vanninntak veier tyngre.</p> <p>Fiskepassasjen i Revelforsen er nylig vedlikeholdt og Miljødirektoratet har oversendt dokumentasjon på gode vandringsforhold for fisk.</p>	Følges opp av NVE i samarbeid med Miljødirektoratet
Terskler og biotopjusterende tiltak	Departementet anbefaler at Statkraft pålegges å utarbeide en tiltaksplan for biotoptiltak for en rekke vassdrag/vassdragsavsnitt.	Følges opp av NVE i samarbeid med Miljødirektoratet
Erosjon og mudring	På nåværende tidspunkt anbefaler departementet ikke krav om erosjonssikring eller mudring. Tiltak kan senere pålegges i tråd med standardvilkårene i konsesjonene. Dette er en del av NVEs løpende oppfølging av konsesjonene.	NVE
Naturvitenskapelige undersøkelser	<p>Departementet viser til tilleggsutredningene som er pålagt gjennom vilkårsrevisjonsprosessen for å få et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag. I tillegg til kravet om tiltaksplan under «Terskler og biotoptiltak».</p> <p>Departementet anbefaler ikke ytterligere undersøkelser nå. Dersom behovet skulle dukke opp senere, kan undersøkelser pålegges av Miljødirektoratet med hjemmel i standardvilkårene.</p>	-
Båttutsett og bølgedempere	<p>Departementet anbefaler ingen nye pålegg om båttutsett eller bølgedemperen.</p> <p>Dersom det senere og av hensynet til allmennhetens friluftsliv, skulle være behov for å se på dette på nytt, gir standard naturforvaltningsvilkår</p>	-

	Miljødirektoratet hjemmel til å pålegge tiltak.	
Kulturminner	Departementet anbefaler at det i tråd med standardvilkårene innføres vilkår om automatisk fredete kulturminner.	Kulturminnemyndigheten
Reindrift	Departementet anbefaler at Statkraft pålegges å utarbeide en tiltaksplan for sitt fotavtrykk for reindriften.	NVE
Anleggsveier, ferdsel mv.	Departementet anbefaler ikke at det pålegges etablering av nye gangbruer eller parkeringsplasser nå. Departementet anbefaler heller ingen krav om utbedring av anleggsveiene ut over det nivå som er konsesjonærens eget behov. For anleggsveier som berører viktige områder for reindriften, skal hensynet til reindriften veie tungt.	NVE
Rydding av strandsone	Departementet anbefaler ingen spesielle tiltak her nå. Departementet viser til konsesjonærens generelle plikt til å holde elveløp åpne i tilfelle flom.	NVE
Skilting og merking	Departementet mener standardvilkår ivaretar de hensyn som ligger bak kravene, og anbefaler ingen nye tiltak.	-
<i>Andre krav</i>		
Vann til industrien	Departementet foreslår ingen endringer i konsesjonsvilkåret på dette punktet.	-
Driftsform som sikrer akseptabelt nivå på kortslutningsytelsen i nettet	<p>Dette er et forhold som angår anleggskonsesjonen etter energiloven, og ikke vassdragskonsesjonen.</p> <p>Departementet er kjent med at RME følger opp utfordringene som kravet baserer seg på.</p>	-

Siktforhold i nedre del av Ranosen og Indre Ranfjorden	<p>Departementet anbefaler ikke at det settes inn et eget vilkår om å bedre siktforholdene i utløpsosen eller i indre del av fjorden nå. Departementet viser til at flere av vassdragene naturlig frakter bresedimenter. Disse fraktes nå primært via Langvatn kraftverk og ut i fjorden, fremfor gjennom Ranelva.</p> <p>Dersom det senere skulle være behov, kan utredninger og tiltak pålegges med hjemmel i standardvilkårene.</p>	Følges opp av NVE i samarbeid med Miljødirektoratet
Fjerning av terskel/gammel damfot rett oppstrøms Reinforsen	Departementet anbefaler ikke at terskelen rett oppstrøms dam Reinforsen blir fjernet nå.	-
Årlige konsultasjonsmøter mellom konsesjonær og kommunene	Departementet registrerer at partene er enig i dette, men ser ikke behovet for å ta dette inn i konsesjonen.	-
Avvikshåndtering	Det er NVE som er myndighet og følger opp konsesjonsbetingelsene og eventuelle brudd på disse.	NVE
Villmarkssenter	Departementet anbefaler ikke at et slikt senter opprettes med hjemmel i vilkårsrevisjonen.	-
<i>Privatrettslige forhold som ligger utenfor vilkårsrevisjonen</i>		
Tilgang til konsesjonærens trådløse nettverk	Departementet vurderer at dette er privatrettslige forhold som ligger utenfor vilkårsrevisjonen.	-
Samordning av betingelser for vann til kommunal vannforsyning		
Minstevannføring som sikrer tilstrekkelig prosessvann		
Elveforbygging/ alternativ plassering av naust		
Sperregjerde for beitedyr		

Energidepartementet

t i l r å r:

Reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner fastsettes i samsvar med vedlegg til resolusjonen.

Vedlegg 1 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

1. I medhold av lov 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS til å regulere Bjerka-Plura med kraftverkene Rana, Bjerka og Kjensvatn i tillegg til Mofjell minikraftverk samt Tverrvatn pumpe i Rana og Hemnes kommuner, jf. vedlegg 2.
2. I medhold av lov 14. desember 1917 nr. 16 om konsesjon for rettigheter til vannfall mv. (vannfallrettighetsloven) § 4, fastsettes oppdaterte vilkår for tillatelse til Statkraft Energi AS til erverv av fallrettigheter mellom Gresvatnet og Kjensvatnet for bygging av Kjensvatn kraftverk, jf vedlegg 3.
3. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for reguleringene i Bjerka-Plura i Rana og Hemnes kommuner, jf. vedlegg 4.
4. I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS til å regulere Langvatnet i Rana kommune, jf. vedlegg 5.
5. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for regulering av Langvatnet og overføring av Ranelva i Rana kommune, jf. vedlegg 6.
6. I medhold av lov 14. desember 1917 nr. 17 om regulering og utbygging av vassdrag (vassdragsreguleringsloven) § 8 tredje ledd fastsettes reviderte vilkår for tillatelser til Helgeland Kraft Vannkraft AS til å regulere Raudvatnet i Rana kommune, jf. vedlegg 7.
7. I medhold av lov 14. desember 1917 nr. 16 om konsesjon for rettigheter til vannfall mv. (vannfallrettighetsloven) § 4, gis Helgeland Kraft Vannkraft AS tillatelse til erverv av fallrettigheter i Tverrågavassdraget og regulering av Raudvatnet m.v. i Rana kommune, jf vedlegg 8.
8. Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for reguleringen av Raudvatnet i Rana kommune, jf. vedlegg 9.

Vedlegg 2 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

Vilkår

for tillatelse til Statkraft Energi AS etter vassdragsreguleringsloven til regulering av Bjerka-Plura med kraftverkene Rana, Bjerka og Kjensvatn i tillegg til Mofjell minikraftverk samt Tverrvatn pumpe i Rana og Hemnes kommuner, Nordland fylke

(Fastsatt 12. juni 2026. Erstatte tidligere vilkår for gitt ved kgl.res av 21. desember 1962, kgl.res. av 6. august 1965, kgl.res. av 23. august 1968 og kgl.res. av 11. mai 2007.)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt i den enkelte konsesjon:

Opprinnelig konsesjon	Kgl.res. 21.desember 1962	Kgl.res. 23. august 1968	Kgl.res. 11. mai 2007
Avgift til staten	Kr 1,50	Kr 1,50	Kr 8,00
Avgift til kommunen og fylkeskommunen	Kr 3,00	Kr 3,00	Kr 3,00

Avgiften til kommunene og fylkeskommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas

å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Beregningen av konsesjonsavgifter samordnes med beregning av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven, jf. lov av 14. desember 1917 nr. 16 om konsesjon til rettigheter til vannfall mv. § 18.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreter etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet.

Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5

(Fond og andre utbetalinger)

Konsesjonæren plikter å innbetale til kommunene i distriktet kr 20 000 årlig til videre opphjør av fiske og jakt etter kommunestyrenes nærmere bestemmelse. Beløpet justeres automatisk hvert 5. år på grunnlag av justeringsnormer som fastsettes i forskrift av Kongen.

Tilskuddets fordeling mellom kommunene fastsettes av vedkommende departement.

Fra og med 2007, da konsesjonen til å bygge Kjensvatn kraftverk og overføre Durmålsvatnet og Gråfjellbekken ble gitt, plikter konsesjonæren å innbetale et årlig beløp på kr 40 000 til Hemnes kommune til opphjør av fisk/vilt/friluftsliv. Beløpet skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpet skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyret.

6

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet:

- a. å sørge for at forholdene i vassdragene og innsjøene som er påvirket av reguleringene/overføringene slik at de stede egne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Fiskepassasjen i Pluras nedre del bekostes ombygd og justert av konsesjonæren i overensstemmelse med de nye vannføringsforholdene i vassdragene og i henhold til Miljødirektoratets bestemmelser.

VIII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

10

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

11

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

13

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

17

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Som vilkår for tillatelsen fastsettes at kravet til slipp fra Tverrvatnet skal være funksjonsbasert og at konsesjonæren står fritt til å velge teknisk løsning, herunder rektangulær terskel eller annen metode, forutsatt at valgt løsning til enhver tid på en dokumenterbar og etterprøvbar måte sikrer slipp av vann i et omfang som er nødvendig for å oppfylle pålagt minstevannføring i Tverråga.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

18

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

19

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister), 14 (Manøvreringsreglement) og 20 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt

overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

NVE kan helt eller delvis inndra utbytte fra overtredelse.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven. Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

23

(Reindrift)

Konsesjonæren skal yte tilskudd til et fond, ved årlige utbetalinger på 20 000 kroner, som skal fremme reindriften i distriktet. Beløpet justeres automatisk hvert 5. år på grunnlag av justeringsnormer som fastsettes i forskrift av Kongen. Reindriftsfond forvaltes etter reindriftsloven § 47.

I den utstrekning departementet finner det påkrevet, plikter konsesjonæren av hensyn til reindriften å bekoste:

- a. Rydding av nye flyttveger
- b. Bygging av bruer og gjerder
- c. Flytting av hytter og andre reindriftsanlegg som må flyttes
- d. Tiltak for å hindre skade og ulempe for reindriften, for eksempel sperreandordninger for å hindre rein i å komme inn i tunnelinntakene
- e. Nødvendige nærmere undersøkelser i de områder som berøres av reguleringene.

24

(Isforhold i Ranfjorden)

Konsesjonær er forpliktet til så vidt mulig å søke å unngå at isforholdene i Ranfjorden forverres.

Dersom dette krav ikke med rimelighet kan oppfylles ved hjelp av blandeanlegg plikter konsesjonæren til enhver tid å holde en farbar åpen råk for trafikk inn til Mo i rana, Andfiskåga, Finneidfjord, Hemnesberget og til andre, eventuelt framtidige anlagte kaier etter vedkommende departements nærmere bestemmelse.

Konsesjonæren plikter å forelegge Havnedirektøren til godkjenning detaljerte planer med fornødne opplysninger vedrørende de tiltak som aktes truffet for å søke å avhjelpe isulempene i fjorden. Om nødvendig plikter konsesjonæren å anskaffe egen isbryter som til enhver tid i vinterhalvåret skal holdes i full driftsmessig stand, eller, dersom vedkommende departement finner det mer hensiktsmessig og ikke vesentlig dyrere, å delta i finansiering av en større isbryter som i sommerhalvåret kan stilles til disposisjon for andre formål.

Skader og ulemper på grunn av is i Ranfjorden som måtte oppstå etter at godkjente forholdsregler er tatt, og som må tilskrives reguleringen og kraftverksdriften, blir for hver gang, om nødvendig å erstatte etter skjønn på konsesjonærens bekostning.

Vedlegg 3 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

Vilkår

for tillatelse til Statkraft Energi AS for å erverve fallrettigheter for Kjensvatn kraftverk i Hemnes kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 12. juni 2026. Erstatte tidligere vilkår for gitt ved kgl.res av 11. mai 2007.)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter å ha fått underretning om de reviderte vilkårene, jf. vannfallrettighetsloven § 9 første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 8,00 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 24,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av 11. mai 2007.

Avgiften beregnes etter den gjennomsnittlige kraftmengde, som vannfallet etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften til kommunene og fylkeskommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

3

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den gjennomsnittlige kraftmengden som vannfallet etter foretatt utbygging kan yte med påregnelig vannføring år om annet. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft inntreer etter hvert som det konsederte vannfallet tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger, og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5

(Byggefrister mv.)

Arbeidet med utbygging av vannfallet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og anlegget må fullføres og settes i drift innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (force majeure) ikke har vært mulig å utnytte.

6

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som Energidepartementet finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

Energidepartementet kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Kongen kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister) og 6 (Kontroll og sanksjoner).

7

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses for konsesjonærens regning.

Vedlegg 4 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

Manøvreringsreglement

for reguleringer av Bjerka-Plura i Rana og Hemnes kommuner, Nordland fylke

(Fastsatt 12. juni 2026. Erstatte tidligere reglement gitt ved kgl.res av 11. mai 2007 og 2. juli 1987, inkludert konsesjoner gitt i kgl.res. 21. desember 1962, 6. august 1965, 23. august 1968 og 12. november 1970 og endringer i reglement gitt i brev fra departement for industri og håndverk av 4. mars 1971.)

1.

A. Reguleringer

Magasin	Naturlig vannstand kote	Reguleringsgrenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Akersvatnet	482,0	523,0	480,0	41,0	2,0	43,0*
Tverrvatnet	499,7	500,6	497,6	0,9	2,1	3,0
Gresvatnet / Graesiejaevrie	587,1	598,0	582,0	10,9	5,1	16,0*
Kjensvatnet	525,3	527,0	520,0	1,7	5,3	7,0*
Kallvatnet / Gaallajaevrie	524,5	564,0	521,0	39,5	3,5	43,0
Stormålvatnet	421,0	430,0	397,0	9,0	24,0	33,0
Durmålsvatnet	802,4	802,9	801,4	0,5	1,0	1,5

*Maksimal flomstigning (m): 1,0

Høydene refererer seg til lokale høydegrunnlag (undefinert).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

B. Pumping

Deler av Tverrvatnets felter (81 km²) overføres til Akersvatnet. De delene av Tverrvatnets nedbørsfelt som er nedstrøms inntaket til Akersvatnet pumpes opp til inntaket.

C. Overføringer

I

Overføring av følgende elver og bekker til Kallvatnet og derfra videre til Akersvatnet: Sølvbekken, Sør-Randalselva, Andfjellbekken, Daudmannselva, Virvasselva, Bjoråga, Kaffebebben, Kopparskarvatn, Blerekelva har i alt et felt på ca. 453 km² som overføres til Akersvatnet.

Under flom eller under reparasjonsarbeider kan det bli fulle vassføringer i de naturlige elveløp som nå.

II

Overføring av Durmålsvatnets partielle tilløp til Gresvatnet/Kjensvatnet og derfra videre til Akersvatnet: Durmålsvatnet med et felt på 4 km² overføres til Akersvatnet.

Overføring av følgende elver og bekker til Gressvatnet/Kjensvatnet og derfra videre til Akersvatnet: Fagerlibekken, Gråfjellbekken, Mørkbekken og Leirelva har i alt et felt på 54 m² som overføres til Akersvatnet.

Under flom eller under reparasjonsarbeider kan det bli fulle vassføringer i de naturlige elveløp som nå.

III

Overføring av Kallvatnet og Tverrvatnet sine partielle tilløp til Akersvatnet: Kallvatnet (316 km²) og Tverrvatnet (81 km²) sine felter overføres til Akersvatnet sammen med to mindre bekker, Svahellbekken og bekk til Sprutforsen, med avløp til Plura (6 km²) og de under pkt. I oppførte felter.

IV

Overføring av Gresvatnet og Kjensvatnet sine partielle tilløp til Akersvatnet: Gresvatnet og Kjensvatnet sine samlede partielle felt på 190 km² overføres sammen med de under pkt. III oppførte felter til Akersvatnet.

V

Vannmengder tilsvarende det som ellers ville gå som overløp fra Andfiskvatnet skal kunne føres fra Småvatnan inn på Rana kraftverks tilløpstunnel.

I lavvassperioder når Mo Industriparks behov for vassforsyning tilsier det, skal vatn fra Rana kraftverks tilløpstunnel kunne føres til Andfiskvatnet.

VI

Bekk fra Kjenssvassfjellet med avløp til Øverbleikingan, med nedbørsfelt 2,4 km², overføres til Akersvatnet.

VII

Avløpet fra Finnbakkbekken fra kote 445 med nedbørsfelt 8,6 km² kan overføres til Stormålvatnet gjennom driftstunnelen i Bjerka kraftverk.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

I sommerhalvåret må Akersvatnet ikke tappes under kote 495,0. I fyllingsperioden etter vintre når Akersvatnet har vært tappet under nevnt kote, skal Rana kraftverks driftsvannføring så vidt mulig ikke overstige 35 m³/s før vasstanden i Akersvatnet igjen har nådd denne høyde. For å sikre en rask oppfylling i slike tilfeller skal samtlige overføringstunnelers kapasitet

nyttes fullt ut.

I perioden 15. juni til 15. oktober skal vannstanden i Kjensvatnet holdes mest mulig stabil og høy og ikke tappes under kote 525,3, unntatt når det foreligger ekstraordinære forhold som å forebygge skade eller for utføring av nødvendig anleggs- eller vedlikeholdsarbeider.

Endringer i driftsvannføring i Bjerka kraftverk skal foretas med jevn overgang, og ekstremt store endringer, så vel som fare for flomavløp til elv Bjerka, varsles i så god tid i forveien som mulig ved oppslag på høvelige steder. De tidligere flomvassføringer fra det samlede naturlige nedbørsfelt til Leirelva må ikke økes.

Når vassføringen i Leirelva ved samløpet med Finnbakkbekken er mindre enn $0,8 \text{ m}^3/\text{s}$, skal det tappes minst $0,8 \text{ m}^3/\text{s}$ gjennom eller forbi Bjerka kraftverk. Bjerka kraftverk skal ha omløpsventil med kapasitet på minimum $0,8 \text{ m}^3/\text{s}$.

I tiden 1. desember til 30. april skal det slippes $0,2 \text{ m}^3/\text{s}$ fra Tverrvatnet til Tverråga. Dersom tilsiget og magasinkapasiteten er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Tverrvatn pumpe skal i slike tilfeller ikke være i drift. I kravsperioden må Tverrvatnet ligge så høyt at et slipp til Tverråga er mulig.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

Vedlegg 5 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

Vilkår

for tillatelse til Statkraft Energi AS etter vassdragsreguleringsloven til å foreta regulering av Langvatnet og overføring av Ranelva i Rana kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 12. juni 2026. Erstatte tidligere vilkår for gitt ved kgl.res av 12. mai 1961.)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at konsesjonæren har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 5,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av 12. mai 1961.

Avgiften til kommunene og fylkeskommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Beregningen av konsesjonsavgifter samordnes med beregning av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven, jf. lov av 14. desember 1917 nr. 16 om konsesjon til rettigheter til vannfall mv. § 18.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte

vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet:

- a. å sørge for at forholdene i vassdragene og innsjøene som er påvirket av reguleringene/overføringene slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

151

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Fiskepassasjene i Kobbforsen og i Reinforsen bekostes ombygd og justert av konsesjonæren i overensstemmelse med de nye vannføringsforholdene i vassdragene og i henhold til Miljødirektoratets bestemmelser.

VIII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandssettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører.

Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer

i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister), 14 (Manøvreringsreglement) og 20 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

NVE kan helt eller delvis inndra utbytte fra overtredelse.

21

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

22

(Vannforsyning i Båsmo-Ytternområdet)

Konsesjonæren plikter å avgi inntil 4000 m³ vann pr. døgn gjennomsnittlig til alminnelig forbruk i Båsmo-Ytternområdet. Omkostningene i forbindelse med vannuttaket enten fra tunnelen eller kraftverkets rørledning bæres av vannverket.

Vedlegg 6 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

Manøvreringsreglement

for regulering av Langvatnet og overføring av Ranelva og i Rana kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 12. juni 2026. Erstatte tidligere reglement gitt ved kgl.res av 12. mai 1961.)

1.

A. Reguleringer

Magasin	Naturlig vannstand kote	Øvre kote	Nedre kote	Oppd. m	Senkn. m	Reg.høyde m
Langvatnet	43,7	43,7	41,0	0	2,7	2,7
Dam Reinforsen	-	43,7	41,0	-	-	2,7

Høydene referer seg til Vassdragsnivellelementene L.nr. 231 (Rana) og 233 (Rana med Langvassåga). Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

B. Overføring

Dam Reinforsen demmer opp Ranelva slik at vannet fra Ranelva (nedbørsfelt på 1 562 km²) og Røvassåga (nedbørsfelt på 499,5 km²) kan renne inn i Langvatnet.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Når vannstanden i Langvatnet eller ved dam Reinforsen overskrider høyeste regulerte vannstand (43,7) skal alle luker i dammen åpnes, men det skal has for øye at flomskader nedenfor dammen så vidt mulig skal unngås.

I tiden fra 15. september til 20. mai skal det, så langt det er mulig, slippes 10 m³/s minstevannføring gjennom dam Reinforsen eller gjennom Reinforsen kraftverk. Utenom denne tiden skal minste 20 m³/s slippes i selve Reinforsen.

Konsesjonæren plikter også å sørge for at det renner tilstrekkelig vann i fiskepassasjen i Reinforsen slik at sjøvandrende laksefisk vandringsmuligheter i det nasjonale laksevassdraget opprettholdes.

Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen

og avleste vannstander.

Konsesjonæren skal ved varslet økt tilsig fra Glomåga og/eller Røvassåga manøvrere Langvatnet slik at magasinet senkes i forkant av hendelsen for å sikre nødvendig reguleringsvolum. Reinforsen bør i slike situasjoner holdes noe høyere for å sikre tilstrekkelig vannstrøm mot Langvatnet. Ved dannelse eller fare for dannelse av ispropp i Reinforsen bør lukene åpnes og vannstanden senkes i den grad det er nødvendig for å forsøke å løse opp proppen og hindre uønsket oppstuvning eller driftsforstyrrelser.

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.

Vedlegg 7 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

Vilkår

for tillatelse til Helgeland Kraft Vannkraft AS etter vassdragsreguleringsloven til å foreta regulering av Raudvatnet i Rana kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 12. juni 2026. Erstatte tidligere vilkår for gitt ved kgl.res av 21. desember 1967 og kgl.res. av 29. oktober 1999.)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Men konsesjonen faller bort om leieavtalen for fallrettighetene går ut.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 1,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av 21. desember 1967.

Avgiften til kommunene og fylkeskommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Beregningen av konsesjonsavgifter samordnes med beregning av konsesjonsavgifter for konsesjon etter vannfallrettighetsloven, jf. lov av 14. desember 1917 nr. 16 om konsesjon til rettigheter til vannfall mv. § 18.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntretr etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

3

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntretr etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet:

- a. å sørge for at forholdene i vassdragene og innsjøene som er påvirket av reguleringene/overføringene slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at

forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredede kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredede kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 andre ledd, jf. §§ 3 og 4.

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Statsforvalterens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

15

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltenes utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører.

Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for

luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven. NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister), 14 (Manøvreringsreglement) og 20 (Kontroll og sanksjoner).

Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven. NVE kan helt eller delvis inndra utbytte fra overtredelse.

21

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysingsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse.

Vedlegg 8 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

Vilkår

for tillatelse til Helgeland Kraft Vannkraft AS for å erverve fallrettigheter i Tverrågavassdraget og regulering av Raudvatnet m.v., Rana kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 12. juni 2026. Erstatte tidligere vilkår for gitt ved kgl.res av 21. desember 1967 og kgl.res. av 29. oktober 1999.)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Men konsesjonen faller bort om leieavtalen for fallrettighetene går ut.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter å ha fått underretning om de reviderte vilkårene, jf. vannfallrettighetsloven § 9 første ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 1,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 3,00 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kgl.res. av 21. desember 1967.

Avgiften beregnes etter den gjennomsnittlige kraftmengde, som vannfallet etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år, i tråd med gjeldende regler.

Plikten til å betale avgiftene inntreter etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften til kommunene og fylkeskommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

3

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den gjennomsnittlige kraftmengden som vannfallet etter foretatt utbygging kan yte med påregnelig vannføring år om annet. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft inntreter etter hvert som det konsederte vannfallet tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger, og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke.

Prisen på kraften fastsettes basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet. Skatter beregnet av kraftproduksjonens overskudd ut over normalavkastningen inngår ikke i selvkostberegningen. Departementet skal hvert år fastsette prisen på kraften levert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger. Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

4

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Energidepartementet.

5

(Byggefrister mv.)

Arbeidet med utbygging av vannfallet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og anlegget må fullføres og settes i drift innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (force majeure) ikke har vært mulig å utnytte.

6

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt imedhold av vilkårene som Energidepartementet finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

Energidepartementet kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Kongen kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 5 (Byggefrister) og 6 (Kontroll og sanksjoner).

7

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses for konsesjonærens regning.

Vedlegg 9 til kongelig resolusjon om reviderte vilkår for tillatelser til Statkraft Energi AS og Helgeland Kraft Vannkraft AS for reguleringene i Bjerka-Plura, Langvatnet og Raudvatnet i Rana og Hemnes kommuner

Manøvreringsreglement

for regulering av Raudvatnet i Rana kommune, Nordland fylke

(Fastsatt 12. juni 2026. Erstatte tidligere reglement gitt ved kgl.res av 21. desember 1967.)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannstand kote	Øvre kote	Nedre kote	Oppd.m	Senkn. m	Reg.høyde m
Raudvatnet	478,39	489,19	487,39	1,8	0	1,8

Høyden referer seg til innmåling etter NN2000.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Når vannstanden i Raudvatnet når kote 488,89 skal tappelukene åpnes slik at vannstanden så vidt mulig ikke overstiger nevnte høyder.

I tiden fra 16. september til 30. april skal det slippes vann til Tverråga slik at vannføringen, nær utløpet av Ildgrubfossen kraftverk, sikres på minimum 0,5 m³/s. (I deler av vinteren slippes det vann fra Tverrvatn som skal inngå i denne minstevannføringen, se manøvreringsreglementet til Bjerka-Plura).

I den øvrige tiden av minstevannføringen, målt på samme sted, minimum være på 0,75 m³/s.

Det skal etableres og opprettholde en teknisk løsning som til enhver tid sikrer nødvendig vannføring i vassdraget ved utfall, slik at pålagte krav til minstevannføring overholdes uavhengig av driftsforstyrrelser.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Til Rana kommune avgis vann i overensstemmelse med pkt. 3 i overdragelsesdokument av 10. juli 1953.

4.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det skal føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander.

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

5.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Energidepartementet.